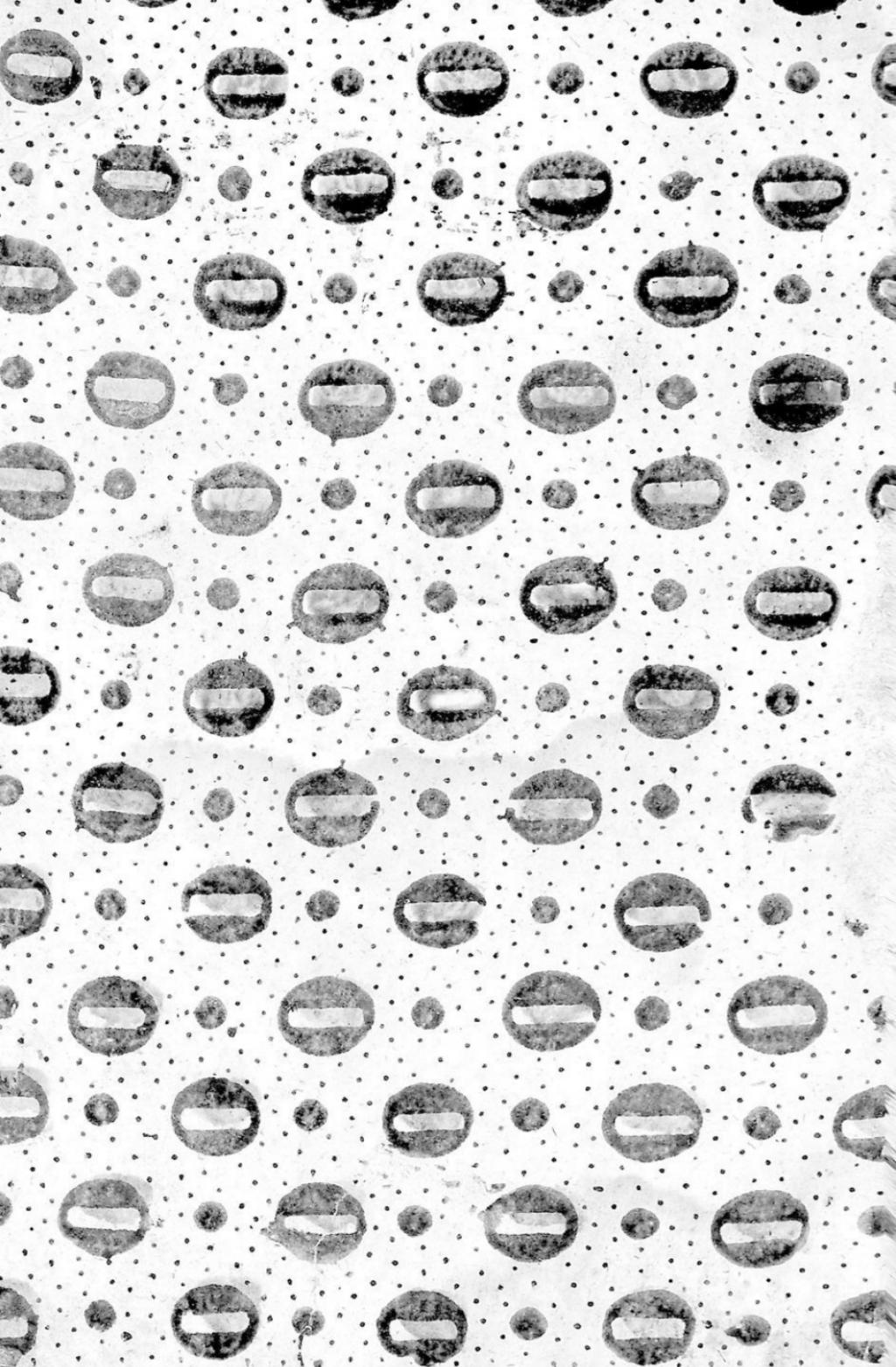

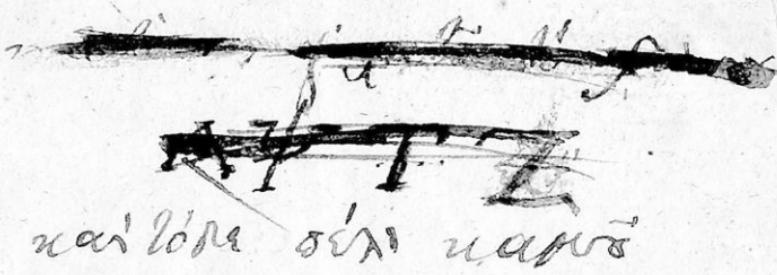

Ψευδογραπήση από το Μοντέρνο Εκπαιδευτικό Πολιτικό

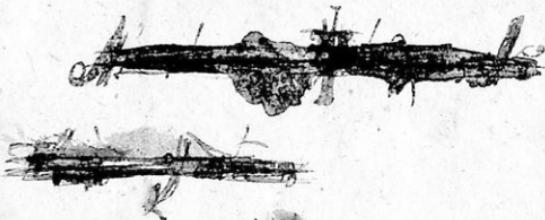
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ερ. ετ

και λόγε σύνι μαρώ

γαγγή της Μεραχρινῆ

P - για

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Η

954

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΤΗΣ

5381

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ.

ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ΤΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ,

Διδασκάλου τῆς Φιλολογίας κατὰ τὸ Φιλολογικὸν τῆς Σμύρνης Γυμνάσιον.

Εἰς χρῆσιν τῶν αὐτῶν Γυμνασίων.

Διὰ δαπάνης τῶν κυρίων Ἁλίων Βαλλῆ.

ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ, ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΩ. ΣΝΥΡΕΡ.

κ 8 μ 3.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η δηλωσις των λόγων στο φωτιεν, και συνετειν γηπίδες,
ψαλμ. 119, 130.

ΤΩΙ
ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩΙ ΚΑΙ
ΘΕΟΠΡΟΒΛΗΤΩΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΙ
ΑΓΙΩΙ ΕΦΕΣΟΥ
ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ
ΔΙΟΝΥΣΙΩΙ
ΚΑΛΛΙΑΡΧΗΙ
ΠΑΤΡΙ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩΙ
ΚΑΙ ΦΙΔΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΠΡΟΣΤΑΤΗΙ
‘Ιερόν.

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΕ ΔΕΣΠΟΤΑ!

Εἰς τὴν ἡμετέραν Θεοπούσθητον Πανιερότητα δίκαιου ἔχρινα
νὰ προσφωνήσω τὴν Κατηχητικὴν ταύτην βίβλου διὸ τὰς ἐ-
φεξῆς μάλιστα αἰτίας. Πρῶτον μὲν, διὸ νὰ ἐκφράσω δημο-
σίως τὸ τῆς ψυχῆς μου βαθύτατον σέβας πρὸς τὰς μεγάλας
Σου ἀρετὰς, Ἀρχιερέων περικλεέσατε! Διὸτι κορυφαῖς ὑπ-
άρχων τῆς ἀγιωτάτης Συνόδου σπουδάζεις νὰ ἔξανθήσῃ πάλιν
ἡ ἀρχαία δόξα τῆς τῶν πιστῶν Ἑκκλησίας, ζῆλον ζῆλον
Θερμότατου ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς τῶν Θείων νόμων
καρποφόρου διδασκαλίας, καὶ πάντοτε ἀναπνέων τοῦ τοῦ
Γραικῶν δρθιοδόξου γένους τὸν φωτισμὸν καὶ καταρτιγόν,
τὸν ὄπεον ἐπισπεύδων, καὶ διὰ λόγων ἴσχυρῶν καὶ διὰ χει-
ρὸς ἐλευθεριωτάτης συνεργεῖς εἰς Σχολείων σερέωσιν, καὶ Δι-
δασκαλῶν ὑπεράσπισιν, καὶ μαθητῶν διατροφὴν καὶ ἐμψύχω-
σιν, ποτίζων οὔτω, καὶ φυτοκομῶν, καὶ προάγων τοῦ Χριζοῦ
τὴν φυτείαν, ὡς ἄλλος Παῦλος καὶ Ἀπόλλως, εἰς τοιούτους
μάλιστα δυσκολωτάτους καιροὺς, ὁ ἀληθῆς ἐκείνων διάδοχος.

Δεύτερον δὲ, ὅτι πᾶν ὅ, τι περὶ Θεοῦ καὶ Θείων πραγ-
μάτων πραγματεύεται βιβλίον εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνήκει μάλιστα
πανίερον Κορυφήν. Σὺ χαριτοκόσμητε Ἱεράρχα ἐγνώρισας
καλῶς, ὅτι τῆς τῶν λογικῶν προβάτων ποιμαντορίας τὰ καθή-
κοντα δὲν ἐμπορεῖ ποθεν ἄλλοθεν νὰ τὰ ἔχαντλήσῃ ὁ πνευμα-
τικὸς Ἀρχιν, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ σωτηρίου τὰς πηγὰς, λέγω δὲ
τὰς Θεοπνεύσους Γραφάς. Διὸ τοῦτο τὸν Θεῖον Νόμον συ-
χνῶς μελετῶν, καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους πάντοτε φέρων μετὰ
Σεαυτοῦ, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ ἐντε-

λὴν τὸν ὑψίσου Νομοθέτου, σύμμετρεῖς τὴν ἀρετὴν Σου μὲ
τὴν ἀξίαν τοῦ Θρόνου Σου, καὶ διοικεῖς λαὸν περιούσιον ζη-
λωτὴν καλῶν ἔργων, καλλιαρχῶν ὡς φερώνυμος. Καλλιάρ-
χης, καὶ διεγείρων τῶν βελτίσων τὴν ἔφεσιν εἰς τῶν Ἐφε-
σίων τὰς ψυχάς· τὰς ὅποιας ὑπαλείφων καὶ παρορμῶν εἰς
τὰ καλὰ, σήλας ἀρετῆς ἀνεγείρεις, κατὰ τὸν Ιακώβ, ὃς εἰς
ἥλειψε σήλην τῷ Θεῷ. Εἰς τὸν ζηλωτὴν λαϊκὸν
καὶ πρόμαχον τῶν Γραφῶν ἀνήκει δικαίως καὶ η εἰς τὰς
Γραφὰς αὗτη εἰσαγωγικὴ ὁδηγία. Διότι η μὲν παροιμία εἰς
θάλασσαν ἀποσέλλει τὸ νάρατα, ὁ δὲ θεῖος χρησμὸς εἰς
τοὺς Ἱέρους καθιερόντει τὰ Ιερά. Τελευταῖον, δὲν θέλω φα-
νῆν ὄχληρὸς, ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσω καὶ τῆς περὶ ἐμὲ πα-
τρικῆς Σου εὐνοίας καὶ τῶν πολλῶν χαρίτων τὴν διηνεκῆ τῆς
ψυχῆς μου εὐγνωμοσύνην, τῆς ὅποιας μικρὸν σημεῖον ἐτόλμη-
σα νὰ προσφέρω πρὸς τὴν Θεοφρούρητόν Σου Πανιερότητα τὴν
καὶ ἄλλως ἀνήκουσαν εἰς αὐτὴν τοῦ βιβλίου τούτου προσφώνησιν.
Εὐτυχῆς ἐγὼ, ἐὰν ἀξιώσης νὰ ἐπίδης μὲ ἐλαρὸν ὅμμα πρὸς
τὴν μικράν μου ταύτην προσφοράν, καὶ μὲ ἀνταμείψης μὲ τὰς
πολυτιματάτας Σου εὐλογίας, Δέσποτα σεβασμιώτατε!

αωγ: Μαΐου κε: ἐν Σμύρνῃ.

Τῆς ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Πανιερότητος

δοῦλος ταπεινὸς

Κωνσταντῖνος Πρεπεύτερος
καὶ Οἰκονόμος.

Πρὸς τὰς Σμυρναῖς.

Δεῖν ἀμφιβάλλει, νομίζω, κακεῖς ἀπὸ τοὺς φρονήμους, ὃς φίλοι Σμυρναῖοι, ὅτε ἀρχὴ καὶ θεμέλιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίας εἴναι τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἡ ὄρθη καὶ νόμιμος ἀγωγὴ, καὶ παιδεία· διότι δὲ αὐτῆς ἐντυπόνουται εἰς τὴν ἀπαλήν ἀκόμη ψυχήν του τῆς ἀρετῆς οἱ τύποι, οἵ τινες ἔπειτα δὲ ἔργων ἐκφραζόμενοι, τὴν καὶνην εὐτύχειν τῆς πολιτείας ἀποτελοῦσι.

Πρώτισον δὲ μάθημα τῆς ὄρθης τῶν παιδίων ἀνατροφῆς ποίου ἄλλο δικαιότερον ἐμπορεῖ νὰ γένη, εἰμὴ δὲ κατήχησις καὶ διδασκαλία τῆς ὄρθεδόξου πίσεως; Τόσον εἴναι σφιγκτὰ συνδεδεμένη μετὰ τῆς Θρησκείας ἡ ἡλικὴ, ὡςε δὲν ὑπάρχει καθηὲν ἔθνος ἀνθρώπων, τοῦ ὁποίου τὰ ἥθη δὲν ἔχαρακτηρίσθησαν, καὶ ἐμφράγμησαν ἀπὸ τὰ περὶ θεοῦ φρονήματά του. Άλλαξ ποιά ποτὲ ἡλικὴ δύναται νὰ γένη δὲ τελειοτέρα, ἢ ἀληθεσέρα, παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς ὑψίου καὶ θειοτάτης εὐαγγελικῆς

πίτεως διδασκομένην καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος προκόπτουσαν καὶ τελεσφρούσαν; Διὶ αὐτῆς ἐμφυτεύεται εἰς τῶν νέων τὰς ψυχὰς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, τὸ θεμέλιον πάσης σοφίας, καὶ τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας, ὅλων τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἡ πηγὴ, καὶ βάσις τοῦ ὀρθοῦ πολυτεύματος καὶ τῆς ὁσιότητος· πρᾶγμα, τὸ ὅποῖον, ὅχι μόνον ἡ θεόπνευστος ἐκκλησιασικὴ Σοφία κηρύττει τρανῶς α), ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἔξω φιλοσόφων οἱ φρονιμώτεροι, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τῆς φυσικῆς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐξήτουν νὰ εὑρωσιν εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς θρησκείαν 6).

Αὕτη εἶναι ἡ αἵτια, ὡς φιλόκαλοι Σμυρναῖοι, διὰ τὴν ὅποιαν ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα μαθήματα εἰς τὸ φιλολογικὸν Γυμνάσιον τὰς διετάχθη ἡ ιερὰ Κατηχήσης τῆς ὀρθοδόξου ήμενη Πίτεως, κατὰ πᾶν Δάσκαλον μετὰ μετημορίαν διδασκομένη, ὡς δύναμένη νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ἀπαλὰς τῶν τέκνων σας ψυχὰς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ ἀγάπην τῆς τῶν δογμάτων ἀληθείας, εἰς τὴν ὅποιαν, ὡς εἰς θεμέλιον ὀρθαγές, ἐποικοδομεῖται ἡ νόμιμος ἀγωγή των, τὸ σκοπιμώτατον τέλος τῶν εἰς σύσασιν τοῦ Γυμνασίου κοινωφελῶν σας ἰδρώτων, καὶ ὁ κυριώτατος σκοπὸς τοῦ κατ' αὐτὸ φρονιμωτάτου Σχολάρχου, τοῦ σοφοῦ λέγω καὶ φιλογενεσάτου Κούμα. Ἔπειδὴ δὲ πρὸς παράδοσιν τῆς Κατηχή-

α) Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐν τῷ νέμῳ κυρίᾳ μελετήσῃ ημέρας ἢ νυκτὸς — ἢ ἔσαι ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένὸν παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων — ἢ πάντα, σσα ἐν ποιῇ, κατενιδοθήσεται. Φαλμ. 1, 1—4. Ἐν τίνι κατορθώσει νεωτέρος τὴν ἑδὲν αὐτὴν; ἐν τῷ φυλαξαθεὶ τὰς λόγγους. Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν συνηκε, διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ἑδὲν ἀδίκιας. Λύχνος τοῖς ποσί με ὁ νόμος σι, ἢ φῶς ταῖς τρίταισι μ. Φαλμ. 119, 9. 104. 105. 6) Διδάσκειν ἐν δεῖ τὰς νεανὶς ἢ ἀρχὰς τάντε θεῶν τιμὰν, ἢ τὰν τῶν νύρων, ἐκ τῶνδε γάρ φανταρὸν εἴη ὅτι πᾶν ἔργον ἀνθράκινον, ἢ βίος, ὁσιότητός τε ἢ εὐσεβίας μετέχει, αὐτὸς ὁρθοπεδίοις. Κλειν. Πύθαγ. παρὰ Στοβ. λόγ. α. οὐλ. 9.

σεως χρειάζεται μάλισα κατηχητική βίβλος, μεθοδικῶς συντεταγμένη, διὰ τοῦτο ἐκδίδεται ἡ τὴν ὄποιαν φέρεται ἀνὰ χεῖρας, χάριν τῶν φιλτάτων σας τέκνων, ὡσε οὐδὲ ἐμπορῶσιν εὔκόλως ὅλα διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου οὐδὲ εἰσάγωνται εἰς τὴν γυνώσιν τῶν ἱερωτάτων τῆς πίσεως καθηκόντων, χωρὶς οὐδὲ κατατριβῶσι τὸν πολυτιμότατον χρόνον εἰς ἀντιγραφὴν τῶν κατηχητικῶν ἀναγνώσεων, τὸ ὄποιον πολλάκις συνέσαινε, διὰ τὴν ἐλλειψιν ὁμοίων ἐπίσης καὶ μεθοδικῶν κατηχητικῶν βιβλίων.

Προέκρινα δὲ τὴν κατηχητικὴν ταύτην βίβλου παρὰ πᾶσαν ἄλλην εἰς ἔκδοσιν, ὅχι μόνον ὡς μεθοδικώτατα συντεταγμένην καὶ τελειότατα παρὰ ὅλας τὰς ἄλλας, ὅσαι φέρονται συγγεγραμμέναι εἰς τὴν ὁμιλουμένην ημῶν γλώσσαν, ἄλλα καὶ ὡς πρέπουσαν μάλισα καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὸ Φιλολογικὸν ημῶν Γυμνάσιον. Καὶ πρὸς μὲν βεβαίωσιν τῆς εὑμεθόδου συντάξεώς της ἀρκεῖ καὶ μόνον οὐδὲ ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου συγγραφέως αὐτῆς καὶ συντάκτου. Πλάτων οὗτος εἶναι ὁ σοφώτατος, καὶ σεβασμιώτατος τῆς Μόσχας Μητροπολίτης, εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην περιαδόμενος διὰ τὴν σοφίαν του ἐπίσης, καὶ ποιμαντορικὴν ἀρετὴν του. Ἀπὸ τούτου τὰς σοφὰς χεῖρας προῆλθε τὸ πρῶτον ή βίβλος εἰς γλώσσαν Ρωσσικὴν πρὸς διδασκαλίαν Παύλου τοῦ τότε μεγάλου Δουκὸς τῆς Ρωσσίας, τοῦ ὄποιον ἔχρημάτισεν ἀνατροφεὺς ὁ ἀνήρ. Μετέφρασε δὲ ταύτην εἰς τὴν ὁμιλουμένην ημῶν διάλεκτον, καὶ μὲ σοφὰς πλουτίσας σημειώσεις ἐξέδωκε τῷ 1782. ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξονίας ὁ σοφὸς Κοραῆς· Κοραῆς, ὁ ἀπὸ ταύτης ἀρχήσας οὐδὲ εὐεργετὴ τοὺς ὁμογενεῖς του, κρηπίδα ταύτην προκαταβάλων, καὶ ἱερωτάτην ἀρχὴν τῶν, ὅσα ἔμελλε μετὰ ταῦτα οὐδὲ δωροφορήσῃ πολλὰ, καὶ καλὰ εἰς τὸ φιλτάτου γένος του. Εἰς τοῦτον τὸν ἀνδρα καυχᾶσθε δικαίως, ὃ φίλοι Σμυρναῖοι, καὶ φιλοτίμως τὸν οἰκει-

ποιεῖσθε ὡς συμπολίτην σας, φιλονεικοῦντες καὶ περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς γείτουάς σας, τοὺς φιλομούσους Χίους, καθὼς ποτὲ περὶ τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀνανεύοντες πάλιν ἐνδόξως τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ πολύζηλον ἔριν. Παρὰ ταῦτην λοιπὸν τὴν κατηχητικὴν βίβλου ποίην ἄλλην μεθοδικωτέραν, ἢ προσφεύσεραν ἐπειπε νὰ μεταχειρισθῶμεν εἰς τὸ Φιλολογικὸν τῆς Σμύρνης Γυμνάσιον; Ταύτην ἐγὼ μεταρρύθμισας ὑπωσοῦν, καὶ τινα μὲν ὀφειρέσας, ἄλλα δὲ καὶ προσθέσας, ὅσα ἔκρινα ἀναγκαῖα εἰς τὴν παροῦταν κατάσασιν τῶν Μαθητῶν, ἐξέδικα διὰ τούτου πρὸς διδασκαλίαν των, σπουδάζων παντοίως; Ὅσου τὰ δύνατὸν, περὶ τὴν ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν, καὶ βελτίωσιν.

Ἄλλα, φίλοι Σμυρναῖοι, ὅσου ἂν ἦνται καὶ η βίβλος μεθοδικὴ, καὶ τὸ φιλολογικὸν ἥμαν Γυμνάσιον ἄγρυπνον, καὶ ἐπιμελὲς εἰς τὴν ὁρήν τῶν τέκνων σας ἀγωγὴν, ὀλίγη τις ὠφίλεια ἐκ τούτου θέλει προκύψειν, ἐὰν καὶ σεῖς δὲν συνεργήσητε. Ψυχὴ τῶν εἰς τὰ τέκνα σας παρασιδόμενων καλῶν μαθημάτων εἴναι τὰ ίδικόν σας, ὡς καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γονεῖς, ἀγαθοὶ παράδειγμα. "Οταν τὰ παιδίον βλέπῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα πράττοντα τάγαντίκ τῶν, ὅσα μανθάνει παρὰ τοῦ διδασκάλου, τίνα τῶν δύο μέλλει περιπτότερον ν' ἀκολουθήσῃ, τὸν διδασκάλον, τὸν ὅποιον βλέπει ὀλίγας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ πολλάκις ἀκούει πάρ' αὐτοῦ ὅσα δὲν κολακεύουν τὴν φιλαυτίαν του, η τὸν πατέρα μετὰ τοῦ ὅποιου συνδιατρίβει καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα, προτκολλημένον εἰς αὐτὸν ὑπότε τῆς φύσεως καὶ τῆς συνθείας, καὶ τοῦ ὅποιου τυχὸν αἱ πράξεις εὐχαριστοῦσι τὰς παραλόγους ὀρέξεις του; 'Αλλ' ὅταν ἐξ ἐναντίας τὰ παιδία βλέπωσιν εἰς τὰς πατρικάτων οἰκίας μὲ τὸ ἔργον πραττόμενα, ὅσα μὲ τὸν λόγον εἰς τὸ Σχολεῖον ἀκούονται διδασκόμενα, σε-

ρεόνουται εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ γίνονται παιδεῖς μὲν κόσμιοι, νέοι δὲ σώφρονες, ἄνδρες δὲ δίκαιοι, γέροντες δὲ συνετώτατοι· καὶ πρὸ πάντων, εὐσεβεῖς πρὸς Θεὸν, γνησιώτατα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς Πολιτείας μέλη τίμια, καὶ χρησιμώτατα.

Τυωρίζοντες λοιπὸν ἀκριβῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν υἱῶν σας κρέμαται τῶν οἰκιῶν σας ἡ εὐτυχία, *) χρέος ἔχετε πρῶτον νὰ προβάλλητε ἐαυτοὺς εἰς τὰ τέκνα σας ζώσκυ παντοίας ἀρετῆς εἰκόνα, πάντοτε καὶ πανταχοῦ προτεύειμένην εἰς μίμησιν, καὶ νὰ ἐπαγρυπνήτε εἰς τὰς συναναστροφὰς, καὶ τὴν ἄλλην διαγωγὴν των. "Ἐπειτα χρεωσεῖτε καὶ κατ' οἶδαν εἰς τὰς οἰκίας σας νὰ γίνητε σεῖς αὐτοὶ ἐπισάται· εἰς τὰς μελέτας τῶν μαθημάτων των, ἐξετάζοντές τα πάσαν ἑσπέραν νὰ σᾶς λέγουσι τί καλὸν ἔμαθον τὴν ημέραν εἰς τὸ Σχολεῖον, καὶ βραχεύοντες μὲν μὲν ἐπαίνους καὶ ὁδρά, ἀν τύχη, τὴν περὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τοὺς λόγους φιλοτιμίαν των, παιδεύοντες δὲ μὲν πατρικοὺς ἐλέγχους, καὶ σωτηριώδεις κολάσεις ἐνίστε, τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀκηδίαν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν οἶδων αὐτῶν καθηκόντων. Εἰς τὴν παροῦσαν, ὡς φίλοι, τοῦ γένους ημῶν κατάστασιν οἱ γονεῖς αὐτοὶ πρέπει νὰ γίνωνται παιδονόμοι, καὶ ἔφοροι τῆς παιδείας τῶν τέκνων των. Ταύτην δὲ τὴν περὶ τὰ μαθήματά των πατρικήν σας πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν πολὺ πρὸ τῶν ἀλλων πρέπει νὰ ἐπιτείνητε εἰς τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως τὴν ἀνάγνωσιν, ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν παιδίων εὐκρινεῖς τῆς πίσεως ιδέας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, καὶ φροντίζοντες ἀδιακόπως νὰ ἐντρέψητε εἰς τὰς Ψυχάς των τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον, καὶ τὴν μελέτην τῶν

*) Τίτων γάρ περὶ χρησῶν, ἡ τἀναντία γενομένων, ἢ πᾶς ὁ οἶκος τῷ πατρὶς ὅτας οἰκέσσεται, ὅποιοι ἀντίνεις οἱ παῖδες γίνωνται. Πλὴν ἄρα δεῦ προμήθειαν αὐτῷ ἔχειν. Πλάτ., Λάχητ.

ἀγίων του ἐντολῶν, καθὼς ἔπραττον ὅλοι οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, οἵον ὁ Ἀβραὰμ α), ὁ Ἰάκωβος (γ), καὶ οἱ λοιποὶ ὅσοι εὐλογήσαν διὰ τὴν χρησὴν τῶν ιδίων τέκνων ἀνατροφήν. Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ῥητῶς σᾶς προσάσσει γ), καὶ ἡ Ἐκκλησία καθ' ἡμέραν σᾶς παραγγέλλει δ).

Εἰς τὸ χρέος τοῦτο τῶν γονέων εὐκόλως ἐνυοεῖται, ὅτε ὑπόκεινται καὶ οἱ Ἀνάδοχοι, ὡς ἐγγυηταὶ τῆς τῶν ἀναδεξιμαίων αὐτῶν σωτηρίας γενόμενοι καὶ μᾶλιστ' ὅπόταν ταῦτα τύχωσι νὰ ἔχουν παιδία γονέων πτωχῶν, η ἀμαθῶν, η καὶ πολλάκις ἀποθαμένων.

Ἄλλα πολὺ περισσότερου εἴναι τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον ἰδικόν σας, ὡς πνευματικοὶ πατέρες τῶν Χριστιανῶν, Τερεῖς τοῦ Ὅγκου σεβασμιώτατοι! Σεῖς εἰσθε τοῦ Θείου νόμου οἱ φύλακες, καὶ τῆς Πίσεως οἱ διδάσκαλοι, καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας οἱ οἰκονόμοι. Χρέος λοιπὸν ἔχετε ν' ἀγωνίζησθε, ὅσου δύνατθε, πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιεσῶν, προσβιβάζοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου ὅχι μόνον διὰ τῶν ἐναρέτων σας πρά-

α) Ἀβραὰμ δὲ γενόμενος ἐσται εἰς ἔθνος μέγα ἐπὶ πολὺ — γῆδει γάρ (ὁ Θεὸς) ἵτε συντάξει τοῖς ύστοις αὐτῷ, ἢ τῷ οἴκῳ αὐτῷ μετ' αὐτὸν, ἢ φυλάξῃ τὰς ὁδὸς κυρίας, ποιεῖν δικαιοσύνην ἢ κρίσιν. Γενεσ. 18, 18—19. β) Ἀπέστελλεν Ἰάκωβος ἐκαθάριζεν αὐτὸς (τὰς ψάσις) ἀνισάμενος τὸ πρωτί, ἢ προσέφερε περὶ αὐτῶν θυσίας, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἢ μόσχον ἵνα περὶ ἀμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἔλεγε γάρ Ἰάκωβος, Μήποτε οἱ ψύχες ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐννεούσσονται πρὸς τὸν Θεόν. Ἰάκωβος 1, 5. γ) Καὶ ἐσται τὰ ρήματα ταῦτα, ὅσα ἐντέλλομαι σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σας ἢ ἐν τῇ ψυχῇ σας, ἢ προθιβάσσεις αὐτὰ τὰς ψάσις σας, ἢ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, ἢ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, ἢ κοιταζόμενοι, ἢ διανισάμενος. Δευτέρ. 6, 6—7. δ) Οἱ Πατέρες ἐκτρίφετε τὰ τεκία ἐν παιδείᾳ καὶ νεθεσίᾳ Κυρίῳ. Ἐφεσ. 6, 4.

ξεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν κατηχητικῶν σας λόγων, καὶ ἀπαιτουντες ἔκαστος παρ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν πνευματικῶν πας τέκνων ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὁρθοδόξου ήμῶν Πίσεως. Πολλὰ ὀλίγα εἶναι τὰ παιδία ὅστα δύνανται νὰ παιδεύωνται, καὶ κατηχῶνται εἰς τὸ Σχολεῖον, συγχρινόμενα πρὸς τāλλα, τὰ ὅποια μένουσιν ἀκατήχητα καὶ ἀπαίδευτα ἢ διὰ πενίαν, ἢ διὰ κακὴν ἀνατροφὴν, καὶ βαζούσαρτητα τῶν γονέων των, ἢ διὸ ὄφρανίσαι, ἢ διὸ ἄλλο τί, τὰ ὅποια εὐκόλως ἐμπορεύεται νὰ γνωρίσητε, καὶ βοηθήσητε, ὅσον δύνασθε, Σεῖς μᾶλιστα οἱ πνευματικοὶ Πατέρες, ὅταν προσέρχωνται, κατὰ χρέος Χριστιανικὸν, πρὸς ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτιῶν των. Ἡτόποτε καιρὸς, ὅποτε τῆς Κατηχήσεως ἡ διδασκαλία ἐγίνετο παρόρθια ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τοὺς χριστοῦς αὐτῆς αἰῶνας· ἀλλ' εἰς τὴν χαλκίνην τοῦ καθ' ήμᾶς αἰώνος περίοδον βλέπετε, φέλοι πατέρες, ὅτι τὸ σωτηριωδέστατον τοῦτο μάθημα εἴναι παντάπασι, φεῦ! ημελημένου, καὶ, τίς νὰ τὸ πισεύσῃ; ἄγνωσον πολλάκις ὅχι μόνον εἰς τὸ πλειότερον μέρος τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τινας ἀπὸ τοὺς ἵερεῖς αὐτοὺς, οἵτινες διωρίσθησαν νὰ ἥγουν τῶν θείων νόμων οἱ ἱερώτατοι ἄγγελοι *);

Ἐντεῦθεν ἐπλημμύρησαν εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαὸν τῆς τοσαύτης διαφθορᾶς τῶν ήμῶν τὰ θολερώτατα νάματα, ἐντεῦθεν αἱ ἀλλόκοτοι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι· ἐντεῦθεν ἡ ἐπιπόλαιος καὶ κλονουμένη πίσις, καὶ ἀνευλάβεια πρὸς τὰ θεῖα· ἐντεῦθεν ἡ τολμηρὰ καταφρόνησις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ τάλλα μυρία εἰδὴ τῶν κακιῶν, τὰ ὅποια εἴναι ἀχώριστα ἐπα-

*) Χειλη ἱερέως φυλάξεται χρίσιν, ἐπ' οἷμον ἐκβητίσσουν ἐκ τῆς σύμπλοτος αὐτῷ, ὅτι ἀγγελος Κυρίου παντοχράτορος εἰσι. Μηλαχ.

κολουθήματα τῆς ἀγνοίας τῶν δογμάτων καὶ ἐντολῶν τῆς ἀμώμητου ήμων Πίσεως.

Διὰ ταῦτα, ὃ σεβασμώτατοι ἄνδρες, ἀνάσητε ζῆλο—
σαντες ἐνθεώτατου ζῆλου, καὶ ἀναλάβετε γενναιότερον τῶν
πνευματικῶν σας τέκνων τὴν φροντίδα, μελετῶντες μὲν αὐτοῖς
σεῖς πρώτου συνεχῶς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, διδάσκοντες δὲ αὐτὸν
καὶ εἰς τὸ λογικὸν ποίμνιόν σας πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς ἐκ—
κλησίας αὐτοῦ, καὶ διόρθωσιν ηθῶν, καὶ φωτισμὸν ἀληθινὸν
τοῦ εὔσεβεστου ήμῶν γένους *). Μέσου δὲ τοῦ καλοῦ τούτου
δρασικώτατον νομίζω μάλιστα, οἵτε πνευματικοὶ πατέρες, καὶ
οἱ ἐνορίας ἔχοντες ἵερεis νὰ κατηχῆτε εἰς ὥραν διωρισμένην
τὰ μικρὰ παιδία τῶν ἐνορίτῶν σας, καὶ μάλιστα τῶν πτωχῶν, διὰ
τὰ ὅποια ἔξαιρέτως ἐκδίδεται η παροῦσα κατηχητικὴ βίβλος.
ἀπαιτούντες παρ’ αὐτῶν νὰ σᾶς λέγωσιν ἀπὸ σήθους τῆς ἀναγ—
καιότερα τῆς κατηχήσεως ἄρθρα, ἀφίνοντες δὲ τὰς ὑψηλοτέρας
σημειώσεις διὰ τοὺς τελειοτέρους τὴν ηλικίαν. Οὕτω, λόγου
χάριν, ἀπὸ τὰ ἱερὸν τῆς Πίσεως Σύμβολον θέλουσι λέγειν δια—
κεκριμένως τὰς κυριωτέρας ἐννοίας τῶν ΙΒ. ἄρθρων· ὡσαύτως
καὶ ἀπὸ τὸν Θεῖον Νόμου τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν ηλικίαν των
ἐντολᾶς, καὶ τίνες ἀμάρτιαι ἀντίκεινται εἰς αὐτάς· ὡςέ, γυμ—
ναζομένιν αὐτῶν κατὰ μικρὸν εἰς τὴν μελέτην τῶν Θείων δογ—
μάτων καὶ ἐντολῶν, νὰ ῥίζωθεσιν εἰς τὰς καρδίας των ὄρθιῶν
μὲν περὶ Θεοῦ φρονήματα, ἀποσροφὴ δὲ πρὸς τὴν κακίαν, ὅ—
σον τὸ δυνατόν· καὶ ἕρως ἐγκάρδιος πρὸς τὴν ἀρετήν. Οὕτω
δὲ τὰ παιδία προσιατεθείμενα, ἐὰν τύχωσιν ὅντα πτωχὰ, μη

*) Καὶ τὸν λαὸν με διδάξοι πᾶς ἱερεὺς ἀναμέσοις ἀγίᾳ ἢ βεβήλῳ,
λ. 28, ἢ ἀναμέσον ἀκαθάρτων ἢ καθαρῶν γνωρισσον αὐτοῖς. Ιεζεκιήλ.
ο., 4, 23.

φείδεσθε οἱ δύναμιν ἔχοντες νὰ τὰ ἐξαποσέλλητε καὶ εἰς τὸ Σχολεῖον δὶ idίας δαπάνης, διὰ νὰ παγιωθῶσιν εἰς τὴν ὁρθὴν διδασκαλίαν, τρέφοντες αὐτὰ πατρικῶς καὶ ἐλευθερίως, καὶ ἐνδύνοντες καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχήν. "Αφετε τὰ παιδία, φίλοι πατέρες, ὁ Σωτὴρ σᾶς προσάστει *), ἀπολύσατέ τα ὡς ἄκακα ἀρνία εἰς τῆς πίσεως τὴν ψυχοτρόφου βοτάνην, καὶ θρέψατέ τα μὲ τὸν λόγον καὶ τὴν θείαν παιδείαν, τῆς ὅποιας ἡ ἐλλειψίς εἶναι μέγιστη ἐμπόδιον τοῦ νὰ ἔνσυνται μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ των. Ταῦτα μερικώτερον πρὸς τὰς ιερὰς Κορυφάς σας, ὡς πνευματικοὶ ποιμένες τῆς πόλεως Σμύρνης, τῶν ὅποιων ἡ ἀρετὴ μὲ κάμνει νὰ ἐλπίζω ὅτι γρήγορα θέλει χρησιμεύσειν εἰς παράδειγμα καὶ πρὸς τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων πόλεων τοὺς ιερεῖς, καὶ τινες ἀπὸ Σᾶς θέλουσιν ἀναδειχθῆν ιερώτατοι Βαβύλων, καὶ Ἀθηναγόραι κεντεροι, σπουδάζοντες, ὡς ἐκεῖνοι τὸ πάλαι, φιλανθρώπως ἐντάμα καὶ φιλοθέως, πρὸς ἀνανέωσιν τῆς ἀρχαίας δόξης τῆς Ἐκκλησίας, νὰ κατηχῶσι τὰ τῶν χριστιανῶν παιδία, καὶ νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτὰ τὰ πρὸς τὴν ὁρθὸδοξίαν βαθύτατον σέβας, τὸ πρώτισον ἐμπόδιον τῆς διαφύοσας τῶν ηθῶν.

Ταῦτα, ὡς φίλοι Σμυρναῖοι, δίκαιου ἔκρινα νὰ προτέξω πρὸ τῆς κατηχητικῆς ταύτης βίβλου· ἐκ τῆς ὅποιας ἐξ τοῦ ὄψεως προέλθη; τούτου τὴν χάριν δίκαιος εἶναι ν' ἀπολαμβάνῃ ὁ φιλολογευης ἐντάμα καὶ φιλόθεος Κύριος Ἡλίας Βαλλής, ὃς εἰς ἀμιλλώμενος πρὸς τὴν γεννακιότητα τῶν συνεπιτράπων τοῦ καὶ συναρρήγων τοῦ Φιλολογικοῦ ήμῶν Γυμνασίου ἐξώδευπε μ' ἐλευθέριον χεῖρα τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην εἰς ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου,

*) Ἀφετε τὰ παιδία ἔρχεθαι πρόσμε, ζὴ μὴ κωλύετε αὐτά.
Μαρκ. 10, 14.

ὑποσχόμενος καὶ εἰς ἄλλων καλῶν βιβλίων τύπωσιν τὴν φιλάθελφον συνδρομήν του,

Ανδρῶν δὲ χρητῶν ἔργα θεοφιλέσατα.

αωι6. Δεκεμβρίου 6. εν Σμύρνῃ.

**Κωνσταντῖνος Πρεσβύτερος
καὶ Οἰκονόμος.**

Κατηχήσεως μέρη τρία.

Προοιμον.

§. α. Κατήχησις εἶναι σύντομος διδάσκαλία τῆς ὁρθοδόξου πίσεως.

Συμ. Α'. Ὀνομάζει Κατήχησις παρὰ τὸ Κατηχεῖν βῆμα, τὸ ὅποῖν σημαίνει τὸ διδάσκειν τινὰ διὰ φωνῆς ἡχητικῆς ς ζώσις τὴν Θρησκείαν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν θείαν γραφὴν α). Οὖθεν ς Κατηχέμενοι ὀνομάζονται οἱ μαθηταὶ τῆς πίσεως τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὄπτοι κατ' ἀρχὰς αὐτὸ τέτο Μαθηταὶ ὀνομάζοντο β). καὶ

Συμ. Β'. Πρώτος ἀρχιγός ς διδάσκαλος τῆς Κατηχήσεως εἶναι αὐτὸς ὁ τῆς πίσεως ἀρχιγός ς τελειωτῆς Τισοῦς, τοῦ Προδρόμα πρότερον ς ταύτης τὴν ὄδον προοδοποιήσαντος γ). Ὑπὸ τῆς σωτῆρος Χριστοῦ ἐπέμφθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον Κατηχηταὶ οἱ ἄγιοι Ἀπόστολοι δ). Μετὰ δὲ τέτας ἐκατόντας αὐτοὶ οἱ Ἐπίσκοποι, ς μετ' αὐτῶν οἱ Πρεσβύτεροι ς οἱ Διάκονοι. Τοιέτοι κατηχηταὶ ἦσαν, ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ε) ς ὁ Κύριλλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐν ὅσῳ ἦσαν πρεσβύτεροι. Κατηχητὴς ἵτο ς ὁ Θεοχάρης διάκονος τῆς ἐν Καρβαγγένῃ ἐκκλησίας. Πολλάκις δὲ ς ἐκ τῶν κατωτέρων ταγμάτων τέ Κλήρε πρέσεχειρίζοντο. Κατηχηταὶ, ὅποιος ἵτο ὁ Ὁριγένης εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ς Ὁπιάτος, Ἀναργύρειος ἐκά-

α) Λύκ. 1, 4. Πράξ. 18, 25. Ρωμ. 2, 18 Α. Κορινθ. 34, 19. Γαλατ. 6, 6. ς τὸ παθητικὸν Κατηχεῖμαι σημαίνει όχι μόνον τὸ διδάσκομαι Λύκ. 1, 4. ἀλλὰ ς τὸ ἀπλῶς ἀκέψατι παρ' ἄλλων. Πράξ. 21, 21 — 24. β) Πράξ. 11, 26. γ) Ματθ. 3, 2 — 12. Λύκ. 3, 7 — 18. δ) Ματθ. 28, 19. Μάρκ. 16, 15 — 26. ε) Εὐαγγ. ἰο. βιβ. 6, κεφ. 3.

τέρος. 'Ευρίσκομεν δὲ καὶ Διακονίστας κατηχήτριας μόνου τῶν γυναικῶν α). Άνηγέρθισαν δὲ καὶ χολαὶ κατηχητικαὶ, πράτη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ Μάρκα τῆς Ἀποσόλας 6), ἐπειτα δὲ καὶ εἰς Ρώμην καὶ Καισάρειαν, καὶ Ἀντιόχειαν, καὶ ἄλλας πόλεις πολλὰς, ὅπερ ἔχολάρχουν ἄνδρες σοφώτατοι, ὃντος ἦτο Κλημῆς ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ Πάναιτος, καὶ Ἀβαντίος, καὶ Διδύμος, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τόσην πρήνοιαν εἶχεν ἡ ἐκκλησία τῆς ναὶ γίνωνται αἱ κατηχήτεις μεθοδικᾶς, καὶ εὐτάκτως ἀπὸ ἄνδρας ἐλλεγίμως.

Σημ. Γ'. Χάριν τῆς κατηχήσεως ἐδιωρίδησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ οἱ Ἀνάδοχοι, ἀρ' ἐκ ποιῶντος ἐν συνειδήσῃ τῶν νηπίων ὁ βαπτισμὸς, οἱ ἵποτε παραλαμβάνονται εἰς τὸ βάπτισμα ὡς ἐγγυηταὶ τῶν βαπτιζομένων νηπίων, διὰ νὰ τὰ διδάξωσιν ἐπειτα τὴν κατηχήσιν γ), τὸ ἵποτον δὲν ἐμπορεῖ νὰ γένη πρὸ τῆς βαπτίσματος διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας. Χρέος ἔχει λοιπὸν πᾶς ἀνάδοχος νὰ κατηχῇ τὸν ἀναδεξιματίον τε, ἢ αὐτὸς, ἢ, ἢν δὲν ἐμπορεῖ, μὲν μέσου ἄλλων, αποζέλλων αὐτὸν διὰ αὐτὸν τέτοιο εἰς τὸ χελεύον.

§. 6'. Ἐπειδὴ τὰ μέρη τῆς Πίσεως εἴναι δύο, θεωρητικὸν, καὶ πρακτικὸν, ἐπομένως δύο εἴναι καὶ τῆς Κατηχήσεως τὰ οὐσιωδέσερα μέρη, Α'. τὸ περὶ τῶν Δογμάτων σιαλαχμάνουν, καὶ Β'. τὸ περὶ τῶν Εντολῶν.

Σημ. Ἡ πίσις χωρὶς τῶν ἔργων σίναι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, νεκρά. Ηρέπει λοιπὸν ἔχι μόνον νὰ δοξάζωμεν ὅρθως περὶ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ πράττωμεν ἔργα σύμφωνα τῆς ὄρθοδοξίας· τὸ πρῶτον μᾶς τὸ διδάσκειν θεολογία ἐμιγῆσα ήμας εἰς θεογνωσίαν· τὸ δεύτερον μᾶς τὸ διδάσκεσσιν αἱ ἐντολαὶ τῆς θεοίς νόμος, παραγγέλλεσσαι εἰς ήμας πῶς πρέπει νὰ πολιτευώμεθα.

§. γ'. Ἐκ τῶν ὄρθων περὶ Θεοῦ δογμάτων ἄλλα μὲν μανθάνομεν ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτὴν, ἄλλα δὲ ἀπὸ τὴν θείαν ἀποκάλυψιν. Διὸ τοῦτο τὸ πρῶτον τῆς Κατηχήσεως μέρος διαιρεῖται εἰς τημήματα δύο.

α) Κανον. 20. τῆς ἐν Καρθαγ. Συνόδ. 6) Εὐσεβ. Ἐκ. Ἰερ. βι. 1ε. κεφ. 10. γ) Διονυσ. Ἀρεοπ. οὐραν. Ἰεραρ., 7, 11.

A'. Τὴν φυσικὴν Θεογνωσίαν.

B'. Τὴν εὐαγγελικὴν Πίσιν.

Σημ. Τὸ A'. τμῆμα θεμελιώνεται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς φυσικῆς λόγου, περιέχον δύσας ἀποδείξεις αὐτῇ ἡ φύσις μᾶς χορηγεῖ, περὶ τε Ὑπάρχεως, καὶ Φύσεως, καὶ Προνοίας τῆς Θεᾶς. Τὸ B'. τμῆμα θεμελιώνεται εἰς τὸν λόγον τῆς Θεᾶς, δηλούντι εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν, καὶ συνοπτικώτερον εἰς τὸ ἄγιον σύμβολον.

§. δ'. Τῆς Κατηχήσεως μέρος περιέχει τοὺς κανόνας, διὰ τῶν ὅποιων διακρίνονται τὰ καλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ κακά.

Σημ. Οἱ κανόνες ἔτοι θεμελιώνονται εἰς τὸν Δεκάλογον, ἢτοι εἰς τὰς δέκα ἐντολὰς, τὰς ὅποιας ἐδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν α), αἱ ὅποιαι ὅλαι περικλείονται εἰς τὴν πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην β).

§. ε'. Ἐκ τῶν λεχθέντων εὐκάλως συμπεραίνεται, ὅτι τὸ A'. τῆς Κατηχήσεως μέρος σκοπὸν ἔχει νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν κατηχουμένων τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς πίσεως, τὸ δὲ B'. τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὴν πίσιν καὶ τὴν ἀγάπην γεννᾶται καὶ τρέφεται καὶ τρίτη μεγάλη ἀρετὴ ἡ Ἐλπὶς, ἀναφύεται καὶ τρίτου τῆς κατηχήσεως μέρος, διδάπκον ἡμᾶς τὶ πρέπει νὰ ζητῶμεν μὲν θάρρος ἀπὸ τοῦ Θεὸν εἰς τὰς προσευχάς μας, καὶ τὶ νὰ ἐλπίζωμεν παρ' αὐτοῦ.

Σημ. Τὸ τρίτου μέρος τέτο θεμελιώνεται μάλιστα εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, ἢτις περικλείει πᾶν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ζητῶμεν παρὰ τοῦ Θεᾶ γ).

§. σ'. Ἀπὸ τὰ προρόηθέντα γενικῶς συνάγεται καὶ ὅλος τῆς Κατηχήσεως ὄρισμὸς οὗτος. Κατήχησις εἶναι σύντομος διδασκαλίας περὶ τῶν τριῶν ἀρετῶν Πίσεως Ἀγάπης καὶ Ἐλπίδος. Λέγομεν δὲ πρῶτον περὶ τοῦ πρώτου αὐτῆς μέρους, δηλούντι περὶ Πίσεως.

α) Ἐξοδ. 20. 2 — 17. Δευτερον. 5, 6 21. β) Ματθ. 22, 38. Λευκ. 19, 18, Δευτερον. 6, 5. γ) Ματθ. 6, 9.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΥΣ Α'.

Περὶ Πίσεως.

ΤΜΗΜΑ Α'.

Περὶ τῆς Φυσικῆς Θεογνωσίας:

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς τε Θεᾶς ὑπάρξεως:

§. α'. Ἀπὸ αἰῶνος ὑπάρχει θεός, ὃν ἄκτισον, παντοδύναμον, ὅλου τοῦ κόσμου δημιουργόν.

Σημ. Οὐδέος εἶναι πνεύμα αἵρατον, καὶ εἰς αἰδήσεις μὴ ὑποπίπτου· ἀποδείκνυται γὰρ ὡς ὑπάρχεις τε ἀπὸ ἄλλα γνωρίσματα σαφέστα, ἐκ τῶν ὅποιων κυριώτερα εἶναι τὰ ἀκόλθα πέντε.

Α'. Ἡ τε Θεᾶς ὑπάρχεις ἀποδείκνυται ἀπὸ τὴν φύσιν ἡμῶν αὐτῶν. Εάν ἐπιζησώμεν τὸν νῦν εἰς τὴν ιδίαν ἡμῶν ὑπάρχιη, πληροφορέμεθα, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ κτίσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ ἔαυτές συνάγομεν λοιπὸν ἀναγκαῖως, ὅτι ὑπάρχει τι "Οὐ ἄκτισον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐδημιεργήθη ὁ ἄνθρωπος").

Β'. Ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν ὅλε τε κόσμος. Εάν θεωρήσωμεν ὅλα τὰ ὄντα ὅσα μᾶς περικυκλόνεστιν, εἴτε οὐρανία, εἴτε ἐπίγεια, εἴτε θαλάσσια, ὅλα ἔχοντα καὶ τέλος, καὶ ἀρχὴν, εὐκόλως καταλαμβάνομεν, ὅτι τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι ἔτος ὁ κόσμος, είμην βιβλίον θαυμάσιον,

*) Σὺ ἵποιησας ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς: Ψαλμ. 99, 3.

τις τὸ ὄποιον εἶναι ὑγεγραμμένη μὲν εὔχαλείπτες χάρακ-
τῆρας ή παντοδυναμία τὸ ἀνάρχε δημιγρῆτε, ὁ ὄποις
φαίνεται παντε εἰς τὴν φύσιν ὡς εἰς καθαρωτατον καθρέ-
πτιν α).

Γ'. Ἀπὸ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν τῶν ἔθνῶν. Εἰς ὅλα
τὰ κατοικέμενα μέρη τῆς γῆς, ό, εἰς αὐτὰ τὰ ἀγροικότερα
ἔθνη, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς τῷ κόσμῳ, φαίνονται ἀνεξι-
λωμένοι βωμοί· καίονται θυσίαι· λατρεύεται μία τις ὑ-
πέροχος δύναμις. Τόσον εἶναι ἰσχυρὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην
ψυχὴν ἡ συναίσθησις τῆς Θείας ὑπάρχεως, ὡςε προκρίνει νὰ
θεοποιῇ μᾶλλον λίθος ό, ἄλλα τοιαῦτα, παρὰ νὰ πιεσύ-
σῃ, ὅτι δὲν εἶναι θεός, τὸ ὄποιον μόνος ὁ ἄφρων δύναται
νὰ εἴπῃ β).

Δ'. Ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν πληροφορίαν τῆς συνειδή-
σεώς μας. "Οταν πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν αἰδανόμεθα χα-
ράν· ό, εξ ἐμαντίας λύπην διάτινα πρᾶξιν πονηράν. Τέτο
προέρχεται ἀπὸ ἐμφυτόντινα δύναμιν; Η τις μᾶς ἀναγ-
κάζει νὰ πιεσύσωμεν; ὅτι ὑπάρχειτι" Ον ἀνταμεῖθον δι-
καιῶς τὴν ἀρετὴν, καὶ τιμωρῶν ἀδυστώπητα τὴν κα-
κίαν γ).

Ε'. Ἀπὸ τὴν ἐμφυτον ἡμῶν ἐπιθυμίαν περὶ τὸ ἄκρον
ἀγαθὸν, η τὴν τελείαν μακαριότητα. "Οσον εὐδαίρων ό, ἀν
γένη τις ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἀδύνατον νὰ χορτάσῃ τόσον,
ὡςε νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃ ἀνώτερόν τι ό, τελειότερον ἀγαθό. Τέτο
δὲν προέρχεται ἄλλοθεν, εἰμὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς
ψυχῆς, ητις ἀνατείνει πάντοτε νὰ ἀπολαύσῃ τὸ τελειότε-
τον ό, μονιμώτατον ἀγαθὸν, τῶν ἐφετῶν τὸ ἀνώτατον,
τὸ ὄποιον εἶναι μόνος ὁ Θεός δ). Ἀφ' ὅλας ταύτας τὰς
ἀποδείξεις συνάγεται, ὅτι η ἀθεότης εἶναι ἐναντία τῆς ἀν-
θρωπίνης φύσεως.

- α) Τὰ γὰρ ἀόρτατα αὐτὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τότε ποίημασι νοέμε-
να καθοράται, η τε οἰδίος αἱτη δύναμις, ό, θεότης. Ρωμ. 1, 20.
β) Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτῷ, ό, ισι θεός. Φαλμ. 14, 1.
γ) Ρωμ. 2, 15. δ) Χερταθήσομαι ὡς τῷ ὄφθαλμοι τὴν δύξιν ος
Φαλμ. 16, 15.

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Περὶ τῆς ἐσίας τῇ Θεῷ.

§. η'. Άπο τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρκεως τοῦ Θεοῦ ἔπειται ἡ γνῶσις τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ, δηλονότι ὅποιον ὃν εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ τίνες αὐτοῦ αἱ ιδιότητες. Ο Θεὸς εἶναι πάντων δημουργὸς (§. ζ.), ἐπομένως λοιπὸν εἶναι αὐθύπαρκτος, ἀνώτατος πάντων τῶν ὄντων, καὶ δὲν δύναται νὰ μὴ ὑπάρχῃ.

Σημ. "Οταν ὁ Θεὸς εἶναι τῶν πάντων ἀνώτατος, ἔπειται.

Α'. νὰ ἦναι εἰς, διότι δὲν εἶναι κανὸν ἐν "Ον αὐτέρον, ἢ ὅμοιόντε· ὥσε κατὰ τότο φαίνεται, ὅτι ἡ πολυθεῖα εἶναι πάντῃ ἐναντία εἰς τὴν ἀληθῆ περὶ θεῶν ἔννοιαν α.).

Β'. Ἐπειδὴ εἶναι αὐθύπαρκτος, ἔπειται, ὅτι δὲν ἐλαφεν ἀρχὴν ἀπὸ κανὸν ἔνα, καὶ μήτε τέλος θέλει ἔχειν, τεττ' εἶνιν εἶναι πιστός, καὶ ἀκολέθως ἄλος, καὶ ἀθάνατος ὡς μὴ σύνθετος, ἀλλ' ἀπλέσατος.

Γ'. Ὡς ἄλος λοιπὸν εἶναι πνεῦμα καθαρώτατον 6), νᾶς ἀπειρος, καὶ ἀκολέθως πάνσοφος, πανάγιας, παντοδύναμος, παντελεύθερος, δικαιότατος, καὶ συντόμως τελειότατον καὶ μακαριώτατον "Ον, καὶ παντοκράτωρ Δεσπότης γ).

§. θ'. Ο μέγας οὗτος Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ μηδενὸς, ὅχι διάτινα χρείαν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ τὰ κάμη μέτοχα τῆς ιδίας του ἀγαθότητος.

Σημ. Α'. Ο θεὸς εἶναι ἀπειροτέλειος (§. η'. γ'), δὲν εἶχε λοιπὸν ὕδεμίαν χρείαν τῶν κτισμάτων· ἔκτισε δὲ ταῦτα διὰ νὰ τὰ κάμη μέτοχα τῆς ιδίας των ἀγαθότητος, ὡς πανάγιας, μεταδόσας εἰς αὐτὰ τελειότητας, αἱ τίνες εἶναι εἰκόνες τῶν ἀπειρων αὐτῇ ιδιοτήτων. Ἐπειδὴ δὲ τῷ

α) Α'. Κορινθ. 8, 5 — 6. 6) Πνεῦμα ὁ Θεός. Ἰωάν. 4, 24.
γ) Ἡ βασιλεία σὺν βασιλείᾳ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σὺν πάσῃ γενεᾷ. Φαλμ. 144, 13.

έκτισεν ἐκ τῆς μηδενὸς, δὲν ὑπῆρχε τίποτε λοιπὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς κόσμου, πλὴν μόνος ὁ αἰώνιος δημιουργός τε, ὃς εἶπον ὅτι ὁ κόσμος ἔκτισθαι ἀπὸ ὅλην αἰώνιου.

Συμ. Β'. Εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς κόσμου δύω τινὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν· α'. ὅτι ὁ κτίσας θεὸς τὰ πάντα, τὰ συνέδεσε πρὸς ἄλληλα μὲν δεσμὸν ἄφριτον, διὰ νὰ χριστικεύῃ τὸ ἐν πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ ν' ἀποτελῶσιν ὅμοια τὸν αἱρμονίαν τῆς Παντὸς, ἐκ τῆς ὁποίας φαίνεται ἐξαιρέτως ἡ θεῖα σοφία. β'. "Οτι κανὸν ἐν κτίσμα δὲν ἐδημιουργήθη κακὸν καθ' αὐτὸν, ἢ χρῆσιν ἔχον αἰχρὰν καθ' αὐτὸν. "Οταν ἐποίησεν ὁ θεὸς εἶναι ὅλα λίαν καλά α). Ἡ προαιρεσίς ὅμως τῆς ἀνθρώπεως ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ κυλὸν ὡς κακὸν, καθὼς, λόγγος χάριν, τὸν μάχαιραν πρὸς φένον, ἢ τὸν δύναμιν τῆς νοὸς εἰς ἐφεύρεσιν διαφόρων πανεργιῶν.

§. ι'. Τὸ ἐξαίρετον τῶν θείων δημιουργημάτων εἶναι ὁ ἀνθρωπὸς, ὃς εἰς ἐκοινώησε μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀγαθίσητα τοῦ θεοῦ, διότι ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα, καὶ ὄμοιωσίν του β).

Συμ. Ἡ εἰκὼν καὶ ὄμοιωσίς τῆς θεᾶς ὑφίσαται εἰς τὸν σῷμαφωνίαν τῶν ιδιωμάτων τῆς ἀνθρώπεως μὲν τὰς τελειότητας τῆς θεᾶς π. χ. ὁ θεὸς ἔχει νῦν, καὶ ὁ ἀνθρωπὸς ἐπροκίδη μὲν νῦν· ὁ θεὸς φυσικὰ ἐκλέγει τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἀποσρέφεται τὸ κακόν, καὶ ὁ ἀνθρωπὸς αἰδούμενεται ἐμρυπού τινὰ ὄρμην εἰς ἀπόλαυσιν τῆς καλῆς, καὶ ἀποφυγὴν τῆς κακῆς. Ὁ θεὸς εἶναι κύριος ὅλες τῆς κόσμου, ὡς αύτως κατέχει τὸν ἀνθρωπὸν δεσπότην ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλ' ὁ θεὸς εἶναι πνεῦμα ἀσώματον, ἐπεται λοιπὸν, ὅτι καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν ἐτυπώθη εἰς τὸ ἀνθρεπῖνον σῶμα, ἀλλ' εἰς τὸν ἐνυπάρχεσταν εἰς αὐτὸν ἄξιον δύναμιν.

§. ια'. Ὁ θεὸς ἔχάρισεν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ἀθύνατον ψυχήν γ).

Συμ. Ἐὰν προσέξωμεν εἰς ἑαυτὸν, αἰδανόμεθα, ὅτι ἐνυπάρχει εἰς ἡμᾶς ὃν τι διάφορον ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ὄποιον

α) Γενέσ. 1, 31. β) Γενέσ. 1, 27. γ) Γενέσ. 2, 7.

ἔχει τὴν δύναμιν νὰ νοῇ αὐτὸ ἔαυτὸ, καὶ ἀλλα πράγματα παρ’ ἔαυτό. Τέτο τὸ “Οὐ δύναζομεν φυχὴν, τὸ ὅπετον, ἐπειδὴ ἔχει νὲν, καὶ θέλησιν, εἶναι ἀσώματον, καὶ ἀκολέθως ἀθάνατον· διότι τὸ θυητὸν σῶμα, ὅπως ἂν διαταχθῆ ἡ συνάρεια τῶν μερῶν τε, δὲν δύναται μήτε θέλησιν, μήτε νόησιν νὰ λάβῃ.

§. 16'. Ο Θεὸς προνοεῖ ὅλα τὰ δημιουργήματά του.

Σημ. Α'. Ἡ πρόνοια τῆς θεᾶς ὑφίσαται εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὴν ὑπαρξίαν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐεργετῆς τῶν κτισμάτων· διότι ὅλα τὰ κτίσματα ὑπάρχεσι καὶ ἐνεργεῖσιν, ὅχι ἐξ ιδίας δυνάμεως, ἀλλ’ ἐκ τῆς θελήσεως τῆς θεᾶς, συνεχῶς διασώζοντα τὸ εἶναι, τὸ ὅπειον ἔλαθον ἐξ ἀρχῆς. Ἐδημιουργήθησαν δὲ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς θεᾶς. Ἐκ τῆς αὐτῆς λοιπὸν ἀγαθότητος καὶ συντηρένται συνδεδεμένα, μετ’ ἀλλήλων τοιαυτορόπως, ὡςε τὸ ἐν νὰ ἔναι κρίσιμον πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ ὅλα νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὸ βέλτιστον τέλος, διὰ νὰ φυλάττηται ἡ διακονία τῆς σύμπαντος κόσμου. Ταῦτην τὴν διατήρησιν δικαίας ἐμπορεῖται νὰ δύνασῃ συνεχῆ δημιουργίαν τῆς κόσμου· ἐπειδὴ, ὅταν ἡ θέλησις τῆς θεᾶς παύσῃ, μετατρέπεται τὸ πᾶν εἰς τὸ μηδὲν ἐν βοπῇ ὄφθαλμῳ α). συντηρέμενον δὲ ἦσι, καὶ ἐνεργεῖ, μαρτυρεῖ φανερά τὴν περὶ αὐτὸ πρόνοιαν τῆς παναγάθου, καὶ πανσόφῳ Δημιουργῷ τε. Τελευταῖον ἡ εὔταξία, ἢτις ἐπικρατεῖ εἰς τὸ Πᾶν β), καὶ τὰ κατὰ διαφέρας καιρὸς συμβάντα παράδοξα, οἷον ὁ κατακλυσμός, καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποδεικνύστιν, ὅτι διοικεῖται ὁ κόσμος κατὰ τὴν θέλησιν ἐλευθέρας τινὸς ὑψίσεως δυνάμεως, ἢτις τὸν οἰκονομεῖ ὅπως βέλεται.

Σημ. Β'. Ἐπλανήθησαν λοιπὸν ὅσοι ἐδέξασαν τύχην, καὶ σίμαρμένην, καὶ τὴν ἐκ ταυτομάτων, ἥγεν χωρὶς τῆς θείας θελήσεως κίνησιν τῆς Παντός. Εὐτυχία καὶ δυσυχία· ἀριστεία καὶ ἔνδεια, ὅλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα προέρχονται ἀπὸ τὴν πατρικὴν βελήνην, καὶ σοφὴν θέλησιν τῆς θεᾶς. Ἄλλα

α) Ἔν αὐτῷ γάρ ἔλλην, καὶ κινέμεθα, καὶ ἐσμέν. Πράξ. 17, 28. β) Μαρ. 6, 26. 6) Πράξ. 14, 17. καὶ Ψαλμ. 163.

ἔαν εὑρίσκωνται σις τὸν κόσμον καί τινες, ὡς πρὸς ἡμᾶς φαινόμεναι, ἀταξίαι, τέτο συμβάνει ἐκ τῆς ὅτι δὲν ἔμπορεμεν ἡμεῖς νὰ καταλάβωμεν τὸν ὅλον σύνδεσμον, οὐ τὴν συνάρειαν τῶν πραγμάτων, τὰ δύνα πάντοτε καὶ ευθύνονται πρὸς τὸ κάλλισον τέλος ἀπὸ τὴν ἀνεξιχνίασσαν, οὐ ἀκατάληπτον κρίσιν τῇ θεῷ. Τίς δύναται νὰ εξιχνιάτῃ ποτα τινὰ γίνονται πρὸς δέξαν θεοῦ; ποτα διὰ τὴν ἀγαθότητα; ποτα διὰ τὴν δικαιοσύνην; ποτα διὰ τὴν σοφίαν τα; Ἡ μέλλεται ζωὴ ἐδιωρίθη μόνον εἰς ταῖς ερανίν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν, οὐ τῶν κακῶν. Εἳναι εἰς τέτοιον τὸν κόσμον εὔτυχῶτι πολλάκις οἱ πονηροὶ, οὐ δυσυχῶσιν οἱ ἀγαθοὶ, ἔτε τῶν πρώτων ἡ εὔτυχία εἶναι ἀληθής. ἀλλὰ μάλιστα διὰ ταύτην θέλεται μείνειν ἀναπολόγητε, ἔτε τῶν δευτέρων αἱ θλίψεις τῆς ἐμποδίζεστιν ἀπὸ τὸ νὰ είναι εὐδαιμονες.

§. iγ'. Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης εἰς ὅλα τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ προνοίας, ὁ ἄνθρωπος, ὡς εὐγενέστατον πάντων τὴν ὄντων (§. i.), ἀπολαύει ἐξαιρετότινα κηδεμονίαν, καὶ προφήτεικυν.

ΣΗΜ. Δύω τινὰ μάλιστα ἀποδεικνύσσι τὴν ἐξαιρετού περὶ τῆς ἀνθρώπεις πρόνοιαν τῇ θεῷ. Α'. ὅτι ὁ θεὸς δεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον πολλὰς ὁδούς, οὐ μέσα τρέροντα πρὸς ἀρετὴν, διὰ πλέτα, διὰ πενίας, διὰ διαφράσων τῆς τύχης μεταβολῶν, ὁδηγῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκλογὴν τῆς ἀγαθῆς, οὐ ἀποφυγὴν τῇ κακῇ. Β'. ὅτι τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων βελάς μετατρέπει πολλάκις εἰς ἀγαθὸν, ὡς πολλάκις ἀνεπαιδήτως ἐκ πράξεώς τινος πονηρᾶς ὁδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθὸν, καθὼς ὁ θεῖος Ηαῖλος ἀπὸ θερμοτάτες διώκτε τῶν Χριστιανῶν, μετετράπη εἰς Ἀπόστολον, οὐ διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν *) οὐ οἱ τῶν πιεσῶν διωγμοὶ συκήργυσταν εἰς αὔξησιν τῆς πίεσεως.

*) Πραξ. 22, 4 — 22.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ θεοσεβείας.

§. ιδ'. Ἐκ τῶν προειρημένων συμπεραίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ως κτίσμα λογικὸν, χρεωσεῖ νὰ λατρεύῃ τις ὡς τὸν δῆμουργὸν, καὶ προνοητὴν αὐτοῦ θεόν.

Σημ. Ὁ ἄνθρωπος μόνος, μεταξὺ τῶν ὄρωμένων κτισμάτων φαίνεται σολισμένος μὲ λόγου, καὶ νῦν, αὐτὸς μόνος λοιπὸν δύναται νὰ λατρεύῃ τὸν δημιουργόν τε, εὐχαριστῶν αὐτὸν καὶ διὰ τὴν περὶ ἑαυτὸν ἀγαθότητα, καὶ διὰ τὴν εἰς τὰ ἄλλα κτίσματα πρόνοιάν των. Ὁ ἥλιος τὸν φωτίζει· ἡ γῆ τὸν διατρέφει· τὸ ὕδωρ τὸν ποτίζει· ὁ ἀήρ τὸν ζωογονεῖ, διὸ δλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα χρεωσεῖ νὰ δοξάζῃ τὸν δημιουργόν των καὶ τροφέα. Ἔπειτα καὶ χωρὶς τέτων πρέπει νὰ λατρεύῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν θεόν, διὸ δτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἄξιος λατρείας διὰ τὰς θείας τε τελειότητας. Ὁ θεός εἶναι τὸ ἄκρον καὶ τελειότατον ἀγαθὸν· πρέπει λοιπὸν ἡ καρδία μας νὰ προσκολλᾶται προθύμως πρὸς αὐτὸν, καὶ νὰ ζητῇ νὰ ἐναβῇ μετ' αὐτῷ. Ὁ θεός εἶναι δίκαιος, πάνσορος, πανάγιος, πρέπει λοιπὸν νὰ πρασφέρωμεν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὅποιον ἀνύκει εἰς τὴν δόξαν τῆς παναγίας αὐτῆς ὄντος. Τελευταῖτον ὁ θεός ἀνταμείβει τῆς προσκυνήτας τὴν ὄντοτε, καὶ κολάζει τῆς παραβάτας τῆς χρεωσικῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας· καὶ διὰ τὴν ἀνταμοιβὴν λοιπὸν ταύτην, καὶ διὰ τὰς θείας τελειότητάς της, καὶ διὰ τὴν τὴν κόσμος δημιουργίαν καὶ πρόνοιαν χρεωσεῖ νὰ λατρεύῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν θεόν.

§. ιε'. Ἡ θεία λατρεία εἶναι διπλῆ, ἐσωτερική, καὶ ἔξωτερική. Ἡ ἐσωτερική εἶναι νοερὰ, θεμελιωμένη εἰς τὴν καρδίαν *). ἡ ἔξωτερικὴ γίγεται διὰ τοῦ σώματος, χρησιμεύουσα εἰς σημεῖον καὶ ἔνδειξιν τῆς ἐσωτερικῆς λατρείας.

*) Πρενύμα ὁ θεός, καὶ τῆς προσκυνήτας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ληζεις δεῖ προσκυνεῖν. Ἰωάν. 4, 24.

Συμ. Α'. Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία ὑφίσταται εἰς τὸν ἀγάπην καὶ τὸν φόβον τῆς θεᾶς· εἰς τὸν δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τῆς ὁντότητος· εἰς τὸν ὄμολογίαν τῆς ἀδενείας ἡμῶν καὶ ἀθλιότητος· καὶ εἰς τὸν ἐπίκλησιν τῆς θείας αὐτῆς βοηθείας. Ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία γίνεται διὰ πέντε μάλιστα πράξεων.

Α'. Διὰ τῆς προσκυνήσεως καὶ γονυκλισίας, διὰ τῆς ὅποιας φανερόντος τὸν πρὸς θεὸν υποταγὴν μας.

Β'. Διὰ τῆς ἀπὸ βίβλου, ἣ ἐκ σύνθετης γνωμένης προσευχῆς, ἡ ὅποια τότε μόνον κατακρίνεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Εὐαγγελίας, καὶ εἶναι ἀληθῆς βαττολογία, ὅταν γίνεται μόνον διὰ τῶν χειλέων καὶ ὑπόκρισιν, χωρὶς νὰ αἰδανθῇ ἡ καρδία ὡς ἐπὶ παραμικρὰν νύξιν α). Ἀλλως εἴναι εὐπρόσδεκτος εἰς θεὸν, καὶ ἀναγκαιοτάτη πρὸς σωτηρίαν.

Γ'. Διὰ τῶν δακρύων καὶ σεναγμάτων, διὰ τῶν ὅποιων σπεδάζομεν νὰ ἔχειλεώσωμεν τὸν δικαιοκρίτην θεὸν, ὅταν συναιδανώμεθα ὅτι τὸν παραργίσαμεν καθ' ἡμῶν μὲ τὰς ἀμαρτίας μας.

Δ'. Διὰ τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, τὸν ὅποιαν αἰδάνεται ἡ καρδία μας ἀναλογιζόμενη τὰς περὶ ἡμᾶς εὐεργεσίας καὶ τὸν ἀγάπην τῆς δημιουργῆμας. Οὕτως ἔχόρευε καὶ ἔχαιρεν ὁ Δαυὶδ προπορευόμενος τῆς κιβωτοῦ τῆς θεᾶς β).

Ε'. Διὰ τῆς εἰς τὰς Ἱεράς ναὸς συχνῆς εἰσόδου, καὶ ἐπιφορτήσεως, ὅπερα οἰκοδομεῖται ὁ πλησίον ἡμῶν μὲ τὸ καλὸν ἡμῶν παράδειγμα, καὶ ὅπερα συνενόμομεν τὰς φωνάς μας ὅλοι οἱ ἀδελφοί, συναινεῖτες ἐν ἐνὶ σόματι, καὶ μιᾶς καρδίᾳ τὸν ὄψισον δημιουργόν μας καὶ πατέρα γ).

Συμ. Β'. Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία γίνεται καὶ χωρὶς τῆς ἐξωτερικῆς, ὅταν ἀνυψόνωμεν νοερῶς τὴν ψυχὴν μας πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν πνευμάτων τὸ ὄψισον. Ἀλλ' ἡ ἐξωτερικὴ χωρὶς τῆς ἐσωτερικῆς εἶναι καθαρὰ ὑπόκρισις, καὶ βρελυγμία ἐνώπιον τῆς θεᾶς δ). Καθὼς δὲ πρέπει ταύτην μόνην

α) Ματθ. 6, 7. 6) Β'. Βασιλ. 6, 21. γ) Εὐφράνθητι ἐπὶ τοῦ περικόσιο μοι εἰς οἶκον Κυρίων παρενσίμεθα. Ψυλμ. 121, 1. δ) Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριος Κύριος εἰσελεύσεται εἰς τὰν βασιλείαν τῆς

νὰ ἀποφεύγωμεν, ὅτῳ δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστήσεθα πάντοτε εἰς τὴν ἑστερικὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ νὰ συνάπτωμεν ἀμφοτέρας, καὶ διὸ τι φυσικὰ εἶναι συνημμέναι πρὸς ἄλληλας, καθότι εἶναι ἀδύνατον ἡ θλίψις, ἡ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς νὰ μὴ φανῇ καὶ ἐπὶ τῷ προσώπῳ, καὶ διὰ τὴν οἰκοδομήν, καὶ ὠφέλειαν μάλιστα τῷ πλησίου μας.

§. 15'. Ἡ θεῖα λατρεία εἶναι ἀρρόσθιν τῆς μελλούσης ἐνίστεως τῶν εὐτεβῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν μετά ταῦτα ζωὴν, τὴν ἀρθαρτού καὶ αἰώνιαν.

Σημ. Ἄπο τὴν δικαιοσύνην τῷ θεῷ προέρχεται ἡ ἀμείβη τῶν πιεσῶν αὐτῷ λατρευτῶν· καθαὺς καὶ ἡ κόλασις τῶν ἀσεβῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν παρεσταν ζωὴν αὗτη δὲν γίνεται φανερῶς, ἐπειδὴ βλέπομεν πολλάκις ἀναγέντας μὲν καὶ αἰσιωκομένες τὰς εὐσεβεῖς, εὐτυχεύντας δὲ τὰς ἀσεβεῖς, κατ' εἰκόνιαν ἀκατακύτταν τῶν θείων κριμάτων. Ἔπειτα λοιπὸν, ὅτι εἶναι ἄλλη ζωὴ, εἰς τὴν ὥποιαν θέλει γενῆν προσηκόντας καὶ εἰτε λῶς ἡ αὐταπόδοσις τῶν εὐτεβῶν καὶ ἀσεβῶν. Μὴν μελλόταν ζωὴν προσέτι μᾶς πληροφορεῖσιν, ἡ ἀλανασία τῆς ψυχῆς μας (§. 1α').), ἡ συνείδησίς μας, τῆς ἵποιας οἱ ἔλεγχοι διὰ τὸ κακόν, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἐλπὶς διὰ τὸ ἀγαθόν, ἄλλως δὲν ἦθελαν εἶδαι τοσούς φυσικὰ αἰδήματα εἰς τὸν ἄνθρωπον (§. δ').) ἡ πολλῶν ἐθνῶν σύμφωνος περὶ τότε ὄμολογία· καὶ τελευταῖον αἱ ἐπὶ τῆς γῆς πολλάκις κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκδικήσεις, αἵτινες εἶναι πράγματοι τῆς μελλόσης κοινῆς κρίσεως, διὰ τὴν ὥποιαν εἶναι φυλαγμένοι *).

§. 15'. Εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος δὲν φαίνεται καθυρὸς καὶ ἀγιος ὅπου ἀπαίτεῖται, ἀλλὰ μᾶλιστα ἔξελέγχεται ἀκάθαρτος ἐμπροσθεν τῶν ἀγίων αὐτοῦ ὄφθαλμῶν, καὶ παραβάτης τοῦ νόμου του.

Σημ. Διὰ νὰ παρήσται ἀδύντις δίκαιος ἔμπροσθεν τῷ θεῷ, ἐπρεπε νὰ ἦναι ἀναμάρτυτος· ἀλλὰ τέτο τίς ποτε

Θεῷ, ἀλλ' ὥποιῶν τὸ θέλημα τῷ πατέρᾳ με τῷ ἐν οὐρανοῖς. Ματθ. 6, 16.

*) Β. Πετρ. 2, 4 — 9.

δύναται νὰ τὸ καυχηθῇ ἐν ὅσῳ ἔχει συνεδησιν α); Εὐ-
τεῦθεν φαίνεται ἡ κοινὴ τῆς ἀνθρωπίνης γένες διαφθορά, πε-
ρὶ τῆς ἐποίας ἐσυμφώνου προσέτι ό, αὐτοὶ οἱ ἑνικοὶ β),
καὶ τὴν ἐποίαν ό, αὐτοὶ ἡμεῖς πολλάκις συναιδανόμεθα
πολεμέμενοι ἀφ' ἑαυτῶν, ὅπότε θέλομεν μὲν ό, γνωρίζο-
μεν τὸ ἀγαθὸν, πραττομεν δὲ ὡς αἰχμάλωτοι τὸ κακόν,
μ' ὅλου ὅτι τὸ κρίνομεν ὡς τοιότου γ). Έκ τέτοιας φαίνεται,
ὅτι ὁ ἀνθρωπός ἐξ οἰκείας δυνάμεως μόνης δὲν δύναται νὰ
εὔαρεσθαι εἰς τὸν Θεόν.

§. ιη'. Ἀφ' ὅλα ταῦτα γίνεται φανερὸν, ὅτι ὁ ἀνθρωπός
δὲν ἔχει πλέον ἐκείνην τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὥποικην ἐκτίθη-
ται ποτὲ τὸν δημιουργὸν του, ἀλλ' ὅτι ὑπέπεσεν, ὡς παραβάτης
τοῦ νόμου, εἰς τὸ βάρος τῆς Θείας φρονής.

Σημ. Ο' Θεὸς ἔκτιστε τὸν ἀνθρωπὸν κατ' εἰκόνα ό, ὁ-
μοίωσιν ἑαυτῷ (§. ί.), τατέσιν ἐξολισμένον μὲν ἀγιότη-
τα, ό, τὰς λοιπὰς τελειότητας. Ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν σύ-
μερον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν πολλὰς ἐλλείψεις ό, ἀδενείας, μὲ
τὰς ὥποιας δὲν ἥθελε βέβαια τὸν δημιουργόντειν ὀδέποτε
τὸ παντέλειον ό, πανάγαθον" Ον. Συμπεραίνομεν λοιπὸν,
ὅτι ὁ ἀνθρωπός ἔχασεν εἰς ἑαυτῷ, δοσας ἔχαριστεν εἰς αὐ-
τὸν ὁ Θεὸς τελειότητας, τὰς ὥποιας ή Θεία γραφή εἰ-
κόνα Θεᾶς ὀνομάζει. ό, ἀκολέθως ἔχασε τὴν χάριν
τῆς δημιουργῆτος, καθὼς ἀπαίτει ή φιώνιος αὐτῷ δικαιο-
σύνη.

§. ιθ'. Διὰ τὴν ὀτέλειάν του ταύτην ὁ ἀνθρωπός, ἀδύνα-
τος ἦτο πλέον νὰ εὕρῃ τὸ μέσον τοῦ ν ἀποκτήσῃ καὶ πάλιν τὴν
Θείαν χάριν, καὶ ν ἀνακαυίσῃ τὴν διεφθαρμένην αὐτοῦ φύσιν.
Τοῦτο τὸ μέσον ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν πάλιν ὁ πανάγαθος δη-
μιουργὸς του.

Σημ. Ηῶς ἥθελε δυνηθῆν ποτὲ ὁ ἀνθρωπός πλέον
νὰ συλλογισθῇ μέσον τῆς πρὸς Θεὸν διαλλαγῆς, ἀφ' ό
τυφλωθεὶς ἀπαξ τὰς ὄφεις τῆς Ψυχῆς τα, ὀπλανάτο

α) Α'. Ἰωάν. 1—8 Ἡσαΐ. 64, 6. 6) Οἱ πλεῖστοι κακοὶ. Blant.
φιλ. ἀποφθεγ. γ) Ρωμ. 7. 23.

διηνεκῶς εἰς τὴν βαθεῖαν νύκτα τῆς ἀμαρτίας; Τὸν δεῖον
νόμου δὲν ἡμπόρει διὰ τὴν ἀγέλειάν του νὰ ἐκπληρώσῃ·
νὰ μετανοῦτῇ διὰ τὰ: προτέρας τε ἀμαρτίας τόσου εἰλι-
χρινῶς, ὡςε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς αὐτὰς, ὅτο πρᾶ-
γμα ἀδύνατον." Επειτα ὁ δημιαργός τε, εἰς τὸν ὅποιον ἐ-
πρέσκρετεν, εἶναι ἀπειρος, ό, τὸ μέτρον τῆς ἀμαρτίας
τε ἀκολέθως ὑπερβολικὸν, ὡςε μόνη ἡ μετάνοια δὲν ἥτου
ἴκανή νὰ τὸ θεραπεύσῃ· ἐπρεπε λοιπὸν ἡ ἀγαθότης πάλιν
τῆς δημιαργῆς τῆς ἀνθρώπως, ὥτις τὸν ἐδημιαργησε πρέτερον
ἐκ τῆς μὴ ὄντος, νὰ τὸν ἀποκαλύψῃ ὑζερον ό, τὸ μέσον
τῆς σωτηρίας τε. Λύτη εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἀπὸ
τὴν ἐποίαν μανθάνομεν τὴν Εὐαγγελικήν πίσιν, τὸν
δεῖον νόμον, ό, τὴν προσήκεσσαν πρὸς θεὸν προσευχήν.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ.

Μέρους Α'.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πίσεως.

§. α'. Ἡ ἀγία Γραφὴ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς
οποίας ἀπεκάλυψε *) τὸ μέσον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Σημ. Ἡ ἀγία Γραφὴ διαιρεῖται εἰς Παλαιὰν ό, εἰς
Νέαν. Ἡ παλαιὰ περιέχει τὸν Νόμον, τὰς Προφητείας, ό,
τὰς Τύπας τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος. Ἡ νέα περιέχει τὸ
Εὐαγγέλιον, ὧνταν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προφητειῶν, ό,
τῶν τύπων, ό, τὸ κύριον τῆς διὰ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ με-
γάλις τὸ θεῖον ἡμᾶς εὐσπλαγχνίας. Τὴν παλαιὰν Δια-
θήκην τὴν συνέγραψαν οἱ προφῆται, τὴν δὲ νέαν οἱ Ἀπό-

*) Οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν κατὰ ἀποκάλυψιν μυσηρίας χρόνοις αἰω-
νίοις σεσιγημένα, φωνερωθέντος διὸ νῦν, διάτε γραφῶν προφητικῶν
κατ' ἐπιταγὴν τῆς αἰωνίας θεοῦ. Ρωμ. 16, 25.

σολοι, ἐμπινευθέντες ἑκάτεροι ὑπὸ τῷ Θεῷ τὰ εἰς αὐτὰς ἀποκαλυφθέντα μυστήρια διὰ Πνεύματος ἀγίων α). Διὰ τότο ἀμφότεραι αἱ διαβῆκαι εἴησι ἀλιθὸς λόγος τῷ Θεῷ, όχι κοινῶς ὄντος ἀλιθοῦται ἀγία Γραφή. Σύγκειται δὲ ἡ μὲν παλαιὰ διαβύκη ἀπὸ κανονικὰ βιβλία ταῦτα: α) τὸν Πεντάτευχον, ὃτοι Ιένεσιν, "Ἐξόδον, Λευΐτικὸν, Ἀριθμὸν, Δευτερονόμιον. β) Ἰησοῦν τῷ Ναοῦ. γ) Κριτάς. δ) Ἔθ. ε) Ευστιλειῶν βιβλία τέσσαρα. σ) Παραλειπομένων βιβλία δύο. ζ) "Εσδραν. η) Νεεμίαν. θ) Ἐδών. ι) Ἰώθ. ια) Ψαλτήριον Δαυὶδ. ιβ) Παροιμίας Σολομῶντος. ιγ) Ἐκκλησιασμὸν. ιδ) Ἀσματάριον. ιε) Προφήτας, ἐκ τῶν ὅποιων τέσσαρες εἴναι οἱ μεγάλοι: Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἱεζεκιὴλ, Δαυὶλ, δώδεκα δὲ οἱ λοιποὶ, οἱ ὅποιοι όχι δωδεκαπρόφυτον ὄντος ἀλιθοῦται. Τῆς δὲ νέας Διαβύκης τὰ κανονικὰ βιβλία εἴναι ταῦτα, α) Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. β) Πράξεις τῶν Ἀποσόλων. γ) Παύλος ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες. δ) Ἰακώβος μία. ε) Πέτρος δύο. σ) Ἰωάννος τρεῖς. ζ) Ἰερᾶ μία. η) ἡ Ἀποκάλυψις τῷ Ἰωάννῳ.

Σημ. Β'. Α' ποδείκνυται δὲ ἡ ἀγία Γραφὴ ὅτι εἴναι λόγος τῷ Θεῷ Θεῖος τῷ ὄντι όχι ἀλιθὸς, ἐκ τῶν ἐφεξῆς μάλιστα ἀποδείξεων.

Α'. Ἀπὸ τὰς σαφεσάτας τῶν προφητειῶν ἐκπληρώσεις. Αἱ προφητεῖαι τῷ Ἰακώβῳ, τῷ Δαυὶδ, τῷ Ἡσαΐᾳ, τῷ Μαλαχίᾳ, όχι τῶν ἄλλων προφητῶν διὰ τὴν γέννησιν τῷ Μεσσίᾳ, όχι τὴν ἐπισροφὴν τῶν ἔθνων· αἱ προφητεῖαι τῷ Δαυὶλ διὰ τὸ πάθος τῷ Σωτῆρος, διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν μοναρχιῶν, κτλ. β)' τελευταῖσιν αἱ πρεδρήσεις αὐταὶ τῷ Χριστῷ περὶ κατασροφῆς τῆς Ἱερεσταλῆμ, όχι τῆς διασπορᾶς τῷ τῶν Ἰεραίων ἔθνες, κανεὶς δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀντιστῆῃ ὅτι δὲν ἐπληρώθησαν.

Β'. Ἀπὸ τὴν ἀγιότητα τῶν δογμάτων, όχι τῶν ἐντολῶν. Πᾶς ποτε ἄλλες παρὰ εἰς τὴν ἀγίαν γραφὴν ἐμπορεῖται

α) Ἡ Ἐκκλησίας ἐπιψκοπημένη ἐπὶ τῷ Θεμελίῳ τῶν Ἀποσόλων, όχι Προφητῶν. Ἐφεσ. 2, 20. 6) Ἡσ. 2, 2. 11. 53. 60. Μαλαχ. 1, 10, 11. κτλ. Δαν. 9, 26. 2. 31. κτλ. Μαρθ. 24, 2, όχι 23, 35. κτλ.

ναὶ εύρετῶσι τόσον ὑψηλαὶ ἔννοιαι περὶ τῆς θείας Μεγαλωσύνης; Πλὴ ποτε ἐμπορεῖται εὐρετῇ τόσον καθαρὰ ἡβικῇ σύμφωνος μὲ τὸν ὄρθον λόγον, καὶ πρόξενος τῆς εὐδαιμονίας τῇ ἀνθρώπῳ;

Γ'. Ἀπὸ τὴν ὑπερθαύμαζου δύναμιν τῇ εὐαγγελικῇ κιρύγματος. Ἀπόξολοι ὀλίγοι, ἀδύνατοι, πτωχοί, χωρὶς ἐπλακὴ δύναμιν εὐγλωττίας, μὲ μόνον τὸν λόγον τῇ Θεῷ ἐπέξερεται εἰς τὴν χριστιανικὴν πίσιν ἔθνη ἀναρίθμητα, Σρινγκενούτες ἐναυτίου πολυερίθμων βασιλέων, Δυναστῶν, Ἀρχόντων, Σοφισῶν, διαφόρων βασάνων, τόσων ἄλλων ἐμποδίων τῇ εὐαγγελικῇ κιρύγματος. Εὖν οὐδεὶς πατεῖται τέτων τῶν ἀνδρῶν δὲν ἦτο ἐκ θεᾶς, πῶς ἦτο δυνατὸν ναὶ κάμη τόσον θαυμαζὰ καὶ ἐξαισια ἀποτελέσματα; Ὡλαὶ ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα βεβαιόντες τὴν θείατητα τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ τῆς χριστιανικῆς πίσεως τὴν ἀλήθειαν.

Σημ. Γ'. Ἡ ἁγία Γραφὴ πρέπει ναὶ ἀναγνώσκηται συνεχῶς ἀπὸ τές, ὅσοι τὴν καταλαμβάνεστι, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν, ὃς εἶναι οὐτέπίγνωστις τῇ θεᾷ, οὐν οὐδαγνωτις γίνεται μετὰ προσοχῆς, καὶ πίσεως, καὶ εὐλαβείας.

Φ. β'. Ἡ καθ' αὐτὸν ὥλη καὶ ὑπόθεσις τῆς ἁγίας Γραφῆς εὑναι ὁ λυτρωτὴς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Σημ. Α'. Ὁ Ἰησὸς Χριστὸς προωρίστι πρὸ τῆς διημερίας τῇ κόσμῳ εἰς σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν ἤμετέραν α), προεπιχγέλην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου β), προεκιρύχθη ἀπὸ τές προφήτας γ), προεικονίσθι διὰ Θυσιῶν καὶ τύπων δ),

α) Καὶ ἔχθρον θήσω ἀναμέσον σὺ (τῷ ὄφεως) καὶ ἀναμέσον τῆς γυναικὸς ἐπὶ μέσον τῷ σπέρματισ ἀύτῃς· αἴτοισον ταρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτῷ πτέρυναν (Γενεσ. 3, 15.). Ἐφίσ, ὁ διάβολος, σπέρμα τῷ διαβόλῳ, αἱ ἀπεβοτίσεις σπέρμα γυναικὸς ὁ Χριστὸς (Γαλατ. 4, 4) καὶ Γενεσ. 22. 18. Λέγεται πρὸς τὸν Ἀβραὰμ οὐ Θεὸς ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σὺ τὰ ἔθνη τῆς γῆς. β) Λαλεῖμεν εοφίαν θεᾶς τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἢν προώρισεν οὐ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δάσκαν ἡμῶν. Α'. Κεριν. 2, 7. καὶ Ἀποκλ. 13, 8. γ) Γενεσ. 29. 10. Φελ. 71, 6. Ἰερυ. 236. Ἰερεκ. 34, 23. Ἰωάλ. 2, 28. Μιλαχ. 3, 1. κτλ. δ) Ἐσρ 9, 10.

προϊτοιμάσῃ διὰ τῆς νόμος α), καὶ ἐκηρύχθη διὰ τῆς Εὐαγγελίου εἰς ὅλου τὸν κόσμον β). Εἰς ταῦτα δὲ συνίσταται ἡ ἀγία Γραφή· ἡ καθ' ἄντοτο λοιπὸν ὑπόβεστος της εἴτε αἱ ὁστηρὶ τῆς κόσμου ὁ χριστός.

Σημ. Β'. Αἱ νομικαὶ θυσίαι δὲν εἶχον δύναμιν νὰ καθαρίσωσιν ἀμαρτίας γ). ἐδιωρίζονται δὲ διὰ δύο αιτίας, 1) διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἀνθρωπός ὅτι εἶναι ἀμαρτωλὸς ἐνώπιον τῆς Θεᾶς, όχι ἄξιος σφαγῆς, καθὼς τὸ θυόμενον ζῶον· εἰς συμεῖον τέττα ἔθετον τὰς χεῖρας τῶν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τῆς θύματος οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν δ). 2) διὰ νὰ τυπωθῇ διὰ τῶν θυσιῶν ἡ μέλλοσα σφαγὴ τῆς ἀμώματος, όχι ἀπίλαχος ἀμνὸς τῆς Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσις ἀπέβανεν ἐπὶ τῆς σαυρᾶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, όχι διὰ τῆς ἐκχύσεως τῆς παναγίας αὐτὲς αἵματος ἐκίνησεν εἰς οίκτον τὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παρωργισμένον ἥράνιον αὐτῆς πατέρα, καθὼς τὸ ἐκχυόμενον αἷμα τῶν θυμάτων κινεῖ πρὸς συμπάθειαν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Τὰ λοιπὰ ἔθιμα τῶν Ἱεδύαιων προεικόνιζον ὡσαύτως τῆς Εὐαγγελίου τὴν χάριν· οἷον ἡ περιτομὴ τῆς σαρκὸς, τὴν διὰ τῆς χάριτος τῆς Χριστοῦ περιτομὴν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀμαρτίας· τὰς νομικές Πάχα, τὸ Πάχα τὸ ζωιφόρον [ἡμῶν, όχι τὰ λοιπὰ ὡσαύτως ε).

Σημ. Γ'. Οἱ Ἀπόστολοι ἐπέμφθησαν ὑπὸ τῆς κυρίες νὰ κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλες τὰς ἀνθρώπις, διότι ὅλοι εἶχον χρείαν νὰ σωθῶσι πιεσεύσαντες εἰς τὸν ἥρανιον Μεσίτην· όχι ταύτην τὴν προσαγήνην ἐπλήρωσαν ὡκριβέστα, περιελθόντες ἀλληλοδιαδόχως τὸν τετραπέρατον κόσμον, όχι ἀρήγαντες πανταχοῦ ἀνεξάλειπτα ἵχνη τῆς σωτηρίας πιεσεως κατὰ τὴν προφριτείαν τῆς Δαυΐδος ζ).

α) Γαλατ. 3, 4. ΕἘρ. 7, 19. δ) Μαρκ. 16, 15. Ματθ. 28, 19. γ) ΕἘρ. 10, 4. δ) Λευϊτικ. 4, 15. Εξοδ. 29, 10, 19. ε) Ζετον δὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ζώας οηματίουντος ὅτι ἐδέχετο αὐτὸς ἐπὶ τὴν κεφαλήν τὰς, διὰ τὰς ἡποιαὶ ἡσαν αὐτοὶ σφαγῆς ἄξιοι, αμαρτίας των. έ) Οἶον ὁ χαλκῆς ὄφις εἰκόνιζε τὸν σαυρωθέντα σωτῆρα. Ἀριθμ. 21, 8. 9. Ἰωάνν. 3, 14, 15. ζ) Φαλμ. 19, 15 όχι Ρωμ. 10, 18.

§. γ. "Ολας τὰς σωτηριώδεις ἀληθείας, ὅπαι περιέχουν ται εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν, τὰς ἐξέθηκαν εἰς ἐν συνοπτικῷ οἱ θεῖοι πατέρες, διὰ νὰ ἥναι εὐληπτότεροι εἰς καθ' ἑνα Χριστιανόν.

Σημ. Καὶ διὰ τὸν ἴκανὸν ἀριθμὸν τῶν περιεχόντων τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας βιβλίων, καὶ διὰ τὸ δυσνόητον τῶν ἐν αὐτοῖς περιέχομένων θείων ἐννοιῶν, καὶ διὰ τὴς ἀπλεξέρες Χριστιανές, καὶ διὰ τὸ εύμνημόνευτον τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν, καὶ δι ἄλλας ιεράς λόγγες ἐπρεπε νὰ γένῃ ἡ σύνοψις αὗτη τῆς διδασκαλίας τῆς πεισεως:

§. δ'. Η Ἐπιτομὴ αὕτη ὀνομάζεται Σύμβολον τῆς πίσεως· διαιρεῖται δὲ εἰς δώδεκα ἀρθρα, καὶ εἶναι ἡ ἐφεξῆς.

Α'. Πισεύω εἰς ἑνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν.

Β'. Καὶ εἰς ἑνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὅμοσίου τῷ πατρὶ; δι ὃ τὰ πάντα ἐγένετο.

Γ'. Τὸν δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέρχυ σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Δ'. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Πουτίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα.

Ε'. Καὶ ἀνασάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

Ϛ'. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεξέμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς.

Ζ'. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσαι τέλος.

Η'. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ πὸν πατρὶ καὶ μὴ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδέξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

Θ'. Εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποσολικὴν ἐκκλησίαν:

Ι'. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ὄφεσιν ἀμαρτιῶν.

ΙΑ'. Προσδοκῶ ἀνάσασιν νεκρῶν.

ΙΒ'. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος.

Σημ. Α'. Τὸ σύμβολον τότε συνετέθη ἀπὸ τὴν ἐν Νικαίᾳ κατὰ τὴν Ἀρείαν συγκροτηθεῖσαν οἰκουμενικὴν πρετηνή Σύνοδον τῶν τριακοσίων δέκα χ. ὅκτω θεοφόρων πατέρων μέχρι τῆς ἑδόμετρας ἀρθρα. ἀπὸ δὲ τῆς ὀγδός μέχρι τέλες ἀνεπληρώθη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσαντινούπολει δευτέρας οἰκουμενικῆς Σύνοδος, ότι μετὰ ταῦτα ἐκυρώθη ἀπὸ τὰς λοιπὰς οἰκουμενικὰς Συνόδες, ότι παρεδόθη εἰς τὰς Χριστιανὰς πολύτιμος τῆς πίσεως θησαυρός.

Σημ. Β'. Ὁμοιάδην Σύμβολον ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν οὐρανιωτικῶν συμβόλων, ἢ συνθημάτων, διὰ τῶν ὅποιων διακρίνονται εἰς τὸν πόλεμον οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τέσσερας πολεμίες· διότι ότι διακρίνονται οἱ οὐρανιωταί τε Χριστός ἀπὸ τὰς ἔχθρας τῆς πίσεως εἰς τὸν κατὰ τὴν διαβόλον πόλεμον. Ἐδιωρίδην δὲ τὸ ἄγιον Σύμβολον ία ἐκφωνήται εἰς πάσαν σύναξιν τῶν Χριστιανῶν ἐπ' ἐκκλησίας ὑπὸ Τιμόθεος ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσαντινούπολεως, ἐπὶ Ἀναζατίῃ βασιλέως κατὰ τὸ 515. ἀπὸ Χριστοῦ πρότερον δὲ κατὰ μόνην τὴν μεγάλην Πέμπτην ἐλέγετο εἰς τὰς ὑπὸ τῆς Επισκόπα γινομένας κατηχύσεις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀναγνώσις Θεόδωρος *).

Σημ. Γ'. Τὰ ΙΒ. ἀρθρα τὸ Συμβόλος διαιρένται ὅλης τερουν εἰς τρία μέρη, κατὰ τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἀγίας

*). Εκκλησ. Ἰσορ. βισλ. 6. Οὖτι δὲ αἱ κατηχύσεις ἐγίρουντο τὰν μεγάλην Πέμπτην, φάνεται ἀπὸ τῆς 46. κανόν. τῆς ἐν Λαζαρε.

Τριάδος. Α: Τὸ περὶ τῆς πατρὸς διαλαμβάνου, ό, εἰς μόνον τὸ Α. "Ἄρθρον περικλείομενον. Β: Τὸ περὶ τῆς υἱῆς μέχρι τῆς τέλεως τῆς Ζ'. ἄρθρον τὰ προτύκοντα δογματίζου, ό, Γ. τὸ ὑπέλαιπον ἔλευ, περὶ τῆς ἀγίας πνεύματος ό, τῶν αὐτῶν χαρισμάτων θεολογεῖν.

Σ. Ε': Αρχὴ τοῦ Συμβόλου εἶναι ἡ πίσις αὐτὴ, ἡτις ὑρισαται εἰς τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου.

Σημ. Α': Μόνη ἡ πίσις διδάσκει τὸν ἀνθρώπον πῶς ἐμπορεῖ νὰ διαλλαχθῇ μὲ τὸν Θεὸν α), τὸ δόπεῖν εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀποκαλύψεως. Εὐλόγως λοιπὸν τὸ Συμβόλον ἄρχεται ἀπὸ τὴν πίσιν. Εἶναι δὲ Πίσις ἡ ἐγκάρδιος ἀποδοχὴ τῆς εὐφροσύνης διδασκαλίας περὶ τῆς διὰ τῆς μονογενεῖς υἱᾶς τῆς Θεᾶς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ό, νέκταύτης ἀδισάκτος πληροφορία περὶ τῆς μελλόσης τῶν πισῶν εὐδαιμονίας, κατὰ τὸν ὄρισμὸν τῆς Ἀποσόλης 6).

Σημ. Β': Εἰς τὴν ἀληθεινὴν πίσιν τρία τινὰ ἀπαιτεῖνται.

Α'. Νὰ γυνωρίσῃ ὁ ἀνθρώπος, ὅτι πταίσις ἦν, ό, μηποκείμενος εἰς τὴν δικαίαν ὄργην τῆς Θεᾶς, δεν δύναται νὰ δικαιωθῇ ἀφ' ἑαυτῆς. Τέτοιο εἶναι τῆς ιδίας ἀβλιότητος σύναιδησίς γ).

Β'. Νὰ δεχθῇ ἀδισάκτως τὸ κύριγμα τῶν Προφητῶν, ό, Ἀποσόλων, ό, νὰ πισεύσῃ βεβαίως, ὅτι ὁ κιρυχθεὶς ὑπ' αὐτῶν Ἰησός Χριστὸς εἶναι ὁ σωτήρ τῆς κόσμου. Αὗτη εἶναι ἡ πίσις ἡ δικαιεῖσσα, διότι δι' αὐτῆς δικαιύεται ὁ ἀνθρώπος ἐνάπιον τῆς Θεᾶς, ἀφ' ἐ πρώτου ὅμολογότητος τῆς ιδίαν ἀβλιότητα δ).

Γ'. Νὰ ἐμψυχόρῃ ταύτην τε τὴν πίσιν μὲ ἔργα ἐνάρετα, ό, σύμφωνα μὲ τὰ ὑψηλὰ τῆς πίσεως δόγματα.

α) Χώρις πίσεως ἀδύνατον εὐαρεστᾶσαι τῷ Θεῷ. Εβρ. 11, 6.
 β) Πίσις ἐστὶν ἐπιχειρίνων ὑπόσχεσις, πραγμάτων ἐλεγχος, ό, βλεπομένων. Εβρ. 11, 1. γ) Διὰ τόπον ό, Πρόδρομος (Ματθ. 3, 2.) ό, αὐτὸς ὁ Σωτήρ (αὐτὸς 4, 17) ό, ο Πέτρος οὐσίας (Πράξ. 2, 38.) ἀρχεῖνται τὰ κηρύγματος μὲ τὸ Μετανοεῖτε. δ) Εἰς Χριστὸν Ἰησὸν ἐπιεινόσαμεν ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίσεως Χριστοῦ, ό, ως ἐξηργων νόμου. Γαλατ. 2, 16, ό, Ρωμ. 3, 22, ό, 11, 6.

Αὕτη εἶναι ἡ ζῶσα ὄνομαζομένη πίσις α). Ὅσις δὲν ἔχει τὰ τρία ταῦτα, ἀλλ' εἶναι καθ' ἓν τελάχιστον ἐλλειπής, τότε ἡ πίσις εἶναι νεκρὰ καὶ καθ' ὑπόκρισιν. Ταῦτα πρέπει νὰ συμειώσῃ καθεῖς, καὶ νὰ ἐνθυμῆται καλῶς, ὅτε εἰς ταῦτα θεμελιόνεται ὅλη τῆς χριστιανικῆς πίσεως ἡ οἰκοδομή.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Α'. Μέρος τῆς Συμβόλου.

§. 5'. Τὸ πρῶτον ἀρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίσεως μᾶς διδάσκει.

Α'. "Οτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς κατ' οὐσίαν ἐν τρισὶ προσώποις, τουτέσι Θεὸς ὁ πατὴρ, Θεὸς ὁ υἱὸς, Θεὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἀγέννητος μὲν ὁ πατὴρ, γεννητὸς δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς πρὸ αἰώνων, ἐκπορευτὸν δὲ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον. Μία δύναμις. Μία οὐσία. Μία Θεότης ἐν τρισὶν ὑποσάστεσι. Διὸ τοῦτο ὁ εἰς Θεὸς εἶναι ἀγία Τριάς, τῆς ὁποίας τὸ Α'. πρόσωπον ὄνομάζεται πατὴρ, ὡς γεννήσας τὸν συνάρχον υἱὸν αὐτοῦ πρὸ αἰώνων, καὶ διὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀναγεννήσας ἡμᾶς τους χριστιανούς (Εφ. 1. 2—5) καὶ εἰκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα. 6)

Β'. "Οτι ὁ ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενος Θεὸς παντοδύναμος ὦν, πάνσοφος, πανάγαθος, δικαιότατος, ἀπειρος, αἰώνιος, ἔκτισε μὲ τὸν λόγον του ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν Κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὄρατα, καὶ υλικὰ ὄντα, καὶ τὰ ἄυλα, καὶ ἀόρατα, ἥγουν τὰ πνεύματα, εἰς ημέρας ἔξ. γ)

α) Πίσιν ἔχειν διὰγάπης ἐνεργειμένην, Γαλατ. 5. 6. 6) Τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυρῶντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ Πατὴρ, οἱ Λόγος, καὶ τὸ ἄγιο Πνεῦμα· καὶ οἱ τρεῖς ἐν εἴσοιν. Ἰωάν. 5. 7. βλσπ. καὶ Ματθ. 28. 19, καὶ 3, 16, 17, καὶ Α', Πετρ. 1, 2, καὶ Α'. Κοριν. 13, 13 καὶ Γενεσ. 2. 2.

Τὴν Α'. ἡμέραν ἔκτισε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ φῶς α).

Τὴν Β'. ἡμέραν ἐποίησε τὸ σερέωμα, ἵτοι τὸ μεταξὺ τῆς γῆς, καὶ τοῦ οὐρανοῦ διάσημα, καὶ διεχώρισε τὰ ὄρατα τὰ ἐπάνω τοῦ σερεώματος, ὅηλονότι τὰς νεφέλας, ἀπὸ τὰ ὄρατα τὰ ὑποκάτω τοῦ σερεώματος, ἥγουν τοὺς ποταμοὺς, τὰς λίμνας, τὰς θαλάσσας θ).

Τὴν Γ'. ἡμέραν ἔχεισε τὴν γῆν ἀπὸ τὸ ὄρατον καὶ τὸ συνήξεν εἰς τόπου ἔνα, τὴν ὁποῖαν συναγωγὴν ὄνομάζομεν Ωκεανόν· ἡ δὲ χωρισθεῖσα γῆ κατεσολίσθη μὲν διάφορα δένδρα, καὶ ἄνθη, καὶ χόρτα γ).

Τὴν Δ'. ἡμέραν ἔκτισε τοὺς φωστῆρας τοῦ σερεώματος, τὸν Ἑλιον, καὶ τὴν Σελήνην, καὶ τὸν Ἀσέρας ἀπὸ τὸ φῶς τὸ κτισθὲν τὴν Α'. ἡμέραν δ).

Τὴν Ε'. ἡμέραν ἔκτισε τοὺς ιχθύας εἰς τὰ ὄρατα, καὶ τὰ πετεινὰ εἰς τὸν ἀέρα, ἀμφότερα τὰ γένη ἀπὸ τοῦ ὄρατος τὴν οὐπίσιν ε).

Τὴν σ'. ἡμέραν τὰ θηρία, τὰ ἔρπετα, καὶ ὄλα. τὰ χερσαῖα ζῶα, καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον ἄρσεν καὶ θῆλυ σ).

Οὕτως ἔκτισε τὰ ὄρατα ὄντα· τὰ δὲ ἀόρατα πνεύματα, δηλαδὴ τοὺς Ἀγγέλους, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἀγίων Πατέρων ἐδημιούργησε πρὸ τῶν ὑλικῶν τούτων, καὶ ὄρατῶν κτισμάτων ζ). κατ' ἄλλους δὲ μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἡμέρας η). Δύῳ δὲ εἶναι τὰ εἰδη τῶν Ἀγγέλων, ἀγαθοὶ ἀπολαύοντες διηνεκῶς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ θ), καὶ πουηροὶ, οἵτι-

α) Γενεσ. 1. 3—15. β) Γενεσ. 1, 7, 8. γ) Γενεσ. 1, 9—13.
 δ) 1, 14—19. ε) Γεν. 1, 20—23. ζ) Γεν. 1, 24—31.
 ζ) Γρηγορ. Ναζιαν. λογ. 38, ἢ Βασίλ. ἢ Χρυσόσ. η) Ως ουνάγεται ἐξ τῆς 104. Φιλμ. ὅπερ ἀπαριθμήμενων τῶν ἔργων τῆς ά. ἢ
 θ'. ἡμέρας (σιχ. 2. 3.), γίνεται ὑπερον μνεία ἢ τῶν ἀγγέλων (σιχ. 4.) ἐπειτα ἀπολεθεῖ τὸ ἔργον της γ. ἡμέρ. (σιχ. 5. κτ.) βλ. Πλά. των. Κατηχ. οημειωσ. §. 11. Μισρ. β. 2) Ματθ. 18. 19. Οὔτε

νες ἐκτίσθησαν μὲν καὶ αὐτοὶ ἀγαθοὶ κατ' ὄρχας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
ἔχασαν δὲ διὰ τῆς προαιρετικής αὐτῶν πτώσεως τὴν, εἰς τὴν
ὅποιαν ἐπλάσθησαν, ἀγαθότητα, καὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ εὐδαιμονε-
σάτης εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν α).

Γ'. "Οτι ὁ Θεὸς προνοεῖ διὰ τὸν ὑπὸ αὐτοῦ κτισθέντα κί-
σμου, καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα πανσόφιας (Μέρ. Α'. §. 13'), εξ-
αιρέτως δὲ πάντων τὸν ἀνθρωπὸν. Πρῶτον δὲ ἀνθρωπὸν εἰς
τὸν κόσμον ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, σημιουργήσας μὲν τὸ
σῶμα του ἐκ χοὸς, ἐμψυσήσας δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ἀūλον καὶ ἀθά-
νατον ψυχήν 6). Τούτῳ τῆς ζωοποιοῦ πνοῆς τὸ φύτημα δὲν πρέ-
πει νὰ νοήται υλικῶς γ), μήτε νὰ νομίζωμεν, ὅτι ἡ ἡμετέρᾳ
ψυχῇ συνίσταται ἀπὸ ἀέρα ἢ ἀ-μὸν, ἀλλὰ οὔτε ἐξ ἐναντίας, ὅτι
εἴναι μέρος τῆς θείας οὐσίας δ'), ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει μέρη
ὡς ἀπλούσατον ὅν. Τροπολογικῶς δὲ διὰ τοῦ ἐμψυσήματας ἐξέ-
φρασεν ἡ Γραφὴ τὴν εἰς τὸ υλικὸν σῶμα ἐμψύτευπιν τῆς ἀūλου
οὐσίας, ἡ ὅποικ τὸ ζωογονεῖ. Ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἐ-
πλάσθη ὑπερούν καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εὔχε). ἐπλάσθησαν δὲ ἀμ-
φότεροι κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὅμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ἵνεις μέρισματο εἰς τὴν
ἀγίετητα τῆς θελήσεως των, εἰς τὴν καθαρότητα καὶ γαλήνην τοῦ
νοστῶν, εἰς τὴν ἀθανασίαν, εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν ζώων, εἰς τὴν
σοφίαν, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τελειότητας, ὅσαι συγκροτοῦσι τοῦ
Θεοῦ τὴν εἰκόνας) καὶ τῆς εὐδαιμονίας των ταύτης ἀξίως διω-
ρίσθη εἰς κατοικίαν των τόπος καλλισος, καὶ μυρίας γέμων τρυ-

πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποελλόμενα διὰ
τὸς μίλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. ΕἜρ. 1, 14. ἢ Φαλμ. 102, 21.

α) Ἐπισ. Ιερ. 5. 6. Λεξ. 10, 18. 6) Γεν. κεφ. 2,
7. Ματθ. 10, 28 γ) Ὡς ἐδόξαρον κακοφρέσως οἱ ἀνθρωπομορ-
φῖται. Θεοδωρ. Ἐγκλ. ισορ. 10. δ) Ὡς ἐφρόντων οἱ Μανιχαῖοι Φωτ.
Βιβλ. Κωδ. 179. ε) Γενεσ. 1. 18 — 27. 5) Ἐνδύσασθε τὸν κα-
νὸν ἀνθρωπὸν τὸν κατὰ θεὸν κτισθίντα ἐν δικαιοσύνῃ ἢ σοίοτητι ἀ-
ληθείας. Ἐφεσ. 4, 24. εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τῷ κτίσαντος
αὐτὸν. Κελσος. 3, 10.

ψῆς, ὁ Παράδειπος. Ταῦτα εἶναι ἔργα τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀκρας ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιμείνῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ταύτην κατάσαπιν, ἔδειξεν ὁ δῆμιουργός του ἐξαιρετού πρὸς αὐτὸν πρόνοιαν, δώσας ἐντολὴν εἰς αὐτὸν, ἡ οποία περιεῖχε τὸ μέσον τοῦ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ὅποιαν ἐπιλάσθη εὐδαιμονίαν α). Ὁ Ἄδηπ ὅμως καὶ η Εὕα παρέβησαν τὴν δο-
θεῖσαν πρὸς ὥφελειάν των Θείων ἐντολὴν, καὶ ἔχασαν ἀκολού-
θως τὴν εὐδαιμονίαν των, διωχθέντες ἀπὸ τὸν τόπον τῆς τρυ-
ψῆς, καὶ περιπεσόντες εἰς τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ εἰς
μεγίστην ἀθλιότητα, ἥτις ἐξηπλώθη καὶ εἰς ὅλους ἐπομένως τοὺς
ἀπογόνους των· διότι η αὐτῶν ἀμαρτία ἐμόλυνεν ὅλον τὸ ἀν-
θρώπινον γένος 6). Εἰς τοιαύτην μυστικεύτην κατάσαπιν ὁ ἄν-
θρωπος Θεωρούμενος, ἦτο ὑποκείμενος εἰς τὴν ἄκραν αὐτηρό-
τητα τῆς Θείας ὀργῆς, ἀπὸ τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἐξ ἐστοῦ νὰ ἐ-
λευθερωθῇ ἥτο ἀδύνατον· διὸ τοῦτο ὁ πανάγιας δῆμιουργός
του, μὲν ὅλον ὅτι ἐμπόρει νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς τὸν αἰώνιον
θάνατον, δὲν ἡθέλησεν ὅμως, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν πτώσιν
του τὸν ὑπεσχέθη (Μερ. Β'. §. 6'. Σημ.) νὰ ἐξαποσείλη πρὸς
αὐτὸν λυτρωτὴν τὸν μονογενὴν αὐτοῦ υἱὸν κατὰ τὴν βουλήν τῆς
ἀπείρου αὐτοῦ σοφίας γ), ὃς εἰς μόνος ἐμπόρει υὰ μεσιτεύσῃ εἰς
ἴκανοποίησιν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς
τὸν ἄνθρωπον τὴν Θείαν εὐσπλαγχνίαν. Τὰ τρία ταῦτα κεφά-
λαια μᾶς ἀποδεικνύει συντόμως τὸ πρῶτον ἀρθρον τοῦ Συμβό-
λου, λέγω δὲ Α'. τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ ἐν τρισὶ προσώ-
ποις προσκυνουμένου, τῶν ὅποιων τὸ πρῶτον εἶναι ὁ ἀγέννητος

α) Γεν. 2, 17. Ὁ Θεὸς ἐκτίσε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ Σοφ. 2,
23. 6) Δι ἐνὸς ἀνθρώπου η ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ
της ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ ὅτις εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος δι-
ηλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἡμάρτον. Ρωμ. 5, 12. γ) Ησ. 49, 15. Ιωάν.
3, 16.

Πατήρ. Β'. τὴν ὥπ' αὐτοῦ δημιουργίαν τοῦ κόσμου· καὶ Γ'. τὴν περὶ τὰ δημιουργήματα πανάγαθον αὐτοῦ πρόσωναν.

Σημ. Α'. "Αν δὲ περὶ τῆς τε θεᾶς ὑπάρχεις, δὲ τῶν ἴδιοτάτων αὐτὲς μᾶς πληροφορεῖ μόνος ὁ φυσικὸς λόγος, μᾶς διδάσκει ὅμως δὲ οὐ πίσις, ἢτις δὲν εἶναι ποτὲ ἐναντία εἰς τὸν ὄρθον λόγον, δὲ τῆς ὀποίας οὐ βεβαιώσις εἶναι πάσης ἀλμφιβολίας ἐκτός. Εὔκολωτερον ἐμπορεῖται νὰ ψευδῶσιν οἱ ιχυρώτατοι, δὲ σαφέσιτοι τῶν ἀνθράπων συλλογισμοὶ, παρὰ νὰ ψευδῇ ὁ λόγος τεθεῖ").

Σημ. Β'. Α'πὸ τὴν ἀπόδειξιν τῆς περὶ τὸν κόσμον προνοίας τε δημιουργῆς τρία τινα προκύπτεστι χρέι παντὸς χριστιανοῦ.

Α'. Νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν θεὸν, πισεύων ὅτι παρ' αὐτῷ ἔχει πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς, δὲ τε σώματος σωτηρίαν.

Β'. Νὰ ταπεινόνυται εἰς τὰς εὐτυχίας τε ἐνώπιον τε θεᾶς εὐχαριστῶν δι' αὐτὰς τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, δὲ μεταχειρίζομενος εἰς καλὸν τὰς θείας δωρεάς τε.

Γ'. Νὰ ὑπομένῃ εἰς τὰς δυσυχίας ὠφελέμενος ψυχικῶς ἐξ αὐτῶν.

Σημ. Γ'. Ἡ πρὸς τὸν Ἄδαμ ἐντολὴ τοῦ θεοῦ εἶναι ἔργον τῆς περὶ τὸν ἀνθρώπον ἔχαιρέτε αὐτῷ προνοίας, διὰ τῆς ὀποίας ἔσπευδε νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ἵποιν ἐπλάνη εὐδαιμονίαν. Ὁ ἀνθρώπος ἐδημιουργήθη μὲ ψυχὴν δὲ σῶμα, ἐκ τῶν ὀποίων ἐκάτερον ἔχει τὰς ίδιας τε κλίσεις. Ἡ ψυχὴ ὡς πνεῦμα καθαρὸν, κλίνει εἰς τὸ νὰ ἦναι πάντοτε ἐνωμένη μὲ τὸν θεὸν διὰ τῆς ἀρετῆς. Τὸ υλικὸν σῶμα κλίνει εἰς ὅσα ἀρέσκει τὰς αἰσθήσεις, τὰ ὅπεις, ὅταν κυρευῶνται ἀπὸ τὸν λόγον, ὅχι μόνου δὲν ἐμποδίζεστιν, ἀλλὰ δὲ συντελεῖστιν εἰς ἀρετὴν. Εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν κλίσεων τῆς ψυχῆς δὲ τε σώματος ὑφίσσεται οὐ ἀνθρωπίνη εὐδαιμονία, δὲ διασώζεται ἐν ὅσῳ μένει αὐτὶ οὐ συμφωνία. Εὐθὺς ὅμως ἀφ' εἴ εὖαγριωθῶστι κατὰ τε λόγον αἱ κλίσεις τῶν αἰσθήσεων, γίνονται, δὲ ὀνομάζονται πάθη.

*) Πετρ.

αφ' ἐδὲ οὐκίσωσι τὸν λόγον, καθὸ μὲν διατρέφεται τὴν ψυχὴν, οὐομάζονται κακίαι, καθὸ δὲ παραβάνεται εἰς αὐτῶν ὁ θεῖος νόμος, οὐομάζονται ἀμαρτίαι. Ή θέλησις ή αὐτεξεστιος, μὲ τὴν ὅποιαν ἐπροκιδόν τὸ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Δικαιογένη τρέψεται, ἐσύντεινε πρὸς διατύρησιν τῆς συμφωνίας τῶν δύο τέτων κλίσεων, ὁδηγούμενη ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τῆς Θεᾶς, η ὅποια φανερῶς ἀπιγόρευε νὰ μὴ καταγίνεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ αἰδητὰ πράγματα μὲ βλάβην τῆς λόγου. Ητὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐν ὅσῳ ἐφύλαττεν, ἐφύλαττεν ἐν τῷ αὐτῷ ότι τῶν κλίσεων τὴν συμφωνίαν, ότι ἀκολέθως τὴν εὐδαιμονίαν τε. Ἀφ' ἐδημως ἐπροτίμησε τὴν σωματικὴν ἴδοντι περισσότερον, παρὰ τὴν πνευματικὴν, ἢγεν παρὰ τὴν σωτηριώδην τύρησιν τῆς Θείας ἐντολῆς, ότι καθυπέταξε τὸν λόγον εἰς τὰ πάθη, ἔχασε τὴν εὐδαιμονίαν τε. Τὸ φῶς τῆς νοοῦς ἐσκοτίδην, η ἀγιότης τῆς θελήσεως ἐμπλύνθη· η γαλήνη τῆς ψυχῆς ἐταράχθη· ότι μησίχθη τὸ θέατρον τῆς πολέμου τῶν παθῶν κατὰ τῆς λόγου, ότι τῆς κακίας ὁ θρίαμβος, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐπίγασταν αἱ διάφοροι νόσοι, ότι μέριμναι, ότι δυσυχίαι α), ότι τέτων ὅλων ὁ καρπὸς ὁ ὑπὸ τῆς Θεᾶς κατακριθεὶς θάνατος ὁ σωματικός, μηαμένος τὸ χείρισμον μὲ τὸν φρικωδέσσαν πνευματικὸν θάνατον, ὃςις εἶναι ὁ ἀπὸ θεᾶς χωρισμός. Ή αὐλιότης αὗτη τῆς πρώτης ἀνθρώπως διαδοθεῖσα ότι εἰς τὰς ἀπογόνυς τα ἐπλιθύνετο ἀναλόγως μὲ τῆς χρόνου τὴν πρόσδου, ἔως ἐπλεένασσεν η ἀμαρτίας^{b)}, ότι κανένεν ἄλλο μέσον δὲν ἐμπόρει νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπ' αὐτῆν, παρὰ μένιν ὑπερπεριστεύσασα χάρις τῆς τῆς θεᾶς εὐσπλαγχνίας. Ο ἄνθρωπος παραβὰς ἀπαξ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀπείρου ότι αἰώνιος ὄντος, ἔγεινε διὰ τότο αἰώνιος παραβάτης, ότι ἀκολέθως ἐπρεπε νὰ γίναι αἰώνιον, ότι ἀναμάρτητον τὸ "Οὐ ἔκεινο, τὰ ὅπειται ἐμελλε νὰ μεστιπεύσῃ διὰ νὰ ἐξιλεώσῃ εἰς τὸν αἰώνα τὸν παροργισθέντα θεόν. Αλλὰ ποῖον ποτὲ πλάσμα ἐμπόρει νὰ ἔχῃ τοσαύτην τελειότητα γ);

a) Θύμος, όργη, θλίψις, σενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τῆς κατεργαζομένης τὸ κακόν. Ρωμ. 2. 9. 6) Γεν. 11, 12, Ρωμ. 12:—32. γ) Οὐτε ἄγγελος ωκέανος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἰσωτεν ήμας. Ησαϊ. 23. 5.

Μόνος ὁ οἰδὲς τῇ θεῷ ἔπρεπε νὰ ἀναδεχθῇ τὸ ἐνδοξότατον καὶ σπλαγχνικότατον τέτο ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τῇ ἀνθρωπίνῃ γένεσι, καθὼς μᾶς διδάσκει τὰ ἐπόμενα ἄρθρα τῇ ἀγίᾳ Συμβόλᾳ.

"ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Β'. Μέρος τοῦ Συμβόλου.

Γ. ζ. Ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεὸς κατὰ τὸ β'. ἄρθρον τοῦ ἀγίου Συμβόλου, εἶναι τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἀγίας Τριάδος, συνάναρχος μὲ τὸν προσώπον αὐτοῦ πατέρα, ὡς πρὸ αἰώνων ἐξ αὐτοῦ γεννηθεῖς, οὐχὶ ποιηθεῖς α) · ὁ μοσούσιος δὲ καὶ σύνθρονος τοῦ πατρὸς, καὶ παντοδύναμος δ) καὶ παντογνώσης γ) καὶ πανταχοῦ παρὰν δ) καὶ κύριος τοῦ παντός ε) · δὶ αὐτοῦ ἐδημιούργητεν ὁ Θεὸς καὶ πατήρ τὸν σύμπαντα κόσμον σ).

Σημ. Ἀπὸ πολλὰς μαρτυρίας τῆς ἀγίας Γραφῆς βεβαιόνεται ἡ περὶ τῇ καὶ λόγῳ τῇ θεῷ, καὶ πατρὸς θεολογίᾳ τῆς ἐκκλησίας· ὡς πρωτιώνιος κόδις τῇ θεῷ ἐξ ἀνάγκης ἔπειται νὰ ἦναι καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν πατέρα· ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀρρεύσως· ὁ οἰδὲς ἐγεννήθη ἀχρόνως, πρὸ τῶν αἰώνων, ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ κατάλιψιν ἀν-

α) Τίος μεν εἴ τοι ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Ψαλμ. 2. ς, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐσμέν. Ἰωάν. 10, 30, ς 14, 9. 10. ς 1, 1. ς 8, 58. κτλ. δ) Ἐδέθη μοι πάσα ἵξεσία ἐν ὄρανῳ καὶ ἐπὶ γῆς Ματθ. 28, 18 γ) Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ δικαιούσατα. Λαζ. 11, 17. ς ἀσαύτως τὰ τῆς Σκυλερίτιδος χρυπτὰ ἐξελέγχει. Ἰωάν. 4, 18 — 19. ς, τὴν τῇ Ἱάδα προδοσίαν (αὐτ. 13, 11.) καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτῇ προθετίζει. Λαζ. 18, 31 — 33. ς τὴν καταστροφὴν τῆς Ιερουσαλήμ προκηρύττει. Ματθ. 24. 2, κτλ δ) Καὶ οὐδὲ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τῆς αἰώνος Ματθ. 28, 20. ε) Τιμεῖς Φωνεῖτε με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμι γαρ. Ἰωάν. 13, 13. σ) Πάντα δὲ αὐτῷ ἐγένετο. Ἰωάν. 1, 2. ς Α'. Κορινθ. 8, 6.

Θρώπων. Ἐπλανύθη λοιπὸν, καὶ δικαίως κατεκρίθη ὁ Ἀρετός
ἐνομάσας κτίσμα τὸν ίδιον τὴν θεῖον, καὶ θεένα).

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

§. η'. Κατὰ τὸ γ'. ἄφθον τοῦ συμβόλου ὁ οὐρανὸς καὶ λόγος
τοῦ θεοῦ ἥλθεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐσαρκώθη ἐκ
πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίχες τῆς παρθένου θ'), θεὸς ἀληθής,
καὶ τέλειος ὑπάρχων, ἔγεινεν ἀληθής, καὶ τέλειος ἀνθρωπος ὁ
θεάνθρωπος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός γ), καὶ ἐψιλίωσε τὸν ἀνθρω-
πον μὲ τὸν θεόν δ).

Συμ. Α'. Ἡ ἐξ ἐρανῆς κατέβασις τῇ ίδιᾳ τῷ θεῷ δὲν
εἶναι μεταβολὴ τόπου, διότι αἱ θεοὶ εἶναι πανταχῶς πα-
ρῶν, ἀλλὰ δὶ αὐτῆς φανερόνεται ἡ θέλησις τῇ νὰ προσ-
λάβῃ τὴν αὐθρωπότητα, εἰς τὴν ἵπσιαν, ἀόρατος ὃν κα-
τὰ τὴν θεότητα, ἐπὶ τῆς γῆς ὥρῳ καὶ τοῖς αὐθρώποις συν-
ανεξούσῃ· ἐσαρκών δὲ διὰ τῆς παντοδύναμες τοῦ ἀγίου
πνεύματος συνεργείας ἐκ τῶν ἀχράντων αίρατῶν τῆς ἀ-
ειπαρθένας Μαρίας ὑπὲρ φύτων, καὶ παναχράντως, ἐπειδή καὶ
αὐτῇ ἡ δικαιοσύνη τα ἀπήγειρε νὰ ἴναι κεχωρισμένος ἀπὸ
τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅπις ἥλθε νὰ καθαρίσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ
τὴν ἀμαρτίαν ε).

Συμ. Β'. Εἰς τὴν ἐναυθρώπισιν τῇ ίδιᾳ τῷ θεῷ ἴναθην
ἡ θεία φύσις μὲ τὴν αὐθρώπινον ἀσυγχύτως εἰς μίαν ὑ-
πόσαπιν, καὶ ἔγεινεν ἐν θεῖον πρόσωπον ὁ θεάνθρωπος Ἰη-
σοῦς, ὅχι δύω, ἀλλ' εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ίδιος τῇ θεῷ, καὶ ίδιος
τῆς Μαρίας, δύω φύσεις ἔχων, καὶ δύω θελήσεις, κεχω-
ρισμένας ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀσυγχύτες. Διὰ τότε ἀλλοτε
ἀναγινώσκεμεν εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ρίτᾳ ἀνίκαντα εἰς
μίνην αὐτῇ τὴν θεότητα· εἴσον,, ὁ Χριστός, ὁ ὃν ἐπὶ πάν-
των θεὸς εὐλογητός εἰς τὰς αἰάνας ἀμήν,” (Γαρμ. Θ. 5.)
καὶ „θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ,” (Α'. Τιμοθ. Γ', 16.) καὶ,

- α) ΒΛ. ἐμπρ. Ἀρθρ. Θ'. σημ. β. §. 15'. ε) Ἰδεὶς οὐ παρθένος
ἐν γαστρὶ ἴξει Ησ. 11, 12. καὶ Λύκ. 1, 2, 35. γ) Γαλατ. 4. 4.
δ) Εἰς θεός, εἰς καὶ μεσίτης θεῖον, καὶ ἀνθρώπων, αἰθρώπος Χριστός
Ιησοῦς. Α. Τιμοθ. 2, 5. ε) Εξρ. 7, 26.

„ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος,” (Ιωάν. Α'. 1.) καὶ πρὸ τῆς Ἀθρωπίας γενέσαι εἴγας εἰμί. (Ιωάν. Η, 58.). ἄλλοτε δὲ ἀπαντῶμεν ῥήσεις, τὰς ὅποιας πρέπει νὰ ἔνυοῦμεν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην μόνου, καὶ ὅχι διὰ τὴν θείαν αὐτῆς φύσιν. Τοιεστο εἶναι τὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν γνωρίζει τὴν τελευταίαν ἡμέραν, καὶ ὥραν· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς εἶναι μείζων αὐτῆς (Ιωάν. ΙΔ'. 28.) καὶ ὅτι ἐδειθή ἐκεῖνον, ἵσις ἐδύνατο νὰ τὸν λυτρώσῃ ἐκ τῆς θανάτου (Ἐβρ. Ε, 7.) καὶ τὰ τοιαῦτα.

Συμ. Γ'. Διὰ τέσσαρας τινας αιτίας παραδίδοσιν οἱ θεολόγοι, ὅτι ἐπρεπε νὰ ἔνανθρωπόςγει ὁ ίδιος τῆς θεᾶς.

α) Διὰ νὰ τὸν μεταχειρίσῃ ὁ οὐρανίος πατὴρ τὸν μεσίτην τότου, καὶ ἐγγυητὴν ἡμῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως ὅτως, ὡς νὰ ἥτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀμαρτίσας ἀνθρωπος, τὰς ὅποιας τὴν φύσιν προσέλαβε. Τότο δὲ ἄλλως ἥτο ἀδύνατον, ἂν αὐτὸς δὲν ἐγίνετο ἀλιθῶς ἀνθρωπος α).

β) Διὰ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν ὁ Σωτὴρ εὐκολώτερα τῆς ἀνθρώπως μὲ τὴν ὄρατὴν αὐτῆς πιρεσίαν, καὶ νὰ τὸς φανερώσῃ ἐκ σόματος τὸν θέλησιν τῆς οὐρανίας πατρὸς, καὶ τὸν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἴδον θ).

γ) Διὰ νὰ πληρώσῃ ἐντελῶς τὸν θεῖον νόμον, καὶ διὰ τέτε, ὅχι μόνον νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἡμετέρας ἐλλείψεις εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς νόμου, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀφίσῃ προσέτι παράδειγμα καὶ κανόνα εἰς ὅλας ἡμᾶν τὰς πράξεις τὴν ἀγιωτάτην αὐτῆς ζωῆν, τὴν ὅποιαν χρεωςέμεν νὰ μημάνεθα, ἂν θέλωμεν νὰ σωθῆμεν· τότο δὲ νὰ πράξῃ δὲν ἴδυνατο, χωρὶς νὰ προσλάβῃ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν γ).

δ) Διὰ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ μὲ τὸν θάνατόν τε ἰκανοποιήσας τὴν δικαιοσύνην τῆς θεᾶς, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πρέπεσαν τιμωρίαν, καὶ ἀξιώσῃ ἡμᾶς τῆς αἰωνίας ζωῆς δ).

α) Τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γεννώμεθα δικαιοσύνη θεᾶς ἐν αὐτῷ. Β. Κοριν. 5, 21. 6) Πάντα ἀνήκουσα ἀπὸ τῆς πατρός μη ἐγνύρισα ὑμῖν· διὰ τότο ὅκετί ὑμᾶς λέγω δύλως — ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους. Ιωάν. 14, 15. γ) Ἐσταπέσειλεν ὁ θεὸς τὸν ίδιον αὐτῆς γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενομένον ὑπὸ νόμου, ἵνα τὰς ὑπὸ νόμου ε᷂χηγοράσῃ. Γαλατ. 4, 4. δ) Ἡνα διὰ τῆς

Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα αἴτια τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὡτις ἔγεινε μετὰ παρέλευσιν τινῶν ἐκαπούταετηρίδων, ἀφ' ἣ ἐξέπεσεν ὁ ἄνθρωπος, διότι ἐπρεπεν εἰς τὸ μεταξὺν ἀτομάτη τὴν ὁδὸν τε ὁ θεῖος ἡμῶν μεσίτης διὰ τὴ φυσικῆς, καὶ γραπτῆς νόμου, καὶ διὰ τῶν προφητῶν, καὶ διὰ πολλῶν κολάσεων δικαιοτάτων πρὸς τὰς ἀσεβεῖς, καὶ ἀντιμοιχῶν, καὶ ἐπαγγελιῶν πρὸς τὰς εὐσεβεῖς γενομένων. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ὅλα δὲν ἥταν ἴκανα νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἀνθρώπεις ἀπὸ τὴν φθορὰν τῆς ἀμαρτίας κοινῆς γενομένης, καὶ ἄλλη ἐλπὶς παρὰ τὴν θείαν βούθειαν δὲν ἔφαινετο, ἀφ' ἣ ἐπληρώθη ὁ διωρισμένος καιρὸς εἰς τὴν ἀπόκρυφον βαλὴν τῆς θεᾶς, ἐφανερώθη τέλος πάντων εἰς τὰς ἀνθρώπεις διὰ τὴν μονογενῆς αὐτῆς φῦτον, ὁ πάλαι διὰ τῶν προφητῶν λαλήσας θεός α). Αὕτη δὲ ή μετάτινας ἐκαπούταετηρίδας ἐνανθρώπησις τῆς Σωτῆρος δὲν ἔβλαψε τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν, ὅσοι ἔζησαν πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως· διότι καθὼς ἡμεῖς πισεύομεν εἰς τὸν ἐλθόντα, ἔτος αὐτοὶ ἐπίσευσαν εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἔλθῃ σωτῆρα τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πίσις αὐτῶν κατ' ἐσίαν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας β). διὰ τέτο ὁ ἄγιος Παῦλος, ὅχι μόνον ὄνομάζει πισὸν τὸν Ἀβραὰμ, ἀλλὰ καὶ παραδειγμα τὸν προβάλλει εἰς τὰς θέλοντας νὰ δικαιωθῶσι, διὰ τῆς πίσεως γ).

Σημ. Δ'. Ο ἐνανθρωπήσας ύὸς τῆς θεᾶς ἐγεννηθεὶς εἰς τὴν Βιθλεὲμ χώραν τῆς Ἰudeίας, ἐπὶ Αὐγύστῳ καίσαρος Ρώμωνος· τὴν ὄγδοην ἡμέραν μετὰ τὴν γέννησίν τε, κατὰ τὸν νόμον περιετημέθη, καὶ ἀνομάδην Ἰησοῦς, τὸ ὅποῖον μεθερμηνεύεται σωτὴρ δ) ὡς διασάστις ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν ἀνομάδην δὲ καὶ Χριστὸς, ἦ Μεσσίας, τὰ ὅποια, καὶ τὰ δύω, συμβαίνεστιν ἥλειμμένου, ἦ κεχρισμένου. Εἰς τὴν παλαιὰν

Ἐχνάτε κατεργήση τὸν τὸ κρύτος ἔχοντα τὴν θανάτην, τυγέσι τὸν διέβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τόπους, ὃσοι φόβῳ θανάτην διὰ παντὸς τῆς ἑνοχῆς ἤσαν διλείπονται. Ἐξρ. 2, 14.

α) Ἐξρ. 1, 1. 6) Ἐν ταύτῃ τῇ πίσις εἰμαρτυρήθησσον οἱ πρεσβύτεροι. Ἐξρ. 11, 2. καὶ 12, 2. καὶ 13, 8. γ) Ῥωμ. 4, 16. δ) Ματθ. 1, 21. Λυκ. 2, 21.

διαθήκην ἔχρισαντο οἱ βασιλεῖς, οἱ Ἱερεῖς, καὶ οἱ προφῆται α· ἐσύμβαντε δὲ τὸ χρίσμα, ὅτι ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο απὸ θεοῦ, καὶ οἱ αὐτές, ὡς διὰ ὄρατῶν τινὸς σημείου ἐλάμβανον οἱ χρισμένοι πνευματικὴν δύναμιν εἰς τὸ νῦν οἰκονομῶσιν αἰχλακὰς τὰς διακονίας αὐτῶν. Ὁ γός τε θεοῦ ἐνανθρωπός τοις ἀνέλαβε τὰς τρεῖς ταύτας αἰχλακάς· καὶ βασιλεὺς μὲν εἶναι, διότι βασιλεύει ἐπὶ πάντων, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν κυβερνᾶν. αὐτὴν παντοδυνάμως, καὶ καταβάλλων τὰς ἔχθρες τις β). Ἱερεὺς δέ, διότι διηλλαζεν ἡμᾶς μετὰ τε θεοῦ διὰ τῆς ἑαυτοῦ θυσίας, ἥγεν διὰ τε ίδιας θανάτου, καὶ μεσιτεύει πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὰς οὐρανές γ). προφῆτης δὲ τέλος εἶναι, διότι ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τε θεοῦ τὸ θέλημα, καὶ διὰ τῆς ίδιας αὐτῆς παρεστίας, καὶ διὰ τῶν Ἀποσόλων τε ὑζερού δ). Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας αἰχλακάς ἔχρισμη ὁ γός τε θεοῦ ὁ Χριστός, ὅχι δημοσίᾳ μὲν ὑλικὸν ἔλασιν, ἀλλὰ διὰ τε ἀγίας πνεύματος ε). Ἐκ τέτεαν ὀνομάδησαν καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιεσύοντες Χριστιανοὶ πρώτου εἰς τὴν Ἀντιέχειαν ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη τῶν ἀποσόλων ε).

§. 2'. Ο Ιησοῦς Χριστὸς ἐπέρασε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς ἐντελεζάτην πλήρωσιν τοῦ νόμου, ἀπέδειξε μὲν λαμπρὰ θαύματα τὴν ίδιαν θεότητα, καὶ διὰ τῆς οὐρανίου αὐτοῦ διδασκαλίας ἐφανέρωσε σαφέστατα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρός.

Συμ. Α'. Τρία ταῦτα εἶναι τὰ ἀξιοσημείωτα εἰς τὴν ζωὴν τε σωτήρος α. ἡ τελειοτάτη τῆς διαγωγῆς αὐτῆς ἀγιότης β. ἡ θειοτάτη διδασκαλία τε, καὶ γ. ἡ διὰ θαυμάτων αὐτῆς βεβαίωσις. Ἡ ζωή τε ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς διωγμάς τε Ηρώδε ζ). ἀνετράφη δὲ ὑπὸ τῆς εὐλογημένης αὐτῆς καὶ παρθένες μητρὸς, αὐξανόμενος, καὶ πληρώμενος σο-

α) Α. Βασ. 10, 1, 16, 13. Εξοδ. 30, 40, 16. 6) Λαζ. 1, 32, 31. Καὶ γὰρ διὰ κατετάθην βασιλεὺς ὑπὲρ αὐτῶν. Φχλμ. 2. γ) Σὺ ιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Εξρ. 5, 6. δ) Προφῆτην ύμιν ἀναγέσοις Κύριος ὁ θεός ύμῶν ἐν τῶν ἀδελφῶν ύμῶν ὡς ἐμέ. Πραξ. 3, 22. ε) Πνεῦμα Κυρίος ἐπὲν ἐπεκεντοῦ χριστός με. Λαζ. 4, 18 ἐκ τῆς Ἡσαΐα, 61, 1. καὶ ἔχριστον αὐτὸν ὁ θεός πνεύματι ἀγιῷ, καὶ δυνάμει Πραξ. 10, 38 ε) Πραξ. 11, 26. ζ) Ματθ. 2, 7.

φίας, ότινα χάριν ἔχων τε θεός α). Δωδεκαετής γενέσμενος κατέπληξε μὲ τὰς σοφίας αὐτᾶς ἐρωτήσεις τες ἐπιφανεσάτας διδασκάλας τῶν Ἰεδαίων, ὡς εἶχε πάντα διὰ τὴν σύνεσίν τε ὅσοι τὸν ἥκειν β). Εἰς δὲ τὸ τριακοσὸν ἔτος τε ἐβαπτίσθη ὑπὸ τε μεγίς τῶν προφητῶν ὅλων Ἰωάννης τε Ζαχαρίας, ότις Ἐλισάβετ καὶ, ὅχι διότι εἶχε χρεῖαν βαπτίσματος ὁ ἀναμάρτυτος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγιάσῃ μὲ τὴν παρεστάντα τὸ θεῖον τέτο λατρὸν, τὸ ὅποιον εἶχε προδιορίσειν εἰς καθαρισμὸν τῶν ἡμετέρων εἱμαρτιῶν. Καὶ εὑδὺς μετὰ τὴν ἀγιωτάτην ταύτην πρᾶξιν, ἔνοιξε τὴν πηγὴν τῆς θείας αὐτᾶς σοφίας, ότι ἥρχισε νὰ κυρύττῃ παρέστα τὴν καθαρωτάτην αὐτᾶς διδασκαλίαν, ποτίζων τῶν θυμῶν τὰς καρδίας μὲ τῶν ἀκιράτων αὐτᾶς λόγων τὰ γλυκύτατα φεῖθρα. "Εδειξε πῶς πρέπει νὰ λατρεύωμεν τὸν θεόν γ). διώρισε τὴν ἀλιθῆ, ότι κυρίαν ἔννοιαν τῆς ἀρετῆς κακίας, ότι ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀλιθές ότι τῶν δύο δὲν πρέπει νὰ ζητῆται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰς τὰς λογισμάς, ότι τὰ βάθια τῆς καρδίας δ). Έξηλίτευσε τὴν αἰχράν δεισιδαιμονίαν, ότι τὴν ὑπόκρισιν ε). Έφανέρωσεν εἰς τὶς ὄφισται ἡ ἀλιθῆς μακαριότηςς). Έδίδαξε τὰς ἀνθρώπους τὰ μέτα τε ν' ἀποκτῶσι τὴν θείαν χάριν ζ). Τὰς ἐθεοβαίωσε περὶ τῆς μελλόσης ἀμοιβῆς τῶν ἀγαθῶν κακῶν η). Καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπεικαλμένος σωτὴρ τε γένεσις τῶν ἀνθρώπων θ). "Ολιντα ταύτην τὴν σωτηριωδεσάτην διδασκαλίαν ἐξερέωσε διὰ ὑπερφυεσάτων θαυμάτων, διὰ τῶν ὅποιων ἀπέδειξεν ἐν ταύτῳ τὴν ιδίαν θεότητα, ὡς νὰ ἐκφωνῶσι θαυμάζοντες ὅσοι τὸν ἥκολέθεν, ὅτι ὃ δέκοτε ἐφάνη ὃ τως ἐν τῷ Ἰσραήλ (Ματθ. 9, 33.). Τόσον δὲ ἰχυρωτέρα καὶ δραστήριος ἐξάβη ο

α) Λαζ. 2, 40. β) Λαζ. 2, 46. γ) Ἰωάν 4, 24. δ) Μάρκ. 7, 5 — 23. ε) Ματθ. 23, 1, 33. ζ) Ματθ 5, 32. η) Ματθ. 6, 33. ι) Ματθ. 25, 1, 46. θ) Τέτο δὲ εἰς τὸ θελημα τέ πέμψινος με ἵνα πᾶς ὁ θεωρων τὸν ἥκον, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη θωὴν αἰώνιον Ἰωάν. 6, 40. ξ) 'Ἐγώ εἰμι (ὁ Μεσσίας) ἐλαῦν σοι. Ἰωάν 4, 26. ζ) τρὶς τὸν ἐκ γενερῆς τυφλὸν προσδιαλεγόμενος,, ὁ λαζῶν μετὰ σχ., εἶπεν, ἐκείνος διστιν ὁ καὶ τε θεός. αὐτ. 9, 35 — 37. ιτλ.

διδασκαλία τε, δσον περισσότερον ἐβεβαιώθη ἀπὸ τὴν ἀγιωτάτην αὐτὲς διαγωγὴν, ὅτις ἐμαρτύρησε τρανῶς τὴν τελειοτάτην ἀρετήν τε, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς ἀμαρτίαν ἐκ ἐποίησεν, ἐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῆς. (Α. Πέτρ. 2, 22.)

Συμ. Β'. Ἡ ἵσερία τῆς ζωῆς τῇ κυρίᾳ Ἰησῷ, όποια σωτηριώδεις αὐτᾶς διδασκαλία περιέχονται ἀκριβῶς εἰς τὰ Δ'. εὐαγγελία, τὰ ἴστα χρεωσθεμένη νὰ σεβάμεθα, ως ἐντελέσατον κανένα τῆς πίσεως, όποιας ἀρετῆς.

Συμ. Γ'. Ἀπὸ τὴν περὶ τὸν Σωτῆρα ἀκραν φροντίδα τῆς παναγίας αὐτῆς μητρὸς ὑπότε ὅτο ἀκέμη παιδίου α), όποια τὴν πρὸς αὐτὴν ὑπακοὴν αὐτῆς β) ότι τὸν μετὰ τῶν διδασκάλων συλλαναζροφήν τε γ) μανθάνοσιν οἱ γονεῖς μὲν νὰ ἐπιμελῶνται μὲ πολλὴν φροντίδα, ότι νὰ διδάσκωστε τὰ τέκνα των τὰ καλὰ, τὰ δὲ τέκνα νὰ τὰς ὑπακέωστε, ότι νὰ ἔχωσι συναναζροφὰς τιμίας, ότι μετὰ σοφῶν αὐθρώπων, διὰ νὰ μανθάνωσιν ἀπὸ αὐτῶν τῶν ήθῶν τὴν χριστιτικα.

Συμ. Δ'. Ο Ἰησός χριστὸς περιετμήθη, όποιος δοτὺρ όλας τὰς διαταγὰς τῆς υἱόμυτρας, τὰς ὁποίες αὐτὸς ὅτο δοτὺρ όποιητής ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι πᾶς χρισιανὸς, εἴτε διδάσκαλος, εἴτε οἰκεδεσπότης, εἴτε ὄποιασδήποτε τάξεως, πρέπει νὰ φυλάτῃ πρῶτος αὐτὸς ὅτι καλὸν παραγγέλλει ότι συμβελεύει τὰς ἄλλας.

A P Θ R O N Δ'.

§. i. Τὸ τέταρτον ἀρθρον τοῦ ἱεροῦ συμβόλου μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ σωτήρ ἡμῶν ἐτελεύτησε τὴν ἀγιωτάτην αὐτοῦ ζωὴν μὲ σαυρικὸν θάνατον, καὶ ἐτάφη σηματικῶς.

Συμ. Α'. Ἀνήκασος ἐξάθη τῶν Ἱεδαίων η πάρωσις, ότι τυφλότης αὐτοὶ ἦσαν πληροφορημένοι ἀπὸ τὰς προ-

α) Λυκ. 2, 44 — 51. ότι Ματθ. 12, 46. 6) Λυκ. 9, 51.
γ) Εὔρον αὐτοὺς ἐν τῷ Ἱερῷ καθεδρόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων.
αὐτ. αὐθ.

φιτείας διὰ τὴν μέλλοσαν τῇ Χριστῷ ἔλευσιν προεικήνιζον αὐτὸν συχνῶς εἰς τὰς ιεροτελεσίας καὶ τὰς θυσίας των, ἔβλεπον τὰ προκηρυχθέντα σημεῖα τῆς σωτηρίας αὐτῆς ἐλεύσεως εἰς τὴν γῆν. Εὑργέτεντο καθ' ὑμέραν ἀπὸ τὰ θαύματά τε. "Ηκουον τὴν ἀγιωτάτην αὐτῆς οἰδασκαλίαν, καὶ μὲν ταῦτα μήτε τὸν ἐγγεγράτον, μήτε τὸν ἐδέχθησαν αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐναντίας τοῦ ἀπέβαλον ὡς Φεύξην καὶ πλάνην, καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς Σάνατην, θάνατον ἄμως, ὅσις ἐχριμάτησεν ἡ ζωὴ, καὶ σωτηρία τῇ κόσμῳ. Ἀποφασίσαντες δὲ τὸν θάνατον τοῦτο, ἐπλήρωσαν τὴν αἰώνιον βαλῆν τὴν θεᾶς, ἡ ὁποία ἦτο νὰ ἀποβάνῃ ὁ ὥστις τῆς θεᾶς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω λοιπὸν ὁ σωτὴρ τῇ κόσμῳ, φαγὼν μετὰ τῶν ἀποστόλων τὸ τελευταῖσαν πάχα (β'), καὶ διατάξας τὸ μυστήριον τῆς μεταλήψεως γ') τὴν αὐτὴν μύκτην, ὑπέμεινε νὰ προδοθῇ εἰς τὰς ἐχθρὰς τῆς ἀληθείας ἀπὸ τὸν μιθητὸν τὸν Ἰακων τὸν Ἰσκαριώτην, δ) νὰ συρθῇ ἀπὸ τὰ κριτήρια ὡς παράνομος ἢ τῇ νόμῳ δοτὺρ ε), καὶ τέλος νὰ κατακριθῇ εἰς τὸν ἐπονειδίσιν σαυρικὸν Σάνατον. Πιλάτος, Ῥωμαϊκὸς ἡγεμὼν τῆς ιεραπαλίου, Πόντιος τὴν πατρίδα, κατεδίκασε τὸν ἀθῶν Ἰησοῦν σ). Αὐτὸς δὲ ὁ μεσίτης θεᾶς, καὶ ἀνθρώπων, ἀφ' ἧς προφητικῆς θερμῶς εἰς τὸν ἔρανιον αὐτὴν πατέρα, καὶ παρεδώκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς ὀλες τὰς πιστὰς, μετὰ πολλὰς καὶ διαιρόρρες ἀτημίας καὶ βασάνας προσηλώθη εἰς τὸν σαυρὸν, καὶ ὑπομένας τὰς φρικτὰς ἐκείνας ὀδύνας τῶν ἀγίων τὰ παθῶν, τέλος ἐξέπινευσε. καὶ ὁ μὲν ἥλιος ἐσκοτίσθη, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ἥλλοισθη διὰ τὸν θάνατον τῆς ἀθανάτες Δημιουργῆς τῆς, καὶ πολλοὶ νεκροὶ ἀπὸ τὰ μιημάτηνέσησαν, καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς ναᾶς ἐχίσθη εἰς δύω, διὰ τὴν ὁποίαν προεικονίζετο σαφῶς ἡ κατασροφὴ τῆς ναᾶς, καὶ τὸ τέλος τῆς νομικῆς λατρείας ζ), οἱ δὲ ἀναίσθητοι σαυρωταί τε, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν τόσην σκληρότητά των,

α) Εἰς τὰ ἰδιαὶ ἥλθε, καὶ οἱ ἰδιοὶ αὐτὸν καὶ παρέλαβον. Ιωάνν. 1, 11. β) Ματθ. 26, 19 — 20. γ) Λύκ. 22, 19 — 20. δ) Λύκ. 22, 3 — 4. ε) Ματθ. 26, 57. Λύκ. 23, 6, 7. ζ) Ιωάνν. 29, 16. η) Ματθ. 27, 26 — 54.

ἔννοιαν μὲν λόγχην τὴν πλευρὰν τῷ ἥδι ἀποθανόντος Ἰησοῦ, καὶ οὐδὲ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἀγίας ταύτης πληγῆς αἷμα καὶ ὕδωρ α) εἰς τύπον τῶν δύο μυστηρίων, τῷ βαπτίσματος λέγω καὶ τῆς μεταλήψεως, τὰ ὅποια εἶχε προδιορίσειν. "Ἐτι ζῶν ἐπὶ τῇ σαυρᾶ ὁ σωτὺρ ἐξεφώνησε τετέν τὸν μυστηριώδη λόγου „Τετέλεσαι" (Ιωάν. 19, 30.), μὲ τὸν ὄποιον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐκείνην τὴν ὥραν ἔλαβον τέλος ὅλαι τῆς παλαιᾶς διαβόκης αἱ Θυσίαι, τὰ μυστήρια, αἱ ιεροτελεσίαι, αἱ προφητεῖαι, καὶ αὐτὸς ὁ νόμος· τέλος γάρ τοι νόμος ὁ Χριστός. (Ρωμ. 10, 4.) Οὐτοῦ ἀγιος Παῦλος παρατιρεῖ μέγιζον μυστήριον εἰς τὸν σαυρικὸν θάνατον τῷ Χριστῷ. Οὐτοῦ νόμος εἶχεν ἐπικατάρατον τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλῳ (Δευτερ. 21, 23.). ὑπὸ κατάραν δὲ ἡμεθα καὶ ἡμετέρης διὰ τὴν ἀμαρτίαν· ἀνέλαβε λοιπὸν εἰς εαυτὸν ὁ ψός τῆς θεᾶς τὴν κατάραν, διὰ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὴν κατάραν τῷ νόμῳ, καὶ νὰ εὐλογηθῶσιν ἔλοι οἱ εἰς αὐτὸν πισεύοντες κατὰ τὴν πρὸς Ἀθραὰμ ὑπόχεσιν τῆς θεᾶς 6). Οὐτοῦ εἰσαυρωμένος Ἰησὸς τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς σαυρώσεώς τε πρὸς τὸ ἐσπέρας κατεβιβάσθι ἀπὸ τὸν σαυρὸν ὑπὸ Νικοδήμου, καὶ Ἰωσὴφ τῷ ἐξ Ἀριμαθαίας, καὶ ἐτάφη εἰς μνῆμα κακέν γ). Τέτο οἶναι ἡ πληρεσάτη βεβαιώσις τῷ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε τῷ ὅντι σωματικῶς.

Συμ. Β'. Οὐτοῦ Χριστὸς ἐξαυρώθη τὸ τριακοσὸν τρίτου ἔτος τῆς ἡλικίας τε ἐπὶ Τιβερίε καίσαρος Ρώμης, ἡγεμονεύοντος εἰς τὴν Ἰεραίαν τῷ Ποντίᾳ Πιλάτῳ, τὸν ὄποιον ἀναφέρει τὸ ἀγιον Σύμβολον διὰ τρεῖς αἵτιας· α) διὰ νὰ βεβαιωθῇ καὶ διὰ τῆς χρονολογίας ἡ ἀλήθεια τῆς ἱερᾶς ἴσηρίας· β) διὰ νὰ φανῇ ἡ πλήρωσις τῆς τῷ Ἰακώβῳ προφητείας περὶ τῷ, ὅτι ἐμελλον νὰ χάσωσι τὴν κυριαρχίαν των οἱ Ἰεραῖοι, ὑποτάχθεντες εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ρωμαικῆς βασιλείας· γ) διὰ νὰ ἀποδειχθῇ σαφέσατα ἡ ἀθω-

α) Ιωάν. 19, 34. 6) Γαλάτ. 3, 13 — 14. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασε γενέμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα (γέγραπται γάρ· ἐπικατέρχατος πᾶς ἡ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλῳ) ἵνα εἰς τὰ ὃθη ἡ εὐλογία τῷ Ἀθραῷ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησῷ. γ) Ιωάνν. 19, 38 — 42. δ) Γεν. 49, 10.

της τε ἀναμαρτήτε 'Ιησοῦ, ὅτι απέθανεν ὅχι ἀκρίτως ἀπὸ τού ὄχλου, ἀλλ' ἐξετασθεὶς ἐμπροσθεν ἀλλοιούλε κριτε, ὅσις ὠμολόγησε παρῆστις ὅτι δὲν εὗρεν ἀδεμίαν αἰτίαν εἰς αὐτόν α).

Συμ. Γ'. Τρία τινὰ πρέπει νὰ συμβείσωμεν εἰς τὸν θάνατον τε Χριστοῦ α. ὅτι ὑπέφερε τὰς ὁδύνας τῶν ἀγίων τε παθῶν ἐκεστίως, ότι ἔπαθε μόνον σωματικῶς ὡς ἀνθρωπός, ἀλλ' ἐχὶ ὡς Θεὸς ἀπαθής· β. ὅτι ἔπαθεν ἀθώστατος ἦν· γ. ὅτι ἔπαθεν ὑπομονητικάτατα μετ' ἄκρας ὑπακοῆς μὲν πρὸς τὸν Θεὸν, ἀγάπης δὲ πρὸς τὴς ἐχθράς τε· Ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν, ὅτι ότι ἡμεῖς ὠσταύτως πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὰς θλίψεις, καὶ μάλιστα ὅταν πάχωμεν ἀναιτίως, ότι μετ' ἀθώστητος, προσέχοντες πάντοτε νὰ μὴ περιπέσωμεν εἰς τινὰ μεγάλην ἀμαρτίαν, ὡςε νὰ παιδευθῶμεν δίκαιως δι' αὐτήν.

§. ια'. Ὁ θάνατος του Χριστοῦ εἶναι ή ἀληθῆς θυσία, διὰ τῆς ὥποιας κατηλλάγημεν μὲ τὸν Θεὸν, καὶ ὅσοι πισεύουσιν εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν μεστήην δίκαιούνται, καὶ σώζονται.

Συμ. Α'. Ὁ θάνατος τε Χριστοῦ εἶναι θυσία, διὰ ὃ, τε αὐτὸς ἐπρόσφερεν ἑαυτὸν θυσίαν πρὸς τὸν Θεὸν, ότι πατέρα, σφαγεὶς ὡς ἀμνὸς ἄκακος, διὰ νὰ τὸν ἐξιλεώσῃ, ότι ἔπαθεν ὡς νὰ ἡτο αὐτὸς ὁ ἀμαρτήσας ἀνθρωπός, ἀναλαβὼν ὁ ἀθώος ότι ἀναμάρτυτος εἰς ἑαυτὸν τὴν ποιηὴν ἐκείνην, ὥτις ἐπρεπεν εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα Ἀδάμ, ότισ δικαιοποίησε τὴν δικαιοσύνην τε Θεοῦ β). Ποία θυσία τε παλαιῖς νόμῳ ἡτο δυνατὴ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἀμαρτωλὸν ἀνθρωπὸν; Μὲ ταύτην τὴν ἀληθῆ θυσίαν ἐλαβε τέλος η θυσία τε Ἀαρὼν, ὥτοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ὥτις ἐγίνετο πρὸς ταύτης εἰκονισμόν. Καὶ ὁ Χριστὸς ἐσάβι ὁ μόνος ότι αἰώνιος ἀρχιερεὺς· διότι πλὴν αὐτῷ δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλη θυσία γ). Διὰ τέτο οὐνταδην ότι ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτὸν Ἰερεὺς, ὅχι δημος κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, δηλαδὴ ἀπάτωρ

α) Ιωάνν. 19, 6. β) Ἔθρ. 9, 11 — 14. γ) Ἔθρ. 7, 24.

εἰς τὸν γῆν· ἀμύτωρ εἰς τὸν οὐρανόν· ἀγεννεαλόγυτος· αἰώνιος α).

Σημ. Β'. Τρεῖς ἴδιότητες ἀπειροί τῇ Θεῷ φανερόνονται ἀπὸ τὸν θάνατον τῇ θεανθράπου Ιησῷ. α. ἡ ἀπειρος εὑ-
σπλαγχνίατε, διὰ τὴν ὅποιαν παρέδωκεν εἰς θάνατον τὸν
μονογενῆ χριστὸν αὐτὲς ύπὸ διὸ ήμᾶς τῇ ἐχθρέστῃ β).
β. ἡ ἀπειρος δικαιοσύνητε, ὥτις δὲν ἐσυγχωρισε τὸ η-
μέτερον πταῖσμα, πάρεξ διὰ τελειοτάτης ἱκανοποι-
σεως γ). γ. ἡ ἀπειρος σοφίατε, διὰ τῆς ὅποιας εὗρικε
τόσον θαυμάσιον μέσον νὰ ἐκχύσῃ εἰς ήμᾶς τὸν ποταμὸν
τῆς ἀγαθότητός τε, χωρὶς νὰ βλάψῃ τὴν δικαιοσύνην τε δ).
Ἀπέθανε δὲ ὁ Χριστὸς ὑπὲρ πάντων (Β. Κορινθ. 5., 15.),
καὶ δὲν εἶναι κἀνεῖς, ὅσον ἂν ήναι ἀμαρτωλὸς, ὅσις δὲν
δύναται νὰ σωθῇ διὰ ταύτης τῆς χάριτος· φθάνει μόνου
νὰ δειξῇ τὴν θέλησίν τε διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίσεως, τὸν
ὅποιον πρέπει ἀδισάκτως νὰ ὄμολογήσῃ σωτῆρα τῶν θεραπευ-
κόντων θεῷ καὶ ἀνθρώπων· εἰδὲ μὴ ἄλλως, χωρὶς δι-
λούνότι τῆς πίσεως ταύτης, δὲν ἔμπορετε ὅδεις νὰ σωθῆ, ὅ-
τι δὲν εἶναι σωτηρία, εἰμὴ διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ ε). "Οταν δὲ
λέγω πίσιν, ἐννοῶ τὴν ζωσαν, καὶ διὰ ἀγάπης ἐνεργε-
μένην. (Γαλάτ. 5., 6.)

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

§. 16'. Τὸ πέμπτον ἀρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίσεως μῆς
διδάσκει, ὅτι ὁ σωματεῖς, καὶ ταφεῖς θεάνθρωπος Ιησοῦς ἀν-
έση τὴν τρίτην ημέραν.

Σημ. Ἀδύνατον ᾖτο νὰ κρατήσῃ τάφος τὴν ζωῆν σ).
διὰ τοῦτο, ἀφ' ἣ ἐτάψῃ ὁ σωτὴρ τὴν παρασκευὴν, καὶ ἔμει-
νεν εἰς τὸν τάφον τὸ σάθετον, ἀνέσυ καθὼς προεῖπε ζ)
τὴν τρίτην ημέραν, ὥτις Κυριακὴ, καὶ Ἀνάστασις ἀ-
πὸ τῆς πιεζότητος ὄνομάζεται, ὡς μνήμην ἔχεστα τῆς τε Κυρίε-

α) Ἔσρ. 5. 10. 6) Ἰωάν. 3, 16. 7) Ῥωμ. 3, 21, 22.
δ) Ῥωμ. 11, 33. 8) Ἰωάν. 3, 18. 9) Πραξ. 2, 24. 10) Μάρκ. 9, 31.

ἀναζάσεως. Ἀναζάς δὲ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐβεβαίωσε· α. ὅτι εἶ-
ναι ὁ ἀληθὸς σωτὴρ ἀπεισαλμένος παρὰ θεῖς εἰς ἡμᾶς α).
β. ὅτι ἐνίκησε τὸν θάνατον δ), χ. γ. ὅτι εἶναι πραγματι-
κὴ χρήση τῆς ἡμετέρας ἀναζάσεως οὐ ἐλπίς γ). Ἐφανερώθη
δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασίν τε πολλάκις εἰς τὰς Ἀποσόλες, χ.
εἰς ἄλλες πολλές, χ. διὰ μιᾶς εἰς πεντακοσίες πιστές,
καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος δ). Ἐκ τέτων ὅλων τῆς
μαρτυρίας ἐβεβαίωθη οὐ ἀνάστασις τῆς Χριστοῦ· πρέπει δὲ οὐ
μαρτυρία αὐτῶν νὰ ἦναι ἀληθῶς διὰ τρεῖς μάλιστα αιτίας·
α. Διότι, ἐὰν δὲν ἀνίστατο ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, δὲν τὰς συνέφερε
τὰς Ἀποσόλες νὰ κυρύξωσι· Φευδῶς τὴν ἀνάστασίν τε, ἐ-
πειδὴ ὅχι μόνον δὲν εἶχον ἐκ τέττας κανέναν κέρδος, ἀλλ' ἢ-
θελαν ὅταν ἐπισπάσειν εἰς ἑαυτὲς περισσότερους χρήσης
σος τῶν ἀγρίων Ἰεδαίων. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα τὰς συνέ-
φερε νὰ σιωπήσωσι τὴν ἀνάστασιν, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὸν
ἐκ τῶν Ἰεδαίων διωγμόν. β. Αὐτοὶ πρῶτον ἐκήρυξαν τὴν
ἀνάστασιν τῆς Χριστοῦ εἰς τὴν Ἱερεσαλήμ· εἰς τὴν αὐτὴν
δηλονότι πόλιν, εἰς τὴν ὄποιαν πρότινων ἡμερῶν εἶχε σαυ-
ρωθῆν ὁ Χριστός· ἐὰν τὸ κύριυμά των δὲν ἐβεβαίονετο μὲν
πολλὰς μαρτυρίας, πῶς ποτε ἐτόλμων νὰ τὸ πλάσωσι;
γ. Εἰς τότο τὸ κύριυμα ἐπίσευνον καθ' ἡμέραν χιλιάδες
ψυχαὶ, μ' ὅλου ὅτι κατεδιώκοντο ἀπὸ τὰς Ἰεδαίες. Πῶς
ποτε μετὰ τοσαῦτα ἐμπόδια ἥθελαν τρέχειν ὅτοι εἰς τὸ
βάπτισμα, ἐὰν δὲν ἐπληροφορεύντο τὴν ἀληθείαν τῆς πράγ-
ματος; Ἐντεῦθεν ἐξελέγχεται Φευδῆς ὁ παρὰ τῶν Ἰε-
δαίων φημισθεὶς λόγος, ὅτι ἐξέκλεψαν ἀπὸ τὸν τάφον
τὸν Χριστὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· α. διότι ὅτοι δὲν ἐμπόρευ-
να τὸ κάρμασι διὰ τὴν ἐπὶ τῆς τάφων φύλαξιν τῶν σρατιω-
τῶν ε). β. διότι δὲν ἥθελον νὰ τὸ κάρμασιν ὡς πάντη ἀ-
σύμφορον εἰς αὐτές, χ. κέρδος μὲν ἔδενος, ἀλλὰ θλίψεων
μάλιστα πολλῶν ἀφορμήν.

α) Ρωμ. 1, 4. ε) Ωσηέ. 13, 14. γ) Α'. Θοσσαλον. 4, 14.
δ) Α', Κορινθ. 15, 6. ε) Ματθ. 27, 66.

ΑΡΘΡΟΝ 5.

§. ιγ'. Ἀπὸ τὸ ἔκτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου μανθάνομεν, ὅτι ὁ ἀναστὰς Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνελήφθη μὲ τὸ σῶμα του ἐνδόξως εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός.

Σημ. Α'. Ἀφ' ἐπληροφόρησε τές μαθητάς τε ὁ σωτὴρ τὴν ἑαυτὴν ἀνάσασιν πολλάκις φανερωθεὶς εἰς αὐτές, καὶ τές ἐδίδαξεν ὅσα ἀνήκεσιν εἰς τῆς ἀποστολῆς των τὸ ἀξιώμα δι ὅλων ἡμερῶν τεσσαράκοντα α), τές ὑπερχέθη τέλος τὸ ἄγιον Πνεῦμα β). καὶ ἐλθὼν μετ' αὐτῶν εἰς Βιθανίαν ἐπὶ τὴν ὄρες τῶν ἐλαιῶν, ηὐλόγησεν αὐτές, καὶ ἐν τῷ εὐλογεῖν ἐπήρθη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνελήφθη εἰς τές ἡρανθὲς ἐπὶ νεφέλης φωτεινῆς, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς πατρός γ). Σημαίνει δὲ ἡ ἐκ δεξιῶν κάθισις, ὅτι ἐλαβε τὴν θείαν δύναμιν καὶ δόξαν, ἥτις ἦτο μὲν πάντοτε ἀχώριζος ἀπ' αὐτὸν ἀπ' αἰῶνος, ἐκρύπτετο δὲ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἀνθρωπότητος δ). Ἡ εἰς τές ἡρανθὲς ἀνάληψις τῆς σωτῆρος μᾶς βεβαιόνει, ὅτι διὰ τὴν Ἰησὸν Χριστὸν ἡνοίχθη καὶ εἰς ἡμᾶς ἐν ἡρανθός, ὅπε καὶ ἡμεῖς ποτε θέλομεν παραληφθῆν, πρόδρομον ἔχοντες αὐτὸν τὸν ἡμέτερον σωτῆρα ε).

Σημ. Β'. Ἐκ τέτεα ἔπειται, ὅτι πρέπει νὰ ὑφόνωμεν τὰς καρδίας μας ἀπὸ τὰ γῆινα εἰς τές ἡρανθὲς, ἀφιερόνοντες τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν σωτῆρα, καὶ μελετῶντες τὴν μέλλεσταν εὐδαιμονίαν μας ζ).

ΑΡΘΡΟΝ 2'.

§. ιδ'. Τὸ ἔβδομον ἄρθρον τοῦ ἀγίου συμβόλου μᾶς βεβαιόνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του θέλει πάλιν ἐλθεῖν εἰς τὴν γῆν, νὰ κρίνῃ ζῶντας, καὶ νεκροὺς, καὶ νὰ βασιλείατου δὲν θέλει λάβειν οὐδέποτε τέλος.

α) Πράξ. 1, 3 ε) Αὐτ.. 8. Ἰωάνν. 14, 16—17. γ) Πράξ. 1, 10. Κολοσσ. 3, 1. δ) Ἰωάνν. 17, 4—8 ε) Βεβρ. 6, 20. ε) Κολοσσ. 3, 1—2.

Σημ. Α': Ἡ πρώτη ἔλευσις τῆς Μεσίας εἰς τὴν γῆν ἐσά-
δη εὐσπλαγχνική, καὶ ταπεινή, οὐ δευτέρᾳ θέλει χρημα-
τίσειν ἐνδοξός, οὐ φρικώδης· εἰς ἐκείνην ἥλθε διὰ νὰ σώ-
σῃ, εἰς ταύτην θέλει ἔλθειν οὐ καὶ κρίνει τὸν κόσμον α'). Ἡ
αἵτια τῆς δευτέρας ταύτης ἔλευσεως εἶναι οὐ πλήρωσις τῆς
ἀδεκάζει δικαιοσύνης τῆς θεᾶς, διὰ νὰ ἀποδάσῃ ἐκάστῳ κα-
τὰ τὰ ἔργα αὐτῆς β), οὐ ἀπαρτίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας
ἀπολυτρώσεως, καθότι οὐ περιποιηθεῖσα διὰ τῆς θανάτου τῆς
Χριστῆς, οὐ ἐλπιζομένη ὑπὸ τῶν ἀλιβῶν Χριστιανῶν εὑδαι-
μονία δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ φυλάττεται εἰς τὰς
ἐρανές γ). ἀποδείκνυεται δὲ οὐ δευτέρᾳ τῆς Χριστῆς παρεστία,
οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀγίας γραφῆς, καὶ τῶν περὶ ὑπάρχεως
θεᾶς, οὐ προνοίας, καὶ θειότητος τῆς Χριστῆς, καὶ τῆς δι᾽ αὐτῆς
σωτηρίας τῆς κόσμου, λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ συνειδὸς
ἐκάστε αὐθρώπων, τὰ ὅποια οὐ φυσικὴ αἴσθησις πληροφορεῖ
καθένα, ὅτι μέντοιν ἀμοιβαὶ τὰς ἀγαθὰς οὐ πονηρὰς μετὰ
τὴν παρεσταν ζωήν (Μερ. Α'. Τμ. Α'. §. ΙΓ'. Σημ.). Θέ-
λει οὖτε κρίνειν οὐ φοβέρος κριτής ὄλες τὰς αὐθρώπους, ζῶν-
τας, οὐ νεκράς, οὐ ἀγαθές, οὐ πονηράς, οὐ ἀπίστες, οὐ πι-
εσθεῖς, τὰς μὲν ἀπίστες κατὰ τὸν φυσικὸν υόμον δ), τὰς δὲ
πιεσθεῖς κατὰ τὰς θείας αὐτῆς ἐντολὰς ἐξετάζων τὰ ἔργα ἐ-
κάστε, τὰ ὅποια ὡς καρδιογνάώσις ἀκριβῶς διακρίνει χω-
ρίτινων μαρτύρων, καὶ κατηγόρων· καὶ τὰς μὲν ἐκλεκτὰς
αὐτῆς ήσάς, καὶ ήσάς τῆς ἀναζάσεως θέλει τὰς ιδεῖν μὲ πα-
τρικές, οὐ εὔμενεςάτες ὄφθαλμές, καὶ τὰς ὄνομάσειν δέ-
λας πιεσθεῖς, πρόθατα ίδια, φίλες, εὐλογημένες, οὐ ἐπαι-
νέστειν παρθησίᾳ τὴν πίξιν αὐτῶν καὶ ἀγάπην πρὸς τὰς πτω-
χὰς ἀδελφάς των, καὶ τέλος ἀξιώσειν αὐτές τῆς αἰωνίας χα-
ρᾶς, καὶ τῶν ἀκατανοήτων, καὶ ἀνεκλαλήτων αὐτῆς ἀγα-
θῶν ε). ἐξ ἐναντίας πάλιν τὰς ἀσεβεῖς κακέργες θέ-
λει τὰς ιδεῖν μὲ ὄφθαλμές ὄργης, καὶ ὄνομάσειν ἐρίφια
ἀχάριστα καὶ κατηριμένα, καὶ θεατρίσειν τὴν ἀπίστιαν αὐτῶν,
καὶ ἀσπλαγχνίαν πρὸς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς των, καὶ τέλος
ἐξορίσειν αὐτές εἰς τὸν τόπον τῆς κλαυθμῆς, τὴν σκο-

a) Ματθ. 25, 31—32. ε) Β. Κοριν. 5, 10. γ) Β. Θεσσαλ. 1, 6—7. δ) Ρωμ. 2, 12—15. ε) Ματθ. 25.

τεινὴν κατοικίαν τῶν πουνιρῶν πνευμάτων, ὅπερ θέλει
 βασανίζεσθαι αἰώνιας διὰ τὴν πουνιρίαν των α). Θέλει δὲ
 γενῆν ἔξαφνος ἔλευσις τῆς Κριτῆς· ἔξαφνα θέλει κλονι-
 θῆν ἡ γῆ, καὶ σκοτιάθῆν ὁ ὥλιος μετὰ τῆς σελήνης, καὶ πε-
 σεῖν οἱ ἀζέρες ἀπὸ τὸν ἥραγὸν, καὶ σαλευθῆν αἱ δυνάμεις
 τῶν ἥρανῶν, καὶ ἡχήσειν φοβερῶς ἡ σάλπιγξ τῶν Ἀρχαγ-
 γέλων, καὶ ἀνασιβῆν εὐθὺς πρὸς τὸν ἥχον ἀπὸ τὰ μυήμα-
 τα ὅλοι οἱ ἀπ' αἰῶνας νεκροὶ, καὶ ἀρπαχθῆν εὐν νεφέλαις, καὶ
 παρασαθῆν ἐμπροσθεν τῇ ἐνδόξῃ θρόνῳ τῇ φοβερῷ κριτῇ,
 καὶ διαχωρισθῆν εἰς μὲν τὰ δεξιὰ οἱ δίκαιοι, εἰς δὲ τὰ ἀρι-
 σερὰ οἱ ἀσεβεῖς, θ) καὶ ἀνοιχθῆν τὰ βιβλία τῶν πράξεών
 των, ἐκάστος διλούντι ἡ συνείδησις, ἔξελέγχοστα τὰ ἴδια
 τῶν ἔργα, κατὰ τὰ ὅποια θέλει τὰς ἀποδάσεις ὁ δίκαιος
 κριτής γ). Πότε δὲ θέλει εἶδαι ἡ ἡμέρα αὗτη ἡ φοβερὰ
 κανεῖς δὲν ἔξεύρει δ), τῇ θεῷ τέτο οἰκονομήσαντος, διὰ
 νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι· μ' ὅλου τέτο καταλέγει τι-
 νὰ συμεῖται ἡ θεία Γραφὴ, διὰ τῶν ὅποιων δυνάμεθα νὰ
 ἐννοῦσθωμεν τὴν πλησίασιν τῆς ἡμέρας ἔκείνης. Τὰ πρώ-
 τισα δὲ τούτων καὶ ἀναμφίβολα εἶναι ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀ-
 νομίας ε), ἡ καταφρόνησις τῆς ἀρετῆς σ) καὶ ἡ ἔξεδένωσις
 τῆς θρισκείας ζ). Αὐτὸν τοιαυτοτρόπως πληρωθῆ τῆς κα-
 κίας τὸ μέτρον, τί ἄλλο μένει, παρὰ νὰ ἔλθῃ ἡ δίκαιο-
 σύνη τῇ θεῷ νὰ τὴν ἐκριζώσῃ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς
 Πενταπόλεως, καὶ τῶν Ἀμορραίων η);

Σημ. Β'. Τὸ περὶ τῆς ἐχάτις κρίσεως καὶ ἀνταποδό-
 σεως δόγμα μᾶς ὑποχρεόνει νὰ ζῶμεν εὐσεβῶς καὶ μὲ φό-
 βον θεῷ θεῷ θ).

- α) Ματθ. 25. . . . καὶ Ἰωάν. 1. 14 — 15. 6) Ματθ. 24 καὶ 25.
 Μάρκ. 13. Λύχ. 17, 20 — 37. καὶ 21, 8 — 36, καὶ Α'. Θεσσαλ.
 4, 15 — 17. γ) Δανιήλ. 7, 9 — 10 καὶ Β. Κορινθ. 5, 10.
 δ) Ματθ. 25, 13. ε) Ματθ. 24, 12. σ) Β. Τιμοθ. 3, 1 — 4.
 ζ) Β. Θεσσαλον. 2, 3. καὶ Α. Τιμοθ. 4, 1. η) Γεννεσ. 15, 16.
 θ) Τιγ. 2. 11 — 13. καὶ Α. Πέτρ. 1, 17.

Γ'. Μέρος τᾶς Συμβόλων.

§. ιε'. Τὸ ὅγδοον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίσεως περίχει τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἀγίας τριάδος, τὸ ὅποιον ὄμολογοῦμεν ὅτι εἴναι ἀληθῆς θεὸς ὄμοούσιος μὲ τὸν πατέρα, καὶ τὸν οὐτόν, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἀρρήτως ἐκπορευόμενον α), πανάγιον, κύριον, καὶ ζωοποιὸν, ζωογονοῦν πνευματικῶς ὅλους τοὺς πιστούς. Ἐκ τούτου ἐμπνευσθέντες οἱ προφῆται ἐλάλησαν τὰς μυσηριώδεις αὐτῶν προφητείας.

Συμ. Α'. Τὸ πανάγιον πνεῦμα εἶναι συνάναρχον μετὰ τῆς πατρὸς καὶ τῆς ψῆ, συμπροσκυνόμενον μετ' αὐτῶν, καὶ συνδοξαζόμενον ἀπ' αἰῶνος. Διὶ αὐτῇ ἐδημιεργήθη, καὶ συντιρεῖται ὁ κόσμος β), καὶ τᾶτο ἔξειλεν ὁ Ἰησῆς Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάληψίν τε εἰς τὰς Ἀποστάλες γ), καὶ διὶ αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, διλουστὶ εἰς ὅλες τὰς πιστὰς κατὰ τὴν προφητείαν τῆς Ἰωάννη δ). Διάφοροι δὲ εἴναι τῆς παναγίου πνεύματος αἱ ἐνέργειαι, διὰ τῶν ὅποιων ἀπηρτίσθαι τῶν ἀνθρωπῶν ἡ σωτηρία, καὶ α. εἶναι ὁ λόγος τῆς θεός, διὰ τῆς ὅποις ὀδηγεῖ τὰς πλανωμένας εἰς τὴν πίσιν ἐπιστρέφει τὰς ἀμαρτωλὰς εἰς μετάνοιαν, καὶ σερένει τὰς πιστὰς εἰς τὴν ἀρετήν. Β. εἶναι ὁ ἀγιασμὸς τῶν πιστῶν διὰ τῶν μυσηρίων τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὅποιων θέλομεν ἡμίλισειν ἐφεξῆς. γ. εἶναι ἡ παραμυθία τῶν δικαίων εἰς τὰς θλίψεις των. δ. ὁ φωτισμὸς εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς διὰ τῆς ὄρθης βελῆς, διὰ τῆς θείας φόβου, καὶ διὰ ἄλλων μέσων διαφόρων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐνέργειαι αὗται τῆς παναγίας πνεύματος εἴναι διάφοροι, λαμβάνει καὶ διαφόρες ὄνοματας ἢ ἐξ αὐτῆς προχεομένη χάρις. "Οθεν ὀνομάζεται

α) Ἰωάν. 15, 26 β) Τῷ λόγῳ Κυρίῳ οἱ ἀρενοί ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τῆς τομάτος αὐτῆς πᾶσα η δύναμις αὐτῶν. Φαλ. 33, 6. γ) Πράξ. 1. δ) Ἰωάν. 2, 28.

χάρις προηγεμένη, διεγείρεσα, συνεργεῖσα,
δικαιεῖσα. Εἰς δὲ τὸν Ἡσαΐαν ὄνομάζεται, „Πνεῦμα
σοφίας, καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βλῆτος, καὶ ἴσχύος, Πνεῦμα
γνώσεως, καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβος θεῶν” (Κεφ. 11,
12.). Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τότεν τῆς χάριτος δίδεται εἰς τὸν
ἄνθρωπον τὸν πνευματικῶν νεκρὸν, ἡ πνευματικὴ ζωὴ,
ὅθεν καὶ ὄνομάζεται Πνεῦμα ζωοποιὸν, ὡς χορηγὸν
τῆς χάριτος ταύτης. Ἐκ τότε εμπνευσθέντες οἱ ἀγιοι τῇ
θεῷ ἄνθρωποι, προερήτευσαν τὰ μεγαλεῖτα τῆς διὰ τῆς οἵτινος
θεᾶς σωτηρίας τῇ γένεσι τῶν ἀνθρώπων α). Διὰ τότε
τότε λόγγες ἔκεινων σεβόμεθα ὡς λόγια θεᾶς, κανόνα τῆς
θεαρέες ζωῆς.

Σημ. Β'. Σημεῖα τῇ ὅτι κατοικεῖ τῇ Πνεύματος ἡ χάρις
εἰς τὸν Χριστιανὸν εἶναι οἱ ἐπόμενοι ἐννέα καρποί της,
τὰς ὃποιες μᾶς παρέδωκεν ὁ Θεῖος Παῦλος. α. Ἀγάπη.
β. Χαρά. γ. Εἰρήνη. δ. Μακροθυμία. ε. Χριστότης. σ. Ἀ-
γαθωσύνη. ζ. Πίσις. η. Πρᾳότης. θ. Ἐγκράτεια. (Γαλατ. 5, 22.)

§. 15'. Διὰ τῆς χάριτος καὶ ἐνεργείας τοῦ παναγίου
Πνεύματος ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι τὴν ἄλληθειαν τοῦ Εὐαγγε-
λίου εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ συνήθροισαν ἀπὸ ὅλης τὰς ἔθνη
μίαν Ἐκκλησίαν.

Σημ. Α'. Τὴν πεντηκοσὶν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάσ-
σιν τῇ ἐπλήρωσε τὴν πρὸς τὰς μαθητὰς ὑπόχεσίν τε ὁ ἀ-
ναληφθεὶς ἥδη Σωτὺρ, καὶ τὰς ἔξειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον,
τὰς ὃποιες τῆς ἐπιφοιτήσεως πρώτισον σημεῖον ἐξάθιν ἡ εἰς
τὰς Ἀποσόλας διανομὴ τῶν διαφόρων γλωσσῶν ^{β)}). Μετὰ
ταῦτα διεσκορπίσθησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
ἄνθρωποι ὀλίγοι, ἀδύνατοι, πτωχοὶ, χωρὶς σοφίαν, καὶ
εὐγλωττίαν, κιρύττοντες πίσιν καταφρονητικὴν πάσις ἡ-
δυπαθείας, πλήρη θλίψεων καὶ διωγμῶν, ἐναντίαν ἐκ δια-
μέτρου εἰς τὰς παλαιὰς δόξας τῆς κόσμου, εἰς καιρὸν,
ὅταν ἐπελάγιζεν ἡ ἀμαρτία εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον τῆς

α) Β. Πέτρ. 1, 21. β) Λαζ. Πραξ. 2.

γῆς, καὶ ἵστην ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καταχωσμένοι εἰς τὰ πάντα· ἀλλ' οἱ τοιεῖτοι Ἀπόστολοι, μὲν τοιεῖτον κύρυγμα, εἰς τοιεῖτον καιρὸν, ἡδυνάθησάν νὰ καθαιρέσωσι τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ νὰ σύρωσιν εἰς τὴν πίσιν τὰς τρυφηλές, τὰς τυράννους, τὰς σοφίες, τὰς δυνατάς, ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ἄδειας, τὰς ὄποιας μετεχειρίδην νὰ ἐμποδίσῃ διαφέρως τὴν κοσμοσωτήριον ταύτην ἐπιχείρισιν. Εἶναι κανεῖς φρόνιμος νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἦτο τῆς δεξιᾶς τῆς ὑψίσεως, καὶ ὅτι ἡ πίσις ἐθεμελιώθη εἰς τὴν πέτραν, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός;

Σημ. Β'. Αφ' ἐδέχθησαν τὸ Εὐαγγέλιον ὅλα τὰ ἔθνη εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς κόσμου, ἐκ τῶν πιζευσάντων συνεκροτίθην ἡ ἀγία κοινότης τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, ὡγγενὴ ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἡ ὄποια δὲν εἶναι περιωρισμένη εἰς ἐν μόνον ἔθνος, καθὼς ἡ Ἰεδαικὴ, ἀλλὰ συνίσταται ἀπὸ διάφορα γένη πανταχοῦ τῆς γῆς εὐρισκόμενα. Διὰ τοῦτο ἐπληρώθη ἡ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπέχεσις τῆς Θεοῦ, ὅτι διὰ τῆς σπέρματός της ἐμελλον νὰ εὐλογηθῶσιν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. (Τενέσ. 22, 18.)

ΑΡΘΡΟΝ Θ'.

§. 15'. Αὕτη ἡ ἐκκλησία κατὰ τὸ ἔννατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίσεως εἶναι μία, ἀγία, καθολικὴ, καὶ ἀποστολική.

Σημ. Α'. Ἡ εἰς Χριστὸν πίσις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τῆς κόσμου (Μερ. Α'. Τμ. Β'. §. Β'. Σημ. Α')." δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς τὴν κόσμον ἀρχαιότερον ἄλλο, παρὰ τὴν πίσιν τῶν εὐσεβῶν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις κατέχει τὸν Θησαυρὸν τῆς πίσεως. Αὕτη ἡ ἐκκλησία εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀπὸ καταβολῆς μέχρι τῆς συντελείας τῆς αἰώνος, διότι μία εἶναι καὶ αἰώνιος ἡ, τὴν ὄποιαν κατέχει, πίσις μία μόνη κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός, μία μόνη πρὸς σωτηρίαν ἁδὸς, εἰς τὴν ὄποιαν ὅλοι ἐλπίζεσσιν, „Ἐν σῶμα, καὶ ἐν πνεύμα, εἰς Κύριος, μία πίσις (Ἐφεσ. 4, 4.) καὶ Ἰησῆς Χριστὸς χθὲς, καὶ σύμμερον ὁ

αὐτὸς ἔχεις τὰς αἰῶνας (Ἑβρ. 13, 8). Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς κατάστασιν, ἔλαβε τρεῖς περιόδους.

Α'. ἀπὸ Α'δὰμ μέχρι Μωσέως, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκυβέρνα ὁ θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰς διὰ ζώσις φωνῆς ἀποκαλύψεις πρὸς τὸν Αδὰμ, τὰς ὅποιας ἐκεῖνος παρέδωκεν εἰς τὰς ἴδιας ἀπογόνως μέχρι τῆς Νῶε α'). ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐλισμονύθησαν αἱ ἀποκαλύψεις αὗται διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ εἰδωλολατρείαν τῶν ἀνθρώπων β), ηὔδοκησεν ὁ θεὸς νὰ τὰς ἀνανεώσῃ πρὸς τὸν Αθραὰμ, καὶ τὰς ἀπογόνως αὐτὲς μέχρι Μωσέως. ᾧτο δὲ τῶν ἀποκαλύψεων τέτων ὑπόθεσις ἡ εἰς Χριστὸν πίσις, πρὸς τὸν ὄποιον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς προπάτορες ἀπέβλεπον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς θεοσόφῳ Παύλου γ).

Β'. τῆς Ἐκκλησίας περίοδος εἶναι ἀπὸ Μωσέως ἕως Χριστὸν, ὅπόταν ἐκυβερνᾶτο μὲ τὰς διδασκαλίας τῶν προφυτῶν, καὶ μὲ τὸν γραπτὸν νόμον, ὃς εἰς ἐδόθη παρὰ θεῷ διὰ Μωσέως εἰς τὰς ἀνθρώπας, διὰ νὰ ἥναι ἐναργῆς εἰκὼν τῆς ἀμαυρωθέντος διὰ κακίαν ἐσωτερικῆς τῆς καρδίας νόμου. Θεμέλιον δὲ τῆς Μωσαϊκῆς νόμου, καὶ τῶν προφυτῶν, καὶ ὅλων, ὅσοι ἔζησαν ὑπὸ νόμου, ἦτο ὁ Ἰησος Χριστὸς, οὐ μόνη τῶν ἀνθρώπων ἐλπὶς διὰ νὰ φάσωσιν εἰς σωτηρίαν. „Πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ αὐτὸν βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ τὸ αὐτὸν πόρμα πνευματικὸν ἔπιστη. ἔπινυν δὲ ἐκ πνευματικῆς ἀκολούθους πέτρας, οὐ δὲ πέτραν ἥν ὁ Χριστός. (Α'. Κορινθ. 10, 3—4.)

Γ'. τῆς Ἐκκλησίας περίοδος, οὐ μεγαλοπρεπεσάτη, καὶ τελειστάτη, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν σάρκωσιν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν, ὅποτε οὐ ἀλήθεια τῆς Εὐαγγελίας τῆς Χριστὸς ἐκηρύχθη διὰ τῶν Ἀποσόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐσφραγίδιη μὲ τὸ αἷμα πλήθες ἀναριθμήτων μαρτύρων. Τώρα βλέπομεν τὴν δόξαν Ευρίσ ὅχι διὰ προφυτείων καὶ τύπων, ἀλλὰ ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ (Β'. Κορινθ. 3, 18.). Ἡ τελευταία αὕτη περίοδος θέλει διαμείνειν μέχρι τῆς συντελείας,

α) Ἑβρ. 11, 2. ε') Ἰησ. Ναυῆ. 24, 2. γ) Α'. Κορνθ. 10; 3 — 4 κ) Ἑβρ. 12.

„οἵταν ὁ Χριστὸς παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ, „οἵταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξεσίαν καὶ δύναμιν.” (Α'. Κορινθ. 15. 24.) Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας περιόδους ἡ Ἐκκλησία τῆς Χριστῆς ἐδιώχθη, καὶ διώκεται, ἀλλὰ μένει ἀκλόνητος εἰς τὸν αἰῶνα. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἥρχιτεν ὁ διωγμός της ἀπὸ τὸν Καΐν, ὃς εἰς ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν της "Ἄβελ" καὶ τῇ ὄδῷ τῆς Καΐν ἐπορεύθησαν ἀκολέθως ὅλοι οἱ διώκται. (Ιερ. σίχ. 11.) Οἱ ἀπόγονοι τῆς φιλοθέου Σηής ἐδιώχθησαν ἀπὸ τῆς ἀπογόνες τῆς ἀσεβῆς Καΐνα), ἥσεις καὶ ἐπινύγησαν ἔτοις εἰς τὰ ὄδατα τῆς Κατακλυσμῆς, ἥ δὲ ἐκκλησία τῶν πισῶν διεσώθη εἰς τὴν κιβωτόν. Ὁ σαύτως καὶ μετὰ τὸν Κατακλυσμὸν ὑπέμειναν διωγμές ὁ Ἀβραάμ καὶ οἱ ἀπόγονοί του μέχρι Μωϋσέως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔτοις εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς ἀρχήσασαν Β'. τῆς Ἐκκλησίας περίοδον, καὶ ὁ Δαβὶδ ὥζερον, καὶ ὅλοι οἱ προφῆται, καὶ οἱ δίκαιοι πανταχοῦ εὑροῦνται λογίας, καὶ διωγμάτων, καὶ ὅλοι γενικῶς τῆς παλαιᾶς Διαθήκης οἱ ἀγιώτατοι ἄνδρες ἀπὸ τῆς δικαίας "Ἄβελ" ἥσεις τῇ προδρόμῳ τῆς χάριτος ἐδοκίμασαν μηρίες διωγμάτων, καὶ οἱ πλειότεροι θανάτους (ε'). Εἰς δὲ τὴν τρίτην τέλος περίοδον, ὅποτε ἀκμάζει τῆς χάριτος τῆς Εὐαγγελίας ἡ δύναμις, πρῶτος ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀνέλαβε τὸν ἄγιον τέτον πόλεμον ἀρχίσας τὴν ζωὴν τῷ ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῆς Ἡρώδεω, καὶ τελευτήσας ἐπὶ ζαυρῷ, καὶ εὐλογήσας διὶς ἡμέρας τὰ πρὸς σωτηρίαν συντείνοντα ζαυρικὰ πάθη γ). Οἱ ἀπόσολοί των τὸν ἐμιμήθησαν ὡς διδάσκαλον, ἀποσαλέντες παρ' αὐτῷ εἰς ὅλου τὸν κόσμον, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων δ), καὶ ἥσαν ὡς αὐτοὶ μαρτυροῦσι περὶ ἑαυτῶν οἱ περικαθάρματα τῆς κόσμου, καὶ πάντων περίψυμα, καὶ παιγνιον ε). Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβον ἀκολέθως καὶ οἱ ὄπαδοί των, οἱ ἐκ τῆς αἵματός των πλῆθος ἀναβλαστήσαντες ἀναρίθμητον. "Ολοι ἔτοις ἐδιώχθησαν, καὶ πάμπολλοι κατεσφράγησαν ὡς πρόβατα ἀπὸ τῆς ἄρχοντας τέτε τῆς κόσμου, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς Ρωμαίων αὐτοκράτορας, ἐκ τῶν ὅποιων δέκα μεγίστες διωγμάτων τῶν Χριστιανῶν ἐπαριθμεῖται

α) Γενέσ. 6, 2 ιι. ε) Ματθ. 23, 35. γ) Ἐσρ. 12, 2.

δ) Ματθ. 10, 16. ε) Α'. Κορινθ. 4, 9 — 13,

η Ἐκκλησιασικὴ ιεροία· α. ἐπὶ Νέρωνος, κατὰ τὸ 64
 ἀπὸ Χριστοῦ σωτῆρος ἔτος· β. ἐπὶ Δομιτιανοῦ κατὰ τὸ 95.
 γ. ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ 111. δ. ἐπὶ Ἀδριανοῦ τὸ 126. ε. ἐπὶ τῶν
 δύο Ἀυτοκανίων τῇ εὐσεβεῖς χριστῷ φιλοσόφῳ τὸ 162. ζ. ἐ-
 πὶ Σεβήρου τὸ 202. η. ἐπὶ Μαξιμίνου τὸ 235. ι. ἐπὶ Δεκίονος
 τὸ 250. θ. ἐπὶ Οὐαλερίανοῦ τὸ 258. ι. ἐπὶ Διοχλητιανοῦ
 τὸ 302. Ἀπ' ὅλες τέττας τὰς αὐτοκράτορας χριστούς αὐτῶν
 πεμπτεμένας ἡγεμόνας ὑπέμειναν τόσας βασάνων οἱ
 Χριστιανοὶ, ὅσας χριστούς μὲν συλλογισθῆναι φρίστει καθεῖται. Καὶ
 ἐφεξῆς δὲ συνεχίσθη ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐ-
 ως τῇ μεγάλῃ θωναυτίνῃ, ὃντας κατήργησε τὸ περὶ τοῦ
 διωγμοῦ Φύρισμα τῶν πρὸ αὐτῶν αὐτοκρατόρων, χριστο-
 ξένιον εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· δὲν ἐπαυσαν ὅμως
 παντάπασιν οἱ κρύφοι διωγμοὶ τῶν ἀσεβῶν κατὰ τῶν εὐ-
 σεβῶν, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρει τὰς ἄλλας, τὰς καθ' ὅλην τὴν
 οἰκουμένην διωγμὸς τὰς παρὰ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν γενομέ-
 νας κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι χριστούς μέχρι σύμμερον ἐπι-
 κρατεῖσι, χριστούς μέχρι σφανερῶς. Μὲ τὰς διώκτας τῆς Ἐκ-
 κλησίας πρέπει νὰ συγκαταλέγωνται χριστούς οἱ αἱρετικοὶ, περὶ
 τῶν ὅποιων θέλομεν ἀμιλάσειν κατωτέρω. Τόσον ἐπιμε-
 λῶς χριστούς πολυτρόπως ἀπλίσθη ὁ ἄδης κατὰ τῆς Ἐκκλησίας
 τῇ Χριστῷ ἀλλ' αὐτὴ μένει πάντοτε σαφερὰ, ὡς ἐθεμελιώ-
 ðη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τῆς πίσεως τὴν πέτραν, μία χριστούς αὐτὴ
 διατελεῖσα εἰς τὰς αἰῶνας.

Σημ. Β'. Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας δὲν παραβλάπ-
 τεται ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὴν ἀναφυείσας διαφέρεταις αἱρέσεις.
 Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάλυψιν τῇ σωτῆρος ἥρχισαν νὰ φυ-
 τρώνωσι τὰ τέρατα τῶν Αἱρετικῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐγέ-
 μισαν ἀκολάθως ὅλοι οἱ αἰῶνες. Κεφαλαιωδέζεραι δὲ αἱ-
 ρέσεις ὑπῆρξαν αἱ ἐφεξῆς· α. τῶν Γνωσικῶν, ἡ Σιμωνι-
 κῶν ἀπὸ Σιμωνίων τῇ μάγγα συγχρόνης τῶν Ἀποσόλων *).

*) Τὰς διὰ χρημάτων ἔντησαντος ὕνιον παρὰ τῷ Ἀποσόλων τὸν
 χάριν τῇ Πνεύματις· ὅθεν χριστούς αὐτὴν Σιμωνία τὸ θανάσιμον τῷ
 ἀμάρτημα αἰνομάθη (Πράξ. 8, 9 — 24). ἡ ομάδη δὲ ὅταν μάλι-
 σα περὶ τὸ 65. ἐγένετο Πνεύμαν, ὅπερ διὰ τὰς ἀγυρτικὰς τὰ μαγγανείας

β'. τῶν Βαλεντιανῶν, ἀπὸ Βαλεντίνης μαθητῆς καὶ αὐτῆς τῶν Γνωσικῶν α'). γ. τῶν Μοντανισῶν, ἀπὸ τῆς ἀνοίτε Μοντανῆς τῆς Φρυγίας δ'), ἐκ τῆς ὁποίας ἀνεφύνσαν καὶ ἄλλα εἴδη ὑζερον ἀλλοκότων αἱρέσεων· δ. τῶν Μανιχαίων, ἀπὸ Μάνεντος τῆς Βαβυλωνίας γ). ε. τῶν Ἀρειανῶν, ἀπὸ Ἀρείας πρωτοπρεσβυτέρες Ἀλεξανδρείας δ'). Μετὰ τέτον ἀνεφάνησαν οἱ Μακεδονιανοὶ ε) καὶ οἱ Σαβελλιανοὶ ζ), ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων Κωνσαντινοπόλεως Μακεδονίας, καὶ Σαβελλίσ τῆς μαθητεύσαντος εἰς τὴν Σμυρναῖον Νεώτον, ὃς εἰς πρώτος ἐσπειρε τῆς αἱρέσεως ταύτης τὰ σπέρματα· η. τῶν Πελαγιανῶν, ἀπὸ Πελαγίας τῆς ἀρχιγέτων ζ). τῶν Νεζοριανῶν. ἀπὸ Νεζορίας πατριάρχες Κωνσαντινοπόλεως η). τῶν Εὐτυχιανῶν, ἀπὸ Εὐτυχεῖς Ἀρχιμανδρίτες Κωνσαντινοπόλεως θ). τῶν Ωριγενιανῶν, ἀπὸ Ωριγένες Ἀλεξανδρέως,

θεούς ἐνομίσθη· ('Επιφάν. Αἵρεσ. κ.) ἀλλὰ κατερράγη τέλος καὶ ἔσχατος, πειράμενος νὰ πετάξῃ ως ἀγγελος εἰς ὑψος πολὺ.

α) Ἡκμαζεν ἔτος περὶ τὸ 160, πολλὰ φλυαρῶν. 'Επιφ. Αἵρεσ. λα. 6) Τῷ Παράκλητον ἐντὸν ὄνομάσαντος καὶ ἄλλα πολλὰ βλασφημήσαντος, καὶ τέλος κρεμασθέντος περὶ τὸ 175. βλ. 'Επιφ. Αἵρεσ. μη. γ) Τῷ δύω ἀρχαῖς τῷ Παντὸς ἀγαθὴν καὶ κακὴν, καὶ ἄλλα ποιῶντα δυσσεβεῖς δογματίζοντος. (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἴσορ. ζ'. λα'). Ἡκμασε δὲ κατὰ τὸ 260. δ) Τῷ κτίσμα τὸν καὶ τῷ Θεῷ τρομερῶς βλασφημήσαντος Ἡκμασε δὲ κατὰ τὸ 315. ε) Κατὰ τῷ ἀγίᾳ Πνεύματος βλασφημήσατες κτίσμα καὶ διάκονον καὶ ὑπηρέτην τῷ πατρὸς καὶ τῷ ἡγεμόνι κατὰ τὸν ἀγρύλην καὶ τὸν φρονεύντες οἱ ἀσεβέσται (Σωκρατ. Ἐκκλ. ἴσορ. β με.) σ) Μίαν υπόσκοιν ἐπὶ θεῶν δογματίζοντες. (Σωζομ. Ἐκκλ. ἴσορ. γ κα.). Ἡκμασαν δὲ ὁ μὲν Μακεδόνιος περὶ τὸ 340, οὐ δὲ Σαβελλιος πελὴν πρότερον περὶ τὸ 245. ἰγος. ζ) Βρεττανὸς ἔτος ἥπο τὴν πατρίδα, ἱερομόναχος τὸν Βαθμὸν. Ἡκμασε δὲ περὶ τὸ 410. ἀπὸ Χριστοῦ, τῶν Μανιχαίων μάλιστα γενόμενος ὑπαδός, καὶ τὴν προπατορικὴν αμαρτίαν μηδεχομένος κακούλικως εἰς ὅλος τὰς ἀνθρώπους μεταδοθῆσαν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ληρῶν. βλ. Αὐγύστιν. κατὰ τῶν ἐπικολ. τῷ Πελαγ. κεφ. δ. η) Σύρῳ τὸ γένος, τὴν Θεοτόκον Χριστούχεν ἀσεβῶς βλασφημήσαντος, καὶ τὸν Χριστὸν ψιλὸν ἀνθρωπὸν δογματίζοντος καὶ ἀρνούμενος τὴν εἰναι τῶν δύω φύσεων ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀπέδινε δὲ κακῶς εἰς Οασιν, πόλιν τῆς Βαρβαρίας, ὅπα ἐξωρίθη ὑπὸ τῷ βασιλέως Θεοδοσίου τῷ 435. θ) Ολίγον υπεροπτῇ Νεζορίας ἐχρημάτισεν Εὐτυχῆς, μίαν ὅτος φύσιν ἐπὶ τῷ θεανθρώπῳ Σωτῆρος κακοδίξως φρονῶν. (Σεϊδ. ἐν Λίξ. Εὐτυχ.). ἐξωρίθη δὲ μετὰ τῷ ὁμόφρονος αὐτῷ Διοσκύρου τῷ 451.

ἀνδρὸς ἄλλως σοφῆς, οὐ πολυμαθεσάτε, σκοντάφαντος ὅμινος εἰς πολλὰ περὶ τὸ δόγμα α) τῶν Μονοθελητῶν δ). τῶν Εἰκονομάχων γ), οὐ ἄλλων πολλῶν, τὰς ἵποιας περιττὸν εἶναι νὰ ἀναφέρω κατὰ μίαν ἔκαξην. Μ' ἔλας ὡμώς τὰς διαφορὰς ταύτας, η Ἐκκλησίᾳ πάντοτε μένει μία, οὐ μία ή τῆς ἀληθείας ὁδὸς, ἀπὸ τὴν ὑποίαν ἀπεπλανήθησαν ὅσοι ἔσμιξαν μὲν ἀλλοκότερος δόξας τὰ καθαρὰ, οὐ ἀκίνδυλα τῆς πίσεως δόγματα. Εἰς τὴν ὑμετέρην καιρὸν τέσσαρας μόνου κυρίας διαφορὰς περὶ τὸ δόγμα βλέπομεν, μίαν τὴν τῶν Λατίνων δ). δευτέραν τῶν Λεβητών ε): τρίτην τῶν Καλβινισῶν σ), οὐ τετάρτην τῶν Ἀρμενίων ζ).

- α) Ο' παράδοξος. οὗτος αὐθρωπός ἐγενήθη τῷ 185 ἀπὸ Χριστ., ἀπέθανε δὲ τῷ 254 ἐγῦν 69 ἀναξιως τῆς πολλῆς της ποφίας, οὐ τῶν υπὲρ τῆς πίσεως θευματιών ἀγώνων οὐ τῆς ἄλλης αὐτῷ ἐναρετώς ζωῆς, εἰς παραλόγυστινάς δοξασίας ἐκτραχηλιθεῖς, οἷον τέλος κολάσεως δογματίνας, οὐ δαιμόνων μετάνοιαν, οὐ σάρκα χωρὶς φυχῆς λογικῆς ἐπὶ τῆς τε Κυρίας ἐναιθρωπόσεως παραδεξάμενος, οὐ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια ἐπειτα πολλάκις ῥυπαρίτινες οὐ ταραχίαι Μοναχοὶ ἀνεμάσσοσαν, οὐ Ωριζενισαὶ ἀπὸ Ωριζήνως ὑπομάθησαν. βλ. Ἐπιφάν. Αἱρεσ. 64, οὐ Εὐσεβ. Ἐκκλ. ισορ. 6', 15. 6) ἀπὸ Σεργίῳ, Παύλῳ, Πύρρῳ Κωνσαντινούλεως, οὐ Ωιωρίῳ Γάμης ἐπισκόπων, μίαν θέλησιν, οὐ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τε σωτῆρος Χριστὸς δογματιζόντων ἀνεφύνοσσαν δ: οὗτοι περὶ τὸ 630. (Βαρν. Χρυνίχ. ἡτ 639 ἀριθ. 9.) γ) Τῶν Εἰκονομάχων οὐχροὶ οἵσαι Σισίνιος Πέργης ο Πασιλᾶς, οὐ Βασιλείους Ἀντιοχείας ο Τρικύριβος, οὐχτὶς αἴλας Κωνσαντίνου Νακολίας ἐπίσκοπος, οὐ Λέων ο Ισαυρος ο κατὰ τὸ 716. ἀπὸ Χριστὸς βασιλεύσας εἰς Κωνσαντινούπολιν. βλ. Θεοφάν. Χρον. σελ. 267. Ζωνηρ. Χρον. 15. σελ. 84. Κεδρην. σελ. 359. δ) Τὸ πασιδήλον σχίσμα τῆς Δυτικῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πολλὰ πρύτερον ἐπὶ κακεργήσοσαν, ὡς πληγὴ τις ἀνιστος. διερράγη τέλος τῷ 1054, ἐπὶ βασιλείων μὲν Κωνσαντινούλεως Κωνσαντίνου τε Μονομάχου, πατριάρχῃ δὲ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, Πάπα δὲ Ρώμης Λεόντου Θ'. βλ. Βαρν. Χρον. σελ. 1054. ἀρ. 23. Μελετ. ἐκκλ. ισορ. τομ. Β'. σελ. 402. ε) Ἀπὸ Λουδηρίζ Μαρτίνου μοναχοῦ εἰς Βιττεμβέργης τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1520. ἀκμάσαντος· κατὰ τὰς αὐτὰς χρόνους οὐκαλαζε οὐ Τλέριχος Σινιγγλίος εἰς Ἐλεστειαν ἀμφ' τεροι τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀντίστηκοι δριμύτατοι. Ἀδιλ. Λαυπτερ. Ἐκκλ. ισορ. 2, 19. 5) Ἀπὸ Ιωάννου τε Καλδίνης, ὀπαδὸς Σινιγγλίου, τὸ 1564. ἀποθνήσκος. Σημειώσεις οὐχ εἶναι, οὐτὶ οἱ Λινθηρανοὶ ἐπεργαμμένωσαν ἐνωσιν μετὰ τῆς Ἀν-

Συμ. Γ'. Ἡ Ἐκκλησία ὄνομάζεται ἀγία αἱ, διότι ὅλοι οἱ ἀλιθινοὶ πιστοὶ ἡγιάδησται διὰ τὴν αἵματος τῆς Χριστῆς αἱ. β. διότι οἱ ἀλιθινοὶ Χριστιανοὶ, καὶ περιπτωσιν ὡς ἄνθρωποι εἰς ἀμαρτίας, σπαδαζεστιν ὅμως διὰ τῆς μετανοίας νὰ λάβωσι τὴν συγχώρησιν, καὶ νὰ ἐνωθῶσι διὲ ἐναρέτε διαγωγῆς μὲ τὸ ἀγιάστατον "Οὐ, ἀπαρνέτενοι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας β.). Χριστιανοὶ δὲ ἀμετανότοι καὶ πεπωραμένοι δὲν ἐμπόρεστι νὰ ἔναι μέλη τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας.

Συμ. Δ'. Ἡ Ἐκκλησία ὄνομάζεται Καθολική· διότι ἡ κοινότης τῶν Χριστιανῶν ἔναι διεσπαρμένη εἰς ἕλα τὰ μέρη τῆς κόσμου. Αὕτη ἔναι ἡ κυρίως Ἐκκλησία, ἡ τῶν πισῶν δηλούτι συνάθροιτος, οἵτινες ἔναι ναὸς Θεᾶς ζῶντος (Β'. Κορινθ. 6, 16). κοινότερον δὲ μετεδόθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὰς ναὸς καὶ εὐκτυρίες οἴκες, ὅπερ συνέρχεται ἡ Ἐκκλησία τῶν πισῶν εἰς τελείωσιν τῆς θείας λατρείας. "Ολοὶ οἱ ἀλιθινοὶ πιστοὶ, ὅπερ ποτε, καὶ εἰς ἐποιεῖν αἰῶνα ἥθελον εἶδαι, ἔναι μέλη τῆς καθολικῆς Ἐκ-

τολικῆς Ἐκκλησίας τῷ τε 1558, ἐπὶ Ἰωσήφ Πατριάρχῃ Κωνσταντ. ἢ τῷ 1575. ἐπὶ Ἱερομίτῃ ἀλλα εκατέρα ἡ πραγματεία ετελεύτησεν ἀνωφελῶς (Βλ. Λχμπ. αὐτόθι). Τιδαιταν δὲ δόγμα τῶν μὲν Λαζαριανῶν ἔναι τὸ ν' ἀποδιδούσιν εἰς τὸν χρτὸν ἢ σῖνον τῆς θείας εὐχαριστίας τὸν σπανταχθεὶς παρασιαν, ἡτοι εἶναι ἕοις τῆς Θεότητος μόνης· τῶν δὲ Καλεβινισῶν τὸ νὰ ὑποδάλωσι τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις εἰς βέβαιόντινα ἢ ἀναπόδρασιν περιρρομόν. δοξάζοι δὲ ἀμφότεροι κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἵτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγίου ἐκπορεύεται ἢ ἐκ τῆς Τίτ. Ἐξαιρέτως δὲ οἱ Καλεβινισαὶ ἀρνοῦνται τὴν μετακοινωνίεις τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας, ἢ ὡς τύπον μόνον, ἀλλ' ὡς αὐτὸ τῆς Χριστῆς τὸ σῶμα, δέχονται τὴν Εὐκαριστίαν· ἀρνοῦνται δὲ ἢ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν ἢ τὸν ιερῶν Συνδῶν τὴν αὐθεντείαν, ἢ μόνον τὸ βάπτισμα, ἢ τὴν ιερωσύνην, ἢ τὴν ἀγίαν Εὐχαριστίαν ἀποδέχονται ὡς μυστήρια· τὰ δὲ λοιπὰ νομίζοσιν ὡς υπὲρ ἀνθρώπων, ὡς δὲ υπὸ θεᾶς νομοθετεῖνται.

α) Τῶν Ἀρμενίων ἡ αἱρεσίς εἶναι ἀπόφυσίστις ἐκ τῆς τῶν Ἰακωβίτων, υπὸ Ἰακώβου τῆς Σανχάλης Σύρου ἀρξαμένης, ὀπαδῷ χρηματίσαντος Εὐτύχους ἢ Διοσκέρου περὶ τὸ 600. ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ. Εἶναι λοιπὸν ἢ οἱ Ἀρμενίοι Μονοφυσῖται κυρίως, καθὼς ἢ οἱ Μαρνιται, ἢ ἀλλα πολλὰ εἰδὴ αἱρέσεων τῶν Ἰακωβίτων, ολίγας τινὰς διαφορὰς ἔχοντα πρὸς ἀλληλα. β) Τιτ. 2. 11 — 12.

κλησίας· διότι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ, τὴν ὅποιαν ἐδέχθησαν, διδασκαλία τῇ Εὐαγγελίᾳ, καὶ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὄρος, εἰς τὸν ὅποιον τρέχεσιν. Φίσ ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι γένες καὶ φυλῆς διάκρισις κατὰ τὸν Ἀπόστολον α), ἐπ' εἶναι περιωρισμένη εἰς ἐν μόνον ἔθνος, ὡς ἡ τῶν Ἰεδαιών· ἀλλ' ἀπεριορίζως οἱ ἀλιθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνεῖσι τὸν θεὸν, καὶ πατέρα ἐν πνεύματι, καὶ ἀλιθείᾳ β), ἢγε, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δε σποτείας αὐτῆς.

Σημ. Ε'. Ἡ Ἐκκλησία ὄνομάδη ἀποσολική· διότι φυλάττει σῶαν τὴν τε ἔγγραφου καὶ τὴν ἄγραφου διὰ σόματος παραδοθεῖσαν διδαχὴν τῶν Ἀποσόλων, καὶ ἀκολέθως τῶν προφητῶν, „οὗτος ἀκρογωνιαῖς λίθῳ αὐτῷ Ἰησοῦς Χριστός“ (Ἐφεσ. 2, 20). Γνώρισμα τῆς Ἐκκλησίας ὡσιῶδες εἶναι ἡ μετὰ Χριστῷ ἐνωσις· ὅταν αὐτὴ θεωρῆται ὡς οἰκοδομὴ, ὁ Χριστὸς ὄνομάζεται λίθος ἀκρογωνιαῖς· ὅταν θεωρῆται ὡς ποίμνη, ὁ Χριστὸς ὄνομάζεται ποιμήν· ὅταν δὲ ὡς ἐν σῶμα ὀλιμελὲς, ὁ Χριστὸς ὄνομάζεται κεφαλή γ). Ἐντεῦθεν φαίνεται πόσον εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὰς πιεστές ἡ ἀδελφικὴ ὄμονοια, καὶ εἰλικρινῆς ἀγάπης.

§. ιη'. Ἡ Ἐκκλησία κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ λειτουργοὺς τῆς Νέας Διαθήκης, ὑποκάτω εἰς μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

Σημ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι εὔτακτος, καὶ καλῶς κυβερνωμένη κοινότης, καὶ ἐπομένως ὡς τοιαύτη, πρέπει νὰ ἔχῃ διοίκησιν, ὅχι φιλαρχικὴν, καὶ τυραννικὴν, ἀλλὰ πραεῖται καὶ πνευματικὴν, διὰ διδαχῶν καὶ παραγγελιῶν, ἀλλ' ὅχι διὰ προσαγῶν ἐνεργεμένην· ὅτι ἡ πίσις γίνεται μὲ πειθῶ, καὶ ὅχι μὲ βίαν. Ἡ διοίκησις αὕτη συνίσταται κατὰ τὸν Ἀπόστολον δ) ἀπὸ πνευματικὰς ποιμένας, καὶ διδασκαλίες, τῶν ἐποίων εἶναι διάφοροι οἱ βαθμοί· εἰς δὲ καὶ μόνος ἀρχιγός ὁ Χριστὸς, ὃς εἶναι καὶ κεφαλὴ καὶ κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας, κυβερνῶν αὐτὴν ἀοράτως διὰ

α) Γαλατ. 2, 28. β) Ἰωάνν. 4, 21. γ) Ἐφεσ. 5, 23. δ) Ἐφεσ. 4, 11.

τε πνεύματος. Διὰ τέτο ή Ἐκκλησία, εἰς ὃσα ἀφρᾶσι τὴν πίσιν, δὲν δύναται νῦν ἀκολεύσῃ ἄλλον τινὰ παρ αὐτὸν, καὶ τῶν θείων αὐτῆ λόγων τὴν σαφεσάτιν μαρτυρίαν α.). Διπλέν δὲ εἶναι τὸ ἔργου τῶν πνευματικῶν τέτων ποιμένων καὶ διδάσκαλων. α. νὰ διδάσκωσι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν τιςῶν κιρύττοντες τὴν ἀλήθειαν τῇ Ἑυαγγελίᾳ, καὶ τές μὲν πιεζόντες οὐρίζοντες εἰς τὴν ἀρετὴν, τές δὲ πεπλανημένες ἐπισρεφούντες εἰς τὴν ἁδίν τῆς σωτηρίας· β. νὰ ιεροργῶσι τὰ μυζήρια, ἀγνάζοντες δὲ αὐτῶν τές πιεζός. Ἐνταῦθα ἀνύκει καὶ ἡ καλὴ οἰκουμενία τῆς τῶν κλειδῶν διακονίας, ἡ ἵποια ὑφίσταται εἰς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν, ἥγεν εἰς τὸ νὰ ἀφορίζωσιν, ἢτοι νὰ ἀποκλείωσιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιεζῶν, καὶ νὰ κιρύττωσιν ὡς ἐθνικὸν, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Χριστοῦ β), ἕνα τινὰ χρισιανὸν ἅπισον, ἡ πεπωρωμένον ἀμαρτωλὸν, καὶ παντάπασιν ἀδιόρθωτον διὰ συμβελῶν. τέτο συμαίνει τὸ δεσμεῖν. "Οταν δὲ πάλιν ὁ δεσμευθεὶς ἔτι ἐπισρέψῃ διὰ τῆς χάριτος τῇ θεῷ, καὶ ἀληθῶς μετανοήσῃ, νὰ λύωσι τὸν δεσμόντων, καὶ νὰ τὸν ὑποδέχωνται πάλιν εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας· τέτο συμαίνει τὸ λύειν. Ἡ ἀξιόλογος αὕτη ἐξεσία πρέπει νὰ θεμελιώνηται εἰς μένον τὸν θεῖον λόγον, καὶ νὰ γίνηται πρὸς σωτηρίαν ἐν ὄνόματι τῆς Χριστοῦ, ὅχι διὰ τὰ τέλη τῆς κόσμου. Τέτο δὲ μάλιστα γίνεται κατὰ τῶν διασρεφούντων τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ σπευδόντων νὰ τὴν μολύνωσι μὲ τὸ φαρμακίον τῆς κακοδέξιαστων, οἱ ὅποιοι καὶ διὰ συνόδων οἰκρμενικῶν, ἥγεν διὰ συνελεύσεων ἐπισκόπων, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς εἰς ἕνα τινὰ τόπουν γινομένων, ἥ καὶ μερικῶν, κατακρίνονται, καὶ ἀποκλείονται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χρισιανῶν, ἀφ' ἣς ἡ δόξα των ἐξελεγχθεῖν εἴναι τία εἰς τὴν ἀλήθειαν τῇ θεῷ. Τοιαῦται οἰκρμενικαὶ Σύνοδοι μετὰ τὴν σύνοδον τῶν Ἀποσόλων γ) συνηθροίσησαν ἐπτά, ἐκ σοφῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν συγκροτηθεῖσαι· α. ἡ ἐν Νικαίᾳ ἐκ τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων κατὰ

α) Ἔφεσ. 5, 29. β) Μαρθ. 18, 15 — 19. γ) Πράξ. 15, 6.

Αρείς (βλ. §. ΙΙ'. Σημ. β').) ἔτι ἀπὸ Χριστὸν 325. ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσαντίνου τῇ μεγάλῳ. Β) ἡ ἐν Κωνσαντίνω πόλει ἐξ ἔξακοσίων πεντήκοντα πατέρων κατὰ Μακεδονίας, ό, Σαβελλία, ό, Ἀπαλλιναρίς τῶν αἱρετικῶν (αὐτόθι) τὸ 381, ἐπὶ Θεοδοσίᾳ τῇ μεγάλῳ. Γ) ἡ Ἐφέσω ἐκ διακοσίων πατέρων κατὰ Νεσσόρις (αὐτόθι) τὸ 431, ἐπὶ Θεοδοσίᾳ τῇ μικρῇ. Δ) ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐκ πατέρων ἔξακοσίων ό, τριάκοντα κατὰ Διοσκύρες ό, Εὔτυχοῦς (αὐτόθι) τὸ 451, ἐπὶ Μαρκιανῆ. Ε) ἡ ἐν Κωνσαντίνεπόλει τὸ β', ἐξ ἑκατὸν ἔξικοντα πέντε πατέρων κατὰ Ὁριγένες ό, Εὐαγγρία, ό, ἄλλων, τὸ 553, ἐπὶ Ιεζούσιαν. Ζ) ἡ ἐν Κωνσαντίνεπόλει τὸ γ', ἐκ διακοσίων ὅγδοικοντα ἐννέα πατέρων, Ὡ, κατ' ἄλλας ἑκατὸν ἑβδομήκοντα κατὰ μονοθελιτῶν, τὸ 680, ἐπὶ Κωνσαντίνῳ τῇ Πιστωτάτου. Ζ) Ἡ ἐν Νικαιᾷ τὸ β', ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα πατέρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων, τὸ 787, ἐπὶ Ειρήνης τῆς βασιλίσσης. Αὗται αἱ Σύνοδοι ἐβεβαίωσαν τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλύθειαν, ό, ταύτας μόνας ἀποδέχεται ἡ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησία, κρατεῖσα τὰς διαταγαστῶν, ὡς λόγια τῆς παναγίας Πνεύματος. Ἔγειναν δὲ ό, ἄλλαι μερικαὶ ό, τοπικαὶ Σύνοδοι περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, τὰς ὅποιας ἐξισορεῖ ἀκριβῶς ἡ ἐκκλησιαστική Ἰσορία.

§. ιθ'. Ο Ιητοῦς Χριστὸς διέταξεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ μυσήσια, ἥτοι τοιαύτας πνευματικὰς τελετὰς, διὰ τῶν ὅποιων δίδει εἰς τοὺς πιστούς τὴν ἀδράτου χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος ὑποκάτω εἰς ὄρατὰ σημεῖα.

Σημ. Α'. Ο ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἐκ ψυχῆς ό, σώματος, ἢγεν ἐξ ἐνὸς ὄντος ἀράτω ό, ἀύλως, ό, ἐτέρω ὄρατε ό, ψλικά. Διὰ τέτο ὁ προνοιτὸς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐδιώρισε μέσα ψλικά, ό, ὄρατα, ύποπτίπτοντα εἰς τὴν αἵδησιν, α. διὰ νὰ δεικνύωμεν ὑπεῖς δι αὐτῶν, ὡς δι ἐξωτερικῶν τινῶν σημείων, τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιεροφήν ό, μετάνοιαν τῆς ἀύλως ψυχῆς μας, ό, β. νὰ παρισάνωται λιμπρᾶς εἰς τὴν διάνοιάν μας ὡς ἀέρατος αὐτῇ χάρις, τὴν ὄποιαν, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτῇ ἐπαγγελίας, ἐκχέει εἰς τὰς πιστὰς, ὅχι διότι δὲν ἐμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐπιερο-

φήν μας, Ἡ νὰ μᾶς πλροφορήσῃ περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τε ἡ χωρὶς τὰ ὄρατὰ σημεῖα ταῦτα, ἀλλὰ διὰ ἣντα τυπόντας ζωηροτέρως εἰς τὴν ψυχήν μας διὰ τῶν ἐξωτερικῶν τέτων ἱεροτελεσιῶν ὁ θειότατος σκοπός των· ᾧς διπλέν εἶναι τὸ ἔργον τῶν μυστηρίων· ὅταν θεωρῶνται ἀπὸ μέρες τῇ Θεῷ, μᾶς βεβαιόντει περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς διὶ αὐτῶν μεταδιδομένης θείας χάριτος· ὅταν δὲ θεωρῶνται ἀπὸ μέρες ἡμῶν αὐτῶν, παριζάντει παρρησίᾳ τὴν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χριστιανικῶν καθηκόντων χρεωσικὴν ἡμῶν προθυμίαν. Ὁνομάζονται δὲ μυστήρια αὗται αἱ ἱερατελεταὶ, διότι μυούμεθα διὰ τῶν ὄρατῶν τέτων τὰ ὄρατα, μέρος τι βλέποντες, ἢ μέρος τε πισεύοντες· οὕτω π. χ. εἰς τὸ βάπτισμα, βλέποντες λαόμενον εἰς τὸ ὄδωρ τὸ σῶμα, πισεύομεν ὅτι ὥσπερ τὰς ἀμαρτίας λέγεται, ἢ καθαίρεται ἡ ὑψηλὴ ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας διὰ τῆς χάριτος τῇ ἀγίᾳ Πνεύματος.

Σημ. Β'. Μυστήρια ἐτάχθισαν πρῶτον εἰς τὴν παλαιὰν Διαβόκην ἡ Περιτομὴ, ἢ τὸ Πάσχα. Ἡ περιτομὴ ἐτάχθι παρὰ Θεῷ α) εἰς τὸν Ἀβραὰμ, ἢ τὴς ἀπογόνως τε, εἰς σημεῖον τῆς ἐξωτερικῆς περιτομῆς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, τὰς ὅποιας πρέπει νὰ ἀρνηθῇ, ὃςις λατρεύει τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι ἢ ἀληθείᾳ (Παῦλ. Ῥωμ. 2, 29). Ἐντεῦθεν ὄνομάζονται οἱ πιστοὶ τέκνα τῷ Ἀβραὰμ, ὡς χρεωστέντες νὰ φυλάττωσι τὴν πνευματικὴν περιτομὴν, τῆς ὅποιας ἔλαθεν ἐκεῖνος πρῶτος τὰ σημεῖα. Ἄφ' οὐ οὐλήθεν ὁ Σωτὴρ τῷ κόσμῳ περιτεμὼν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν κατίργησε τὴν ἐξωτερικὴν περιτομὴν τῆς σαρκὸς β), διατάξας ἀντ' αὐτῆς τὸ ἄγιον βάπτισμα εἰς τὰς μαθητάς τε. Τὸ δὲ Πάσχα τῆς παλαιᾶς διαβόκης ἦτο ἡ βρῶσις τῆς πασχαλίου προβάτε, βιτῶς διαταχθεῖσα εἰς τὰς Ἰσραηλίτας γ) πρὸς τύπον τῷ ἀμώμῳ ἀμνῷ τῷ χριστῷ, ὃςις ἀποθανὼν ἐπὶ σαυρῷ κατέπαυσε τὴν σκιὰν τῆς νομικῆς Πάχα, διατάξας ἀντ' αὐτῆς τὴν κοινωνίαν τῆς ἀχράντες αὐτῆς σώματος ἢ αἴματος.

α) Γένεσ. 17, 10. β) Κολασσ. 2, 11. γ) Ἔξοδ. 12.

§. κ'. Ἡ ήμετέρα ἐκκλησία ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ ἔχει
ἐπτὰ μυσῆρια· α. τὸ Βάπτισμα· β. τὸ Χρίσμα· γ. τὴν ἀ-
γίαν Εὐχαριστίαν· δ. τὴν Ἐξομολόγησιν· ε. τὴν Ιερωσύνην·
ς. τὸν Γάμον· ζ. τὸ Εὐχέλαιον.

Σημ. Δύω εἶναι τὰ κυριώτατα ό, εξαίρετα τῆς νέας
Διαθήκης μυσῆρια, τὸ Βάπτισμα ό, ή Εὐχαριστία. Ἐκ δὲ
τῶν λοιπῶν τὸ μὲν Χρίσμα ό, ή, Ἐξομολόγησις λαμβάνου-
ται παρ ἑνὸς ἑκάς Χριστιανὸς μυσῆρια εἰς πᾶσαν τὴν
ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν ἐπίσης κοινά· ή δὲ Ιερωσύνη, ό,
δ Γάμος, ό, τὸ Εὐχέλαιον δὲν ὑποχρεῖσιν ἔξ αὐτῆς ὅ-
λες τὰς Χριστιανές. Δέγομεν δὲ περὶ ἑνὸς ἑκάς τῶν μυ-
σηρίων τέτων κατὰ μέρος.

§. κά'. Τὸ Βάπτισμα εἶναι μυσῆριον, εἰς τὸ ὅποιον, ὅ-
ταν τὸ σῶμα πλύνεται βαπτιζόμενον εἰς τὸ ὄντωρ, καθαρίζεται
ἡ ψυχὴ τοῦ βαπτιζόμενου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Σημ. Α'. Τὸ μυσῆριον τέτο διέταξεν αὐτὸς ὁ Χριστός,
ὅτε ἀπέσειλε τὰς μαθητάς τε νὰ διδάξωσι τὴν Εὐαγγε-
λικὴν πίσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον α). Ἰτο δὲ σύνιθες ό,
πρότερον εἰς τὰς Ἱεραίες, σύτινες ἐβάπτιζον τὰς ἐκ τῶν
ἐθνῶν εἰς τὴν Θρισκείαν των προσιλύτας, ό, τὰς μετα-
νοῦντας πολλάκις, ως ἐβάπτιζεν ὁ Πρόδρομος δ) εἰς τὰ ὑ-
δατα Βιθαναρά ό, Ἀινών γ). Ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τῶν
Ἱεραίων ἵτο τύπος, ό, προτέλεσμα τρόπου τιὰ τὴ πνευ-
ματικῆς ό, ὑπερφυεσάτε ήμετέρω βαπτισματος δ). Γίνε-
ται δὲ τέτο τὸ μυσῆριον διὰ πράξεων τριῶν. α. ὁ μέλ-
λων νὰ βαπτισθῇ, πρέπει νὰ κατηχιθῇ ἵκανῶς τὴν Εὐ-
αγγελικὴν διδασκαλίαν· β'. μετὰ τὴν κατήχησιν νὰ ἀφ-
νιθῇ τὸν διάβολον, ό, τὸν κόσμον, ό, ἑαυτὸν, ἥγεν τὰ
θελήματα τὰ Σατανικὰ, ό, τὰς τῶν αἰωνίσεων ἡδονὰς

α) Ματθ. 28, 19. β) Ἰωάννης μὲν ἐβάπτιζε βάπτισμα μετα-
νοτας τῷ λαῷ, λέγων, εἰς τὸν ἑρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστέσσοις,
τρεπέσιν εἰς τὸν Ἰησὸν Χριστόν. Πράξ. 19, 4. γ) Ἰωάνν. 1, 28,
ἢ 3, 23. δ) Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὑδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθή-
σεθε ἐν Πνεύματι ἀγίῳ. Πράξ. 11, 16. ἢ Μάρκ. 1, 8.

κατὰ τὸ „Οστις θέλει ὀπίσω με ἐλθεῖν ἀπαρνησαῶ αὐτὸν“ (Μάρκ. 8, 34.) γ. ἀκολέθως θυθίζεται τρὶς εἰς τὸ ὄδωρ ὑπὸ τῆς Ἱερέως ἐπιλέγοντος εἰς ἐκάστην κατάδυσιν τὰ λόγια ταῦτα. „Βαπτίζεται ὁ δεῖλος τῇ Θεῇ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Πατρὸς, καὶ τῇ Ὑἱῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματος.“ Αυτιὶ εἶναι ἡ ὄρατὴ τῆς βαπτίσματος τελετὴ, αἱ δὲ ἀόρατοι αὐτὲς ἐνέργειαι διὰ πίσεως τελειώμεναι, εἶναι αἱ ἐπόμεναι. α) Ἀπολέεται ὁ βαπτιζόμενος τὰς ἀμαρτίας τὰς διὰ τὸν θάνατον τῇ ἡμετέρᾳ πρὸς Θεὸν ἔρανις μεσίτῃς· διότι ὅχι τὸ ὄδωρ, ἀλλὰ τὸ δι ἡμᾶς ἐκχυθὲν αἴρεται τῇ Σωτῆρος Χριστῷ, καθαρίζεται τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας διὰ τῆς χάριτος τῇ ἀγίᾳ Πνεύματος. α) β. Ἐμβαίνει εἰς τὴν Διαβόλου τὴν Θεᾶ, τατέσιν ὑποχόμενος νὰ ἀγιερωθῇ τῇ λοιπῇ εἰς λατρείαν τε, ἀποκτῷ τὸ δικαίωμα τὸ νὰ γίνῃ κληρονόμος τῆς αἰωνίας ζωῆς β). Τέτο φανερόνει ἡ εἰς τὸ βάπτισμα ἐπίκλησις τῶν παναγίων ὄνομάτων τῆς ἀγίας Τριάδος· γ. Ἀναγεννᾶται κατὰ τὰ λόγια τῆς Σωτῆρος γ), τατέσι λαμβάνει νέαν πνευματικὴν κλίσιν καὶ δύναμιν εἰς τὸ καλόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ὑψηλῆς τέττας μυσηρίας, τὸ ὄποιον ὅσις δὲν λάβῃ, σωτηρίας ἐλπίδα δὲν ἔχει, ὅχι μόνον διότι δὲν ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὄδωρ, ἀλλὰ, τὸ κυριώτερον, διότι δὲν ἐπίσευσεν εἰς τὸ ὄνομα τῆς μονογενῆς Υἱοῦ τῆς Θεᾶς. δ) Ὁ οσις δὲ ἀπιζήσῃ, καὶ δὲν φύλαξῃ τὰς ἐντολὰς τῇ Θεῇ, καὶν ἐβαπτίσθη, θελει κατακριθῆν ε).

Συμ. β'. Εἰς τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, ἀντὶ τῆς πίσεως αὐτῶν, συντείνει καὶ ἐνεργεῖ ἡ πίσις τῶν γονέων, καὶ τῶν προσφερόντων αὐτὰ ἀναδόχων. Οὔτει ὅμως χρέος ἔχεσιν ἄφευκτον νὰ τὰ διδάσκωσι τὴν Εὐαγγελικὴν πίσιν, εὐθὺς ἀφ' ἑλθωσιν εἰς ἡλικίαν χωριτικὴν διδασκαλίας, διὰ νὰ τὰς ερεόνωσιν εἰς τὴν συαρμογὴν τῶν μελῶν τῆς τῆς Χριστῆς ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ τὸ βάπτισμα τῶν χριστιανικῶν νηπίων εἶναι σωτήριον, καὶ ἀποδεκτὸν εἰς τὸν

α) Α. Πέτρ. 1, 18 — 19. ε) Τιτ. 3, 5 — 7. γ) Ἰωάνν. 33.
5. δ) αὐτ. κύτοθι καὶ εχ. 36. ε) Μάρκ. 16, 16.

Θεούν, βεβαιόνεται ότι από τὴν πρᾶξιν τῶν Α' ποσόλων, δι-
τίνες βαπτίζουτες οἰκογενείας ὄλοκλήρως ἐβάπτιζον ἐντα-
μα ότι νήπια α), ότι διότι ἐγεννήθησαν ἀπὸ πιστές γονεῖς
εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας, ότι εἰς τὴν μετὰ τὴν Θεοῦ
διαθήκην, ότι τέλος ἀπὸ τὴν περὶ τῶν νηπίων ἀπόφασιν τῆς
Σωτῆρος, ὃς εἰς εὐλογήσας αὐτὰ, εἶπεν, ὅτι τῶν τοιότων
ἔσιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν β), ως ἀκάκων ὄντος ὑπότιτος
ἀθώων ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ότῶν λοιπῶν ἀμαρτυράτων τὸν
μῶμον. Ἐκ τέτου βεβαιόνεται ότι ἡ σωτηρία τῶν μετὰ
θάνατον, ἀν ποτε τύχωσι ν' ἀποθάνωσιν ἀβάπτισα.

Φ. κβ'. Τὸ Χρίσμα εἰνι μυσήριον, τὸ ὄποιον, διὰ τῆς
μὲ τὸ μύρον χρίσεως τῶν μελῶν τοῦ ἥδη βαπτισθέντος, ἐπιχέει
εἰς αὐτὸν ἀφράτως τὸ πνευματικὸν μύρον, ἦγουν τὰ χαρίσματα
τοῦ ἄγκου Πνεύματος.

Σημ. Α'. Τὸ μυσήριον τότε τελεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερέως
εὐذής μετὰ τὸ βάπτισμα, χρίοντος τὰ κυριώτερα μέλη
τῆς σώματος μὲ μύρον, ότι ἐπιλέγοντος ταῦτα τὰ λόγια.
„Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίας“. Διὰ
ταύτης τῆς ἱεροτελεστίας ἐπιφοιτᾷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ¹
τὸν βαπτισθέντα, ότι σφραγίζει ότι βεβαιόνει τὴν ἐκ τῆς βα-
πτίσματος χάριν γ), καθὼς ἐπεφοίτα εἰς τὰς μαθητὰς
τῆς Χριστοῦ. Τὸ Χρίσμα μετεχειρίζεται ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς πρώ-
της της ἀκόμη αἰῶνας, ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν
Ἀποσόλων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἥδη βαπτισθέντων πιστῶν,
διὰ τῆς ὄποιας ἐλάμβανον ἔτοι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δ).

Σημ. Β'. Ἡ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται προσέτι τὸ
χρίσμα ότι εἰς τὰς εἴκοσι μόσαντας ότι ἐπιστρέφοντας Χριστιανοὺς
ότι εἰς τὰς αἱρετικὰς βαπτισμένις ὄντας κατὰ τὸ δόγμα
των, ὅταν προσέρχωνται εἰς τὴν ὄρθοδοξίαν, ότι διὰ τῆς
ὅρατῆς τέτες συμείες συγκαταλέγεται ότι τέτες μὲ τὰ μέλη
τῆς ὄρθοδοξῆς κοινότητος ε).

α) Πρᾶξ. 16, 32 — 3 Α. Κορινθ. 1, 16. κτλ. 6) Ματθ. 19, 14. γ) Β. Κορινθ. 1, 21 — 22. δ) Πρᾶξ. 8. 17. ε) Τί-
νες τῶν αἱρετικῶν εἰς τὴν ὄρθοδοξίαν πίστιν προσερχόμενοι βαπτίζονται,
ότι τίνες μόνον χριστιανοί, διδάσκονται οἱ ἵεροι Κατόντες, οἷς τῆς ἐν Νι-

§. κγ'. Η ἁγία Εὐχαριστία, ἡ Μετάληψις, εἶναι μυ-
σήριον, διὸ τοῦ ὅποιου μεταλαμβάνει ὁ πιστὸς ὑπὸ τὸ εἰδός
τοῦ ἄρτου αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπὸ τὸ εἰδός τοῦ οἴ-
νου αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ ζω-
ὴν αἰώνιου.

Σημ. Α'. Τὸ ἔξαιρετον τέτο μυστήριον διετάχθη ὑπ'
αὐτὲ τῇ σωτῆρος Χριστῷ, κατὰ τὸν ὄποιον δ' Ἀπόστολος
Παῦλος διηγεῖται ἐφεξῆς τρόπου α). „Ο Κύριος Ἰησοῦς
ἐν τῇ νυκτὶ, ἦ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτου, καὶ εὐχαριστή-
σας ἔκλασε, καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τέτο με ἐξὶ τῷ
σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. Τέτο ποιεῖτε εἰς τὴν
ζμὴν ἀνάμνησιν. Ὁσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δει-
πνῆσαι, λέγων. Τέτο τὸ ποτήριον ἡ καὶνὴ Διαβύκη ἐ-
σὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τέτο ποιεῖτε, ὀσάκις ἀν πίνητε,
εἰς τὴν ἔμην ἀνάμνησιν. Ὁσάκις γὰρ ἀν ἐδίητε τὸν
ἄρτον τέτον, καὶ τὸ ποτήριον τέτο πίνητε, τὸν θάνατον
τῇ Κυρίᾳ καταγγέλλετε ἄχρις ἂν ἔλθῃ“. Ἡ εἰς τὰς Ἀ-
ποστόλες γενομένη αὕτη διαταγὴ ἀποτείνει ἐπίσης εἰς
ὅλες τὰς Χριστιανὰς, εἰς τὰς ὄποιας ἐδόθη τὸ δεῖπνον τέτο
πρόγευμα ἐκείνου τῇ οὐρανίᾳ δείπνῳ τῆς βασιλείας τῇ
Θεῷ, ἐπειδὲ λέλασιν ἀπολαύσειν αἰώνιον μακαριότητα ὅλοι
οἱ εὔσεβεῖς β). καὶ ὁ Σωτὴρ ὑμῶν ρήτωρ παρήγγειλε νὰ γίνη-
ται τὸ μυστήριον τέτο „Αχρις ἂν ἔλθῃ“ διὰ νὰ
κρίνη ζῶντας καὶ νεκρές. Ἐντεῦθεν εἶναι φανερὸν, δτὶ μὲ
Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ ἴεραρχῇ τὸ μυστήριον τέτο καν'
ἄλλον τρόπον, εἰμὶ καθὼς τὸ διέταξεν ἡ κεφαλὴ αὐτῆς
ὁ Χριστός. Αὐτὸς ἔλαβε τὸν ἄρτον, καὶ τὸ ποτήριον μὲ
τὸν οἶνον εἰς τὰς ἀγίας αὐτὲ χεῖρας, καὶ προσευχήθεις εὐ-
λόγησε καὶ εὐχαριστήσε τὸν οὐράνιον αὐτὲ πατέρα· ἐπειτα
κλίσας τὸν ἄρτον εἰς κομμάτια, τὸν διεμέρισεν εἰς τὰς
μαθητάς τα, ὥσαύτως καὶ ἀπὸ τὸ ποτήριον τὰς ἐπρόσαξε

κατὰ Συνόδῳ ὁ 19'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ὁ 2'. τῆς 5'. Συνόδῳ ὁ 45'.
τῆς ἐν Νικαιᾳ τὸ Β', ὁ ή'. Βασιλείᾳ ὁ μζ. κτλ.

α) Α. Κορινθ. 11, 23 — 26. β) Αἰσκ. 22, 16. Μαρκ. 26, 29. Μάρκ. 14, 25.

νὰ πίωσιν ὅλοι. Ἐπιφαλλάκτως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
ἰερεργεῖ τὸ μυζήνιον τέτο ς ἡ ὄρθοδοξος ἡμῶν Ἑκκλησία.
Εὔθυς ἀφ' ἣ συναθροισθῇ ἡ κοινότης τῶν πισῶν, Φάλλου-
ται εἰς δοξολογίαν τῇ ὑψίσου οἱ φαλμοὶ, ς προσεύχου-
ται κοινῶς οἱ πισοὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποσόλων,
οἵτινες ἐτελείωσαν τὸν δεῖπνον τὸν μυζικὸν μὲ κατάλλη-
λον θεῖον ὕμνον α.). Ἔπειτα ὁ Ἱερεὺς ἄρχεται κατὰ τὸ
παράδειγμα τῇ Χριστῷ νὰ δοξολογῇ τὸν οὐρανίον Πατέρα,
διηγέμενος τὰς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος εὑεργεσίας τε·
ἐξαιρέτως δὲ τὴν διὰ τῇ μονογενῆς αὐτῇ Τις ἀπολύτρω-
σιν τῶν πισῶν, ς εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἄκραν αὐ-
τῇ ἐνσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα ἐξ ὄνόματος ὅλης τῆς
Ἐκκλησίας. Μετὰ ταῦτα εὐλογεῖ τὰ ἄγια δῶρα, ἐπι-
καλέμενος ἐπ' αἷτα τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ς πρῶτος αὐ-
τὸς μεταλαμβάνει τὴν ἄγιαν Εὐχαριστίαν, ἐπειτα τὴν με-
ταδίδει ς, εἰς τὰς πισὲς ς κατὰ τὰ δύω εἴδη.

Σημ. Β'. Πᾶς Χριστιανὸς πρέπει νὰ πιεύῃ ἀδισάκτως,
ὅτι, ἐν ὡς μεταλαμβάνει τὸν ἥγιασμένον ἄρτον τῇ μυζη-
ρίᾳ, μεταλαμβάνει αὐτὸ τὸ σῶμα τῇ Χριστῷ, τὸ ὄποιον
κατεκλάδη ὡς ἄρτος διὰ τῶν διαφόρων παθῶν, ς ἐθυ-
σιάδην δι ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ζαυρῷ. Όσαύτως ς ἐν ὡ μετα-
λαμβάνει τὸν ἥγιασμένον οἶνον τῇ ζωηφόρᾳ ποτηρίᾳ, με-
ταλαμβάνει αὐτὸ τὸ αἷμα τῇ Χριστῷ τὸ ἐκχυθὲν ἀπὸ τὴν
παναγίαν αὐτῇ πλευράν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Οὕτω
μᾶς βεβαιόνει ὁ Χριστὸς αὐτὸς, περὶ μὲν τῇ ἄρτῳ εἰπών.
„Τέτο ἐξὶ τὸ σῶμα με“ περὶ δὲ τῇ οἶνᾳ „Τέτο
ἐξὶ τὸ αἷμα με.“ Ο σκοπὸς τέτο τῇ μυζηρίᾳ ἀπο-
βλέπει εἰς τὸ νὰ φυλάττωσιν οἱ πισοὶ ζῶσαν ἐν ἑαυτοῖς
τὴν ἐνθύμησιν τῇ θανάτῳ τῇ Σωτῆρος ἡμῶν, ς τὴν ἐξ
αὐτῇ πηγάσασαν σωτηρίαν τῇ κόσμῳ β). Διπλῶν δὲ εἴ-
ναι τὸ ἐκ τῆς μεταλήψεως ἔφελος τῶν πισῶν· α. δι αὐ-
τῆς γινόμεθα ἐν πνεῦμα μὲ τὸν Χριστὸν γ), ς ἐκ τέτο
πληρέμεθα χαρᾶς ς εὐφροσύνης πνευματικῆς· β. διὰ τῆς

α) Ματθ. 26, 30. β) Τέτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἱμὴν ἀνάμνη-
σιν. Α'. Κοριν. 11, 25. γ) Ἰωάνν. 6, 56.

ἀγέας Μεταλήψεως ἀγιαζόμενα λαμβάνοντες τὴν ἄφεσιν
τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τὸ δικαίωμα τέ νὰ πληρουσιμήσωμεν
τὴν αἰώνιου ζωῆς α).

§. κδ'. Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ ἀνακρίνῃ ἐπιμελῶς τὴν
συνείδησίν του, ὅσις μέλλει νὰ κοινωνήσῃ, καὶ ἔπειτα νὰ προσ-
έρχηται εἰς τὴν μετάληψιν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀπο-
στόλου. „Δοκιμαζέτω δὲ ἀνθρώπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ
ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω.“ (Α. Κορινθ.
11, 28).

Συμ. Α'. Διὰ νὰ μεταλάβητις ἀξίας τὴν ἀγίαν Εὐ-
χαρισίαν, πρέπει νὰ προετοιμασθῇ διὰ τῆς δοκιμασίας
ἑαυτῷ, ἢγεν πρέπει νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἑαυτὸν τὴν διαγω-
γήν τῷ, ἢγεν τὰς προλαβέσσας τε πράξεις, καὶ τὰς λόγιες
καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, ἃν συμφωνῶσι μὲ τὰς ἐντολὰς τῷ
Θεῷ, καὶ ἃν δὲ αὐτῶν ἐπλήρωσε τὰ καθήκοντά των, τὰ δι-
ποῖα ὑπεροχέθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς βαπτίσματος. „Ἄν εὑρῇ
ὅτι παρέβη εἰς πολλὰ τὸν θεῖον νόμον, πρέπει νὰ λυπη-
θῇ ἀπὸ καρδίας, καὶ νὰ δράμῃ νὰ φανερώσῃ διὰ τῆς ἐξο-
μολογήσεως τὴν πληγήν του εἰς τὸν Ἱερέα, θαρρῶν εἰς
τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς Θεᾶς, καὶ πιεσύων ἀδισάκτως, ὅτι
ὁ πολύτιμος θάνατος τῆς Χριστῆς εἶναι ίκανὸς νὰ καθαρίσῃ
τὰς πιεστὰς ἀπὸ πάσις ἀμαρτίας. Τοιαύτην ἐσωτερικὴν
γνῶστιν, ἡνωμένην μετὰ φανερᾶς ὁμολογίας, ἀπαιτεῖ παρ-
ήμαν ἡ Ἑκκλησία, ὅταν μεταλαμβάνωμεν τὴν ἀγίαν
Εὐχαρισίαν, εἰς τῆς ὄποιας τὴν κοινωνίαν ἐπιλέγομεν
ταῦτα τὰ λόγια. „Πιεσύω, Κύριε, καὶ ὁμολο-
γῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ
Θεᾶς τῆς ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἀ-
μαρτωλὸς σῶσαι, ὃν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ.“^{a)} Διὰ τέτο ἀπὸ τὸ μυστήριον τέτο πρέπει νὰ ἐμποδίζωνται
οἱ φευδεῖς Χριστιανοί, καὶ οἱ φανεροὶ ἀσεβεῖς ^{€)}, καὶ οἱ ἀ-

^{a)} Ἰωάνν. 6, 51. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τέτο τῆς ἄρτου ζήσεται
εἰς τὸν αἰώνα. ^{€)} Μή δοτε τὸ ἄγιον τοῖς κυσί· μηδὲ βάλητε τὸς

διέρθωτοι ἀμαρτωλοὶ, σῖτινες, ἐὰν προσέλθωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν χωρὶς τῆς προσηκέσις προετοιμασίας, ἐπισπῶσιν εἰς ἔαυτὲς τὴν θείαν ὄργην, ὡς καταφρονήται τῆς ἀγιότητος τῆς Θεᾶς α).

Σημ. Β'. Οἱ χριστιανοὶ τῆς παλαιᾶς Ἔκκλησίας μετελάμβανον τὴν ψυχικὴν ταύτην τροφὴν καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα τὴν Κυριακὴν, ὅπερε χρόνου ἐγίνετο λειτεργία β). ἐπειτα ἐλειτεργυντὸν ἐκοινώνυμον τὸ σάββατον γ). Α'λλε δὲ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, τὴν τετράδα, καὶ τὴν παρασκευὴν, καὶ τὴν Κυριακὴν δ). ἀλλε δὲ τετράκις, καὶ ταύτας δηλονότι, καὶ τὸ σάββατον, ἕτι δὲ καὶ τὰς ἑορτάς ε). "Ἐπειτα συνεχίζη μὲν ἡ λειτεργία καθ' ἡμέραν ζ) καθὼς καὶ σήμερον, δὲν μεταλάμβανον ὅμως καὶ καθ' ἡμέραν οἱ πισοί: ἀλλ' ἄλλοι μὲν πλειοτέρας, ἄλλοι δὲ ὀλιγωτέρας φοράς, τελάχιστον δὲ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς οἱ περισσότεροι ζ). Τὸ εὔσεβὲς τέτο παράδειγμα τῆς παλαιᾶς Ἔκκλησίας πρέπει νὰ μιμάμεθα καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ μὴ ψυχραίνηται πρὸς τὸν Χριστὸν ἡ καρδία μας διὰ τὴν σπανίαν τῆς μυσηρίου μετάλιψιν.

Σ. κε'. Ἡ Ἐξομολόγησις εἶναι μυσήριον, εἰς τὸ ὅποιον συγχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἱερέως αἱ ἀμαρτίαι τῶν πισῶν, ἐὰν αὐτοὶ τὰς ὁμολογήσωσιν εἰλικρινῶς, πιεσοῦντες ἀδισάκτως εἰς τὴν ἀξιομεσθίαν τοῦ Χριστοῦ.

Σημ. Α'. Δὲν εἶναι κανεῖς ἀναμάρτιτος εἰς τὴν γῆν η). Ὁταν ὁ χριστιανὸς μετὰ τὸ βάπτισμα πέσῃ πάλιν εἰς ἀμαρτίαν, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον νὰ καθαριοῦ, καὶ

μαργαρίτας υἱῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτὸς ἐν τοῖς σποσίν αὐτῶν. Ματθ. 7, 6.

α) Ὁ ἔθισν, καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἔαυτῷ ἔθίσι, καὶ πίνει. Α. Κορινθ. 11, 29. β) Ἰετῶν. μάρτ. Αἴκολογ. πρὸς Ἀντωνίουν. ἔχει μάρτιον δὲ ὁ Θεός Ἰετῶν τὸ 140. γ) Αὐγούστιν. ἐπισ. 118 πρὸς Ἰαννουάρ. δ) Ἐπιφάν. Κύπρ περὶ πτισ. σελ. 465. 466. ε) ὁ μέγ. Βασιλ. ἐπισ. πρὸς Καισάρ. Πατρικ. σ) Χρυσός. Όμιλ. 17. εἰς τὴν πρὸς Ἐθρ. Ἀμερ. Βιβ. 5 περὶ Μυσηρ. κεφ. 4. ζ) Χρυσός. Όμιλ. 3. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. η) Ἐὰν εἴπωμεν οὐτὶ ἀμαρτίαι γάλλοις ἔχομεν εαυτὸς πλαγωμέν. Α. Ιωάν. 1, 28.

νὰ ἀναλάβῃ τῇ Θεῷ τὴν χάριν, πάρεξ τὴν μετάνοιαν καὶ ἔξομολόγησιν α). Ἡ ἀλιθὸς μετάνοια ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ ἑκόμενα· α. νὰ ὅμολογήσῃ τις εἰλικρινῶς τὰς ἰδίας τας ἀμαρτίας β). β. νὰ κατηγορήσῃ ἑαυτὸν ὡς ἀ-μαρτωλὸν ἐνώπιον τῇ Θεῷ γ). γ. νὰ συλλογίζεται τὴν ἄ-κειρον τῇ Θεῷ εὐσπλαγχνίαν, τὴν ὅποιαν ὥδεμία ἀμαρ-τία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ, καὶ νὰ πισεύῃ ἀδισάκτως, ὅτι ὁ ἀποθανάψις ὑπὲρ ἡμῶν Σωτῆρ τῇ κόσμῳ ὁ Χριστὸς ἐπροξέ-νυσε τὴν χάριν τῇ ἕρανίς πατρός τας εἰς ὅλες τὰς εἰς αὐ-τὸν ἐλπίζοντας, καὶ πισεύοντας θερμῶς δ). δ. νὰ κάμη σερεάν ἀπόφασιν νὰ ἀλλάξῃ ζωὴν εἰς τὸ ἔξως, διάγων θεαρέως. Ταῦτα εἶναι τὰ συμεῖτα τῆς ἀλιθῆς ἔξομολο-γήσεως, ἡ ὅποια πρέπει νὰ γίνεται ἔμπροσθεν τῇ Ιερέως διὰ δίω μάλιστα αἰτίας· α. διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἔξομολογός με-νος παρὰ αὐτῷ πνευματικὸν ὄδηγίαν καὶ συμβολὴν περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῷ σωτηρίας ε). β. διὰ νὰ ἔχει γείλη ὁ ιερεὺς εἰς τὸν ἔξομολογόμενον τὴν ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τας ἐν ὄνόματι Χριστῷ σωτῆρος τῇ κόσμῳ ζ). Πρέπει δὲ νὰ ἔχομολο-γῆται ὁ Χριστιανὸς τῆς ἀμαρτίας τας τὸ εἶδος ἀκριβῶς, μηδὲ αἰ-χυνόμενος νῦν ἀνακαλύψῃ εἰς ἀνθρωπὸν σεβάσμιον, ὅτι κα-κὸν δὲν ἐφοβήθη νὰ πράξῃ ἐνώπιον τῶν ἀγιωτάτων ὄφθαλ-μῶν τῇ Θεῷ, εἰς τὸν ὅποῖς, μετανοῶν ἡδη, τὸ ἔξομο-λογεῖται διὰ μέσου τῇ πνευματικῇ πατρός τας.

Σημ. Β'. Ἡ ἔξομολόγησις πρέπει νὰ γίνεται ὁσά-κις μᾶς τύπτει ἡ συνείδησις διὰ καρμίαν ἀμαρτίαν, ἢ καὶ ὅστις προετοιμαζόμεθα διὰ τὴν θείαν κοινωνίαν. Διετάχθη δὲ ἔχαρχῆς τὸ μυστήριον τότε ὑπὸ τῆς τῇ Χριστῷ Ἐκκλησίας δ) ἐκλεγόστης ἄνδρας ιερὸς καὶ φρονίμευς, νὰ

α) Α. Ἰωάν. 1, 9. β) Γνῶθι τὴν ἀδικίαν σου ἐπιστρά-
φητε ἵοι ἀφεσηκότες. Ιερεμ. 3, 13 — 14. γ) Ἔγὼ εἴπα εἰξαγο-
ρεύσω κατ' ἐμό τὴν ἀνομίαν σε τῷ Κυρίῳ. Φαλμ. 43, 5. δ) Α.
Ἰωάν. 6, 7. ε) Γαρμ. 6, 2 — 12. ζ) Ταῦτα οἱ Πνευματικοὶ κα-
ταρτίζετε τὸν τοιότον ἐν πνεύματι πρωτότητος. Γαλάτ. 6, 1. η)
Δυτικῶν ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς. Ἰωάν. 20, 23.
δ) Πολλοί τε τῶν πεπισευχότων ἥρχοντο ἔξομολογόμενοι, καὶ ἀναγ-
γέλλοντες τὰς πράξεις κότῶν. Πράξ. 19, 18. ζ) Ἰωάν. 5, 16. η)
Μαρκ. 1, 5.

ξεραπεύωσιν ὡς σοφοὶ Ἱατροὶ τῶν ἀμαρτανόντων τὰς πληγάς.

§. κς'. Τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης εἶναι μυστήριον, εἰς τὸ ὅποῖον τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον καθιεράνει διὰ τῶν Ἐκκλησια-σικῶν λειτουργῶν, καὶ διακόνων τὸ ἐκλεχθέντες ἐπιτήδειον μέ-λος εἰς τὴν αὐτὴν διακονίαν, διὰ νὰ ἴερουργῇ τὰ μυστήρια, καὶ νὰ ποιμαίνῃ τοῦ Χριστοῦ τὸ ποίμνιον.

Συμ. Α'. Εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοί-κησιν ἐκλέγει ἡ κοινότης, όχι διὰ τῆς κοινότητος αὐτὸς ὁ Κύριος, μέλος ἀξιού τῆς ποιμενικῆς ἀξίας, τὸ ὅποῖον, ἀφ' ἣ διὰ τῶν κατωτέρων βαθμῶν κατὰ τάξιν χωρίσι, χει-ροτονεῖται εἰς ἱερέα ἀπὸ τῆς πρώτης ποιμένας τῆς Ἐκ-κλησίας, ὅποιοι εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, ἢ εἰς ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἐπισκόπως. Ἡ χειροτονία γίνεται διὰ τῆς ἐ-πικλησίας τῆς ἀγίας Πνεύματος, καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐνώπιου τῆς κοινότητος, ἢ ὅποια ἐκφωνεῖ τὸ "Α-ξιος. Τῆς δὲ ἀξιότητος τᾶς ποιμένος δύω εἶναι μάλιστα τὰ χαρακτηριστικά· α. διαγωγὴ ἀνεπίληπτος· όχι β. δύ-ναμις τῆς διδάσκειν όχι νουθετεῖν· διότι ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκ-κλησίας, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον *), πρέπει νὰ ἔναι τύπος τῶν πιστῶν · „ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγά-πῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίσει, ἐν ἀγνοίᾳ“ (Α'. Τιμοθ. 4, 12.)· ἀλλὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας εἴπομεν τὰ προσήκοντα (§. ιή. Συμ.).

Συμ. Β'. Τῆς χειροτονίας τὸ μὲν ὄνομα εἶναι πα-λαιὸν Ἑλληνικὸν, ἄλλο τι συμαίνον εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν διὰ τῆς ἐπάρσεως τῶν τῆς δύμας χειρῶν διλούντι ἐκλογὴν τῶν χειροτονητῶν λεγομένων ἀρχῶν, οἵσιν Ταξιάρ-χων, όχι Στρατιγῶν (Πλεταρχ. ἐν βίῳ Περικ.) ἢ ἀπλῶς τὴν ἀνάνευσιν όχι κατάνευσιν τῆς δύμας περὶ τῶν πρακτέων. Ἡ δὲ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς χειροτονε-μένης γινομένη πρᾶξις, φαίνεται ὅτι ἦτο ἀρχαία Ἰεδαική συνήθεια· διότι ἔτως ἔχειροτόνησε διαδόχον τε ὁ Μαυσῆς

*) Καὶ Β. Τιμοθ. 4, 2. ἢ Μαρθ. 28, 20.

τὸν Ἰησῆν, ὡς ἀναγινώσκομεν (Ἄριθ. 27, 22—29.)· ὅτο δὲ καὶ αὗτι τύπος τῆς μυζηρίας τῆς ἡμετέρας ιερωσύνης, ὅτοι τῆς διὰ χειροθεσίας καθιερώσεως τῶν λειτεργῶν τῆς Κορίτης, ὅτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν Ἀποσολικῶν ἀκόμη χρόνων, καὶ ἀδιακόπως διέμεινε μέχρις ἡμῶν. Οὕτως ἀναγινώσκομεν χειροτονήσαντες τὰς Ἀποσόλιτες (Πράξ. 14, 23.). „Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρας κατ’ ἐκκλησίαν προσευχάμενοι μετὰ νησειῶν παρέθεντο αὐτοῖς τῷ Κυρίῳ.“ καὶ Α. Τιμοθ. 5, 22. Ἐντεῦθεν ἔπειται αὖτοι δὲν καθιερώθησαν διὰ χειροθεσίας δὲν ἐμπορεῖσι μήτε νὰ ιερεργῶσι, μήτε νὰ διδάσκωσιν ἐπ’ ἐκκλησίας· β. ὁ Χριστιανὸς χρεωσεῖ νὰ προσφέρῃ τιμὴν καὶ σέβας πρὸς τὰς ἀληθινὰς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τὰς κοπιᾶντας: „Ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ“ (Α. Τιμοθ. 5, 17.). „Ινα μετὰ χαρᾶς τέτο ποιῶσι καὶ μὴ σενάζουτες“ (Ἐθρ. 13, 17.).

§. κξ'. Ο Γάμος εἶναι ἕρξ τελετὴ, εἰς τὴν ὥποιαν δὲν ερεὺς συνάπτει δύω πρόσωπα ἄρσεν, καὶ θῆλυ εἰς γάμου κοινωνίαν, παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ τοὺς εὐλογήσῃ.

Σημ. Α'. Εἰς ταύτην τὴν τελετὴν ἀνήρ καὶ γυνὴ θέτει. Λούτες νὰ συζευχθῶσιν ἐξ ἀγάπης πρὸς ἄλλήλες εἰς γάμου ἀκώλυτον ἀπὸ τὰς νόμας, συνάπτονται γαμικῶς ὑπὸ τῆς ιερέως, ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ γίνεται ὁ γάμος ἐπὶ παρεσίᾳ πολλῶν μαρτύρων, καὶ μὲν δλην τὴν Κοινότητα παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ ιερέας, διὰ νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὸς ἀγάπην, καὶ εἰρήνην, καὶ καρπὸν κοιλίας. Διὰ ταύτης τῆς ιεροτελεσίας γίνεται ὁ ἀμοιβαῖος ἔτος σύνδεσμος τῆς συμβιοτεύσεως τῶν ἀνθρώπων, εἰλικρινέσερος καὶ σερεώτερος ἐνώπιον τῆς ιερᾶς τραπέζης, καὶ γίνεται τῷ ὅντι τέμνιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμιάντος (Ἐθρ. 13, 14.). Δὲν ἐμπορεῖ δὲ νὰ διαμείνῃ ὁ σύνδεσμος ὃτος μεταξὺ εἰς περισσότερα πρόσωπα εἰ μὴ εἰς ἓνα ἄνδρα πρὸς μίαν γυναῖκα *)· διὰ τέτο ὁ Χριστιανικὸς νόμος δὲν συγχωρεῖ

*) Γενεσ. 2, 24. Καὶ ἔσονται οἱ δύο σις σάρκα μίαν.

τὴν πολυγαμίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς πρώτες δημιουργῆς, ὅσις „ἀπὸ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὲς“^{α)} α), ὅχι ἄρσεν καὶ θηλείας πολλας, ἡ θῆλυ ἐπολλέσ ἄρσενας.

Σημ. Β'. ‘Ο σκοπὸς ἐπὸ τὸ τέλος τῆς γάμου εἶναι τὴν ὑφωπίνη γένεσις ἡ διατύρησις· διὰ τέτο χρεωστήσιν οἱ γαμικῶς συνυημένοι πρὸς ἀλλήλας νὰ φυλάττωσιν ἀμίαντον τῆς κοίτηστων τὴν πίσιν, συνοικεῦτες ἐμὲ β), ἢ ἀγαπῶντες ὁ μὲν ἀνὴρ τὴν γυναικα, ὡς τὸ ἴδιον σῶμα γ), μεταχειρίζόμενος αὐτὴν βοηθὸν εἰς τῆς οἰκίας τὰ τὴν συντύρησιν δ), ἢ φρονίμως οἰκονομῶν τὰς ἀδυναμίας της ε), ἡ δὲ γυνὴ τὸν ἴδιον ἀνδρα ὡς κεφαλὴν ζ), ρύθμιζεσα τὰ ἥδη τις κατὰ τὴν αὐτὴν ἀρέσκειαν, ἢ ὑπὸμένεσσα τὰς ἔργαστα, ἀν τύχη, μὲ πραότιτα πνεύματος η).

§. κη'. Τὸ Εὐχέλαιον εἶναι ἱερὰ τελετὴ, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ἱερεὺς ἀλείφει μὲ ἔλαιον τὸν ἀσθενῆ, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἰατρεύσῃ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς.

Σημ. Αὗτη ἡ τελετὴ ἐπισηρίζεται εἰς τὰ λόγια τῆς Ἀποσόλε τοῦ Ιακώβου. „Ἀδενεῖτις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τὰς πρεσβυτέρες τῆς Ἐκκλησίας, προσευξάσθωσαν ἐπ’ αὐτὸν, ἀλείφαντες αὐτὸν ἔλαιον ἐν πῷ ὀνόματι τῆς Κυρίας, ἢ ἡ εὐχὴ τῆς πίσεως σώσει τὸν κάκυοντα, ἢ διγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος, καν ἀμαρτίας ἢ πεποιηκῶς, ἀφεθήσεται αὐτῷ“ (Κεφ. 5, 14—15.). Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπόσολοι τῆς Κυρίας ἔχριον μὲ ἔλαιον τὰς ἀδενῆντας, ὡς φαίνεται εἰς τῆς Μάρκου τὸ 6, 13.

§. κθ'. “Εξω τῶν προειρημένων μυσηρίων ἔχει πρὸς τούτοις ἡ Ἐκκλησία καί τινας παραδόσεις καὶ συνηθείας, οἱ ὁποῖαι φυλάττονται ἀπὸ τοὺς πισους, ὡς συντελοῦσαι ἡ πρὸς βελτίωσιν ἡθῶν, ἡ πρὸς εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας.

α) Μάρκ. 10, 6. 6) Ἐερ. 13, 4. γ) Ἐφεσ. 5, 28.

δ) Γενεσ. 2, 18. ε) Α. Πέτρ. 3, 17. ζ) Εφεσ. 5, 22—24.

η) αὐτ. 33. ξ) Α. Πέτρ. 3, 1—5.

Σημ. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διετάχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποσόλων, ἵνα τῶν διαδόχων αὐτῶν πολλὰ ἔθιμα, τὰ δοκίμα ἐφύλαξεν δῆλη ἡ σεβάσμιος ἀρχαιότης, ὅχι δὲ ὅτι ἐξήρτιται ἐξ αὐτῶν ἀναγκαίως ἡ σωτηρία ἐκάστη, ἀλλ’ ὅτι ἀφελεῖται τὴν κοινότητα τῶν πισῶν παυτοιστρόπως, διὰ τὸ ὄπειν πρέπει νὰ τὰς φυλάττωμεν καὶ οἵμεις μὲ σέβας. Τοιαῦται παραδόσεις εἶναι, παραδείγματος χάριν, νὰ φορώσιν οἱ ιερεῖς ἐξαίρετον εἶδος ἐνδυμάτων σερυνῶν, ὅταν ιερεργῶσι. Νὰ ἀνάπτωνται φῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς σημεῖον τῆς διαπύρε πίσεως. Νὰ θυμιώσουν λιθανωτὸν εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως τῶν καθαρῶν καὶ εὐἀδιασικῶν προσευχῶν μας. Νὰ ἀναδείκνυται ὁ ζαυρὸς εἰς σημεῖον τῆς εἰς τὸν ζαυρωθέντα πίσεως μας. Νὰ χαρακτηρίζῃ ὁ ιερεὺς διὰ τῆς χειρὸς τὸ ὄνομα τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς εὐλογίαν τῶν εὐσεβῶν. Νὰ ἀγιάζηται τὸ ὄντωρ εἰς ἀνάμνησιν τῆς Χριστοῦ καὶ τῆς βαπτίσματος οἵμῶν. Νὰ ζολίζωνται οἱ ναοὶ μὲ σερμνᾶς εἰκόνας, διὰ νὰ μιμώμεθα τὰ πρωτότυπα, βλέποντες αὐτάς. Νὰ ἐορτάζωμεν διαφόρες ἐορτὰς, εἰς ἀνάμνησιν τῶν πρὸς οἵμᾶς τῆς Θεοῦ εὐεργεσιῶν, ἵνα τῶν πράξεων ἀγίων ἀνδρῶν, διὰ νὰ διεγειρώμεθα διὰ αὐτῶν περισσότερον εἰς τὴν ἀρετὴν, κτλ. Ταύτας καὶ ἄλλας παραδόσεις φυλάττει ἀγίως ἡ οἵμητέρα Ἐκκλησία, ἀποβάλλει δόμως τὰς δεισιδαιμονίας, αἴτινες ὑπὸ τὸ οἷμα τῆς εὐσεβείας ἀντιφέρουνται εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, ἵνα εἶναι ἀγνωστοί εἰς τὴν ἀγίαν ἀρχαιότητα.

"ΑΡΘΡΟΝ Ι".

§. Λ'. Εἰς τὸ δέκατον ἀρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίσεως περιέχεται ἡ ἀφετις τῶν ἀμαρτιῶν μας, ἥτις εἶναι ἡ δικαιώσις οἵμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Σημ. Α'. Η ἀφετις τῶν ἀμαρτιῶν γίνεται. α. διὰ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἀδισάκτου πίσεως μας, ὃς ίση μᾶς ἐκαθάρισεν ἀφ’ ὅλας τὰς ἀμαρτίας διὰ τὴν ιδίαν αἵματος. Μυζήρια δὲ καθὼς εἴπομεν (§. κβ, γ κγ.) συντείκοντα

πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀμαρτίῶν μας εἶναι δύω τὰ ἐξαῖρετα, ἡ Εὐχαριστία, ότι τὸ ἄγιον Βάπτισμα, τὸ ὅποιον εἶναι μόνον ἐν τῷ εὐσεβῶς γινόμενον, ότι δεύτερον ἐπὶ τῇ αὐτῇ προσώπῃ δὲν ἔμπορεται νὰ γείνη, ὅτι „εἰς ὁ χριστὸς, μία ἡ πίσις, ἐν τῷ βάπτισμα τῶν πισῶν“ (Ἐφεσ. 4, 4—16) 6). διὰ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὑφίσανται εἰς τῇ θεῖς νόμος τὴν ἐκπλήρωσιν α).

Συμ. Β'. Ἐναντία λοιπὸν τῆς Ἔκκλησίας ἵτο ἡ αἱρεσίς τῶν ἡμεροβαπτισῶν, ότι ἄλλων διαφόρων παλαιῶν αἱρετικῶν, σίτινες βλασφήμως ἐδογμάτιζον, ὅτι ὁσάκις ἀμαρτύσητις, τοσάκις πρέπει ότι νὰ βαπτίζεται, ἐν τῷ τῶν πισῶν αἱ ἀμαρτίαι καθαρίζονται διὰ τῇ δευτέρᾳ βαπτίσματος, τῶν ἐκ μετανοίας δακρύων δηλουνότι, κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἀγίας Ἔκκλησίας.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΑ'.

§. λα'. Κατὰ τὸ ἐνδέκατον ἀρθρον, ὅσοι ἐφυλαξαν τὴν πίσιν ἀμώμητον, καὶ ἐπραξαν τῷ ἀγαθᾷ, θέλουν ἀναστῆνεις ἀνάστασιν ζωῆς, ὅσοι δὲ ἐπραξαν τὰ φαῦλα, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Συμ. Α'. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας γυμνούζεται ὅχι μόνον κατὰ Φυχὴν, ἀλλὰ ό, διὰ σώματος· διὰ τότο, ἀν ό τὸ σῶμα χωρίζεται ἀπὸ τὴν Φυχὴν διὰ τῇ θανάτου, ό, ὑπάγῃ εἰς τὴν φθοράν, θέλει πάλιν ὅμως ἀναστῆνεις τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, ό, ἐνθῆν μετὰ τῆς Φυχῆς, διὰ νὰ ἀπολαύσωσιν ἐντάμεια τὰς ἀμοιβὰς τῶν πράξεων τῶν 6), ό, νὰ γενῇ ἐντελῶς ὁ ἄνθρωπος, ό, κατὰ σῶμα δηλουνότι ό, κατὰ Φυχὴν, Ὡς εὐδαιμων, Ὡς ἀθλιος διὰ τὰ ἔργα τε. Τῆς κοινῆς ἀναζά-

α) Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τῆς Πατρός με τῆς ἐν οὐρανοῖς. Ἰωάν. 2, 24. ό, Ματθ. 7, 21. 6) Β. Κορινθ. 5, 20, ό, Ιωάνν. 5, 25.

σεως ἀρχιγός καὶ τελειωτής εἶναι αὐτος ὁ σωτὴρ ἡμῶν.
 πρῶτος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστὰς, καὶ ζῶν εἰς αἰώνας· διὰ
 τέτοιο πρωτότοκος, καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκομιμένων ὑπὸ^{τῆς} Εκκλησίας ὑμεῖται. Θέλεστι δὲ ἀναστάσην, ὅχι μόνου
 οἱ ἀγαθοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ πονηροὶ καὶ ἄπιστοι πιστοὶ κατὰ τὴν
 βεβαίωσιν τῆς Χριστᾶς α). Τὸ δὲ „οὐκ ἀναζήσονται
 ἀστερίες ἐν κρίσει β)“ θέλει νὰ ἔννοιστη, ὅτι δὲν
 θέλειν ἀναστάσην εἰς κρίσιν καὶ ἀνάστασιν ζωῆς, ἀλλ’ ὅτι
 εἰς κατάκρισιν τῆς ἔξυλεγμένης αὐτῶν ἀσεβείας. Ὡσαύ-
 τως τὸ „οὐ πιστεύων εἰς κρίσιν ἢ καὶ ἔρχεται γ)“
 φανερόνει τὴν ἀπὸ πάσης αὐξηρότητος τῆς Κριτῆς ἐλευθε-
 ρίαν τῶν δικαιῶν. Πῶς δὲ θέλει γενῆν ἡ ἀνάστασις τῆς
 ἔφθαρμένης, καὶ εἰς χεῦ μεταβεβλημένης ἀνθρωπίνα σάρα-
 τος, ὁ ἀδενῆς ἡμῶν νεᾶς δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ. Οἱ
 αὐτοὶ λόγοι, σίτινες ἀποδεικνύσπι τὴν ἀλήθειαν τῆς Εὐ-
 αγγελίας καὶ τῆς μελλόσης κρίσεως, οἱ αὐτοὶ ἐμπεδόντες
 καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ὑπερτέρα δὲ παντὸς ἀν-
 θρωπίνες λόγοι εἶναι τῆς θείας Γραφῆς ἡ μαρτυρία. Ἔπει-
 τα τί εἶναι ἀδύνατον εἰς τὴν παντοδύναμιαν τῆς θεᾶς; Τίς
 δύναται νὰ ἔννοισῃ πῶς ἐκ τῆς μηδενὸς ὁ ὑψίσης δημιουρ-
 γὸς παρήγαγεν εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα; Αὐτὸς ἔτος
 ὠσαύτως, ἀκατανοήτως δηλούντις καὶ ὑπὲρ λόγου, θέλει
 τὰ ἐπανάξειν εἰς τὸ πρότερον εἶδος, ἀφ’ ἣ μεταβληθῶσιν
 εἰς ἔτερον. Τοιαύτην ἀπόδειξιν μεταχειρίζεται ὁ ἀπό-
 στολος Παῦλος, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀφροσύνην τῶν, ὅσοι
 διιαζέστι περὶ τέτε. “Αλλ’ ἐρεῖ τις· πῶς ἔγειρονται οἱ
 νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται;” Αφρον! σὺ ὁ σπεί-
 ρεις καὶ ζωοποιεῖται, ἐάν μὴ ἀποθάνῃ. Καὶ ὁ σπείρεις, καὶ
 τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκ-
 κον, εἰ τύχοι, σίτε, ἥτινος τῶν λοιπῶν. Ο δὲ θεὸς
 αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἡθέλησε. (Α. Κορινθ. 15,
 35 — 38).

Σημ. Β'. Ἡ κοινὴ ἀνάστασις θέλει συμβῆνη εἰς τὴν
 δευτέραν ἐλευσιν τῆς Χριστοῦ γ), ὅπότε ὑπὸ Ἀγγέλων

α) αὐτ. 5, 29. β) Φαλ. 1, 5. γ) Ἰωάνν. 5, 24. ε) Ματθ. 24, 31. ζ) 25* 5.

σαλπιζόντων μεγάλως θέλεσιν ἐγερθῆν ὡς ἐξ ὑπνε δλοὶ οἱ νεκροὶ, καὶ θέλεσιν ἀρπαχθῆν „ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τῇ Κυρίᾳ εἰς ἀέρα“ (Α'. Θεσσαλον. 4, 17.) καὶ παρασαθῆν εἰς τὸν Θρόνον τῇ Χριστῷ. “Οσοι δὲ τότε τύχωσι ζῶντες, δὲν θέλεσιν ἀποθανεῖν διὰ τὴν κοινὴν θανάτον, ἀλλὰ θέλεσι παθεῖν ἀπροσδόκιτον τύνα, καὶ θαυμασίαν ἄλλοισιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν Αποσόλε, „Πάντες μὲν ἐν κοινωνίσθω μεθα· πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα“ (Α. Κορινθ. 15, 51.). Ταύτην δὲ τὴν μυζηριώδην ἄλλοισιν περιγράφει θαυμασίως τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς α). Διὰ τῆς ἄλλοιστεως ταύτης τὰ σώματα τῶν δικασθῶν θέλεν γενῆν· α. ἄφθαρτα καὶ ἀθάνατα, χωρὶς ποτὲ νὰ χωρισθῶσι πλέον ἀπὸ τὴν φυχὴν, ἢ νὰ πάθωσιν ἄλλην τινὰ μεταβολήν· β. δεδοξασμένα, ἵτοι θέλεσιν ἔχειν τὰ χαρίσματα ἐνός τινος ἀμαράντες κάλλες εἰς ἥλικιαν τελείαν β). γ. ισχυρὰ, ἵτοι ἀνάλωτα ἀπὸ ἀδενείας καὶ πάθη, καὶ ἅτε εἰς τῆς νεότητος τὰς ἐλλείψεις, ὅτε εἰς τὴν γηρατείαν τὰς ἀδυνάτιας ὑποκείμενα, ἀλλ' ὑγιῆ πάντοτε καὶ εὐρωδα, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν μένοντα κατάσασιν· δ. πνευματικὰ, ἥγεν τοιαῦτα, ὡςε νὰ μὴ ἔχωσι χρείαν ὅτε τροφῆς, μήτε ὑπνοῦ, μήτε ἀέρος πρὸς ἀναπνοήν, μήτε φορεμάτων, μήτε φωτός διὰ νὰ βλέπωσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει εἶδαι εἰς αὐτές „φῶς αἰώνιον“ (Ησαΐας 60, 19). ε. δὲν θέλεσιν ἔχειν μήτε γάμος χρείαν καὶ συναρείας σωματικῆς, μηδ' ἄλλης τινος ἀπὸ τὰς διὰ τῶν αἰδίνσεων ἴδονάς γ). Τοσαύτη θέλει εἶδαι ή δόξα τῆς ἀνασάστεως, μετὰ τὴν ὄποιαν θέλεσι παρασαθῆν οἱ ἀνασάντες εἰς τὴν κρίσιν τὴν θεόν, περὶ τῆς ὄποιας ὠμιλήσαμεν (§. 1δ.).

Σημ. Γ'. Τὸ περὶ τῆς ἀνασάστεως τῶν νεκρῶν θειότατον δόγμα συντελεῖ πολὺ εἰς παραμυθίαν τῶν θλίψεων τῆς παράστης ζωῆς, καὶ μάλιστα τῇ ἐκ τῆς θανάτου φό-

α) Α. Κορινθ. 15, 42—44. 53. β) Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουν ἐν ἡλίος. Μαρτ. 13, 43. γ) Μαρτ. 22, 29.

εα· διότι δι αὐτᾶ πληρεῖται ἡ Φυχὴ ὑμῶν ἀπὸ χαρὰν ἔφρασον, καὶ βεβαιοτάτην ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας, χαρίσματος τῶν ὅντι ἀξιοπρεπεσάτεροι εἰς τὸ εὐγενέσατον ἀφ' ὅλα τὰ ὅντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ λαμπροτάτου χαρακτήρος τῆς Χρι-
σιανικῆς θρησκείας α).

ΑΡΘΡΟΝ ΙΒ'.

Φ. λβ'. Τὸ δωδέκατον καὶ τελευταῖον ἀρθρον τοῦ Συμ-
βόλου τῆς πίσεως μᾶς βεβαιόνει, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν
νεκρῶν, οἱ μὲν δίκαιοι θέλουσι κληρονομήσειν τὴν αἰώνιον
ζωὴν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καταδίκασθην εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Συμ. Α'. Ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὅποιαν θέλεσι κλη-
ρονομήσειν οἱ δίκαιοι, ὑφίσαται εἰς τὴν μακαριωτάτην
κατάστασιν χαρᾶς ἀληθεσάτης, μουνιμωτάτης, μεγίστης,
καὶ παντοτεινῆς, ἀπὸ τὴν ὅποιαν θέλει μετέχειν ὁ νεᾶς καὶ
ἡ θέλησις αὐτῶν. Ὁ νεᾶς θέλει ἔχειν τὸ καθαράτατον
ψῶς τῆς Θείας γνώσεως 6). διότι ἡ ὑφίση καὶ μακαριω-
τατην θεότης θέλει φανῆν τότε μὲ δόλας αὐτῆς τὰς ἀπει-
ρες τελειότητας, καὶ εἰς τὸ φωτεινότατον ἔσοπτρον τῆς
Θείας σοφίας θέλομεν θεωρήσειν καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα,
ἔκαστον εἰς τὴν αὐτᾶ τελειότητα, καθόσον δύναται νὰ χω-
ρίσῃ ὁ περιωρισμένος νεᾶς ὑμῶν. Εἰς δὲ τὴν θέλησιν θέ-
λει βασιλεύσειν τελεία ἀγιωσύνη, καὶ ἀτάραχος γαλήνη,
κατὰ τὴν ὑπόρχεσιν τῆς Σωτῆρος, ὥσις μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅ-
τι θέλει παρασήσειν εἰς ἑαυτὸν τὴν Ἐκκλησίαν. „Ἐν-
δοξον, μὴ ἔχεσταν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι
τῶν τοιέτων· ἀλλ᾽ ίνα ἢ ἀγία καὶ ἀμεμος“
(Πρεσ. 5, 27). Διὰ τῶν δύω τεττῶν μέσων θέλεσιν ἐ-
νιωθῆν οἱ μακάριοι μὲ τὸν Θεὸν, ὡς εὐτὸν ὁ Θεὸς ἐν
αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ διὰ νὰ εἴπω ἔτως, νὰ
θεωρῶσιν, ἡ καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, νὰ ἥναι ὁ Θεὸς εἰς

α) Ἰωάνν. 6, 40. Πράξ. 24, 51—16. 6) Βλέπομεν γὰρ ἀρ-
τι δι ὀσπότρες ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρίσωπον πρὸς πρόσωπον, Α.
Κορινθ. 13, 12.

αὐτὲς „Τὰ πάντα ἐν πᾶσιν (Α. Κορινθ. 15, 28)
 ἥγεν νὰ ἦναι εἰς τὸν νῦν αὐτῶν φῶς, εἰς τὴν καρδίαν
 χαρὰ, εἰς τές ὄφθαλμὸς ὥδονή, εἰς τὰ ὅτα εὐφροσύνη,
 εἰς τὸ σῶμα κάλλος, ὑπάπαυσις, τροφὴ, σολὴ, καὶ,
 „πάντα ἐν πᾶσι“ κατὰ τὴν προφητείαν τῆς Ἡσαΐα^{a)})
 Τόσον δὲ μεγαλυτέρα θέλει εἶναι ἡ αἰώνιος αὐτὴς χα-
 ράμας, ὅσον λαμπροτέρα θέλει γίνεσθαι διὰ τῆς συγκα-
 τοικίας τῶν ἀγίων Ἀγγελῶν, καὶ Προφητῶν, καὶ Ἀποσόλων,
 καὶ Μαρτύρων, καὶ ὄλων τῶν δικαίων ψυχῶν, μετά τῶν ὅποι-
 ων συναναψεφόμενοι θέλομεν συνευφραίνεσθαι αἰώνιως ὑ-
 μνεῦτες ἀκαταπαύσως τὸν Θεόν. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κα-
 ταξασιν θέλεν εἶναι μετά τὴν παγκόσμιον κρίσιν αἰώνιως
 οἱ δίκαιοι, ἥγεν ἐντελῶς ἀγιοι, καὶ ἐντελῶς εὐδαίροντες.
 Τὸ πρῶτον μὲν, διότι δὲν θέλεσιν εἶναι πλέον ὑποκεί-
 μενοι εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἡ τὰ ἐλαττώματα τῆς παράστις
 ζωῆς, ἔτε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων, καὶ τὴν
 ζενοχωρίαν τῆς ἐναρέτες διαγωγῆς, ἀλλὰ θέλεστιν ἀπο-
 λαύειν ἄλλις τινὸς φύσεως ἀγιότητα ὑψηλοτέραν, καὶ
 τελειοτάτην. Τὸ δεύτερον δὲ, διότι θέλεσιν εἶναι ἐ-
 λεύθεροι ἀπὸ τὰ ιακὼν τῆς παράστις ζωῆς, καὶ μέτοχοι τῶν
 ἀνεκφράζων ἐκείνων ἀγαθῶν, τῶν ὅποιων τὸ πρώτη-
 σιν εἶναι τὸ νὰ ἦναι ἐνωμένοι μὲ τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν,
 τὸν Θεόν. Συμπεραίνω τὸν περὶ τῶν δικαίων λόγουν μὲ
 τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀποσόλης Παύλου „Οτι δέ τοι ὄφθαλμὸς ἐκ
 εἶδε, καὶ ἐς ἐκ τῆς ἡκσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπῳ ἐκ αἰνεῖν,
 ἢ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν“ (Α. Κορινθ. 2,
 9). Οἱ δὲ ἀσεβεῖς, ὡς καταφρονήσαντες τὴν ἀλήθειαν, καὶ
 τὴν πίσιν, καὶ καταγρίψαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἀ-
 μαρτίαν, θέλεσιν εἶναι εἰς φρικαδεξάτην καὶ ἀθλιωτάτην
 κατάσασιν ^{b)}. Θέλεσιν ἀποθληθῆναι αἰώνιως μακράν ἀπὸ
 τὸν θεόν, τὸ ἀκρότατον ἀγαθὸν, σεριμένει διηνεκῶς πᾶ-
 σαν ἐλπίδα τῆς εὐσπλαγχνίας τε, καὶ θέλεσιν ἐξεριθῆν
 εἰς τὸν τόπον τῆς κλαυθμῆς καὶ τῆς βρυγμῆς τῶν ὄδόντων, εἰς
 τὴν κατοικίαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων γ), εἰς τὸν τό-

a) Κεφ. 51, 11. 6) Ἐσρ. 10, 31. Ἰωάνν. 5. γ) Ματθ. 25, 41.

πον τῶν αἰώνιων βασάνων α), ἀπὸ τὰς ὅποιας οὐ μεγαλύτερα θέλει εἶδαι τῆς ιδίας αὐτῶν συνειδήσεως ὁ ἔλεγχος, διότι ἡμέλησαν τὴν σωτηρίαν των, καὶ ἐκεσίως ἔσερθνσαν τὸν ἀγαθὸν θεὸν καὶ δημιουργόν των. Οὕτω λοιπὸν θέλει πληρωθῆναι ὁ λόγος τῆς Χριστοῦ „Καὶ ἀπέλευσονται ἔτοις (οἱ ἀστερεῖς) εἰς κόλασιν αἰώνιου, οἱ δὲ δικαιοὶ εἰς ζωὴν αἰώνιου (Ματθ. 25, 46).

Συμ. Β'. Τὸ ἑνδέκατον καὶ δωδέκατον ἄρθρον τῆς Συμβόλου τῆς πίσεως ἀνύκτου εἰς τὸ Γ' μέρος τῆς Κατιχήσεως, τὴν Ἐλπίδα διότι ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν πίσιν γεννᾶται τῆς μελλόσης ἀμοιβῆς οὐ ἐλπὶς δ), τὴν ὅποιαν ἐμψυχούει καὶ ζωογονεῖ οὐ πρᾶξις τῆς ἀρετῆς διὰ ἀγάπης ἐνεργημένη, ὥστις εἶναι τὸ Β': μέρος τῆς Κατιχήσεως. Εἰς τότο μεταβαίνοντες εὐθὺς ἦδη, θέλομεν προσαποδώσειν ἀκολέσθως καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ τῆς Ἐλπίδος, εἰς τὸ τρίτον καὶ ἔχατον μέρος τῆς Κατιχήσεως.

ΜΕΡΟΣ Β'.

περὶ τοῦ Θείου Νόμου.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

§. α'. Ἡ πίσις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι νεκρά γ).

Συμ. Α'. Μὲ τὸν Πίσιν καὶ τὸν Ἐλπίδα εἶναι συνδεδεμένη σφιγκτὰ οὐ οὐδὲν, ὥστις καθισάνει ταύτας ἀμφοτέρας ἐνεργεῖς καὶ δρασηρίες, ὡς θεμέλιον ἔσται τῆς θεοσεῖς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τῶν καλῶν. Ὅτι δὲ τὰ καλὰ ἔργα εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν εἰς ἔκαστον Χριστιανὸν, ἀποδείκνυται μάλιστα ἀπὸ τὰ πέντε ταῦτα. α. διότι τὰ προσάστητα αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τῆς νόμου αὐτῆς, εἰς τὸν ὑποτού Χρεωςθεμεν εἶχε ἀνάγκης νὰ ὑπακόωμεν· ἀπαιτεῖ δὲ ὁ θεῖος νόμος ζωὴν σύμφωνον καὶ κατάλληλον

α) Μάρκ. 9, 44. δ) Ρωμ. 5, 1 — 2. γ) Ἰακὼβ. 2, 20.

μὲ τὸ θέλημα τῆς Θεᾶς α). β. διότι τὰ προσάσσει μὲ τρόπου, ἐκ τῆς ὁποίου φαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς πράσσειν τὸ ἀγαθὸν, ἐπειδὴ εἰς μὲν τὰς ἐναρέτες ὑπόχεται καὶ πρόσκαιρον καὶ αἰώνιον εὐδαιμονίαν, εἰς δὲ τὰς παραβάτας τῆς νόμου ἀπειλεῖ αἰώνιον κόλασιν β). γ. διότι χρεωσθέμεν ἄκρα εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν ἡμέτερον Σωτῆρα, ὅσις μᾶς ἔξιγύρασεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, διὰ τὰ μᾶς δίκαιώσῃ, καὶ μᾶς ἀναδείξῃ Θερμὸς ὀπαδὸς τῆς ἀρετῆς, ὑποχόμενος ἐξαιρέτως νὰ μᾶς βοηθῇ διὰ τῆς χάριτος αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πίσεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων γ). δ. διότι ὁ περὶ τῶν καλῶν ἔργων διαγορεύων νόμος τῆς Θεᾶς, εἶναι δίκαιος καθ' ἑαυτὸν, καὶ σύμφωνος μὲ τὴν ἔμφυτον ἡμᾶν συνείδησιν. ε. διότι τὰ καλὰ ἔργα συντελεῖσιν εἰς δόξαν Θεᾶς, καὶ εἰς οἰκοδομὴν τῆς πλησίου ἡμῶν δ), ὥσε καὶ διὰ τὴν πρὸς θεὸν χρεωσθμένην ὑποταγήν μας, καὶ διὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τὸ διάφορον, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν σωτῆρα Χριστὸν εὐγνωμοσύνην μας, καὶ διὰ τὴν ἀγιότητας δικαιοσύνην αὐτῆς τῆς νόμου, καὶ διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Θεᾶς καὶ τῆς ὀφελείας τῆς πλησίου μας ἀληθινὸν ἡμῶν ζῆλον εἴμεθ' ἀναγκασμένοις νὰ πράσσωμεν τὸ ἀγαθόν. Ὅσις λοιπὸν τῶν Χριστιανῶν δὲν περιπατεῖ κατὰ τὰς ἐντολὰς τῆς Θεᾶς, ὑβρίζει τὸν Θεόν, ἀρνεῖται τὴν πίσιν, καταφρονεῖ τὴν χάριν τῆς Χριστῆς, καὶ σερεῖται τὴν αἰώνιον μάκαριότητα.

Σημ. Β'. Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἐκ πίσεως μόνης δίκαιανται ὁ ἀνθρωπὸς, καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἔχει νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλο, πάρεξ εἰς τὴν πίσιν, καὶ ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστὸν, ὅσις ἀπέθανε διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν τῆς οὐρανίας πατρὸς, κατὰ τὴν Ἀποσόλετὴν μαρτυρίαν „Ἐδίκαιεται ἀνθρωπὸς ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίσεως Ἰησοῦ Χριστῆς“. μ' ὅλου τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὴν γυμνασίαν τῶν καλῶν ἔργων, ἀλλὰ μάλιστα ἐξ ἐναντίας καὶ τὴν συνιστᾷ. διότι, ἀφ' ἧς διὰ πί-

α) Ματθ. 7, 21. ε) Ἰωάν 14, 21. καὶ Ματθ. 5, 19. γ) Ῥωμ. 6, 2. δ. δ) Ὁπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα υἱῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ματθ. 5, 16.

σεως δικαιωθῆ ὁ ἄνθρωπος, χρεωσεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἐξάπαντος τὴν ιδίαν ἐπιειροφήν διὰ τῶν καρπῶν τῆς ἀγάπης, οὐ νὰ βεβαιώσῃ τὴν πίσιν τε μὲ τὰ καλὰ ἔργα α), τὰ ὅποια εἴν, ἐκείνης ἐπακολυθήματα β), ἢ χωρὶς τῶν ὅποιων δὲν ἐμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ μαθητής τῆς Χριστοῦ „Τέ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, θνατώ λυτρώσιται ἡμᾶς ἀπὸ πάσις ἀμαρτίας, ἢ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περισσιου, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. (Τίτ. 2, 14.)

Σημ. Γ'. Εὐτεῦθεν φαίνεται πῶς πρέπει νὰ ἐνυοιθῶσι τὰ λόγια ἐκεῖνα τῆς Ἀποσόλας „εἰ γάρ ἐξε ὑπὸ νόμου, ἀλλ' ὑπὸ χάριν" (Ρωμ. 6, 14.) ἢ, Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ὑπὸ τῆς νόμου ἀποθανόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα. (αὐτ. 7, 6.). Ἐνταῦθα δὲν ἀποβάλλει ὁ Ἀπόσολος τὸν θεῖον νόμον, ἀπαγε! ἀλλὰ λέγει πρῶτον, ὅτι οἱ ἀλιθινοὶ πιστοὶ δὲν εἴναι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς νόμου, ὅσις ἀπειλεῖ κατάραν εἰς τὸν ἀμαρτωλόν· β. ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἀμαρτάνει μὲν ἐξ ἀδενείας, ἢ χάρις ὅμως δὲν τὸν παραδίδει εἰς τὴν αὐξηρότητα τῆς νόμου, ἀλλὰ δέχεται τὴν μετάνοιάν του, ἢ τῆς συγχωρεῖ τὰς ἀμαρτίας, τὸ ὅποιον ἄνθρωπος δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ τὸν νόμον.

§. β'. Ο θεῖος νόμος δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν διαφορὰν τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν κακῶν.

Σημ. Α'. Ο νόμος εἴναι διαταγὴ δεικνύσσα εἰς τὸν ἄνθρωπον τί πρέπει νὰ πράτῃ. "Ο, τι συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον εἴναι καλὸν ἔργον, εἴναι ἀρετή. "Ο, τι ἐναντιόνεται εἰς τὸν νόμον εἴναι κακὸν, εἴναι κακία, ἀμαρτία, ἀσέβεια. Τοιαύτη διαταγὴ διορίζεσσα τὴν διαφορὰν τῶν καλῶν ἔργων ἀπὸ τὰ κακὰ, ἔπρεπε νὰ δοθῇ παρ' αὐτῇ τῆς θεοῦ διότι μένος ὁ θεὸς εἴναι ἀπ' αἰῶνος ἀναμάρτυτος, ἢ μόνος αὐτὸς ἐμπορεῖ νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν συνείδησιν τὴν ἄνθρωπε εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὰ πρακτέα ἀπὸ τὰ μὴ τοιαῦτα. Τενικώτερον δὲ τρεῖς τινες χαρακτῆρες διακρίνεσσι τὰ καλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ κακά· α. τὸ νὰ ἔναι σύμφωνα μὲ

α) Ἔφισ. 2, 8. β) αὐτ. αὐτ.

τὸν νόμον τῇ θεῷ. β. τὸ νὰ μαρτυρῇ περὶ αὐτῶν, ἔτι εἴ-
ναι καλὰ, ἵνα συνείδησις ἡμῶν, ὅτις εἶναι φωνὴ αὐτοῦ τῇ
θεῷ ἐν ὅσῳ εἶναι ἀδιάπταισος καὶ πεφωτισμένη, μυσικῶς
ἡμᾶς διδάσκεσσα τὰ καθηκούτα, καὶ δοκιμάζεσσα μὲν τὰ
καλὰ, ἐξελέγχεσσα δὲ τὰ κακά· γ. τὸ ν' ἀποβλέπεισθαι
εἰς καλὸν σκοπὸν, ὅσις ὑφίσαται εἰς δύο τινὰ, εἰς ἐκ-
πλήρωσιν τῶν καθηκόντων μας, καὶ εἰς δόξαν θεῷ. Γίνεται
δὲ αὗτη διά τε τῆς πρὸς τὰς θείας τὰς ἐντολὰς ὑποταγῆς καὶ
τῆς ἀποφυγῆς παντὸς μέστα κακῆς, τὸ ὅποιον ἐμπορεῖ
τις νὰ μεταχειρισθῇ, διὰ νὰ δοξασθῇ τάχα τὸ ὄνομα τῇ
θεῷ. "Ο, τι ἔργου ἔχει τέττας τὰς τρεῖς χαρακτήρας εἶναι
ἔργου ἀγαθόν. "Ο, τι δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τέττας, εἶναι
κακόν. Διαιρένται δὲ καὶ ἄλλως τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων εἰς
τρία, καλὰ, καὶ κακὰ, καὶ ἀδιάφορα. Καὶ τῶν μὲν καλῶν
καὶ κακῶν γνωρίσματα εἶναι τὰ εἰρημένα· ἀδιάφορα δὲ εἴ-
ναι, ὅσα καθ' ἔαυτὰ δὲν εἶναι ὅτε καλὰ, ὅτε κακά· οἷον
τὸ τρώγειν, τὸ πίνειν, τὸ δριλεῖν. Τὰ καλὰ δύνανται
νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς κακὰ, ὅταν γίνωνται μὲν κακὸν
σκοπόν· οἷον ὅταν ἐλεῆτις διὰ κενοδοξίαν. Τὰ αὖτα δὲ
πάλιν γίνονται ἀνωφελῆ, ὅταν πράττωνται διὰ φυσικὴν
ἀνάγκην, ἢ διὰ φόβου καὶ βίαν· οἷον τὸ νὰ μήφυτις, ἢ νὰ
μακροθυμῇ, διὰ τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ μεθύσῃ ἢ νὰ ἐκδί-
κηθῇ. Γὰρ κακὰ δὲν ἐμπορεῖσιν ὁδέποτε νὰ μεταμορφωθῶ-
σιν εἰς καλὰ, καὶ φαίνωνται, ὅτι γίνονται διὰ καλὸν σκο-
πόν· οἷον τὸ νὰ κλέψῃ τις διὰ νὰ δώσῃ ἐλευμοσύνην·
διὰ τέτο δὲν εἶναι συγχωρημένα νὰ πράττωνται διὰ ὁδερίαν
πρόφαστιν α). Τὰ δὲ ἀδιάφορα τέλος κατὰ τὴν χρῆσιν ἐμ-
πορεῖσι νὰ μεταμορφωθῶσι πολλάκις εἰς καλὰ, ἢ κακὰ,
διὰ τέτο πρέπει καθετῆς, ὅσου δύναται, νὰ τὰ πράττῃ εἰς δό-
ξαν θεῷ β), τέτο δύο τέττας κανόνας κρατῶν· α. νὰ ἀπέ-
χῃ ἀπὸ πᾶν, ὅτι σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν τοῦ β. νὰ μὴ
μεταχειρίζεται πρὸς πᾶν ἀκράτως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ. Εἴ-
ναι ἔργα συγχωρημένα, τὰ ὅποια δὲν συμφέρει νὰ πρά-

α) Ματθ. 5'. 1, 2, 5. 16, 6) Α'. Κορινθ. 10, 31.

τωμεν, διὰ τὸν φόβον μήπως ἐξ αὐτῶν ἀνεπαιδήτως ὁλιθήσωμεν εἰς ἀμαρτίαν. α).

Σημ. Β'. Οἱ λόγοι εἶναι τῶν ἔργων σκιαὶ, ό, πολλάκις ἀχώριστοι ὑπαδοί· τῶν δὲ λόγων ό, τῶν ἔργων προηγένται οἱ λογισμοί· διὰ τέτο μὲ τὰ καλά, Ὡ, τὰ κακὰ ἔργα συνεπινοστῶνται ό, οἱ καλοὶ, Ὡ, κακοὶ λόγοι ό, λογισμοί· διὰ τέτο δύναμος τῆς Θεᾶς κανονίζει ἐπίστις ό, τάτας, καθὼς ό, τὰ ἔργα, ό, δύναμις ἀπαιτεῖ πρώτισα τῆς καρδίας τὴν καθαρότητα β). "Ἐπεται λοιπὸν, ἔτι ό, οἱ λόγοι ό, λογισμοὶ ἐμπερῆστι νὰ ἀποβῶσιν ἐξαίρετοι ἀρεταὶ, ό, βαρύτατα ἀμαρτύματα.

A P Θ P O N B'.

§. γ'. Ο θεῖος νόμος εἶναι γεγραμμένος εἰς τὴν καρδίαν ἑκάσου, περιέχεται δὲ καὶ εἰς τὰς ἐπομένας δέκα ἐντολὰς τῆς δεκαλόγου, τὰς ὅποιας ἔδωκεν δύναμις εἰς τὸν Μωϋσῆν.

Α'. Εγὼ εἰμὶ κύριος δύναμις τοῦ θεοῦ σου, οὐκ ἔσουται σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Β'. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὄμοιωμα, οὐδὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ οὐδὲ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ οὐδὲ ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς, οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

Γ'. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γάρ μὴ καθαρίστει κύριος δύναμις τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

Δ'. Μνήσθητι τὴν ημέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. *Εξ ημέρας ἔργων, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ημέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, σάββατα κυρίων τῷ θεῷ σου.

Ε'. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ϛ'. Οὐ φονεύσεις.

*) Αὐτ. αὐτ. 23. ε) Μάρκ. 7, 20—23.

Ζ'. Οὐ μοιχεύσετε.

Η'. Οὐ κλέψετε.

Θ'. Οὐ ψευδόμαρτυρήσετε κατὰ τοῦ πλησίου σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

Ι'. Οὐκ ἐπιθυμήσετε τὴν γυναικα τοῦ πλησίου σου· οὐκ ἐπιθυμήσετε τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίου σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παιδία αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς ἡτήνους αὐτοῦ, οὕτ' ὅσα τῷ πλησίου σου ἔστι.

ΣΗΜ. Α'. Εἰς δὲ τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας εἶναι τετυπωμένος ὁ θεῖος νόμος, ἥγεν ἡ φυσικὴ δύναμις τῇ διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν."Οσον ἀν ἡναιτις ἀμαδηνής, γνωρίζει ὅτι εἶναι καλὸν τὸ λατρεύειν καὶ ἀγαπᾶν τὸν θεὸν, τὸ τιμῆν τὰς γονεῖς, τὸ εὐχαριστεῖν τὰς εὐεργέτας, τὸ βοηθεῖν τὸν πλησίον, καὶ ἐξ ἐναντίας, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ βλασφημεῖν τὸν θεόν, τὸ κακοποιεῖν τὸν πλησίον, καὶ τὰ τοιαῦτα· κανεῖς δὲν ἀμφιβάλλει διὰ τὰ δύω ταῦτα ἀξιώματα „Ο σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μητροῖσις" καὶ „Οπως θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἀνθρωποι, ποιεῖτε καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς ὄμοιώς" δηλαδή, α. ὅτι δὲν θέλεις νὰ κάμνωσιν ἄλλοι πρὸς σὲ, μὴ κάμνης καὶ σὺ πρὸς τὰς ἄλλας· β. ὅτι θέλεις νὰ κάμνωσιν ἄλλοι πρὸς σὲ, κάμνε καὶ σὺ πρὸς τὰς ἄλλας. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀξιώματα τῇ δικαιίᾳ· τὸ δεύτερον εἶναι ἀξιώματα τῇ καθίκουντος. Ἀπὸ ταῦτα τὰ δύω ἀξιώματα πιγίζει καὶ τρίτον τῇ τιμίᾳ λεγόμενον, ἥγεν ὅτι θέλεις νὰ πράττωσιν ἄλλοι πρὸς ἑαυτάς, πράττε καὶ σὺ πρὸς ἑαυτόν. Οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται Φυσικὸς, καὶ "Εμφυτος, καὶ ἡ κρίσις, τὴν ὄποιαν κάμνειτις περὶ ἑαυτῆς κατὰ τέτον τὸν νόμον, ὀνομάζεται Συνείδησις. Ὁρίζεται δὲ ἡ Συνείδησις ἐνέργεια τῆς Ψυχῆς, διὰ τῆς ὄποιας κρίνει, ἀν αἱ πράξεις αὐτῆς ἔναι σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον, ἢ ὅχι. Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην κάμνει ἡ Ψυχὴ τέλειον συλλογισμὸν, τῇ ὄποις μείζων πρότασις εἶναι ὁ νόμος, καὶ ἐλάσσων ἡ πρᾶξις, καὶ συμπέρασμα ἡ Ψῆφος περὶ τῆς πράξεως. π.χ. ὁ νόμος λέγει, ὁ κλέπτων ἀμαρτάνει,

ιδὲ ἡ πράτη πρότασις· ἐγὼ ἔκλεψα, λέγει ἡ συνείδησις, ιδὲ ἡ δευτέρα· λοιπὸν ἀμαρτάνω, ιδὲ τὸ συμπέρασμα, τὸ ὅποιον ἀφ' ἑαυτῆς ἐπιφέρει πάλιν ἡ συνείδησις· διὰ τοῦτο αὕτη ὄνομάζεται κανῶν τῶν πράξεων, κατίγορος, μάρτυς, χριτής *), ὡς ἀνταμείβεσσα μὲν τὴν ψυχὴν, ὅταν πράτη τὸ καλὸν, μὲν καρὰν παντοτεινὸν, ἥτις εἶναι φυσικὴ ἀνταμοιβὴ τῆς ἀρετῆς, τιμωρῆσσα δὲ πάλιν ἐξ ἐναντίας, χειτῶσσα τὴν καρδίαν, ὅταν πράτη τὸ κακόν, μὲν λύπην πικρὰν, ἥτις εἶναι κόλασις τῆς κακίας.

Σημ. Β'. Γνωσὸν εἶναι ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ιερουργίας, ὅτι ὁ θεὸς ἐδιάλεξε τὸν Ἰσραὴλ, ἢτοι τὰς Ἱεραίες, ὡς ἀπογόνους τῆς Ἀβραὰμ, χρέφανέρωσε διὰ αὐτῶν τὴν θείαν αὐτῷ βελήν εἰς ὅλου τὸν κόσμον. Εἰς τὸν Ἰσραὴλ διὰ τὴν ἐκλεκτὴν αὐτῷ Μωϋσέως ἐδώκε νόμον, διὰ τὴν ὅποιας ἡθέλησε νὰ τὰς διδάξῃ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀγιότητος χρήσιμης. Τριπλάσιος δὲ ὦτος ὁ νόμος ἔτος, Ἱερεργικὸς, χρονικὸς, Ἡθικός. Οἱ Ἱερεργικοὶ απέβλεπε τὰ ἔθιμα χρήσιμα τὰς ἱεροτελεσίας τῆς Ἱεραίκης ἐκκλησίας, τύπος ὧν χειραγωγία πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν χάριν· διὰ τέτοιος κατηργήσῃ μετὰ τὴν ἔλευσιν τὴν Χριστὸν. Οἱ δὲ πολιτικοὶ περιεῖχεν ὅσας διαταγαὶς ἐπρεπε νὰ φυλάξῃ ὁ Ἱεραίκος λαὸς, καθὼς ἀπήγει ἡ πολιτική τούτη διοίκησις· διὰ τέτοιος δὲν ὑποχρεόνει εἰς ἑαυτὸν ἐδὲν ἄλλο ἔθνος, εἰμι τὸ τῶν Ἱεραίων. Οἱ δὲ Ἡθικοὶ νόμος περιέχει τὰ τὴν ἀνθρώπῳ καθίκοντα τὰ πρὸς τὸν θεὸν, χρήσιμα τὸν πρὸς ἑαυτὸν, χρήσιμα τὸν πλιστὸν· διὰ τέτοιος εἶναι ἀμετάβλητος, χρήσιμος, χρήσιμος ὑποχρεόνει ὅλες τὰς ἀνθρώπων νὰ τὸν φυλάττωσι, τὸν τόσον μᾶλλον, ὃσον εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν αὐτῆς τὴν ἀνθρώπῳ, ἔκτυπον ὧν, χρήσιμος ἀντίγραφον τρόπου τινὰ τὴν φυσικὴν νόμον, ἐπειδὴ δὲν περιέχει ἐδερμίαν διαταγῆν, περὶ τῆς ὅποιας δὲν εἶναι πληροφοριμένη ἡ συνείδησις ἐκάλεσε. Ἡθέλησε δὲ ὁ θεὸς νὰ φανερώσῃ χρήσιμας τὸν φυσικὸν νόμον, α. διὰ νὰ δείξῃ φανερά, πόσον εἶναι α-

*) Ἱων. 2, 14.

ναγκαῖαι αὗται αἱ ἐντολαὶ, τῶν ὄποιων αὐτὸς ἦτο δοτὴρ,
χ. β. διὰ τὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κατανήσειν ὁ ἄνθρω-
πος, ἐλεεινὴν κατάσασιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ὑπὸ τῆς ὄ-
ποιας τυφλόμενης πολλάκις νομίζει καλὰ τὰ ἀμαρτύμα-
τάτε, χ. ὄνομάζει ἀρετὴν τὴν κακίαν, χ. ἀντισρόφως κα-
κίαν τὴν ἀρετὴν, λέγων λόγγον χάριν, τὴν μὲν εὔσεβειαν
δεισιδαιμονίαν, τὴν δὲ θρασύτητα μεγαλοψυχίαν, χ. τὰ
ἄλλα ὡσαύτως. Διὰ τέτο λοιπὸν ἐγράφη ὁ θεῖος νόμος,
διὰ νὰ βλέπῃ ὁ ἄνθρωπος ὡσαν εἰς ἔστοπτρον πάντοτε
εἰς αὐτὸν, τί πρέπει νὰ πράττῃ, χ. τί ν' ἀποφεύγῃ.

Σημ. Γ'. Εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς θείας νόμου συνεργεῖται
χάρις τῆς θεᾶς, χωρὶς τῆς ὄποιας πλανᾶται ὁ ἄνθρωπος.
Δέν ἐμπορεῖται δὲ κανεῖς ἀπὸ τῆς θνητὸς ἐντελῶς νὰ τὸν ἐκ-
πληρώσῃ, διὰ τὴν ἀδένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ
τέτο ὅλοι χρήζομεν τῆς θείας ἐλέες, ὡς παραδαίνοντες τὸν
νόμον πυκνά. Διακρίνονται δὲ οἱ εὔσυνείδητοι παραβάται
ἀπὸ τῆς πονηρίας ἐκ τῶν τεσσάρων τέταυν σημείων· α. οἱ
εὔσυνείδητοι ἀπέχονται ἀπὸ τὰς βαρείας παραβάσεις, χ.
ἀμαρτίας, οἷον βλασφημίαν, ἀδικίαν, κτλ. β. δέν ἀ-
μαρτάνεσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ βελῆς χ. ἐξεπίτηδες
ἄς οἱ πονηροί, ἀλλ' ἦτοι ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἐξ ἀπάτης·
γ. μετὰ τὴν ἀμαρτίαν μετανοοῦσιν εὐθὺς, χ. διορθώνονται·
δ. ἀποφεύγονται τὰς ἐκ τῆς ἐξεως ἀμαρτίας, χ. σπεδάζε-
σι νὰ τὰς ἀποβάλλωσιν, ἐν ᾧ οἱ πονηροὶ ἐπιμένεσιν εἰς
αὐτὰς ἀδιόρθωτοι μέχρι τέλεος. Τέτσαρα ὡσαύτως εἶναι
τὰ σημεῖα τῆς εἰς τὸν θεῖον νόμον ἀλιθινῆς ὑποταγῆς,
τὰ ὄποια ὁ θεῖος ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῆς ποιῶντας τὸ θέλημα ταῦ-
α. εἰ λικρινῆς ὑποταγῆς εἰς τὰς ἐντολὰς, ὅχι ἐκ βίας
χ. δυναστείας, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας μετὰ χαρᾶς γινομένη.
β. γενικὴ ὑποταγὴ, ἦτοι ἀποφυγὴ ἀφ' ὅλας τὰς ἀμαρ-
τίας α.), χ. συνοικείωσις μὲν ὅλας τὰς ἀρετὰς κατὰ τὸ δυ-
νατόν δ.). γ. ἐπιμονὴ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς γ).

α) Ιανώς. 2, 10. β) Β'. Πέτρ. 1, 5 — 7. γ) Ρωμ.
2, 7.

δ. σπεδὴ εἰς τὴν κατ' ἀρετὴν τελείωσιν, ὅσου εἶναι
δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον α).

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

§. δ'. "Ολός ὁ νόμος καὶ αἱ ἐντολαὶ θεμελιοῦνται εἰς
ἔνω τινὰ, ἥγουν εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν
ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν πλησίον.

Σημ. Α'. Ἡ δεκάλογος τῆς Μωϋσέως περιέχει τὰς
δέκα ἐντολὰς, ἐκ τῶν ὅποιων αἱ τέσσαρες πρῶται ἀνα-
φέρονται εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, ό, αἱ λοιπαὶ ἔξι εἰς
τὴν πρὸς τὸν πλησίον. Οὕτω τὰς διαίρεσεν αὐτὸς ὁ Σω-
τὴρ, ὅπότε ἀπεκρίθη εἰς τὴν περὶ ἀρετῆς ἐρώτησιν τῶν
Φαρισαίων, δύω μόνας ἐντολὰς μηκιούσας, τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν, λέγω, ό, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἀ-
πὸ τὰς ὅποιας ὅλος ὁ Νόμος ό, οἱ προφῆται κρέμανται 6).
Οσις ἀγαπᾶ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, ἐκεῖνος ό, τὸν
λατρεύει ὄρθως, ό, ἐναχολεῖται εἰς τὸ νὰ δεικνύῃ ση-
μεῖα τῆς βασιτάτης αὐτῇ λατρείας πρὸς τὸ ὄψις 7). Ον.
Ωσαύτως, οσις ἀγαπᾷ ἀληθῶς τὸν πλησίον, δὲν τὸν
βλαπτεῖ κατ' ἀδένα τρόπον, ἀλλὰ ό, τὸν βοηθεῖ, ό, τὸν
τιμᾶ, ό, παντοιοτρόπως σπεδάζει νὰ τὸν ὀφελήσῃ. "Ο-
σις λοιπὸν ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ό, τὸν πλησίον, ἐπλήρωσεν
ὅλας τὰς ἐντολὰς· διὰ τέτο ὀνομάσθη ἡ ἀγάπη πλήρω-
μα τοῦ νόμου γ), καὶ σύνδεσμος τελειό-
τητος δ).

Σημ. Β'. Μεταξὺ τέτων τῶν δύω μεγάλων ἀρετῶν
διεωρεῖται τις ἐναντίότης, ἢτις συμβαίνει ἐνίστε εἰς τές
ἀνθρώπους, ὅσακις δηλουνότι δὲν ἐμπορεῖσιν ἐνταυτῷ νὰ
ἐκπληρώσωσιν ἀμφοτέρας, ό, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ό, τὴν
πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ο φυσικὸς νόμος, λ. χ. ὑ-
ποχρεόνει καθένα νὰ τιμᾶ τὰς γονεῖς, νὰ ἀγαπᾶ τὰ

α) Ἐσεθε ὃν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς τέλειός εἶς· Ματθ. 5, 48. 6) Ματθ. 22, 38. 7) Ρωμ.
13, 9 — 10. 8) Κολασσ. 3, 14.

τέκνα, καὶ τὴν γυναικα, νὰ προνοῦται τὸν πλησίον ἀπλῶς· ἀλλ' ὅταν ἡ πρὸς τέττας ἀγάπη βλάπτῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀναγκάζεται τις ἔξαπαντος νὰ κάμῃ ἐν ἐκ τῶν δύω, ἢ τὴν πρὸς Θεὸν εὔσεβειαν νὰ ἀρνηθῇ, ἢ τέτταν τὰ θελήματα ν' ἀθετήσῃ, προτιμοτέρα ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν ὄπειον ἐλπίζεται ἡ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σώματος σωτηρία. Ὡσαύτως ὁ φυσικὸς υἱόμοις ὑποχρεόνει καθένα νὰ φυλάτῃ τὴν ἑαυτὴν ζωὴν, φροντίζων περὶ τῆς ἴδιας συντηρήσεως· ἀλλ' ἐνίστε συμβαίνει νὰ μὴ δύναται τις νὰ φυλάξῃ ἀμάρμητου τὴν εἰς Θεὸν πίσιν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Τις ἀμφιβάλλει, ὅτι πρέπει τότε νὰ προτιμήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην περισσότερον, παρὰ τῆς προσκαίριας ζωῆς αὐτῆς τὴν δλιγοχρόνιον συντήρισιν; Πάντοτε λοιπὸν ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη εἶναι προτιμήτα ἀφ' ὅλα τῆς κόσμου τὰ καλὰ, ὅταν ταῦτα γίνωνται ἀθεράπευτον ἐμπόδιον εἰς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν· καὶ τῦτο ἐννόει ὁ Σωτὴρ, ὅταν ἔλεγεν „Εἴτις ἔρχεται πρὸς με, καὶ βούτησεῖ τὸν πατέρα ἑαυτῷ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναικα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς ἀδελφὰς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτὴν ψυχὴν, καὶ δύναται με μαζητῆς εἶναι“ (Δεκ. 14, 16). Τῦτο εἶναι νὰ ἀρνηθῇ τις τὸν κόσμον καὶ ἑαυτὸν, ὅχι ποτὲ τὸν ἀπαρνῆται χωρὶς λόγου, καὶ ἐνίστε νὰ παραδίδῃ ἑαυτὸν εἰς θάνατον χωρὶς ἀνάγκην, ἐν τῷ δύναται καὶ ζων, καὶ συνοικῶν μετὰ τῶν συγγενῶν τα, νὰ οἰκουμήσῃ καὶ ἑαυτῆς καὶ ἔκείνης τὴν σωτηρίαν.

Σημ. Γ'. Τοιαύτη τις ἐναντίωσις θεωρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν πλησίον, εἰς τὴν ὄποις τὸ ὄνομα περιέχονται ὅλοι οἱ ἀνθρώποι. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελίας πρέπει ν' ἀγαπῶμεν δλες τὰς ἀνθρώπις, καὶ νὰ θέλωμεν τὴν ὀφέλειαν τῆς πλησίον· ἀλλ' εἶναι πλησίον πλησιέσερος ἀπὸ ἄλλου· ἔτω φερὲ εἰπεῖν ὁ πατέρις με γὰρ τὴν συγγενής με εἶναι πλησιέσερός με ἀπὸ τοὺς ξένους, ἢ τοι ἀγνώριζουν· ὁ ὄμοθρυσκός με ἀπὸ τὸν ἄλλοπισον· ὁ ὄμοργενής με, ἀπὸ τὸν ἄλλόφυλον· ὁ συμπατριώτης με, ἀπὸ τὸν ἄλλοδαπή· ὁ εὐεργέτης καὶ φίλος, ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ἀδιάφορον. Καλὸν, διὰν ἐμπόρευν νὰ

ἀγαθοποιήσω ὅλας ἐξ Ἰσρ., ἀλλ' ὅταν τῦτο εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ προτιμήσω πάντοτε τὸν συγγενῆ καὶ ὁμόφυλον, ἀπὸ τὸν ξένον, τὸν ὄρθοδοξον, ἀπὸ τὸν ἑτερόδοξον κτλ. Ταύτην τὴν διάκρισιν προσάσσει καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅταν λέγῃ „Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς οἰκείες τῆς πίσεως (Γαλατ. β, 10) καὶ, Εἴτις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων ἐπρονοεῖ, τὴν πίσιν ἔρνηται, καὶ ἐξιν ἀπίστε χείραν (Α. Τιμόθ. 5, 8).“ Τὴν αὐτὴν διάκρισιν πρέπει νὰ φυλάτταμεν καὶ μεταξὺ τῆς πρὸς ἑαυτὲς, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης· διότι ὁ πλησιέστατος εἰς ἑαυτὸν εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Αλλ' ἡ ἀγάπη αὗτη εἶναι ἐκ φύσεως ἴχυρά· διὰ τῦτο καὶ διδασκόμεθα ὑπὸ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὲς, καὶ ὅχι περισσότερον· χρεία δημιουργίας προσοχῆς ἐνταῦθα, μήποτε καταντήσωμεν εἰς ὑπερβολὴν φιλαυτίας, ἀπὸ τὴν ὥσποιαν πιγάζετιν ὀλέθρια πάμπολλα κακά. Δίδονται δὲ καὶ περισάσεις, εἰς τὰς ὥσποιας ἡ ἀγάπη τῇ κοινῇ καλῇ, ὁ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν διασημῶν ἀδελφῶν *) ἀληθινὸς καὶ προφανῶς ὡρέλιμος ζῆλος, πρέπει νὰ προτιμᾶται περισσότερον ἀπὸ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπην.

Σημ. Δ'. Πρὸιν ἐμβωμεν εἰς τὴν μερικὴν τῶν ἐντολῶν θεωρίαν, πρέπει νὰ ἐνθυμίσωμεν τὸν ἀναγνώσην, ὅτι πρὸς ἀκριβῆ αὐτῶν κατανόησιν, πρέπει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νῦν τε τέτες τὰς τρεῖς κανόνας· α. δὲν πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὴν δεκάλογον κατὰ τὸ γράμμα μόνου ἀπλῶς, μήτε νὰ περιορίζωμεν τὴν ἔννοιαν τῶν ἐντολῶν εἰς μόνας τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐκτείνωμεν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσωτερικὰς, ἢγεν εἰς τὰς λογισμὲς καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας. „Οτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐσὶ“ (Ρωμ. 7, 14.) καὶ πνευματικῶς ἐξηγήθη καὶ ὑπὸ αὐτῆς τῆς Σωτῆρος εἰς τὴν πρὸς τὰς μαθητὰς αὐτῆς θαυμασῆν ἐκείνην δημιλίαν τὴν ἐπὶ τῆς ὄρες (Ματθ. 5, 7.). „Οταν μία τις ἐντολὴ προσάσσῃ μίαν τινα ἀρετὴν, ἀπαγορεύει ἐνταυτῷ τὴν ἐναυτίαν αὐτῆς κακίαν, καὶ ὅπόταν βιτῶς ἀπαγορεύῃ μίαν

*) ηὐχόμενον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν με ἀνάθεμα εἶναι. Γαλατ. 3, 6.

τινα κακίαν, προσάσσει ἐνταυτῷ τὴν ἐναντίαν αὐτῆς ἀ-
ρετὴν, προσάσσει δηλούστι ἐνταυτῷ ότι τὰ ἀποφατικὰ καὶ
τὰ καταφατικὰ ἑκάς καθίκοντα. β. Εἴπειδή αἱ ἐντο-
λαὶ εἶναι σύντομοι, ὅταν μίατις ἐντολὴ ἀπαγορεύῃ μίαν
τινὰ κακίαν, πρέπει νὰ ἐνυπῆται, ὅτι ἀπαγορεύει ἐνταυ-
τῷ ότι διαβεβαῖται τὸς βαθμὸς ότι εἶδη, ότι προηγέμενα, ότι τὰ
ἐπικολλθήματα τῆς αὐτῆς κακίας· ότι ἐκ τῆς ἐναντίου, ὅταν
προσάσσῃ μίαν τινὰ ἀρετὴν, ἢ διαταγὴ κατιγορεῖται
κατὰ πάντων ἀπλῶς τῶν καθίκονταν, ὅσα ὑπάγονται
εἰς τὴν αὐτὴν ἀρετὴν.

A R Θ R O N Δ'.

§. ε'. Ἡ πρώτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ πισεύωμεν ἐκ
καρδίας, καὶ νὰ δύολογῶμεν διὰ σόματος, ὅτι εἶναι εἰς μόνος θεὸς,
περὶ δὲ τῶν θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων νὰ δεχώμεθα, καὶ νὰ πι-
σεύωμεν, ὅσα μᾶς διδάσκει ἡ ἀγία Γραφή.

Συμ. Α'. Ὅτι εἶναι εἰς μόνος θεὸς, όποιαί τινες
εἶναι αἱ θεῖαι ταὶς ἰδιότητες, ὥμιλήσαμεν εὐθὺς εἰς τὴν ἀρ-
χὴν τῆς πρώτου μέρους (Τμήμ. Α. §. ζ—η). Ἔδω, ὡς
ἐκεῖ ἐρρέθη, πισεύωμεν, ότι διῆδυνόμενον ἔτω τὴν ἡμετέραν
διαγωγὴν, πληρῶμεν τὴν πρώτην ἐντολήν· ἐναντίον δὲ
ταύτης τῆς ἐντολῆς ἀμαρτάνεται

α) Οἱ ἄθεοι, οἱ ὄποιοι κατὰ τὴν ἀναπολόγητον
ἢ ἀπονενομημένην αὐτῶν δόξαν, τολμῶσι νὰ λέγωσιν ἀ-
φρόνως, ὅτι εἰς τὸν θεόν· ἀλλ' ἐπειδή ἡ ἀλήθεια
τῆς ὑπάρξεως τῆς Θεᾶς εἶναι καθ' αὐτὴν ἐναργεσάτι, ότι
εἰς τὴν καρδίαν ἑκάς τετυπωμένη βαθύτατα, ἀμφιβάλ-
λεσι δικαίως πολλοὶ, ἃν εὑρίσκωνται ἄθεοι, τῶν ὄποι-
ων ἡ συνείδησις ἐσωτερικῶς δὲν εἶναι πληροφορημένη τὸ
ἐναντίον. Μὲ τὰς ἀθέες συναριθμεῖνται ότι δοις ὄνομάζε-
σι θεὸν τὸν κόσμον, ἢ τὴν φύσιν τῶν ὄντων.

β) Οἱ πολύθεοι, ὄποιοι πολλοὶ ἐξάθυταν με-
ταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νομίσαντες πολλὲς θεοὺς, ότι ἀναπλά-
σαντες εἰς τὴν κτίσιν διαφόρους δεσποτείας ἀλλοκό-
τες, τὸν Δία, φερό εἰπεῖν, θεὸν εἰς τὸν οὐρανὸν, τὸν

πλέτωνα εἰς τὸν ἄδην, τὴν Ἀφροδίτην, Σεὰν τῆς Ἰ-
δεοῦντος· κτλ.

γ) Οι ἀρνηταὶ τῆς προνοίας, ὅσοι διλο-
νότι, πισεύσοι μὲν ὅτι εἶναι Θεὸς, ἀρνεῖνται ὅμως τὴν
πρόνοιάν τε, δοξάζοντες ὅτι κυβερνᾶται ὁ Κόσμος ἀπὸ
τυφλὸν αὐτόματον, ἢ ἀπότινα ἀνάγκην ἀναπόδρασον,
τὴν ὅποιαν λέγοσιν Εἰμαρμένην. Μὲ τέτες συγκατα-
λέγονται όσοι, ὄμολογοί μὲν διὰ λόγων τὴν θείαν
πρόνοιαν, τὴν ἀρνεῖνται δὲ διὰ τῶν ἔργων, ζῶντες ᾧς
νὰ μὴ ἐπίσευον, ὅτι θέλει ἀνταμειφθῆναι αἰωνίως ἢ ἀρετῇ
ἢ ἡ κακία.

δ) Οι Μάγοι, ὅσοι ὑπόχονται νὰ ἀφελήσωσι τι-
νὰ, ἢ νὰ βλάψωσιν ἐξ ἐναυτίας διὰ τῆς ἐπικλήσεως, χ-
ἐνεργείας τὲ Διαβόλου, Φιθυρίζοντες τινὰς λόγυς, ἢ ἄλ-
λα μέσα ἐξωτερικὰ μεταχειριζόμενοι, διὰ νὰ ἀπατῶσι
τές ἀπλεξέρους, ὅποια εἶναι, αἱ χειρομαντεῖαι, υεκρο-
μαντεῖαι, λεκανομαντεῖαι, τὰ γούτεύματα κοικότερον
λεγόμενα, τὰ φυλακτήρια, τὰ περιδέρατα, τὰ πτύ-
σματα εἰς τὴν βασκανίαν, τὰ καπνίσματα εἰς τὰς
ἀρρώσιας, αἱ πυρκαϊαὶ καὶ λιδόνες κατὰ τὸν κό. Ἰενίς,
ἢ ἀπόθεσις μέρος τινὸς ἐνδύματος, ἢ τῶν ὄνυχων εἰς
παλαιὰ ἐξωκλήσια, χ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὅποια, ὡς δει-
σιδαιμονικὰ, χ αὐτοὶ οἱ συφοὶ τῶν Ἑλλήνων α) τὰ ἐκα-
μάδησαν, χ ὁ Θεῖος νόμος τὰ ἀποθάλλει δ), χ τὸ εὐ-
σεβεῖς ἡμῶν γένος φωτιζόμενον, προϊόντος τῆς χρόνες, τὰ
καταπτύει. Ὅσοι δὲ προσρέχεται χάριν βοηθείας πρὸς
τές τοιάτες πλάνες, εἰναι ἵναι τινὲς, χ ὅτοι ἀμαρτάνεται
ἐπίσης μὲ ἐκείνες.

ε) Οι Δεισιδαίμονες, ὅσοι δηλούνότι παρατηρεῖν οἰωνισμέστινας, ως προμηνύματα, ἀποδίδοντες εἰς πράγματα τιὰ κρυπτὴν δύναμιν. Τοιετοὶ εἶναι οἱ

α) Θεοφ. Χαρακτ. περὶ δεισιδαιμ. ἢ Λεξ. φίλοψ. ἢ ἀπτις. ἢ
Αριστοφ. Λυσιστρ. ἢ Πλάτ. ἢ ἀλλαχός, ἢ ἄλλοι πολλοί. Ε) Λευτέρ.
19, 31. ἢ Δευτερον. 18, 9 — 12. ἢ Συνοδ. Τράλ. Κανεν. 5^ο,
62, 65, ἢ τῆς ἐν Ἀγκυρ. Κανεν. 24. κτλ.

δύνειροκρίται, οἱ ἡμεροκρίται, ὅσοι ὑφίζοντες ἡμέρας τινὰς δυσυχεῖς τὰς φυλάττονται, ὡς οἱ καραβοκύριοι καὶ ἀγωγαταὶ νὰ κινῶσιν εἰς ὄρμου τὸν τρίτην τῆς ἐβδομάδος, καὶ αἱ γυναῖκες νὰ γνέθωσι τὴν παρασκευὴν, ὥσταύτως καὶ οἱ οἰωνιζόμενοι ἀπὸ φωνᾶς ὄρνεών, ἢ σκύλλων, καὶ οἱ δοξάζοντες φάσματα τινὰ, οἵον τοῦ Ἐξωθείας, καὶ Στοιχεία, καὶ Βορβόλακας, καὶ Καλλικανθάρες, καὶ οἱ τοιότοι. Τέτων δὲ ὅλων χειρότεροι εἶναι οἱ περιορίζοντες τὴν εὐσέβειαν εἰς ἐξωτερικάς τινὰς πράξεις, οἵον εἰς μακρὰς καὶ ὑποχρεωτικὰς προσευχὰς, μόνου διὰ νὰ νομιδῶσιν ἀπὸ τῆς ὄρῶντας ἀγιοι α), καὶ οἱ ἐλπίζοντες ὑπεριφάνως εἰς τὰς ιδίας αὐτῶν ἀγαθοεργίας, κατακρίνοντες δὲ τοὺς ἄλλους, ὡς ὁ Φαρισσαῖος τὸν Τελώνην β). Οἱ τοιότοι ἐλπίζοντες εἰς ἑαυτὲς, μακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀλήθειαν.

γ) Οἱ αἱρετικοὶ καὶ κακόδοξοι, οἵτινες κιεδηλεύουσι τὴν ἀλήθειαν μὲ τὰς ὄλεθρίας αὐτῶν δοξασίας, καὶ πλανῶσι καὶ ἄλλες ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὄδον, πειθούντες αὐτὰς νὰ φρονῶσι κακῶς περὶ Θεᾶς.

ζ) Οἱ ἐλπίζοντες εἰς ἐξωτερικά τινα ἀναυτῶν ἀγαθὰ, οἵον πλεῖτον, φρόνησιν, ἀξιωματα, καὶ τὰ τοιάτα· διότι δὲν συλλογίζονται τὴν παντοδύναμον πρόνοιαν τῆς Θεᾶς, ἀλλὰ ζητεῖσι τὴν εὐτυχίαν τῶν, ἢ ὑπεριφάνως ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἀνοίτως ἀπὸ ἀνθρώπου δόμοιον ἑαυτῶν γ). Συντόμως δὲ καὶ περιληπτικῶς ἀμαρτάνεται εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, ὅσοι, ἢ πεπλανημέναις δόξαις ἔχοντες περὶ Θεᾶς, ἢ πισεύσταις ἐπὶ πλέον καὶ πράγματα ἀσύμφωνα μὲ τὴν τιμὴν τῆς θείας μεγαλειότητος, ἢ εἴναι προτκολλημένοι, καὶ ἔχοντες τὰς ἐλπίδας τῶν ὅλας εἰς τὰ τέλος με φθαρτά.

Σημ. Β'. Δὲν ἀμαρτάνομεν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν κατὰ τὴν δόξαν αἱρετικῶν τινῶν, διότι ἐπικαλέμεθα τὰς

α) Ματθ. 15, 8. β) Λαζ. 13, 10 — 14. γ) ἐπικαρχάτας: ἀνθρώπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει, ἐπ' ἀνθρώπον καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀνοσῆ καρδία αὐτῷ. Ἰερεμ. 17, 5.

ἀγίως εἰς βούθειαν. Ἡ ἐπίκλησις τῇ Θεῷ διαφέρει πολὺ¹
ἀπὸ τὴν τῶν ἀγίων· διότι ἐκείνη μὲν εἶναι βαθυτάτη ὑ-
πόκλισις εἰς αὐτὸν, καὶ καθολικὴ ἐλπὶς εἰς τὴν θεῖαν
τὰ μόνην μεγαλωσύνην· ἡ δὲ τῶν ἀγίων ἐπίκλησις εἶναι
ἔνωσις τῶν ἡμετέρων προσευχῶν μὲ τὰς προσευχὰς αὐτῶν,
Θεμέλιον ἔχεστα τὴν κραταιοτάτην τῇ σωτῆρος Χριστῷ πρὸς
τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τὰ μεσιτείαν. Οὗτοι οἱ ἀγιοι αὖ-
τοὶ ἔτι ζῶντες προσηύχοντο ὑπὲρ ἄλλων, οἱ ἄλλοι ὑπὲρ
αὐτῶν, ὡς οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τὴν Πέτρου α) οἱ ἄλλοι διὰ ἄλ-
λας β). Πολλῷ μᾶλλον προσεύχονται μετὰ θάνατου πλη-
σιέσεροι ὅντες πρὸς Θεὸν, οἱ ἡνωμένοι μετ' αὐτῶν γ). Ἀ-
μαρτάνεται δὲ προφανέστατα ὅσοι ἀποδίδεστιν εἰς τὴς ἀγί-
ες τιμὴν ἰσόθεον, ἐλπίζοντες αὐτοῖς ἐπίσης, καθὼς οἱ
σις τὸν Θεὸν διὰ δεισιδαιμονίαν μᾶλλον, παρὰ διὰ εὐλά-
βειαν, οἱ τιμῶντες τὰς εἰκόνας τῶν περισσότερουν πολ-
λάκις, παρὰ τὴν τῇ Σωτῆρος. Ἡ μεταξὺ τῇ Θεῷ οἱ τῶν
ἀγίων διαφορὰ εἶναι τόση, ὅση ἐπεται νὰ ἦναι μεταξὺ²
ἀπείρου Διμιοργῶν οἱ διμιοργήματος πεπερασμενών. Ἡ
μεγίση τιμὴ, τὴν ὅποιαν ἐμπορεῖμεν νὰ προσφέρωμεν εἰς
τὰς Ἀγίους, εἶναι τὸ νὰ σπεδάζωμεν νὰ μιμώμεθα
τὴν ζωὴν των, ἐσορτάζοντες τὰς μνείας τῶν χριστιανι-
κῶν, καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν ὅποιον ἥλ-
πισταν οἱ αὐτοί.

Σημ. Γ'. Δύω κανόνες γενικοὶ χριστιλεύουσι πρὸς
ἀποφυγὴν τῶν ἐναντίων εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν ἀμαρτι-
μάτων· α. νὰ ἀποβάλλῃ τις ὅλας τὰς ματαίας προλύ-
ψεις, ὅσαι, ἢ ἐξ ἀνατροφῆς, ἢ ἐκ συναναρροφῆς, ἢ ἐξ
ἀναγνώσεως ἐπιβλαβῶν βιβλίων, κατακρατεῖσι τὴν ψυ-
χῆν τε, ἀκολεύθων ἀντὶ τέτοιν τὸν ὑγιῆ οὐρθὸν λόγου, οἱ
ἀνακαθαίρων τὸ ὅμιλα τῆς ψυχῆς διὰ μελέτης ὀφελίμων
βιβλίων, οἱ συναναρροφῆς σοφῶν ἀνδρῶν· β. νὰ ὑπο-
τάσσηται εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀποκαλύψεως, ἀκολεύθων
καθ' ὅλα τὸν θεῖον λόγου, ὅσις εἶναι ὁ μόνος ἀσφαλής

α) Πράξ. 12, 5. β) Κορίνθ. 1, 1. Φιλίππ. 1, 4. γ) Ἀ-
ποκ. 11, 16.

πρὸς σωτηρίαν ὁδηγὸς, „Ως λύχνος φαίνων ἐν αὐχμῃρῷ τόπῳ“ (Β'. Πετρ. 1, 19.), ότὸν ὅποιον δσοὶ δὲν ἀκολεύεσθαι πλανῶνται εἰς ὀλεθρίες κριμνάς τῆς τολμηρᾶς αὐτῶν περιεργίας όξισοφίας.

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

§. 5'. Ἡ δευτέρα ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ὅλους τοὺς ἀθεμίτους τρόπους τῆς Θείας λατρείας.

Σημ. Α'. Ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλῖται νεωσὶ τότε ἐκβῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐβασίλευεν ἡ πλάνη τῆς θεοποιίας τῶν κτισμάτων, διὰ τέτο ὁ Θεὸς ῥήτως τὰς ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν, τὸ νὰ προσκυνῶστι δῆλονότι τὰ κτίσματα ὡς Θεὸν, διὰ νὰ μὴ πλανηθῶσι καθὼς οἱ Αἴγυπτιι α) όξισοφίας, ἄλλα ἔθνη προσκυνῶντα εἰς μὲν τὸν ἥρανδον τὸν ἥλιον όξι τὰ ἄσρα, εἰς δὲ τὴν γῆν τὰ ζῶα, οἵου βόας, γαλᾶς, κροκοδείλες, όξι τὰ φυτὰ, οἵου σκόροδα, κρόμμυα, κτλ. τῶν ὅποιων όξι εἰδωλα εἶχον κατεσκευασμένα, όξι εἰς ταῦτα κλίνοντες τὸ γόνυ, ἐπρόσφερον τὴν εἰς μόνον τὸν ἀλιθὸν Θεὸν ἀνύκεσταν λατρείαν. Ἀπὸ τὴν οδελυρὰν ταύτην πλάνην μᾶς ἀλευθέρωσεν ἡ χάρις τῆς Χριστῆς β). Εἶναι δὲ ὅμοιοι μὲν τὰς εἰδωλολατρας, όξι ἀμαρτάνγοσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν τῆς Θεοῦ,

α) Οἱ φιλήδονοι όξι φιλόπλατοι, οἱ μὲν πρῶτοι θεοὺς ἔχοντες τὴν κοιλίαν γ) όξι θεραπεύοντες μετ' ἄκρας ἐπιμελείας τὰς αἰχρὰς αὐτῆς ἐπιθυμίας. οἱ δὲ δευτέροι λατρεύοντες τὸν Μαρμανᾶν τῆς ἀδικίας δ), όξι θυσιάζοντες εἰς τὸ εἰδωλον τῆς πλεονεξίας τὸ δίκαιον τῆς ἀδελφῆς των, όξι τὰς ταλαιπώρας των ἴδρωτας εἰς τὸ νὰ συναθροίζωτιν ἀμέτρητον πλεῦτον, ἄχρισον παντάπασιν εἰς ἀγαθοεργίαν.

β) Οἱ ὑποκριτικοὶ προσκυνοῦται, τῶν ὅποιων αἱ προσευχαὶ ὑφίσανται εἰς λόγας μακρὰς, ἀλλ' ὅχι εἰς τὴν

α) Δευτερον. 4, 15—16. β) Α'. Πετρ. 4, 3. γ) Φιλιππ. 3, 19. δ) Κολασσ. 3, 5.

διάθεσιν τῆς καρδίας, τὰ δὲ ἔργα των εἶναι παντάπασιν ἀσύμρωνα μὲ τὰς λόγιες των· βδελυρώτατοι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι, ὅσοι σπεδάζεσιν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ φαίνωνται ζηλωταὶ τῆς τιμῆς τῆς Θεοῦ, ζηλωταὶ τῆς πίσεως, ζηλωταὶ τῆς ὡρελείας τῆς Ἑκκλησίας; καὶ εἰς πᾶσαν συναναστροφὴν ἀνθρώπων διαλέγονται περὶ πνευματικῶν πραγμάτων, ὅχι κατὰ Θεὸν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἢ διὰ κενοδοξίαν. Οἱ αὐτόκλητοι ἔτοι ἀπέσολοι τῆς θεοῦ, ἀφ' ἐμεγαλοβρήμαντος σοθιρῶς περὶ τῶν ἔργων των παγμάτων, σφέρονται ἀκολέθως κατὰ τὴν πλησίου των, καὶ καθυερίζεσι τὰς ἀδελφές των διὰ σφάλματα, εἰς τὰ ὅποια πολλάκις ὑπόκεινται αὐτοὶ, καταγινόμενοι εἰς τὰ ἔρειπτα τῆς ὑπολύψεως τῆς πλησίου των νὰ οἰκοδομήσωσι τὴν ἴδιαν τιμήν των, καὶ μεταχειρίζομενοι ἀσεβῶς τῆς Θεοῦ τὸ ὄνομα καὶ τῶν πισῶν αὐτῷ δέλων, διὰ νὰ πλανῶσι τὰς ἀπλεσέρες πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον· διότι κατὰ τῦτο μάλιστα διαφέρει ὁ ὑποκριτὴς ἀπὸ τὸν ἀληθῆ ζηλωτὸν, καθότι ἔτοις μὲν πράττει καὶ διδάσκει τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν Θεόν· ὃ δὲ ὑποκριτὴς τὸν διδάσκει πάντοτε, καὶ ἐνίστε τὴν πράττει, μόνον διὰ ἑαυτὸν, ἥγεν διὰ κέρδος, ἢ ὑπολύψεως, ἢ χρημάτων, ἢ καὶ ἀμφοτέρων ἐντάμα. Πρὸς τὰς τοιάτες, ὅταν τρανῶς λαρυγγίζωσι περὶ Θεοῦ καὶ θεῖων πραγμάτων, ἀρμόζει τὸ ὑπὸ τῆς πονηρῆς πνεύματος ριθὲν πρὸς τὰς ἔξορκισάς Ἰουδαίους. „Τὸν Ἰησὸν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίζαμαι, ἡμεῖς δὲ τίνες ἐξεῖ; (Πρα. 19, 13).“

γ'. Οἱ ὑποκριτικοὶ νικεύεται, οἵτινες νικεύεσσι μὲν ἀπό τινων βρωμάτων, τρώγεστι δὲ τὰς σάρκας τὴν ἀδελφότων μὲ τὴν καταλαλιὰν, ἢ μεθύσκονται, καὶ πράττεσιν ἄλλας ἀσεβείας, μὲ τὰς ὅποιας βεβιλόνεται ἡ ἀληθῆς νικεία, ἥτις εἶναι ἡ ἐγκράτεια τῶν παθῶν. Τοιέτοι εἶναι ὅσοι τὴν τεσταρακοσῆν ἐγκρατευόμενοι ἀπὸ καρέν, ἢ καπνὸν, γίνονται ἀνομίλητοι, καὶ κατασπαράττεσιν ὡς λυσσῶντες τὸν πλησίου των χάριν εὐλαβείας καὶ τῆς πρὸς τὴν νικείαν τιμῆς. Εἰς τέτων τὸν ἀριθμὸν ὠσταύτως ὑπάγονται, καὶ ὅσοι ζολίζονται ἀγίων εἰκόνων, καὶ ναὸς, ἔπειτα καταδυνατεύονται τὰς ἀθώσεις, ἢ παρ-

αμελέσιν ἀβοηθήτες τὰς ἐν ἀνάγκαις, οἵτινες εἶναι „Ναὸς Θεᾶς ζῶντος“ ἐνῷ ἔπερπεν, ἢν ἦνται δύνατοι, καὶ ταῦτα νὰ πράττωσι, καὶ ἐκεῖνα εξ ἀνάγκης νὰ μὴ ἀφίνωσι *).

δ) Οἱ δεισιδαιμονες, ὅσοι ἀπὸ μωρὰν καὶ πεπυρωμένην τινὰ φαντασίαν ψυχικῆς σωτηρίας, ἢ καὶ διαίροκρέδειαν ἐνίστε, ἐπινοῦσι θαύματα, καὶ σπασίας τινὰς, καὶ προρρήσεις μελλόντων διὰ μέσω τῶν ἀγίων εἰκόνων, ἢ προσάπτωσιν ἀγιότητα τινὰ εἰς τέτον μᾶλλον, ἢ εἰς ἐκεῖνου τὸν τόπον παρὰ τὰς διαταγας τῆς Ἑκκλησίας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀμαρτάνγσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, ὅσοι κατὰ τὰ λόγια τῆς Χριστοῦ, περιορίζεστι τὴν εὐσέβειαν εἰς ἔξωτερικὰ πράγματα, καὶ ἀμελέστι τὰ βαρύτερα τῆς νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίσιν (Ματθ. 23, 23). Οὕτοι κατὰ τὴν ἡράνιον ἀλήθειαν σέβονται εἰς μάτιν τὸν Θεὸν μόνον μὲ τὰ χεῖλη, καὶ ὄχι μὲ τὴν καρδίαν, διδάσκεστι δὲ ἄλλας διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων (Ησ. 29, 13. καὶ Ματθ. 15, 8 — 9).

Σημ. Β'. Δὲν εἶναι ἐναντία τῆς ἐντολῆς ταύτης ἡ προσκύνησις τῶν ἀγίων εἰκόνων, μὲ τὰς ὅποιας σολιζόμεν τὰς ναὰς κατὰ τὴν παλαιὰν Χριστιανικὴν συνήθειαν. ἐπειδὴ αἱ μὲν ζωγραφίμεν ὄχι τὸν ἀόρατον καὶ ἀμέριπτον Θεὸν, ἀλλὰ τὸν ἐπιφανέντα σωτῆρα εἰς τὸ εἶδος τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς πιστὰς αὐτῇ θεράποντας. Β. δὲ αἱ εἰκόνες δὲν ζωγραφίνονται διὰ νὰ τὰς λατρεύωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ διεγείρωσιν εἰς ἡμᾶς ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεγαλείων τῆς Θεᾶς, καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἀγίων ἀνδρῶν, ὡςει βλέποντες αὐτῶν τὰ ἔκτυπα νὰ παρεμβάνεια πρὸς εὐσέβειαν καὶ ἀγαθοεργίαν. γ. Ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις δὲν ἀναφέρεται εἰς αὐτὰς, ἢ γεν εἰς τὸ σανίδιον, ἢ τὸν τοῖχον, εἰς τὰ χράματα, ἢ τὸν πολυτελῆ γύρον, ἀλλ' εἰς τὰ εἰκονιζόμενα διὶ αὐτῶν τρωτότυπα. Οὕτω, φερὲ εἰπεῖν, ὅταν προσκυνῶ τὸν τίμιον

*) Ματθ. 23, 23.

σαυρὸν, προσφέρω μεθ' ὑποταγῆς εἰς τὸν σαυρωθέντα Σωτῆρα τὴν πίσιν με, τὴν καρδίαν με, τὴν ἐλπίδα με, τὴν προσκύνησιν αὐτὴν, εἰς τὴν ὅποιαν δὲν μεσιτεύει ἡ εἰκὼν ὡς ἄλλοτι, εἰμὶ ὡς αἰδητὴ παρόρμησις πρὸς τὸ ἔργον τῆς προσκυνήσεως. Αὐτὰς δὲ τὰς εἰκόνας τιμῶμεν μὲν μόνου τὸν ἀσπασμὸν, ἢγεν τὸ φίλημα. Διαφέρει δὲ ἡ πρὸς τὴν εἰκόνα τὴν Σωτῆρος προσκύνησις ἀπὸ τὴν πρὸς τὰς τῶν ἀγίων, καθόσον ὅτοι διαφέρεται ἀπ' ἐκεῖνον. Ἐκείνη ὑφίσαται εἰς βαθυτάτην ὑπόκλισιν τῆς καρδίας ἔμπροσθεν τῆς εἰκονιζομένης Δημιουργῆς ότι δεσπότε τῶν ἔλων· αὗτη δὲ εἶναι φανέρωσις τιμῆς χρεωτεύμενης πρὸς τὰς ἀγίες, ὡς φίλας Θεοῦ, ότι συγγενῆ μεθ' ἡμῶν μέλη ἔνος ότι τε αὐτῆς σώματος τῆς Ἔκκλησίας.

Σημ. Γ'. Ἐντεῦθεν φαίνεται, ὅτι ἡ σωτήριος προσκύνησις τῶν εἰκόνων ἐκπίπτει εἰς τὸ ὅλεθριον ἀμάρτυμα τῆς εἰδοφολολατρείας α. ὅπόταν ὁ προσκυνητής προσκυνῇ μόνου τὴν εἰκόνα, προσηλόνων τὴν εὐλάβειάν της εἰς αὐτὴν· β. ὅπόταν νομίζῃ ἀγιωτέραν ταύτην τὴν εἰκόνα περισσότερον, παρ' ἐκείνην, ότι τηλατέραν μᾶλλον, ἢ τὴν πολυτελεσέραν, ἢ τὴν τεχνικωτέραν, παρὰ τὴν νεωτέραν ότι εὐτελεσέραν, ότι διὰ τέτο ορεμά δύσηνα πέταλα χρυσιδία, ἢ ἀργυριδία εἰς τὰς ἀνενδεεῖς τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀγίες ἄνδρας, ότι πολλάκις εἰς αὐτῆς τῆς Σωτῆρος, τὸ τολμηρότερον· γ. ὅπόταν δὲν θέλῃ νὰ προσευχηθῇ εἰς τόπον, ὅπερ δὲν εἶναι εἰκόνες, περικλείων τὸν πανταχότερα παρόντα Θεὸν εἰς ὅρια σενώτατα. Οὕτοι ότι τέτων ὅμοιοι θευθλαθεῖς Χριστιανοὶ προσάπτεστι μᾶλιν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀμωμῆτε πίσεως τῶν ὄρθοδόξων.

Σημ. Δ'. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν τοιέτων ἀπατῶν δύω μάλισα κανόνες εἰς ἔκαστον εὔσεβη συντελεῖσι· α. ἐκείνη μόνη ἡ λατρεία τῆς Θεοῦ εἶναι ἀληθῆς λατρεία, ἥτις γίνεται ἐκ καρδίας μετανούσις ότι ἀνυποκρίτε· καθότι ὅλα τὰ ἔξωτερικὰ συμεῖται τῆς λατρείας εἶναι φιλά δείγματα τῆς ἐσωτερικῆς πρὸς Θεὸν εὐλαβείας, χωρὶς τῆς ὅποιας δὲν ἀφελεῖται τίποτε. Διὰ τέτο τὸ Εὐαγγέλιον ζυτεῖ ἀπὸ τὰς ἀληθίνες προσκυνητὰς νὰ προσκυνῶστε τὸν Θεὸν εὐ

πνεύματι, ἥγεν ὅχι μόνον ἔξωτερικᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς μάλιστα, καὶ ἀληθείᾳ, ἥγεν ἀνυποκρίτως (Ιωάνν. 4, 23). β. νὰ προσέχῃ εἰς μόνον τὸν θεῖον λόγου, βέβαιος ὡν, ὅτι εἰς μόνον αὐτὸν περιέχεται ὁ κανὼν τῆς ὄρθδης τε Θεᾶς λατρείας, καὶ οὐ αἰώνιος ζωῆς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τε Χριστοῦ (Ιωάνν. 5, 39).

ΑΡΘΡΟΝ 5.

§. 5'. Ή τρίτη ἐντολὴ μᾶς ἐμποδίζει τὸ νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ καταφρόνησιν τῆς θείας δόξης αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἐναντίας μᾶς διδάσκει τὸν τρόπον τῆς ὄρθδης τοῦ Θεοῦ λατρείας.

Σημ. Α'. Μὲ τὸ ὄνομα τε Θεᾶς εἶναι ήνωμένη ή ὕψιστος αὐτεῖς δόξα, πρὸς τὴν ὁποίαν ὄφείλεστι τὰ κτίσματα πάντοτε νὰ προσφέρωσι τὸ μέγιστον σέβας. Διχῶς δὲ δύναται νὰ ἐκλιψθῇ εἰς μάτιν τὸ ὄνομα τε Θεᾶς, ἢ διὰ τῆς ἐπιορκίας, ἢ διὰ καταφρονιτικῆς ἀλλης καὶ ἀναξίας μεταχειρίσεως. Αμαρτάνεστι λοιπὸν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν

α) Οἱ βλάσφυμοι, οἵτινες προφέρεστι λόγγος ἀχήμονας καὶ βλασφήμες ἐναντίον τε Θεᾶς, καὶ τῶν θείων ἀνδρῶν. Τοιεστοι εἶναι οἱ λέγοντες τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν κακῶν· διότι δὲν δίδει εἰς αὐτὲς ὅ, τι ἐπιθυμεῖστιν· οἱ γογγύζοντες κατὰ τῆς θείας δικαιοσύνης εἰς τὰς δυστυχίας των· οἱ φέγγοντες τὴν ψροφὰν τῶν πραγμάτων τε κόσμου ὡς ἀπρονόητου, καὶ τολμῶντες νὰ κρίνωστι περὶ τέτων κατὰ τὰς πεπλανημένας αὐτῶν ὑπολύφεις, ἀνακρίνοντες τὴν ἀγίαν Γραφὴν, καὶ μὴ παραδεχόμενοι πολλά τινα τῶν ἐξ αὐτῆς, καὶ οἱ τέτων ὅμοιοι, οἵτινες καὶ εἰς τὴν παλαιὰν διαβόκην μὲ θάνατον ἐπαιδεύοντο α), καὶ τώρα ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν τῶν ὄρθδοξῶν, ὡς μέλη σαπιμένεις, ἀνίστα ἀποκόπτονται, διὰ νὰ μὴ μεταδώσωστι καὶ εἰς ἄλλες τῆς ἴδιας κακίας τὸ μίασμα β).

α) Λευϊτ. 24, 16. β) Α' Κορινθ. 5, 1—II. ȝ Τιτ. 3, 10.

β) Οι ἐπίορκοι, ὅσοι, ἢ Φευδᾶς παντάπασιν ὄμιλούσιν, ἢ ἀλιθῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπιτελεῖσιν ὄντερον τὸν ὄρκον, περιπαίζοντες τρόπου τινὰ τὸν Θεὸν, τὸν δόποιν προσκαλεῖσιν ἔφορον καὶ μάρτυρα τῆς ὄρκου. Κατὰ τῶν τοιέτων παντελὴ ὅλεθρον ἀπειλεῖ τὸ δρέπανον τῆς θείας ὄργης δ.α. σόματος τῆς προφήτεως Ζαχαρίας α).

γ) "Οσοι χωρὶς ἀνάγκης διὰ παραμικρὰ πράγματα ἔχονται εἰς τὸ σόμα τὸ ὑπερένδοξον ὄνομα τῆς Θεᾶς καὶ τὸ μεταχειρίζονται πολλάκις οἱ ἀσυνείδητοι καὶ ἐπὶ ἀξεῖσμαν καὶ εἰς ἀπρεπεῖς ὄμιλίας.

δ) Οἱ Φευδοπροφῆται, ὅσοι προλέγεσιν ἐν ὀνόματι Θεᾶς προφητείας φευδεῖται, καὶ καυχῶνται ἀποκαλύψας τινὰς ὄντεις, καὶ γόντος νοὸς γεννήματα.

ε) Οἱ παραβαίνοντες τὰς πρὸς Θεὸν ὑποχέσεις τῶν, καθὼς, φερὲ εἰπεῖν, ὅσοι ὑπόχονται νὰ ἀφιερώσωσιν ἐκ τῆς περισσίας τῶν μέρος εἰς σύζυγον σχολείων, ἢ τροφὴν πτωχῶν, ἢ νὰ ἀφήσωσι κάμπιαν ἀμαρτίαν, καὶ ἐπειτα δὲν ἐκπληρούνται τὴν ὑπόχεσίν των. Οὐδεποτε ἀλλοτε δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ ἀθετῶνται αἱ πρὸς Θεὸν ὑποχέσεις καὶ ὄρκοι, εἰμὴ δταν γίνωνται ἀνούτως πρὸς ἴδιαν βλάβεν, ἢ τὴν πλησίον, ὥπειος ἥτο δ ὄρκος τῆς Ήρώδεως 6), ἢ συμφωνία τῶν ἐπιβελῶν τῆς ζωῆς τῆς Παύλου γ), καὶ τὰ τέταν ὄμοια. Εἰς τοιαύτας περισάσεις προτιμότερον εἶναι νὰ ἀκυρώνηται δ ὄρκος, παρὰ νὰ πράττηται τὸ κακὸν διὰ τὸ ὄνομα τῆς ἀγαθῆς, καὶ χορηγῆται τῷ κακῷ οὐδὲν Θεῖ. Κατ' ἄλλον τρόπον ίδια Γραφὴ ρητῶς ἀπαιτεῖ τὴν πλήρωσιν τῶν ὑποχέσεων καὶ ὄρκων δ).

ζ) Οἱ ζυτώντες παρὰ θεῖς ζυτίματα ἀπρεπῆ, οἵου τὸ νὰ συνεργήσῃ εἰς πράξεις τῶν παρανόμων, θέλοντες νὰ κάμωσι συνεργὸν τῶν κακῶν τὸ ὑπεράγαθον "Ον.

Σημ. Β'. Ἐκ τῶν ριθέντων συμπεραίνεται, ἔτι ὁ νόμιμος ὄρκος εἶναι συγχωρημένος, καὶ διαταγμένος μάλι-

α) κεφ. 5, 4. 6) Ματθ. 14, 9. γ) Πράξ. 32, 12. δ) Αριθμ. 30, 2. Δευτερον. 23, 22 — 24.

εις απὸ αὐτὸν τὸν Θεὸν α), ὅσις καὶ αὐτὸς τὸν μετεχεῖρι-
μη πρὸς περισσοτέρουν τῶν ἐπαγγελιῶν τε βεβαιώσιν β),
καὶ οἱ ἀγιοι ἀνδρες ὡσαύτως εἴς τε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέ-
αν Διαδίκην γ). διότι πάσις ἀντιλογίας πέ-
ρας εἰς βεβαιώσιν ὄρκος, κατὰ τὴν Παύλον τὴν
μαρτυρίαν (Μέρ. 6, 16). Εἰς δύων δὲ περισσότεροι γί-
νεται νόμιμος ὁ ὄρκος, α. ἢ ἐπὶ κριτηρίων ὑπὲρ δικαιασ-
σωτηρίας, ἢ ἔαυτες τινες, ἢ τὴν πλησίον· β. ἢ κατ' ἀπαι-
τησιν ἡγεμόνος τινὸς περὶ πραγμάτων ὅχι ἐναντίων εἰς
τὸν θεῖον νόμον. Τοιότον ὄρκον ὁ Χριστὸς δὲν ἀπαγορεύ-
ει, ἀναγκαῖον δηλονότι καὶ νόμιμον, ἀλλὰ ἢ τὸν φευδῆ,
ἢ τὸν μάταιον τὸν περὶ μικρῶν καὶ χωρὶς ἀνάγκης γινόμε-
νον, ἢ τέλος τὸν ἀπρεπῆ, ὃσις δηλονότι γίνεται ὅχι εἰς
τὸν κριτὴν τῶν ἐννοιῶν Θεὸν, ἀλλ' εἰς τὰ κτίσματα, ἐ-
πάνω τῶν ὅποιων ἀφρόνως ἄμυνσεν οἱ Ἱεράτει (δ). διότι καὶ
ὅτι ἐπὶ τῶν κτίσμάτων ὄρκος, κανὸν νομίμως γίνεται, εἶναι
ὄμοιος ἀπαγορευμένος ε). Μικάριοι εἶναι ὅσοι Χριστι-
ανοὶ εἰς τὴν διαγωγήν των ζωσι τόσον εἰλικρινῶς καὶ σικαί-
ως, ὡς τὸ Ναι των πιστεύεται ὡς ναι, καὶ τὸ Οὐ των,
ὡς οὐ ἀληθινὸν χωρὶς ἄλλης βεβαιώσεως.

Σημ. Γ'. Εὐ φῷ ἀπαγορεύει ἢ ἐντολὴ αὗτη τὸν ἀ-
πρεπῆ μεταχείρισιν τὴν θείαν ὄντας, μᾶς διδάσκει ἐξ
ἐναντίας τὸ προστικὸν σέβας, μὲ τὸ ὄκοπον πρέπει νὰ ὀ-
νομάζωμεν τὸν Θεὸν, καὶ γενικῶς τὸν τρόπον τῆς πρὸς
αὐτὸν χρεωσθεμένης ὑπὸ τὴν ἀνθρώπῳ λατρείας. εἶναι δὲ ἢ
λατρεία τῆς Θεᾶς, μαρτυρία τῆς ἐσωτερικῆς πρὸς
αὐτὸν ὑποταγῆς, περὶ τῆς ὅποιας εἴπορεν ὅλιγα
τινά (Μέρ. Α. Τμῆμ. Α. Αρθ. Γ'). Τὰ οὖσιάδη μέρη τῆς
θείας λατρείας εἶναι δύω, ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, καὶ ὁ φό-
βος αὐτῇ ἡ ἀγάπη τῆς Θεᾶς εἶναι διάπυρος ἐπιθυμία,
καὶ κρίσις τῆς ψυχῆς εἰς τὸ νὰ ἐνωθῇ μὲ
τὸν Θεὸν, ὅστις εἶναι "Οὐ ἀξιώτατον ἀγά-
πης, μᾶλλον δὲ ἢ ἀγάπη αὐτή η). Γίνεται

α) Εξοδ. 22, 11. καὶ Δευτερ. 6, 13. 6) Εξρ. 6, 16. γ)
Β. Κορινθ. 1, 23. δ) Ματθ. 5, 34 — 37. καὶ 23, 16 — 32.
ε) Ἰακώβ. 5, 12. ε) Ματθ. 22, 35.

δὲ ή ἔνωσις αὗτη διὰ τῆς ἀδιακόπτες καθαρᾶς μνείας τῆς Θεᾶς, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς. Τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἔξι· α. τὸ ὄρθως φρονεῖν περὶ τῆς θείας μεγαλωσύνης, συνημμένου μετὰ τῆς ἐξασκήσεως εἰς τὴν θείου νόμον τὰς ἐντολάς· β. ὑψωσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πλησίασις εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτός τε διὰ θερικῆς προσευχῆς· γ. ζῆλος ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς θείου αὐτῆς ὀνόματος· δ. εὐχάριστος εὐγνωμοσύνης διὰ τῆς παρθητικῆς κύρους καὶ ἐξομολόγησις τῆς ἀληθεῖς πρὸς αὐτὸν λατρείας· ε. ἀφιέρωσις πάσις ἐλπίδος εἰς τὸν πατρικὸν αὐτῆς πρόνοιαν, καὶ παντελῆς ὑποταγῆς μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ὑψία προσάγματά τε· ζ. ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἴση μὲν ὅσην ἐπιθυμήμενον νὰ ἀγαπώμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Θεόν· διότι, έάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς μισεῖ, φεύγεις εἶσι (Α. Ἰωάνν. 4, 20).

Ἐναυτίαι εἰς ταύτας τὰς ἀρετὰς εἶναι αἱ ἐπόμεναι πακίαι· α. ἡ πρὸς Θεὸν ἔχθρα, ἥτις ὑφίσαται εἰς τὸν παράβατον τῶν ἐντολῶν τε· β. ἡ πνευματικὴ ὀκνηρία, ἡ ἀκιδία, ἥτις εἶναι τὸ νῦν ἀμελῆτις τὰ καθίκοντα τῆς εὐσεβείας, οἷον τὸν μνήμην τῆς Θεᾶς, τὸν προσευχὴν, τὸν φοίτησιν εἰς τὰς θείας ναές, κτλ. γ. ἡ πρὸς Θεὸν ἀχαρισία, καὶ γογγυσμός· δ. ἡ ἀμετρος πεποίθησις εἰς τὸν εὐσπλαγχνίαν τῆς θεᾶς· ε. ἡ παντελῆς ἀπόγνωσις. Τὰ δύο ταῦτα καὶ ἀμαρτίαι κατὰ τὴν ἀγίαν πνεύματος λέγονται.

Σημ. Δ'. Τὸ δεύτερον ἐστιώδες μέρος τῆς θείας λατρείας εἶναι ὁ φόβος τῆς Θεᾶς, ὅχι δουλικὸς, ἀλλ' ὑϊκὸς, ὃς τις ὑφίσαται εἰς τὸ νὰ συλλογίζηται καθ' ἐκάστην ὁ ἄνθρωπος τὸν παντοδυναμίαν καὶ δικαιοσύνην τῆς Θεᾶς, καὶ νὰ φυλάττηται ἀπὸ τὸ νὰ πράττῃ πᾶν ὅ, τι ἀποβλέπει εἰς ὕδριν καὶ φρόνιμον τε· έάν δὲ πράξῃ τι τοιότον νὰ λυπῆται· διότι παρώργιστε τὸν εὐεργετικὸν αὐτῆς Θεὸν καὶ πατέρα. Τὴν θεία φόβον χαρακτηριστικὰ σημεῖα εἶναι· α. ἡ πνευματικὴ πτωχεία, ἥτις ὑφίσαται εἰς τὸ νὰ ταπεινώηται τὸ φρόνιμά τε ἐνώπιον τῆς Θεᾶς, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι

πταισις ἐμπροσθεν τῇ δικαιίᾳ τα κριτήρια. Ἐναυτία τῆς πνευματικῆς πτωχείας εἶναι ή Φαρισαϊκὴ ὑπερηφάνεια, διὰ τὴν ὅποιαν θαρρεῖτις εἰς τὰς ἀρετάς της, καὶ ὑφόνεται ὑπὲρ τὰς λοιπὰς τῶν ἀνθρώπων· β. ή Μετάνοια, ἢγεν ή μετ' ἐλπίδος εἰς τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν ὄμολογία τῶν ιδίων ἀμαρτιμάτων, ἥτις, ὅταν γίνεται διὰ σύμματος, λέγεται ἐξομολόγησις. Ἐναυτία εἰς ταύτην εἶναι ή ἀμετανοΐσια, ἢγεν οὐδὲν ὅπερις ὅπνος εἰς τὴν ἀμαρτίαν· γ. ή Νικεία, ἢγεν ή διὰ ἀποχῆς βρωμάτων χαλίνωσις τῶν παθῶν, ὅταν ἐξαγριώνωται ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρον τραφῆν καὶ τρυφήν α). εἰς ταύτην ἐναυτία εἶναι ή ἀκολασία, ἢγεν ή ἀπόλυτος ἐλευθερία εἰς τὰς τῇ σώματος ὄρεζεις, ἐκ τῆς ὅποιας γεννᾶται ή ἀκρασία, καὶ γαζριμαργία, καὶ ὅλα τὰ βαρύνοντα τὸν υἱὸν ἀμαρτύματα, ἐκ τῶν ὅποιων μᾶς παραγγέλλει νὰ προσέχωμεν οὐ Σωτήρ θ). δ. ή ἀρετὴν τις ἔαυτῃ, ἢγεν ή ἀποφυγὴ τῶν ἐμποδίων τῆς σωτηρίας μας, ὃσον ἀρεσά καὶ ἀνηνι ταῦτα εἰς ήμᾶς· ὅτῳ καταφρουῆμεν τιμᾶς, πλέτη, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πολλάκις, ὅταν μᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς ἐργασίαν τῶν πρὸς Θεὸν καθηκόντων. Ἐναυτία εἰς τότο εἶναι ή διὰ ὅλης προσπατάλευσις εἰς τὰ βιωτικὰ, καὶ ή ἀνθρωπαρέσκεια,

α) Διὰ τύτο ή ἀρχαία Ἐκκλησία διώρισε κατ' ἀρχὰς τὰς ηγησίμιας ημέρας δύω μὲν ἐνδομεδικὰς, καὶ ἐκάσην ἐνδομάδα δηλ. τελετμένας, τὴν Τετράδια καὶ τὴν πυραπενήν, μίαν δὲ μόνην ἐγήσιον τὴν πρὸ τῷ Πάσχα, ἥτις κοινῶς ὠνομάζετο Τεσσαρακοστὴ, εἰς ἄλλας μὲν τόπων τεσσαράκοντα ημέρας ἐπικρατεῖσα, εἰς ἄλλας δὲ ὀλιγιωτέρας, καὶ εἴστινας μίαν μόνην ημέραν (Εὐαές. Ἐκκ. Ἰσορ. 5, 26). Ἐκ δὲ τῶν ηγησίμων οἱ μὲν ὄγκρατεύοντο ἀφ' ἵλα τὰ ἐμψυχα· οἱ δὲ ἐτρωγον ιχθύας μόνον, οἱ δὲ καὶ πετεινά, οἱ δὲ ἔηρον ἀρτον, καὶ ἄλλοι τέλος ηγησίμων ἔως τῆς Θ. ὥρας, ἐτρωγον ὕσερον διάφορα βρώματα (Σωκρ. Ἐκκ. Ἰσορ. 5, 22). Πριῶντος τῷ χρόνῳ, ἐπεκράτησεν εἰς ὅλης τὰς ηγησίμιας η πρὸ τῷ Πάσχα νὰ ηνιαὶ 40 ημέρων· μετὰ ταῦτα εἰπόχθησαν καὶ λοιπαὶ Δ. ηγησίαι ἐτήσιοι ἐπταήμεροι πάσαι, ἵποια εἶναι ή πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, οἷς βεβαιίνει ὁ Βαλδουμ. (Ἐρωτησ. 53). Τὴν δὲ εἰς Ρώμην ἐκπατλαῖσι συνειδιθεῖσαν ηγησίαν τῇ Σεββάτῃ (Σωκρ. αὐτίδ.), ἐμπόδισεν ὕσερον ρήτως η ἐν Τρύπῃ Οἰκεμενική· Κανέν 55.

β) ΛΥΚ. 21, 34. Α'. Θεσσαλ. 5, 6.

καὶ προτίμησις τῆς πρὸς ἀνθρώπους φόβος, παρὰ τῆς πρὸς Θεὸν, τὴν ὅποιαν ῥήτως ὁ Σωτῦρ. ἀπηγόρευσεν α.). "Οσὶς τυπός μάκριῶν ὅσαι χαρακτηρίζουσιν εἴπομεν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ φόβου, ἐκεῖνος εἶναι καὶ ὑνομάζεται ἀληθῶς Σεοσεβῆς.

ΑΡΘΡΟΝ Ζ'.

§. η'. Η τετάρτη ἐντολὴ μᾶς προσάσπει νὰ συνερχόμεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰς Κυριακὰς, καὶ τὰς λοιπὰς ἑορτὰς, διὸ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸν κτίσην τὴν ἀπὸ τῶν κτισμάτων εἰς αὐτὸν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ λατρείαν, οἰκοδομοῦντες ἄλληλους εἰς τὴν πίσιν διὰ τοῦ θείου λόγου.

Σημ. Α'. "Εξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἔχαριστεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἐργαζώμεθα τὰ νενομισμένα ἐπίγεια ἐργαμας· διώρισε δὲ ἀπ' ἀρχῆς κόσμον β) μόνην τὴν ἑβδόμην νὰ τὸν λατρεύωμεν, ἐκπληρώντες εἰς αὐτὸν χρέος δικαιοτάτου καὶ παντοτικόν γ). ὕνομάδη δὲ ἡ ἑβδόμη ἡμέρα Σάββατον, τὸ ὅποῖς ἐρμηνεύεται κατάπαυσις· διότι ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἐργῶν τα, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ καταπαύωμεν ἀπὸ πᾶσαν ἐργασίαν· καὶ οὐ περὶ τῆς Σαββάτου νομοθεσία ἀνήκει ὅχι μόνον εἰς τὸν ἱεραρχικὸν τῶν Ἱεδαίων νόμου (διότι ἔτως ἐπρεπε καὶ τέτο μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Σωτῆρος παντάπασι νὰ καταργηθῇ) δ), αλλὰ καὶ εἰς τὸν ἡδικὸν, ὡς ἡμέρα μία τῆς ἑβδομάδος ἀφωσιωμένη εἰς τὴν θείαν λατρείαν· διὰ τέτο παρὰ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας μετετέθη εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀνασάσεως τῆς σωτῆρος Χριστοῦ, διὰ τῆς ὅποιας κατέπαυσε, καὶ ἐτελείωσε τὸ ἐργον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπὸ τῆς ουκτῆς Φαραὼ τῶν πιεσῶν ἔλευθερίας. Βαρτάζετο δὲ ἡ

α.) Λύκ. 12, 4. β.) Γενέσ. 2, 2. γ.) Α' διαλείπτως προσεύχεσθαι.

λ.) Θεσσαλ. 5, 17. δ.) Κεφαλ. 2, 16—17.

Κυριακὴ ἀπὸ τῆς ἀποσολικῆς ἀκόμη χρόνος, ὡς φαίνεται (Πράξ. 20, 7. καὶ Α' Κορινθ. 16, 2. καὶ Ἀποκαλύψ. 1, 10), ὅπερ ἐπὶ βίτῶς Κυριακὴ ἀνομάζετο, ἐπέχελας ζου σις αὐτὸν οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ πᾶσαν ἔργασίαν, κατὰ τὸν 29 κανόνα τῆς ἐν Λασδικείᾳ Συνόδου, παρεκτὸς ἄν εἰτύχαινεν ἀναγκαῖας τις περίσσασις, ὡς λέγει ὁ Βαλσαμῶν ἔξιγόμενος τὸν βιθέντα κανόνα. Καὶ αὗτοὶ δὲ οἱ παλαιοὶ νόμοι ὕσερον διώρισαν ἀπαραιτητεν τῆς Κυριακῆς τὴν ἀργίαν εἰς δλες πλὴν τῶν γεωργῶν, τὰς ὅποις ἐπέταξεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην Λέων ὁ αὐτοκράτωρ. Καὶ αὗτη μὲν ἦτο ἡ μόνη οχεδὸν τῆς παλαιᾶς Ἔκκλησίας ἑορτή· προϊόντος δὲ τῇ χρόνῳ, προστεθέμισαν ἐπὶ ἄλλαι διάφοροι ἑορταὶ Δεσποτικαὶ ἢ Μαρτυρικαὶ, ὑπὸ τῇ μεγάλῃ Κωνσαντίνῃ αἱ περισσότεραι, ὃς εἶχε νόμοθετήσει νὰ ἑορτάζηται ἢ οὐ παρασκευή α). Τελευταῖον ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διώρισε διὰ Νεαρᾶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑορτῶν δλες τῇ ἑταῖς, τὰς ὅποιας διαιρεῖ εἰς τελέως ἀπράκτες, καὶ ἀπὸ μέρες ἀπράκτες β). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἑορτῶν. Ἀγιάζεται δὲ ἡ ἑορτὴ κατὰ τὴν ἐντολὴν τῇ Θεε· α. διὰ τῆς καταπαύσεως ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, γινομένης ὅχι μόνον ἀπὸ τὴς κυρίες, ἀλλὰ ἐπὶ τὰς δλες ὃς ὑπηρέτας, διὰ νὰ ἀπολαύσωσιν δλοι κοινῶς ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ἀναμνήσεως τῶν περὶ ἡμᾶς τῇ Θεῇ εὑεργεστῶν, ἢ νὰ ἐναρχολῶνται εἰς τῇ θεᾶς τὴν λατρείαν, μακρὰν ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας ἢ ἀχολίας. Μόνη ἡ σωτηρία ἐῳδεῖαι τῇ πλησίον συγχωρεῖ τὴν παράβασιν τῆς ἀργίας τῶν ἑορτῶν, ὅποτε ἀναγκαῖας τις περίσσασις, οἷον ἔχθρῶν ἐπιδρομὴ, ἢ πυρκαϊά, ἢ ἀδένεια, ἢ ἄλλοτι περιζατικοῦ, ἀνεπίδεκτον ἀναβολῆς καιρῷ, ἀπαιτεῖ τὴν διὰ ἔργασίας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων. Τοιαύτη ἔργασία ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς φύλαξιν, παρὰ παράβασιν τῇ θεῖᾳ νόρᾳ, ἢ τέτο βεβαιοῦ ἢ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εἰπὼν „Τὸ σά-

α) Εὐσέβ. ἐν Βίοι αὐτῷ ἢ Σωζόμ. ισορ. 1, 8. β) Οὐδὲ τὴν Νεαρὴν ταύτην παρὰ Λευγχλασίᾳ Τίμ. 1, Σελ. 160.

εαυτον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, ἔχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον“ (Μάρκ. 2, 27). β. Διὰ τῆς προσφοιτήσεως εἰς τὸν ναὸν τὸν Κυρίον, καὶ παρρησιασμένης διξολογήσεως, καὶ φαλμωδίας τὴν ὀνέματος τε εἰς τὰς δημοσίες συνάξεις α), ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τῆς μετ’ εὐλαβείας ἀκρούσεως τῆς διδαχῆς τῆς θείας λόγου, διὰ μέσου τῆς ὅποιας προκέπτομεν εἰς τὴν εὐσέβειαν. γ. Διὰ τῆς κατὰ μόνας προσευχῆς καὶ ἀνυψώσεως τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν, ὅπότε μάλιστα περιεάσεις τινὲς μᾶς ἐμποδίζεστι νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰς διωρισμένας ἡμέρας. Τότε ἔπει τὸν εὔρεθρον, πρέπει νὰ προσευχῶμεθα, καὶ ταῖς ἁστροντεσ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ γόνῳ κάμπτοντες εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῆς θρέψεως τῆς θείας μεγαλωσύνης. Συμειωτέον δὲ, ὅτι ή γονυκλισία τὰς Κυριακὰς ὀλας, καὶ τὰς μεταξὺ τῆς Ηλίαχα, καὶ τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέρας εἶναι ἐμποδισμένη ἀπὸ τὴν Α'. οἰκουμενικὴν Σύνοδον, καὶ ὕζερον ἀπὸ τὴν ἐν Τρελλῷ (Ιαν. 90). Τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας, καὶ μάλιστα τὰς νησίμας συνεδίζεται ἀπὲ τῆς πιεζός τὸ σεβασμιώτατον, καὶ ἀγιάστατον τέτο ἔθος, τὸ ὅποιον καὶ ή ἀρχαιότης τῆς Ἐκκλησίας ἐτίμησε, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν ἀγίων αὐτῆς Ἀποσόλων ἐκύρωσε β). δ. Διὰ τῆς μελέτης τῶν ιερῶν βιτελίων, ἐκ τῶν ὅπειων εἰς ἑκαστον σίκου πρέπει νὰ διδάσκωσιν οἱ πατέρες τὰ τέκνα, οἱ κύριοι τὰς δέλτας, οἱ διδάκαλοι τὰς μαθητὰς, οἱ ἀνάτεροι τὰς ὑποκειμένας, καὶ ἑκαστος τὸν πλησίον τε, ὁδηγεῖντες αὐτὲς εἰς τὸν νόμον Κυρίον καὶ τὸν φόβον αὐτῆς. ε. Διὰ τῆς βηθδείας τῶν ἐν ἀνάγκαις, καὶ διανομῆς ἐλέσεως εἰς τὰ προσήκοντα μέρη, τὸ ὅποιον πρέπει μάλιστα νὰ κάμνωμεν τὰς ἔσορτας, διαμοιράζοντες ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μας τὴν δυνατὴν βοήθειαν α. εἰς τὰς ὑπιρέτας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀξίες τῆς μιᾶς των ἐργάτας τῆς φυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας γ).

α) Ἔερ. 10, 25. 6) Λαζ. 22, 41. Πράξ. 7, 60. κ 20, 36.
 κ 21, 5. γ) Λαζ. 10, 7. κ A'. Κορινθ. 9, 13 — 14 κ A'. Τιμοθ. 5, 17. 18.

β. εἰς σύζασιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ὅποιων
ζολισμὸς ἔξαιρετος εἶναι ἵερεῖς σπεδαῖοι, ψάλ-
ται, ἀναγνῶσαι, καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἱερὰ σκεύη· γ. εἰς
οἰκοδομὴν σχολείων, νοσοκομείων, καὶ αἱχμαλώτων ἔξ-
αγόρασιν· δ. τὸ ἀναγκαιότατον, εἰς διατροφὴν πεινῶν-
των, καὶ κυθέρωνσιν οἰκογυνειῶν πτωχῶν. Ἡ ἐλεημοσύνη
εἶναι ἀξιοπρεπεσάτη σύντροφος καὶ ὄπαδὸς τῆς τε Θεᾶς λα-
τρείας, τὴν ὅποιαν ἀπὸ τῶν ὑποζολικῶν ἀκόμη χρόνων
εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις ἔκαμναν πάντοτε οἱ Χριστιανοί *).

Οὓς πολιτεύεται κατὰ τέττας τὰς κανόνας, ἐκεῖνος ἀγιά-
ζει τὸ Σάββατον, ἥγεν τὴν ἀληθινὴν κατάπαυσιν, τῆς
ὅποιας τὴν τελειότητα θέλομεν ἔχειν εἰς τὴν μέλλου-
σαν ζωήν.

Σημ. β'. Ἀμαρτάνεσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν
α. οἱ διὰ ἀμετρον πλέτε ἐπιθυμίαν ἐργαζόμενοι
τὴν Κυριακὴν, καὶ ἀχολούμενοι εἰς τὰς βιωτικὰς μερί-
νας· διότι ὀλίγην ἔχοντες ἐλπίδα καὶ πίσιν εἰς τὴν πρό-
νοιαν τε Θεᾶς φανταζόμενοι, ὅτι τὰ κέρδη των εἶναι καρ-
πὸς τῶν ιδίων ιδρώτων, ὅχι τῆς εὐλογίας τε Θεᾶς· διὰ
τέττο πολλάκις τὰ τοιαῦτα κέρδη σκορπίζονται εἰς τοὺς
ἀνέρους.

ε. Ὅσοι δὲν συχνάζεσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ ψυ-
χρέτιτα πρὸς τὴν θρησκείαν, ἢ διὰ ἀκυδίαν, ἢ διὰ ἐσ-
φαλμένην δόξαν, ὅτι ἡ εἰς τὰς δημοσίες συνάξεις θεία
λατρεία δὲν ἔχειτι περισσότερον ἀπὸ τὴν κατ' οἶκον γι-
νομένην. Ὄσαύτως καὶ ὅσοι ὑπάγεστι μὲν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, ὑπάγεστι δὲ διὰ ἀνθρωπαρέσκειαν, ἢ διὰ συνήθει-
αν μόνον, μὴ δεικνύοντες κάνεν σέβας εἰς τὰς ἱερὰς τελε-
τὰς, ἀλλὰ φλυαρέντες, ἀζειζόμενοι, καταλαλέντες τὸν
πλησίον, καὶ ὅταν τύχῃ, καταφρονέντες τὴν διδαχὴν τε θεία
λόγον, ἢ κρίνοντές τον κατὰ τὰς ιδίας ἐννοίας, καὶ εἰς τὰ
οχήματα καὶ φράσεις τῆς διδάσκοντος καταναλίσκοντες τὸ
εἰς τὰ ἱερὰ λόγια χρεωσάμενον σέβας.

*) α'. Κορινθ. 16, 1. § β'. Κορινθ. 9, 5. § Ἔθ. 13, 16.

γ. "Οσοι δὲν ἔναχολεύνται εἰς εὐσέβων βιβλίων ανάγνωσιν, ἀλλ' ἐξ ἔναντίας ἀναγνώσκεσι σκανδαλάδη, καὶ ὅλεθρια συγγράμματα, ᾧ ἐξόδευστοι τὴν ἀργίαν εἰς μέθην, καὶ ἄτακτα παιγνίδια, καὶ διεσφαρμένας σύναντας φρέσκες, καὶ διατριβάς. Τέτε μόνον εἶναι συγχωρητένη ἡ εὐθυμία καὶ διατριβή εἰς τὰς ἑρπτὰς, ἵποτε ἀποβλέπει μόνον τὴν ἀνακάριτιν τῶν σωρατικῶν κόπων, χωρὶς νὰ βλαψῇ μήτε τὰ εὐθυμεῦντος τὴν φυχὴν, μήτε τὸν πλησίον εἰς τὸ παραμικρόν.

δ. Ὅσοι ποιμένες ὅντες δὲν διδάσκεσσι εὐσεβῶς τὸ ποίμνιόν των, μήτε κυρύττεσσιν εἰς αὐτές τὸν λόγον τὴ Θεῖη, ἢ αὐτοὶ δι ἑαυτῶν, ἢ ἂν ἦναι ἀδύνατοι πρὸς τέτο; διὰ μέστη καὶ ἀξίων ἱεροκυρύκων, ἢ δι ἀναγνώσεως ἐκ-
πληκτιασικῆτινος βιβλίου. Οὕτοι εἶναι οἱ μήτε αὐτοὶ ἐμ-
βαίνοντες εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Θεᾶς, μητ' ἄλλος διη-
γόντες νὰ ἔμβωσιν *). Ὁσαύτως ἀμυρτάνεσσι καὶ ὅσοι
ἀναγνῶσαι ὅντες, ἢ φάλται, ἢ ἱεροκύρυκες, ἢ ἀπλῶς
ὑπηρέται τῆς Ἔκκλησίας ὅποιοιδήποτε, κάρμνσσι τὸ ἕρ-
γον τῶν ἀνευλαβῶν, ἢ ἀπροσέκτως, ἢ ἀμαζῶς, καὶ σκαν-
δαλίζεσσιν ἀντὶ νὰ ὠφελήσοιται τὸν πληγτὸν τῶν, διὰ τὸν
ἐποῖον ὁ Χριστὸς ἀπέθανε.

ε. "Οσοι ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν υπαρχόντων δὲν δί-
δεσι καὶ τὸ ἐλάχιστον μέρος εἰς τὰς ἀναγκαῖας πνευμα-
τικὰς χρείας, ἀλλ᾽ ἣ καταθάπτεται τὴν περιεστίαν των
εἰς τὰς κόλπες τῆς Μαμρανᾶ, ἣ τὴν ἔξοδευτιν εἰς ἀπο-
λαύσεις ὥδουν ἀθεριτών, ἣ εἰς παιγνιδία ζημιώδην, οἷον
κύβες, χαρτία, καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὅποια, ἐπίταν παι-
ζωνται αἰχροκερδῶς καὶ ἀπονενομένως, ἀφανίζονται καὶ τὴν
περιεστίαν, καὶ τὴν ὑγείαν τῆς παιζοντος, καὶ τὴν ψυχήν τε
κολαύζονται, ὡς ἐξορίζονται ἐξ αὐτῆς τὴν θεοσέβειαν διὰ
τῶν συχνῶν ὅρκων, καὶ ἀρῶν, καὶ βλασφημιῶν τῆς Θείας ὁ-
νόματος· τὰς τοιέτας αἰχροκερδεῖς οὐχι μόνον ἡ Ἑκκλη-
σία τῆς Χριστοῦ κατακοίνει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔξωτερική φιλοσο-

^{*)} März 23., Jg.

φία τὰς συγκαταριθμεῖ μὴ τὰς ληγάς *). Όλοι οἱ εἰς τὰ προτεθέντα ἐγκλήματα ὑπεύθυνοι βεβηλόνεσι τὸ σάββατον, ἀντὶ νὰ τὸ ἀγιάσωσι, καὶ σερένται τῆς μελλότης ἔκεινης μεγάλης ἑορτῆς τῆς μετὰ τῶν δικαίων καὶ ἀγίων ἀνδρῶν μεγαλοπρεπέσατα τελετείνης εἰς τὰς αἰῶνας.

Συμ. Γ'. Αἱ προειρημέναι τέσσαρες ἐντολαὶ διδάσκασι περὶ Θεῶν, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὄφειλομένης λατρείας· αἱ δὲ ἐπόμεναι ἔξι ἀποθλέπεστι τὸν πλισίον, τέλος ἔχεσται τὴν εἰρηνικὴν καὶ εὐδαιμονία διαγωγὴν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.

ΑΡΘΡΟΝ Η'.

§. 9. Η πέμπτη ἐντολὴ πρόσδασσει νὰ προσφέρωμεν τὴν ὄφειλομένην τιμὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν· ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα τῶν γονέων συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ήγειμόνες, οἵτε τῆς πνευματικῆς, καὶ οἱ τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας, καὶ οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ εὐεργέται, καὶ οἱ γέροντες, καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ εἴτε καθ' ηλικίαν, εἴτε κατὰ συγγένειαν, εἴτε κατ' ἄλλην τινὰ σχέσιν ἀνώτεροί μας.

Συμ. Α'. Η ἐντολὴ αὕτη ἔχει μεγάλην ἔμφασιν εἰς ὅλιγα λόγια, διότι προςαστεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν μερικῶν ἐνὸς ἐκάστης χρεῶν, ἢγνω

α. Νὰ τιμῶμεν τὰς κατὰ σάρκα γονεῖς ἡμῶν· μέρισαται δὲ ἡ τιμὴ αὕτη εἰς τὸ νὰ τὰς ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς σεβώμεθα ἀπὸ καρδίας· νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτὰς ζητῶντες τὴν εὐλογίαν των εἰς ὅλας τὰς ἀξιολόγης ἐπιχειρήσεις μας, καὶ ὑπερασπίζοντες τὴν τιμὴν των, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ· νὰ ὑποφέρωμεν ὑπομονητικῶς τὰ ἐλαττώματά των, καὶ νὰ τὰς εὐχαριστῶμεν εὐγνωμένως διὰ λόγων, καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας των, τρέροντες

*). Ο μὲν τοι κυβευτής, καὶ ὁ λωποδύτης καὶ ὁ ληγής τῶν ἀγελευθέρων εἰσὶν, αἰσχροκερδεῖς γάρ. Αριστοφ. Ήδικ. Νίκοι. 4.

αὐτές, ἢ βοηθεύντες τὸ κατὰ δύναμιν, ὅταν μάλιστα γιράσωσιν. Ἀριστείως δὲ ἢ οἱ γονεῖς προσάσσονται ἀπὸ τὴν θείαν ἐντολὴν νὰ τρέφωσι τὰ ἴδια τέκνα, ἵνας φεδάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἵκανην εἰς πρόνοιαν τῆς ὑγείας των, νὰ τὰ διδάσκωσιν ἐπιμελῶς διὰ σοφῶν διδασκάλων τὸν νόμου τῆς Θεᾶς, ἢ τὰ ἥθη τὰ χριστὰ, ἢ τὰς ὁποίας εἶναι ἐπιτήδεια, ἐπιζήμιας, προσέχοντες νὰ μὴ διδωσιν αὐτοὶ εἰς αὐτὰ ποτὲ κακὸν παραδειγμα, ἀλλὰ νεθετεύντες τὸν φόβον τῆς Θεᾶς, ἢ προσφερόμενοι πρὸς αὐτὰ μὲ πραότητα ἢ φρόνιμον οἰκονομίαν, ἢ διόρθωσιν τῶν ἔλαττων μάτων των^{*)}. Μία δὲ ἀπὸ τὰς μεγίστας φροντίδας περὶ τῆς εὑδαιμονίας τῶν τέκνων αὐτῶν εἶναι τὸ νὰ σπεδάζωσι νὰ τὰ ἐγκαταλέγωσιν εἰς ἐκεῖνο πάντοτε τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὅποιον κλίνσιν ἐκ τρύσεως, ἢ φαινούνται εὐφυῖαι, ἢ ἐπιτήδεια, ὡς ὑπὲ τῆς θείας προνοίας εἰς τέτο διαρισμένα. "Οσοι δὲ γονεῖς βιάζεσθαι τὰ τέκνα των νὰ ἀναδεχθῶσιν ὅτι ἐπάγγελμα θέλεσθαι αὐτοὶ, ἢ τὸ τυχόν, χωρὶς νὰ ἐρευνήσωσι πρῶτου πρὸς τὶ κλίνει τῶν παιδίων ἢ φύσις, ἕτοι γίνονται φερετῆς μᾶλλον, ἢ εὐεργέται ἀληθινοὶ ἢ τέλειοι τῶν τέκνων αὐτῶν. Τέσσαρα δὲ εἶναι γενικῶς τὰ κυριότερα μέτα τῆς καλῆς τῶν τέκνων ἀνατροφῆς· α. ἡ ὄρθη τῆς θείας νόμου, τῶν γραιμάτων διδασκαλία· β. ἡ διὰ τῶν οἰκείων καλῶν παραδειγμάτων οἰκοδομὴ εἰς τὴν ἀρετὴν· γ. ἡ διὰ λόγων συμβελὴ, ἐνιοχύστα μὲν εἰς πράξιν τῆς ἀγαθῆς, ἀνακαλέστα δὲ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα· δ. ἡ φροντὶς περὶ τῆς εὐτυχίας αὐτῶν διὰ τῆς εἰς τὸ προσῆκον ἐπάγγελμα ἐγκαταλέξεως, ἢ τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων χορηγίας. "Ολας δὲ αὗται αἱ πράξεις πρέπει νὰ ἦναι συναδευμέναι μετὰ θερμῆς πρὸς θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῆς.

β. Νὰ τιμῶμεν τές ἡγεμόνας ὡς χριστὸς διοικητάς μας μετά θείου· ύψιστας δὲ αὗτη ἡ τιμή· α. εἰς τὸ νὰ μηρεῦσι πιεσθεῖ πρὸς αὐτές· β. εἰς τὸ νὰ ὑποτασσώμεθα μετὰ χαρᾶς εἰς τὰς προσαγγάς ἢ τές νόμας αὐτῶν, ἐνόσῳ εἴ-

*) Ἐφισ. 6, 4. Δευτερον. 6, 7. § 12, 19. Κολασ. 3, 21.

ναι σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον τῆς Θεᾶς· γ. εἰς τὸν νὰ πληρώμεν εὐθελεσίας τὴς διδαστομένας φόρας, καὶ νὰ διαδεχώμενα τῆς πολιτείας τὰ βάρια^{α)}. δ. εἰς τὸν νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν^{β)}. Ἀμοιβαίως δὲ καὶ οἱ ἡγεμόνες χρεωξῖσι κατὰ τὸν θεῖον νόμον· α. νὰ συνεργῶσιν εἰς τὴν πρόσδον τῆς βασιλείας τῆς Θεᾶς, ἢγεν εἰς τὸν πλατυσμὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου, ὁδηγῶντες διὰ αὐτῆς τὴς ὑπικόδιας πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ὡς τιθηνοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὄντες, καθὼς τὰς ὄνομάζει τὸ Πνεῦμα διὰ τῆς Προφήτας γ). β. νὰ διοικῶσι τὰς ὑπικόδιας τῶν δικαιῶν καὶ εὐσυνειδήτων, ἀνταρείσοντες μὲν τὴν ἀρετὴν, κολάζοντες δὲ τὴν κακίαν κατὰ τὰς ισόρας, καὶ προνοεῖσθε διὰ τὸ καλὸν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν ὑποκειμένων τῶν, ὡς πατέρες χριστού δ).

γ. Νὰ τιμῶμεν τὰς πνευματικοὺς κυβερνήτας καὶ ποιμένας ἀγαπῶντες αὐτὲς ἀνυποκρίτως καὶ ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς πατρικὰς συμβελάς των μὲ σέβας, καὶ προστέτι βοηθῶντες αὐτὲς εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ε). Ὡσπαύτως δὲ καὶ οἱ ποιμένες ἀμοιβαδὸν χρεωξῖσι· α. νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ χρέα τῆς ἐπαγγέλματός των ἀόκνως καὶ ἀμώμως, ζερέοντες εἰς τὴν ἀρετὴν μὲ τῆς ἐναρέτες ζωῆς αὐτῶν τὸ παράδειγμα τὸ ποίμνιόν των· β. νὰ τὰς διδασκῶσι μὲ τὸν λόγον, καὶ ἐμμέσως διὰ διδασκαλῶν σοφῶν, σπεδάζοντες εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν λογικῶν αὐτῶν προβάτων· γ. νὰ εὕχωνται θερρῶς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς θεόν ζ).

δ. Νὰ ἀγαπῶμεν τὰς διδασκαλίας ἡμῶν καὶ τὰς ἄλλες εὐεργέτας, εὐγνάμονες ὄντες πρὸς αὐτὲς καὶ μηδιμνεῖς πάντοτε τῶν εὐεργεσιῶν τῶν, ἀντὶ τῶν ὅποιων χρεωσθῆμεν νὰ τὰς βοηθῶμεν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν. Αὐτοὶ δὲ χρεωξῖσιν ἐξ ἐναντίας νὰ λησμονῶσι τὰς εἰς τὰς ἄλλας εὐεργεσίας τῶν, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῶσι δυνατικῶς ἀμοιβὰς

α) Μαρθ. 22, 20. β) Ῥωμ. 13, 7. Α'. Πίτρ. 2, 13 — 17. β) Τιμοθ. 2, 1 — 2. Ἱερειμ. 29, 7. γ) Ἡσαΐ. 49, 23. δ) Δευτερ. 16, 19. ε) Α'. Θεορειλ. 5, 12 — 13. ζ) Ἐξρ. 13, 17. η) Α'. Πίτρ. 5, 2 — 3.

τῶν χαρίτων των γινόμενοι ἐνοχλητικοὶ καὶ ἀηδεῖς μὲτὰν συνεχῆ αὐτῶν ἀνάμυησιν.

ε. Νὰ ἀγαπῶσιν αἱ γυναικεῖς τὰς ἄνδρας αὐτᾶν σεβόμεναι, καὶ ὑπακέεται εἰς αὐτὲς μετὰ χαρᾶς καὶ εἰλικρινείας, καὶ φροντίζεται ἐπιμελῶς περὶ τῆς τε οἰκετῶν σωτηρίας α). ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες χρεωσάστι νῦν ἀγαπῶσιν ὡς ἑαυτοὺς τὰς ιδίας γυναικας, συμπεριφερόμενοι μὲ αὐτὰς, καὶ ὑποφέροντες πράως τὰ ἐλαττώματά των β).

ζ. Νὰ τιμῶσιν δὲ δέλοι τὰς δεσπότας αὐτῶν¹. ὑφίσαται δὲ ἡ τιμὴ αὗτη· α. εἰς τὸ πρὸς αὐτὲς σέξας; τὸ ὅποιον θέλεστι μάλιστα φυλάττειν εἰς τὰς μετ' αὐτῶν προσδιαλέξεις, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὲς τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν. β. εἰς τὴν πίσιν, διὰ τὴν ὅποιαν καὶ παρουσιας καὶ ἀπόντας θέλεστι τὰς ὑπηρετεῖν φιλάττοντες τὰς ἀπὸ πᾶσαν ζημίαν, καὶ σπεδάζοντες πισῶς διὰ τὸ κέρδος των· γ. εἰς τὴν ὑπακοϊν, μὲ τὴν ὅποιαν θέλεστιν ὑποδεχεῖσθαι τὰς προσαγάστων, ἐκτελέντες αὐτὰς προδύνως καὶ ὑποφέροντες ἀγοργγύσως; ἀν τύχῃ, τὴν σκληρότητα καὶ δυσκολίαν των χωρὶς ἀντιλογίας γ). Οἱ δεσπόται πάλιν ἀροιθαίως χρεωσάστι νὰ προσφέρωνται πρὸς τὰς ὑπηρέτας των ὡς πατέρες χριστοὶ καὶ προσινεῖς; α. ἀγαπῶντες αὐτὲς, καὶ μεταχειρίζομενοι φιλανθρώπως εἰς πᾶσαν ὑπηρεσίαν, καὶ εἰς τὰς κολάσεις αὐτὰς, ἀν τύχῃ, τὰς ὅποιας διὰ δέλον ἄλλο τέλος πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται, εἰμὶ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἡθῶν των· β. φυλάττοντες πρὸς αὐτὲς δικαιοσύνην, καὶ ἀποδίδοντες τὸν ἀνήκοντα μισθόν των, καὶ τὴν ἀναγκαῖαν τροφὴν μὲ αὐτάρκειαν· γ. φροντίζοντες περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, καὶ διδάσκοντες αὐτὲς τὸν νόμον τῆς Θεᾶς δ).

α) Ἔφεσ. 5, 22. Α' Κορινθ. 7, 3—5. β) Κολασσ., 3, 18—19. γ) Ἰδε τὰ καθήκοντα τῶν δέλων Ἔφεσ. 6, 5—8. Κολασσ. 3, 22—25. Α'. Τιμ. 6, 1—2. Τιτ. 2, 9. 10. Α' Πίτρ. 2, 18, 19. δ) Κολασσ. 4, 1. Ἔφεσ. 6, 9.

Συμ. Γ'. Άπο τὴν τύρισιν τῶν περικῶν τέτων κα-
ζηκόνταν κρέμαται ἡ εὐδαιμονία ἐκάστη κατὰ μέρος, ό-
κοινῶς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ό τῆς Ἐκκλησίας τῶν
πισῶν· διὰ τέτο όφις Ἀπόστολοι τόσου ἐπιμελῶς διαγο-
ρεύεστι περὶ αὐτῶν εἰς τὰς ἐπισκοπάστων, ό δὲ θεὸς ὑπό-
χεται εἰς τὰς τυριτὰς τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐξαίρετον τι-
νὰ εὐλογίαν ό μακροχρονιότητα *). Οἱ δὲ παραβάται
ἐξ ἐναυτίας κληρονομεῖστι τὴν κατάραν, ὡς αἴτιοι σκαν-
δάλες, καὶ φθορεῖς τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ εὐδαιμονίας
τῶν πισῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Θ'.

§. I. Ή ἐκτη ἐντολὴ προσάσσει νὰ μὴ βλάπτωμεν ἀ-
ρέσων, ή ἐμπισώσως τὸν πλησίον, μήτε νὰ συλλογιζόμεθα νὰ
τὸν βλάψωμεν, ἀλλ' ἐξ ἐναυτίας μὰ τὸν φυλάττωμεν ἀπὰ πᾶ-
σαν βλάβην.

Συμ. Α'. Εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, καθὼς ό εἰς τὰς
ἐπομένας, περικλείονται τὰ γενικῶς εἰς ὅλες τὰς πλι-
σίους ὄφειλόμενα καθήκοντα ἐνὸς ἐκάστη· διότι, ἐν ω ἀυτῇ
ἀπαγορεύει τὴν πρὸς τὸν πλησίον βλάβην, παραγγέλλει
ἐν ταυτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔκαστος
ἄκριθῶς χρεωσεῖ νὰ φυλάττῃ, ἀγαπῶν τὸν ἐαυτὸν πλι-
σίον ως μέλος τε, ό συμπολέτην τούτων τῶν κόσμων, ἐ-
πειδὴ ὅλου τὸ ἀνθράπινον γένος συγκροτεῖ μίαν κοινό-
τητα, εἰς εὐδαιμονίαν τῆς ὅποιας ἐδιάφεσε τὴν πρὸς τὸν
πλησίον ἀγάπην ὁ Ὅμιλος κυβερνήτης ό Δημιαργὸς τῶν
κόσμων, εἰς τὴν ὅποιαν μάλιστα συντείνει αὕτη ἡ ἐντολὴ.
Άμαρτάνεται δὲ εἰς αὐτὴν

α. Οἱ φονεῖς, ὅσοι ἡ διὰ ἔργη ὄπωσδήποτε πράξισ-
φόνου, ή βελευθῶσται μὲν ό μποφασίσωστε τὸν φόνου,
δὲν δικηγόρωσται δὲ νὰ τὸν ἐκτελέσωστε· ἐξαιρέσταις ο-
ὅσοι φονεύασται κατὰ περιέστατην αἰτίαντος, όν μὲν

*) Ματθ. 18, 15. Τιμο. 15, 1—2.

προσεκτικοὶ περὶ τὰς πράξεις τῶν β. ὅσοι φονεύεστι τὰς ἐχθρὰς μαχόμενοι καλῶς καὶ νομίμως ὑπὲρ πατρίδος· γ. ὅσοι ἀγαγάζονται νὰ φονεύσωσι δίκαιας, ὑπερασπίζοντες τὴν ἴδιαν ζωὴν των· δ. οἱ καταδικάζοντες τὰς ἐνόχες εἰς θάνατον δίκαιοι κριταί· διότι ἐκπληρώστι τὰ καθήκοντα τῆς ἐπαγγέλματός των *).

β. Οἱ συμβολεύοντες, ἢ συμεργεῦντες εἰς φόνον ἢ εἰς ζημίαν ὥσπειανδήποτε τῆς πλησίου, γινόμενοι αἴτιοι νὰ φονευθῇ ὁ ἀδελφός των ἢ σωματικῶς, ἢ πολιτικῶς μὲ τὴν σέρισην τῆς τιμῆς των. Μὲ τέττας συναριθμένται καὶ οἱ βιάζοντες τὸν πλησίον εἰς οἰνοποσίαν, ἢ ἄλλας ἀτοπίας, διὰ τῶν ὥσπειων ἢ χάνει, ἢ ἐλαττόνει τὴν ζωὴν των; ἢ τὴν τιμὴν των.

γ. Οἱ ἄδικοι κριταί, οἵτινες, ἢ διὰ κέρδος, ἢ διὰ φιλίαν, ἢ διὰ φόβου ἀπολύεστι τὰς πταισας, καὶ καταδικάζονται τὰς ἀθλάς, προδίδοντες τὸ δίκαιον, τῆς ὥσπειας ἐδιωρίδησαν ἄνωθεν φύλακες καὶ ὑπερασπιζαί. Μὲ τέττας συναριθμένται καὶ ὅσοι δύνανται νὰ πράξωσι καλὸν, καὶ δὲν τὸ πράττεσθαι· οἷον νὰ βοηθήσωσιν ἀρρώσουν κινδυνεύοντα, νὰ περιθάλψωσι πτωχεῖς ἀποθυμσκοντας διὰ πεῖναν, ἢ κρύος, νὰ παριγορίσωσιν ὀλιγοφύχες καὶ ἀπηλπισμένες. Τοιεῖτοι εἶναι καὶ ὅσοι ἐμπορεύντες δὲν ἐμποδίζεστε τὰ κακά, οἷον φόνες, μάχας, πυρκαϊάς, καὶ τὰ τοιαῦτα.

δ. Οἱ βαρεῖς δεσπόται, ὅσοι τυραννικῶς καταφορτίζονται τὰς δέλτες καὶ ὑπηκόες των μὲ κόπες καὶ φόρες, καὶ κολάσεις ἀνυποφέρεις, αἱ ὥσπειαι πράξεις ὀλίγον διαφέρεσθαι ἀπὸ τὸν φόνου.

ε. Οἱ αὐτόχειρες, ὅσοι δηλαδὴ φονεύεστιν αὐτοὶ ἐαυτές· διότι σφετερίζονται οὗτοι θρασέως την εὔχεσίαν τῆς Θεᾶς, ὅσις μόνος ὁν κύριος ζωῆς καὶ θανάτου, ἔχει τὸ πτρονόμιον ὅταν θελήσῃ νὰ τὰς συκάσῃ τὴν ζωὴν καθὼς καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς αὐτός. Διὰ τέτοιοι κολάζονται βαρύτατα, ὡς φανερῶς ἀντίθεσι· συναριθμένται δὲ μὲ αὐτές καὶ οἱ βιφοκίνδυνοι, οἵτινες παραβόλως ταλαι-

*) Τεμ. 13, 7.

τεύχσι τὸν ζωήν των, ἢ κολυμβῶντες, ἢ φιλοχωρῶντες εἰς τόπουν, ὅπερ κυριεύει τὸ Θανατικὸν, ἢ καταχρώμενος τὰς σαρκικὰς ἥδουνάς κτλ.

Σύμ. Β'. Ἐν ᾧ ἀπαγορεύει τὸν φόνον αὗτη ἡ ἐντολὴ, ἐμποδίζει ἐντάμα όσα δίδεσσιν ἀφορμὴν εἰς τὸν φόνον, όσα ὀδηγεῖσι τὸν ἀνθρώπον βαθμιδὸν εἰς αὐτὸν, σῶν τὸν συνεριστίαν, τὴν διχόνοιαν, τὴν μάχην, τὸ φιλέκδικον, τὸ μῆσος, τὰς ἀράς; τοὺς ὑβρισικὰς λόγιες α), τὴν σκληρότητα, όσα τὰ τοιαῦτα. Διατάσσει δὲ ἐξ ἐναντίας τὸ νὰ προσφέρηται τις εὐνοϊκῶς όσα εἰλικρινῶς εἰς ὅλες, ἃν ἔναιε δυνατὸν, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν εὔσπλαγχνίαν, τὴν μακροθυμίαν, τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἀμυνισικήν, τὴν πρὸς ἀπαντας τὰς πλησίουν προσηκόντως γνωμένην συνομιλίαν, καθὼς ῥητῶς παραγγέλλει περὶ τέτων ὁ Θεῖος Ἀπόστολος β), καὶ συντόμως νὰ εἴπω τὴν πρὸς τὸν πλησίουν ἀγάπην.

Σύμ. Γ'. Τῆς πρὸς τὸν πλησίουν ἀγάπης δέω εἶναι τὰ μέρια, ψυχῆς διάθεσις, όσα ἀποτελέσματα. Τῆς ψυχῆς ἡ διάθεσις συνίσταται εἰς δύω· α. εἰς τὸν ἀγαπᾶτις τὸν πλησίουντε, ἐπιθυμῶν μὲν τὸ ἀγαθόν των, ἀπεχόμενος δὲ ἀφ' ὅσα πάθη ἀντίκεινται εἰς τὴν διάθεσιν ταύτην· λέγω δὲ φθόνον, σκληροκαρδίαν, ὑπερβολικὴν φιλαυτίαν, κτλ. β. εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀνταγαπᾶται ὑπὲρ αὐτῆς, ἀπεχόμενος ἀπὸ πᾶν ὅ, τε ἐμποδίζει τὴν ἀνταγάπησιν ταύτην όσα σκανδαλίζει τὸν πλησίουν των, λέγω δὲ ὄργην κατ' αὐτής, ἐρεθισμὸν, καταφρόνησιν, ἀντεκδίκησιν διάτινα λύπην, ἢ ἀδικίαν ὀλαφρὰν, όσα τὰ τοιαῦτα· διότι χρέος τῆς ἀγάπης εἶναι όσα νὰ ὑποφέρωμεν μὲν ὑπομονὴν τὰς παρὰ τῶν πλησίουν ὑποφερτὰς ἀδικίας, νικᾶντες μὲν τὸ ἀγαθὸν τὸ κλεκόν. Τῶν δὲ ἀποτελεσμάτων τῆς ἀγάπης τὰ εἴδη εἶναι τρία· α. εὐποίησι περὶ τὸ σῶμα, ὅπειτα εἶναι τῆς ἐλευμοσύνης τὰ ἔργα, ὅσα ἀπεβλέπεσσι τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, όσα ὑ-

α) Ματθ. 5, 21—22. β) Α. Ιωάνν. 3, 15. Πᾶς ὅμισσον τὸν ἀδικὸν αὐτῷ ἀνθρωποκτόνος ἐστι. β) Κολασι. 3, 12—13.

γείας, χ τιμῆς, χ ἀναπαύσεως τῇ πλησίον, τὰ ὅποια
ἔκαστος χρεωτεῖ ἐξ ἀνάγκης νὰ πράττῃ α). β. εὐποίᾳ πε-
ρὶ τὴν ψυχὴν, ὅποια εἶναι τὰ πρὸς σωτήριαν ψυχικὴν ἀ-
ποβλέποντα ἔργα, ἵγειν παρηγορία τῶν λυπημένων, ἀ-
νάκτησις τῶν ἀπιλπισμένων, ἐπισροφὴ τῶν ἀμαρτανόν-
των μὲ φρόνιστιν, χ ζῆλον, χ εἰλικρίνειαν, χ ἐπιείκειαν
γινομένην, διδασκαλία τῶν ἀμαθῶν διὰ λόγων, χ διὰ
παραδειγμάτων ἀγαθῶν, ἀποφυγὴ παντὸς σκανδάλου
βλάπτοντος τὸν πλησίον, χ τὰ τοιαῦτα θ). γ. Θερμὴ
ζήτησις τῆς πρὸς πάντα τὸν πλησίον εἰρήνης γ), διὰ
τῆς ὅποιας ὑπάρχεσσαν μὲν τὴν εἰρήνην διαφυλάττομεν,
φυγῆσσαν δὲ διάτινα περίζασιν πάλιν ἀνακαλεῖμεν. Τέτο
θὲ γίνεται ἐάν ἀποδίδωμεν εἰς ἔκαστον τὸ ὄφειλόμενον,
χ ἐάν ὑποφέρωμεν τὰ ἐλαττώματά τοῦ, χ ἐάν διαιρεθέν-
τες ποτὲ μετανοῶμεν εὐθὺς, διαλύοντες τὴν ἔριν, χ φιλιο-
ύμενοι εἰλικρινῶς. Συμμειωτέον δὲ, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πλη-
σίον αὗτη ἀγάπη ἀποβλέπει γενικῶς ὅλες τὰς ἀνθρώ-
πως χωρὶς ἔξαιρεσιν, εἴτε φίλους, εἴτε ἐχθρὸς, εἴ-
τε δρογενεῖς, εἴτε ἀλλοεθνεῖς· διαφέρει δὲ κατὰ βαθ-
μὸς ἀναλόγως μὲ τὰς βαθμὸς τῆς πλησιεζέρας οἵσεως
πρὸς ἔκαστον πλησίον μᾶς, κατάτε πίσιν, χ κατὰ φυσι-
κὴν τὴ σώματος συγγένειαν, θεωρημένης, ως εἴπομεν
(Μερ. Β. Ἀρθρ. Γ'. §. δ.). Αὕτη εἶναι ί ἀληθῆς τῇ πλη-
σίον ἀγάπη. "Οσοι δὲ ἀγαπῶσι χωρὶς νὰ δείξωσιν ἀ-
γάπης ἔργα, ἀλλὰ μόνον διὰ λόγων εὔνοικῶν, χ, ἐξω-
τερικῶν φάσεων πολιτισμῆς εὐπροσηγορίας ἐνδεικτικῶν,
εὗται εἶναι μᾶλλον ὑποκριταὶ, παρὰ πιστοὶ ἀδελφοί δ).

ΑΡΘΡΟΝ Ι.

§. ια'. Η ἑβδόμη ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν μοιχείαν,
καὶ ὅμοι μὲ αὐτὴν ὅλας τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ προσ-

α) Α. Ἰωάνν. 2, 17. Α. Τίμοθ. 4, 10. 6) Ἔξρ. 10, 24. Ἰα-
κὼν 5, 19. γ) Ματθ. 5, 9. Ῥωμ. 12, 19. Α. Πετρ. 3, 9.
δ) Α. Ἰωάνν. 3, 18.

τάσσει νὰ ζῶμεν ἄγνως καὶ σωφρόνως, εἴτε ὑπὸ γάμου, εἴτε ἄγαμοι ὄντες.

Συμ. Α'. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἀνθρωπὸν ἄρσεν καὶ θῆλυ καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν, καὶ διὰ νὰ βοηθῶνται ὑπὸ ἀλλήλων εἰς καιρὸν χρεῖας· ὁ γάμος εἶναι συγχωριμένος καὶ τίμιος διὰ ὅλες τὰς ἀνθρώπιζες, ὥστε νὰ ζῶσι διὰ αὐτῆς τιμίως καὶ σωφρόνως. Ὅσις ἐξυβρίζει εἰς τὸ μὲν ἱρίου τὴν γάμρα διὰ μοιχείας, καὶ ἔγγαμος εἴναι καὶ ἄγαμος, κολάζεται εἰς ταύτην μὲν τὴν ζωὴν μὲν καταιχύνην καὶ δριμύτατον τῆς συνειδήσεως ἐλεγχον, μὲν σκοτισμὸν τὴν νοοῦ καὶ διασροφήν τῆς φελήσεως, μὲν σωματικὰς φοβερὰς ἀρρώστιας, καὶ ἀβλιωτάτην πενίαν, πολλάκις δὲ καὶ μὲν τὰς ὑπὸ τὴν νόμοντα ἐπιφερομένας ποινάς· εἰς δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα εἰς τὰς φλόγας τὴν ἄδε α). διότι ἡ ὑβρίς αὗτη εἶναι ἐναντία ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀγρίαν Ἰραφῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτῆν, καὶ τὸν ὄρθον λόγον, ὡς ἐξορίζεσσα τὴν αἰδῶ, καὶ τιμότητα, καὶ εὐταξίαν, ἢτις πρέπει νὰ βασιλεύῃ εἰς τὰς οἰκογενείας, καὶ φαρμακόντα στολερίως τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ἀμαρτάνεσσι δὲ εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν

α. Οἱ πράσσοντες ὅποιανδήποτε πράξιν ἀσελγῆ καὶ ἀθέμιτον.

β. Οἱ μεταχειρίζόμενοι ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ἐγείρεται τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, οἷον γαστριμαργίαν, μέθην, αἰχρολογίαν, ἀχύμονα καὶ λαπισικὴν περιέργειαν εἰς τὰ φορέματα, ἀνάγνωσιν βιβλίων αἰχρῶν καὶ ταῖς τοιαῦται.

γ. Οἱ περιτρέχοντες εἰς τὰς ὁδές καὶ τὰ παραθύρια νὰ βλέπωσι γυναικας μὲν αἰχρᾶς ἐπιθυμίας λογισμάς· διότι εἰς τέτες δὲν λείπει πάρεξ ἡ εὔκαιρία διὰ νὰ πράξωσι τὸ ἔργον. Ἐκ τῶν ῥιθέντων φαίνεται, ὅτι ἡ ἀγία ἀντι ἐντολὴ παραβαίνεται τριπλῶς, καὶ διὰ ἔργων, καὶ διὰ λόγων, καὶ διὰ λογισμῶν ἀθεμίτων β).

α) Ἔθρ. 13. 4. Ἔφεσ. 5, 11. 12. Ἀποκλ. 21, 8. 6) β.
Κερινθ. 7, 1. Α. Θεσσαλ. 4, 5. Ματθ. 12, 36. 37. Ἔφεσ. 4,
29. 3, 5, 4.

Σημ. Β'. Διὰ ν' ἀποφεύγωμεν τὸν ἀμαρτίαν ταύτην; τρία εἶναι μάλιστα τὰ προφυλακτικάτα μέσα· α. ἀνάγνωστις ἡθικῶν βιβλίων ἡνωμένη μετὰ προσευχῆς· β. ἐργασία, διότι ἡ ἀργία εἶναι μήτηρ τῆς ἀκολασίας καὶ ὑδυπαθείας· γ. ἀποφυγὴ πάσις εὐκαιρίας καὶ ἐλευθέρου συνανασροφῆς μετὰ προσώπων ἐπικινδύνων.

Σημ. Γ'. Εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἀμαρτάνεσθαι, ὅχι μόνον οἱ διὰ τῶν σαρκικῶν ὑδονῶν ἀκολασαίνοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τῆς ἄκρας φιλοπλετίας καὶ φιλοδοξίας παραβαίνοντες τῆς σωφροσύνης τὰ ὅρια. Οἱ φιλόσαρκοι εἴναι ἀκράτιτοι τῶν τε σώματος ὑδονῶν, οἱ φιλοπλετοὶ μαίνονται εἰς πολλαπλασιασμὸν τῆς περιστίας των, ἐμπίπτοντες εἰς ἐπιθυμίας πονηρὰς α), καὶ πολλάκις εἰς τὴν φιλαργυρίαν τὴν ρίζαν ὅλων τῶν κακῶν β). Οἱ φιλόδοξοι θέλοντες νὰ προσκυνῶνται χεδὸν καταπατεῖσθαι τῆς μετριοφροσύνης τὴν σεμνότητα, καὶ ἐξολισθαίνεσθαι εἰς ἔχοντας ἐγωισμὸν, εἰς καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, εἰς πεισματώδεις λογομαχίας, εἰς τὸ φιλέκδικον, εἰς τὴν τρυφὴν, εἰς ἀρπαγὴν, καὶ εἰς ἄλλα διάφορα κακά· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μάχεται τὰς ὑπεριφάνειας γ).

ἴωσε ἡ μετριότης, καὶ ἡ σωφροσύνη τριχῶς εἶναι εἰς ἔκαστον ἀναγκαία· α. εἰς τὰς τε σώματος ὑδονὰς, β. εἰς τὰ πλέτη, γ. εἰς τὴν φιλοτιμίαν.

Σημ. Δ'. Προφυλακτικάτα μέσα τε νὰ μὴ περιπίπτητις εἰς μὲν τὴν πλεονεξίαν εἶναι α. ἡ αὐτάρκεια ἐκάς εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ τιμίαν μεταχείρισιν τε, εἰς τὸ ὅποιον ἐκλύθη, ἐπαγγέλματος· β. ἡ ἀπὸ τῶν θείων δωρεῶν τα μετάδοσις δ) κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ εἰς τὰς πτωχὰς, εἴτινες χρεωσθῆσθαι νὰ ἦναι ὑπομονητικοὶ, καὶ ταπεινοὶ, μὴ φθονεῖντες, μηδὲ βλάπτοντες τὸν πλησίον εἰς τὸ παραμικρὸν; ἀλλ' ὅπου δύνανται, χρησιμεύοντες εἰς αὐτὸν μετ' ἀγάπης. Τῆς δὲ φιλοδοξίας διωκτικὰ μάλιστα εἶναι· α. ἡ ἐνθύμησις τῶν ἴδιων ἐλαττωμάτων, καὶ τῆς ἀν-

α) Α'. Τιμοθ. 6, 9-10. β) αὐτ. αὐτούς. γ) Ἰων. 4, 6.
δ) Α'. Τιμοθ. 6, 17 — 19.

θρωπίνης ἀθλιότητος ἐκάστα· β. ἡ σύγκρισις τῶν ιδίων ἀρετῶν πρὸς τὰς τῶν μεγαλητέρων καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτάς· γ. ἡ περὶ τέσ παρὰ τῶν ἄλλων ἐπαίνες μετρία χαρὰ, καὶ ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς ἔξεθενήσεις των· δ. ἡ περὶ τὴν διαιταν μετριότης καὶ ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολικῆς λαμπρότητος καὶ πολυτελείας.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΑ'.

§. 16'. Εἰς τὴν ὁγδόην ἐντολὴν ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς πᾶν εἶδος κλοπῆς καὶ ἀδίκιας, καὶ προσάσπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίου ἐξίσου καθὼς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν, διὰ νὰ διατηρηται ἡ πολιτικὴ κοινωνία.

Συμ. Α'. Εἴς ἀπὸ τὰς ὀλεθριωτάτες λυμεῶνας τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ εὐδαιμονίας εἶναι καὶ ὁ κλέπτης· εἶναι δε κλέπτης, ὃς σφετερίζεται ἀδίκως τὸ ξένον πρᾶγμα καθ' ὅποιον δύπτετε τρόπουν. Ἡ κλοπὴ θεωρεῖται τριχῶς, ἢ ὡς φανερὰ, ἢ ὡς κρυπτὴ, ἢ ὡς ἀπατητὴ. α. Φάνερὰ κλοπὴ λέγεται, ὅταν τις δυνασικᾶς ἀρπάζῃ τὰ ἀλλότρια· τοιεῖτοι εἶναι α. οἱ καθ' ὅδον λιγαῖ καὶ ἀνδραποδίζαται· β. οἱ δωροφάγοι ἀρχοντες, καὶ ἀδίκοι κρίται, καὶ τελῶναι· γ. οἱ πλεονέκται πλέσιοι, καὶ δανεισταὶ, δίτινες ἀναγκάζεσι τὰς ὁφειλετὰς νὰ πωλῶσι τὰ ἐνέχυρα· τὰς ἐργάτας νὰ ἐργάζωνται παρὰ τὸ συμφωνημένον, τὰς πτωχὰς νὰ πωλῶσι τὰς οὔκες καὶ ἀγρέστων παρὰ τιμὴν, καὶ προσέτι ὅσοι μὲ πλειότερον μισθὸν ἐκμαυλίζουσι τὰς τῶν ἄλλων δούλεις καὶ ὑπηρέτας· δ. οἱ παρορισταὶ, ὅσοι δηλονότι ὑπερβαίνεστι τὰ σύνορα τῶν ἀγρῶν, καὶ ἀμπελίων διὰν κλέψωσι μέρος γῆς τοῦ γείτονός των· ε. οἱ καταχρώμενοι τὰ ξένα πράγματα· οἵοι γεωργεῦντας ξένες ἀγράς, ἀναβαίνοντες ξένες ἵπκες κρυφίως τὰ κυρίετων, καὶ τὰ τοιαῦτα· ζ. Οἱ τιμισθλκηταὶ, ὅσοι δηλονότι εἰς ἀνάγκην πωλεῖσ-

*) Λεχ. 18, 14.

τὸν σίτου μὲ ὑπερβολικὸν τιμὴν, ἢ ἀγωγιάζεσι τὰ ζῶα τῶν, ἢ παυλόνεσι τὰ πλοῖα τῶν, ἢ ἐνοικιάζεσι τὰς οἴκους τῶν μὲ ἀνυπόφορον πληρωμὴν, καὶ ἄλλοι ὅσοι μὲ βαρυτάτας συνθήκας συμφωνεῖσι νὰ βοηθήσωσι τὸν πλησίον τῶν εἰς καιρὸν ἀνάγκης κάμνοντες τὴν δυσυχίαν ἐκείνης ἀφορμὴν πλειτσμῷ ἰδικῆτῶν· μὲ τέτοιος ἀριθμεύται καὶ οἱ βαρεῖς καὶ ἀσπλαγχνοὶ τοκισαὶ, καὶ γενικῶς ὅσοι ἀδικεῖσι τὸν πλησίον τῶν ἀνερυθριάζως καθ' ὅποιον δύποτε τροπον. β. Κρυπτὴ κλοπὴ λέγεται, ὅταν τις κλέπτῃ τὰ ἀλλότρια πράγματα χωρὶς τὴν εἰδησιν τῆς κυρίας τῶν. Ταῦτης τῆς κλάσεως εἶναι α. οἱ κρύφιοι κλέπταις σίκου, ἐργασιρίου, σιτοδοχείων, ἔχθυοτροφείων, μανδρίου, κηπῶν, δρυμῶνων, ἀχυράνων, καὶ τὸ βαρύτερον. Φιστιρῶν δημοσίων, ἐκκλησιασικῶν, καὶ ἄλλων ιερῶν πραγμάτων, οἵτινες καὶ ιερόσυλοι διὰ τέτο δύομάζουνται. β. οἱ διαβιβασαὶ ἀπιγορευμένων πρᾶγματειῶν εἰς μίαν τινὰ ἐπαρχίαν, ἢ τῶν νενομίσμενων φόρων καὶ τελῶν, οἷον δεκατιῶν, τελωνίων, κτλ. δόλιοι σφρετερισαί. γ. Οἱ εὑρέται ὅποιων δύποτε χαθέντων πραγμάτων, οἷον χρυμάτων, κτηνῶν, καὶ τῶν τοιέτων, οἵτινες δέλλων φυγάδων, οἵτινες ἢ παντάπαισι ταῦτα κατακρατεῖσιν, ἢ τὸ ἀποδίδεσιν εἰς τὰς κυρίες τῶν μὲ εὕρητρα ἀνυπόφορα. Μὲ τέτοιος συναριθμεύνται καὶ οἱ ἀπάνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς καιρὸν πυρκαϊᾶς ἢ ναυαγίας, ἥτινος ἄλλης δυσυχίας, κλέπτεσι τῶν δυσυχῶν ἐκείνων τὰ κατασκορπιζόμενα πράγματα. Δέν εἶναι δὲ τέτων κατώτεροι καὶ οἱ ἀνοίγοντες, καὶ ἀναγινώσκοντες ξένας ἐπισόλας, καὶ οἱ ἐκφέροντες μυστήριά τινα, τῶν ὅποιων ἢ φανέρωσις εἶναι ἐπιβλαβῆς εἰς τὸν πλησίον τῶν.

γ. Ἀπατηλὴ κλοπὴ λέγεται, ὅταν σφρετεριζηταί τις τὸ ἀλλότριον μὲ ἀπάτην· τοιότοι εἶναι α. οἱ κριταὶ οἱ παρεξηγούντες τὰς νόμας διὰ μὰ βλάψωσι τὸ δίκαιον, καὶ οἱ λοιποὶ, ὅσοιτι τῶν ιερῶν λογίων κακῶς ἐξηγεῖσι πρὸς ἀπάτην τὴν πλησίον. β. οἱ παραχράμιτοντες, ἢ περικόπτοντες τὰ νομίσματα, καὶ οἱ μὲ κίεδηλα καὶ νόθα πραγματευόμενοι, ἢ χρεωκοπεύοντες μετὰ δόλων. γ. οἱ δόλιοι ἀγορασταὶ, ἢ πω-

λιταὶ, ὅσοι μὲν ζυγίαι, ἢ μέτρα ἀδικα ζημιόνεσι τὸν πλησίουντων. δ. οἱ ἀμελεῖς ἐργάται, καὶ δόλιοι προσαίται, σίτινες πλάττονται δυσυχίαν τινὰ, ἢ λώβην σώματος διὰ νὰ φαιῶσιν ἐλεεινοὶ, ἢ ζητᾶσιν ἐλειμοσύνην μὲ πλασαὶ ὄνόματα, οἵον νοσοκομείων, ἢ αἰχμαλώτων ἔξαγοράν· ε. οἱ πλασαὶ γράφοι, ὅσοι φευδεῖς γράποντες ὄμηλογίας, ἢ διαθήκας, ἢ δολίως τὰς ἀληθεῖς μεταγράφοντες, ἢ περιχέοντες, ἢ ἄλλως πας νοθεύοντες, ζημιόνεσι τὸν ἀδελφόντων· σ. οἱ μιαροὶ ἐκκλησιασικοὶ ἐκεῖνοι, σίτινες ἢ μὲ πλασαὶ θαυματεργίας εἰκόνων, ἢ λειψάνων ἀγίων πεποιημένων, ἢ μὲ ὑπόκρισιν ἀγιότητος καὶ εὐλογίας πλεονεκτικῆς, ἢ μὲ ὅποιανδήποτε ἄλλην πανεργίαν πλανῶσι τὸν ἀπλεύ λαὸν, καὶ συνάζεσι χρήματα, πωλεῖντες τὴν χάριν τῆς Θεᾶς· τῆς αὐτῆς κόρματος εἶναι καὶ οἱ Σιμωνιακοὶ, σίτινες διὰ χρήματων ἢ δώρων, πωλεῖσθαι τὰς Ἐκκλησιασικὰς ιερὰς ἄξιας. Ολων τότεν τῶν ἐναγῶν τὸ ἀμάρτυρια τόσον εἶναι βαρύτερον τῆς ιεροσυλίας, ὅσον ἐκείνη ἀπὸ πᾶν εἴδος ἀπλῆς κλεψίας· διὰ τέτο οὐ μερὶς αὐτῶν θέλει εἶναι μετὰ τῆς προδότες Ἰέδα εἰς τὴν γέενναν τῆς πύρες α). Εἶναι καὶ ἄλλοι διάφοροι τρέποι κλοπῆς, τες ὅποιες δύναται νὰ συμπεράνῃ καθεῖταις ἀπὸ τὰ εἰρυμένα.

Σημ. Β'. Ἡ κλοπὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ τυγχωρηθῇ; είμην διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀλλοτρίας πράγματος εἰς τὸν κύριόν του, ἢ, ἀν τέτο εἶναι αὖταντον, διὰ τῆς κατ' ἄλλον τρόπουν ἀντικατασάσεως τῆς ζημίας· εἰ δὲ καὶ ὁ κλέπτης εἶναι πάμπτωχος, ὁ Θεὸς τῆς ἐλέες τότε δέχεται τὴν εἰδικρινὴν ὄμηλογίαν τῆς ἀμαρτίας της, καὶ μετάνοιαν, ὅταν ἦναι ἡνωμένη μὲ σερέαν ἀπόφασιν νὰ ἀποδώσῃ τὸ ξένου δίκαιον, ὅταν ἐμπορέσῃ. Ο παλαιὸς νόμος διορίζει διπλῆν, ἢ τριπλῆν, ἢ καὶ πενταπλῆν ἀπότισιν τῆς κλαπέντος ⁶⁾· ὁ Ζακχαῖος ὑπόχεται τετραπλῆν ἀποζημίωσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀδικη-

a) Ταρασ. Κωνσταντιν. Ἐπισ. πρὸς Ἀδριαν. Ρώμ. ἢ Καν. Συνοδ. παρὰ Λευγκλαδ. τοι. 1. ειλ. 5, 7, 20, 23, 187, 390. 6) Ἑξοδ. 22, 1—4.

θεντων α.). Ὁ νόμος τὲ πραστάτως ἵησε ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλῆν ἀπόδοσιν τὲ κλοπιμαίε; ήνωμένην μὲ τὴν ἀληθῆ τὲ κλέπτες μετάνοιαν.

Σημ. Γ'. Πρὸς ἀποφυγὴν τότου τὲ ἀμάρτιματος δύω μάλιστα μέσα συντελεῖται· α. ἡ περὶ τὴν διαιτὴν μετριότης, χ. β. ἡ ἔργασία. "Οσοι θέλεστι νὰ ἐξοδευωσιν ἀσώτως, ἀρπάζουσι τὰ τῶν ἄλλων· διότι δὲν τὰς ἐξαρκεῖσι τὰ ἴδικά των· χ. πάλιν οἱ ὄκνηροὶ χ. ἀργοὶ ἀναγκάζονται νὰ τρέφωνται μὲ τῶν ἄλλων τὰς ἴσρωτας, ὡς οἱ κυψῆνες μὲ τῶν φιλεργῶν μελισσῶν τὸ μέλι. "Οσις ἔργαζεται ἐπιμελῶς τὸ επάγγελμά το, ἔχων εἰς θεὸν τὴν ἐλπίδα τῆς κυβερνήσεως τε, ἐκπορίζει τὰ πρὸς ζωάρκετὸν τε, ἃν δέποτε χ. ἐλλειψίν πάθη, παρηγορεῖται μὲ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν συνδρομὴν, χ. τῆς μελλέσης ἀνταπόδοσεως τὴν ἐλπίδα.

Σημ. Δ'. Ἐκ τῶν προφρητεύοντων εὐκόλως τομπεραίνεται, ὅτι τὸ ἀμάρτυρα τῆς κλοπῆς εἴν' ἐκ ποδισμένου γενικῶς εἰς πᾶν προσώπου, περὶ παντὸς πράγματος, κατὰ πάντα τρόπου, ἐνόσῳ ἀποθλέπει τὴν βλάβην τῆς πλησίου· διότι ἀντίκειται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἀξιωματοδοκίου τὸ „Ο σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσῃς· προστάσσει δὲ ἡ ἐντολὴ ἐξ ἐναντίας νὰ ἀποδίδωμεν εἰς ὁλες ὅλιοι ὅλα τὰ δίκαια 6)."

A P Φ R O N ΙΙ^β.

§. ιγ'. Ἡ ἐννάτη ἐντολὴ προσάσσει νὰ μὴ ψευδώμεθα, μήτε νὰ βλάπτωμεν τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώσσης.

Σημ. Α'. "Οταν ἡ γλῶσσα δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τὴν ἐδηγγίαν τῆς ὄρθος λόγως, δύναται νὰ προξενήσῃ μέγιστα κακά· διὰ τέτο προσάσσει ὁ Θεῖος νόμος καὶ ταύτης τὸν κανονισμόν· βλάπτει δὲ τὸν πλησίον ἡ κατάλαλος γλῶσσα.

α) Λεχ. 19, 8. Οὐτῷ κατεδίκαζον τὸν κλέπτην εἰς Τρυμαῖκοι νόμος (Σύνοψ. Ἀτταλειάτ. τίτλ. 56. β) Ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὄφειλὰς. Ρωμ. 13, 7.

α. Διὰ τῆς συκοφαντίας, ἢ ἀπλῶς ἐπὶ συνανασφροφῆς, ἢ ἐπὶ κριτηρία ὑπὸ Φευδομάρτύρων χριστιανογόρων γινομένης. Οἱ συκοφάνται εἶναι γυνήσιοι ϕόι τῆς Φεύδου χριστιανογόρων (πατρὸς τῆς Φεύδας, τῆς Διαβόλου α).

β. Διὰ τῶν ἀδίκων φυρισμάτων τῶν προσωπολύπτων, ἢ διωροφάγων, ἢ ἀμελῶν κριτῶν, οἵτινες ὑβρίζεσι τὸν Θεὸν, τῷ ὅποιᾳ τὴν εἰκόνα φέρεταιν ἐπὶ κριτηρία β).

γ) Διὰ τῶν χλευασικῶν λίγων χριστιανῶν, μὲ τὰς ὅποιας οἱ κακοῦθεις ὑβρίζεσι τὴν πλησίοντων διάτι ελάττωμα, ἢ σωματικὸν, ἢ ψυχικὸν, ἐν ᾧ ἐπρεπεν εἴναντίας νὰ τὸ θεραπεύωσιν, ὅσου δύνανται.

δ. Διὰ τῆς καταλαλίας χριστιανῶν ακράτε όνειδίσεως, τὴν ὅποιαν πολλοὶ μεταχειρίζονται διὰ σφάλματα τῶν πλησίοντων, ὥχι νὰ τέξ διορθώσωσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ τέξ βλάψωσι τὴν τιμὴν, ἢ νὰ χορτάσωσι τὸν ἴδιον φθόνον. Ἔπικινδυνώτεροι δὲ εἴξ αὐτῶν εἶναι οἱ πανγρυγότεροι, ὅσοι δημιουργεῖσι τὴν δυσφημίαν κρυπτῶς, ἢ ἐν εἰδει ἐπαίνε, ἢ ἀλληγορικῶς, ἢ μὲ τρόπον οἰκονομικὸν, ὡςε μὲ χήματα μόνου, οἶου μὲ κίνησιν κεφαλῆς, ἢ μὲ μειδίαμα, ἢ μὲ ἀνάσπασιν ἄμων, ἵτε τοιετού, νὰ διεγείρη τὶς υποψίαν περὶ οὕτως θέλει. Τὸ ἀμάρτυρα τῆς συκοφαντίας εἶναι τόσου βαρύτερον ἀπὸ τὸ τῆς κλοπῆς, ὅσου τιμιωτέρα εἶναι ὑπόληψις ἀνθρώπῳ ἀπὸ ὅποιονδήποτε θησαυρόν. Ὁ κλέπτης συγχωρεῖται, ἢν ἀποδώσῃ τὸ ἀλλότριον, χριστιανογόρη. ὁ συκοφάντης, κἄν μετανοήσῃ, δυσκόλως ἐμπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ, τὸ ὅποιον ἔβλαψε καλὸν ὄνομα. διότι δυσκόλως ἐμπορεῖ νὰ ὅμολογήσῃ εἰς αὐτὸν Φεύδην εἰς ὅλες ἐκείνες, εἰς ὅστες διεδόθη ἡ συκοφαντία. διὰ τέτο χριστιανῶν συγχωρεῖται. Ὁ συλλογισμὸς ἐτος πρέπει πάντα πιεσὸν νὰ τὸν ἐμποδίζῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κλέπτῃ διὰ τῆς συκοφαντίας τοῦ πλησίου τε τὴν τιμὴν.

α) Ἰωάνν. 8, 44. β) Λευϊτ. 19, 15.

ε. Διὰ τῆς λογοποίας, ό κολακείας, ό ἄλλης ἀπάτης, ὅτις ἀποθλέπει πρὸς ἕδιον κέρδος μὲ βλάβην τὴ πλησίου.

Σημ. Β'. Εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν ἀμαρτάνεται όσοι ἀδιάκριτοι ζῆλωται ἐκεῖνοι, ὅσοι νομίζεσθιν ὅτι δεικνύσσει τὴν πρὸς Θεὸν πίστιν αὐτῶν ό γάμπην διὰ τὴν κατὰ τῶν ἑτερόθρησκων μίσεις, ό τῆς κατὰ τῶν δογμάτων ἐκείνων ἀθυροσέμεια βλασφημίας των. 'Ο πράστατος Ἰησοῦς σαυροῦμενος ιῆχετο πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ σωτηρίας τῶν ἀθετητῶν τῆς θείας τε διδασκαλίας, ό ὡμοτάτων σαυρωτῶν τοις. Τίνα ἄλλον πρέπει νὰ μίμωνται ό οἱ Χριστανοὶ; παρὰ τὸν ὑπεραγάθον διδάσκαλόν των, εὐχόμενοι ὑπὲρ ἐπιειροφῆς τῶν κακοδόξων, ό συμβελεύοντες αὐτές, ὅταν τούτη, πρᾶώς ό φρονήμας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας α), ἀλλὰ μὴ βλασφημεύοντες ό χλειάζοντες ὅσα ἐκεῖνοι νομίζεσθιν ἄγια, ό σεβασμιαί, ό ἐπομένως ἀναγκάζοντες ό ἐκείνες νὰ βλασφημῶσι τὴν πίστιν τῶν ἀμώμητου, ό γινόμενοι αἵτιοι περισσοτέρας αὐτῶν ἀπωλείας. 'Ο ζῆλωτής Χριστιανὸς τότε μάλιστα δεκινύει τὸν ζῆλον τοῦ, ὅταν δὲν παραβαίνῃ τῆς πρὸς τὸν ἑτερόθρησκον πλησίον τοῦ χρεωδεμένης ἄγαπης τὰ δρια, ἐλεῶν αὐτὸν μᾶλλον, ἀν μένη ἀδιέρθωτος, παρὰ μισῶν ἀπανθρώπως ἐναντίου τῆς συμβελῆς τῆς φιλανθρωποτάτας Σωτῆρος τῆς κόσμου.

Σημ. Γ'. Τῶν ἀχαλίνων ό βλασφήμων σομάτων τὸ τέλος εἶναι δυζυχία· διότι ό αὐτοὶ θέλεν μετριθῆν ἀπὸ τῆς ἀνθρώπεως μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον, μὲ τὸ ὅποῖν μετρῆσι τοὺς ἄλλας έ), ό υπὲρ θέλεστι κολασθῆν διὰ τῆς γλώσσης των ἀκολασίαν. Πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης των τῆς ἀμαρτίας πρέπει νὰ προσέχῃ τις τοιιωτρόπως νὰ ὅμιλῃ περὶ τὴν πλησίου, καθὼς θέλει ό οἱ ἄλλοι νὰ ὅμιλῶσι περὶ αὐτῆς. Τέτο δὲ γίνεται ἐὰν βάπτη πάντοτε τὴν γλώσσαν εἰς τὰς φρένας, ό τότε μόνου τὴν συγχώρῃ νὰ διαλέγηται περὶ τῶν ἄλλων, ὅταν μέλλῃ ή νὰ

α) Ρωμ. 11. 1 — 29. 6) Ματθ. 7, 2.

τὰς ἐπαινέσῃ δικαίως, ὃ νὰ τὰς συμβελεύσῃ φρονέμως, ὃ ἄλλως ἀδιαφόρως περὶ αὐτῶν νὰ ὅμιλήσῃ. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτης τῆς προσοχῆς συμβάλλει ἡ πρὸς Θεὸν προσευχὴ, πρὸς τὸν ὄποῖον πρέπει καθεῖς νὰ ἐκφωνῇ μετὰ τῆς Δαβὶδ „Ἄστοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ σόματί με, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλι με“ (Ψαλμ. 141, 3).

Σημ. Δ'. Ἐν ᾧ ἀπαγορεύει τὸ φεῦδος ἡ ἐντολὴ αὗτη, παραγγέλλει ἐξ ἐναντίας τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὅποιαν ἔκαστος ἀπὸ μικρᾶς ἥλικιας πρέπει νὰ γυμνάζηται, ἀποφεύγων, ὅσον δύναται, τὸ φεῦδος, ὡς ἕδιου ἀνθρώπων κακέργων, καὶ σημεῖου ψυχῆς ἀσυμφώνως πρὸς ἑαυτὴν καὶ διεφθαρμένης, καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν τιμὴν τῆς πλησίου ὡς ἴδικήν τε.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΓ'.

§. 15^ο. Ἡ δεκάτη ἐντολὴ περιέχει ἐντελεσέραν ἐξηγησιν ὅλων τῶν προειρημένων ἐντολῶν, προσάσπουσα ὅχι μόνον νὰ μὴ πράττωμεν τὸ κάκον, ἀλλὰ μήτε κατὰ διάνοιαν νὰ τὸ ἐπιθυμῆμεν.

Σημ. Α'. Εἴπομεν (Αρθρ. Α. §. 6. Σημ.) ὅτι τῶν κακῶν ἔργων γεννύτορες εἶναι οἱ κακοὶ λογισμοί. Διὰ τέτο οἱ Θεὸς διὰ ταύτης τῆς ἐντολῆς ἐμποδίζων τὰς αἰχρὰς τῆς καρδίας ἐπιθυμίας, ἐμποδίζει, καὶ ἀποφράττει τὴν πιγὴν τῆς ἀνομίας. Ὁθεν ἐπειδὴ εἰς τὴν Ε'. ἐντολὴν προσάσσει νὰ τιμῶμεν τὰς ἀνώτερες μας, εἰς τὴν Γ'. ταύτην διορίζει καὶ νὰ φρενῶμεν περὶ αὐτῶν ἀγαθὰ ἀγαπῶντες τὰς ἀπὸ καρδίας. Ἐπειδὴ εἰς τὴν Σ'. καὶ Η'. καὶ Θ'. ἐμποδίζει νὰ κακοποιῶμεν ὅπωσδήποτε τὸν πλησίον, εἰς τὴν παρῆσταν καλύει καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ὅρεξιν τῆς κακεργίας. Ε'πειδὴ τέλος εἰς τὴν Ζ'. προσάσσει τὴν ἐγκράτειαν εἰς τὰς ἀνόμιας μίξεις, καὶ σωφροσύνην, εἰς τὴν παρῆσταν ἐμποδίζει καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ κλίσεις τῆς ψυχῆς εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς πλησίου. διότι καθὼς ἀπηγόρευσε τὰ φανερῶς ἀδίκα μέσα, μὲ τὰ ὄποια δύναται τις νὰ σφετεριᾶται τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ,

οῖον τὴν κλεπτὴν χριστεῖαν, ἢ τὰ τοιαῦτα, τοιετοτρόπως ἐμποδίζει ἢ τὰς εἰς ταῦτα καταντώσας ἀθερίτες ἐπιθυμίας α) ἢ τὰ κάκισα πάθη, εἰον τὸν φθόνον δ), ἢ τὸ φιλένδικον, ἢ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὅποια ἀντίκεινται φανερῶς εἰς τὴν τῆς πλησίου ἀγάπην, ἢ εἶναι σύμβεα Φιλαφιτὰ φιλαυτίας ὑπερβολικῆς, ἢ προσγιλώσεως χαμερπεσάτης εἰς τὴν ματαιότητα τῆς κόσμου.

Σημ. Β'. Ἐντεῦθεν γράνεται πόσον ἐντελέχερος εἴη ναὶ ὁ νόμος τῆς Θεᾶς παρὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων· διότι ἔτος μὲν τὰς πράξεις κανονίζει, ἢ ταύτας πολλάκις ἐσφαλμένως, ὁ δὲ ἀλλάθητος νόμος τῆς Θεᾶς ῥυθμίζει ἢ τὰς ἐγκαρδίας ἢ μυσικὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὅποιας μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὡς μόνος αὐτὸς ἐξεστιάζων τὰς ἀνθρωπίνας καρδίας.

Σημ. Γ'. Εἰς τὰς ἀγίας λοιπὸν τῆς Θεᾶς ἐντολὰς περιέχονται συντόμως Α'. τὰ καθήκοντα τῆς ἀνθρώπετᾶς πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὸ τῶν τεσσάρων πρώτων, ὡς εἰπεμεν, ἀποδεικνύμενα, ἢ εἰς τὴν μεγάλην τῆς φρονήσεως ἀρετὴν ὑπαγόμενα. Β'. Τὰ καθήκοντα ἐκάςτα πρὸς ἑαυτὸν, ὑπὸ τῆς Ζ'. ἐντολῆς παραγγελλόμενα, ἢ ὑπαγόμενα εἰς τὴν Σωφροσύνην, τῆς ὅποιας εἶναι δύῳ οἱ γενικοὶ κανόνες· α. ἡ παντελῆς ἀποχὴ ἀπὸ τὰς ἀθερίτες ὄδονάς· β. ἡ μετρία χρῆσις τῶν κοσμικῶν, ἡ ὅπεια θεωρημένη μὲν περὶ τὰς ὄδονάς τῆς σαρκὸς ὄνομάζεται εἰδικότερον σωφροσύνη, εἰς τὴν ὅποιαν ἀντίκειται ἡ ἀκολασία ἢ ἀκαθαρσία γ), θεωρημένη δὲ περὶ τὰ πλέτη ὄνομάζεται αὐτάρκεια δ), ἢ ὅταν κοινοποιῇ ἢ εἰς ἄλλας τὸν πλέτον ὄνομάζεται εὔποια, εἰς τὴν ὅποιαν ἀντίκειται ἡ φιλαργυρία ἢ πλεονεξία· θεωρημένη δὲ τέλος περὶ τὴν δέξαν ἐνομάζεται μετριοφροσύνη, ἐναντίαν ἔχεσσα τὴν φιλοδοξίαν, ἐκ τῆς ὅποιας πηγάζεσιν ὁ ἐγωισμὸς, ἡ ὑπεροψία τῶν ἄλλων, ἢ ἡ περὶ τὴν

α) Ῥωμ. 7, 7. Ἱακὼβ. 3, 14 — 15. δ) Ματθ. 20, 15. γ)
Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖθε εἰς ἐπιθυμίας. Ῥωμ. 13, 16. δ)
Α' Τιμόθ. 4, 17 — 19.

δίαιταν πολυτέλεια καὶ ματαιότης^{*)}). Γ. τὰ καθύκουτα τὰ μερικώτερα, τὰ πρὸς τὰς οἰκείες ἐκάστα, περικλειόμενα εἰς τὴν Ε'. ἐντολὴν· Δ. τὰ γενικὰ πρὸς πάντα πλισίον καθύκουτα, εἰς τὴν Σ'. χ. Η'. χ. Θ'. ἐντολὴν ἐμπεριλαμβανόμενα, καὶ διῆ μὲ τὰ μερικώτερα εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναρρέομενα· Ε. καὶ τελευταῖον τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν ὅπειαν πρέπει νὰ ἀντιτατσώμεθα εἰς τὰς πονηρὰς λογισμάς ὑπὸ τῆς Ι'. ἐντολῆς θεοπιζόμενην καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας ὑπαγομένην. Διὶ αὐτῆς ὅχι μόνον τὰς αἰχράς ἐπιθυμίας καταπατήσειν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν θλίψιν ἐλαρρῶς ὑπομένομεν. Δύω δὲ εἶναι τὰ τῶν θλίψεων εἴδη, κοιναὶ, οἷον ἀθένειαι, δυσυχίαι κτλ., καὶ μερικαὶ εἰς μόνες τὰς πιεσὲς ὑπὸ τῶν ἀπίσων ἐπιφερόμεναι. Δύω εἶναι ὡσαύτως καὶ τῶν θλιθομένων τὰ καθύκουτα· α. ἡ ὑπομονὴ μετ' εὐχαρισίας· καὶ β ἡ ἐκ τῶν θλίψεων ὠφέλεια εἰς τὸ νὰ γίνωνται προσεκτικώτεροι περὶ τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, καὶ νὰ μὴ κιταπίπτωσι. Οὕτω λοιπὸν εἰς τὰς τῆς Θεᾶς ἐντολὰς περιέχονται ὅλα τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ εὐδαιμονίαν τῆς σώματος συμβάλλοντα καθύκουτα, καὶ ὅλαις αἱ ἀρεταὶ ὑπὸ τὰς ριθείσας τέσσαρας μεγίστας ἀρεταὶ τῆς ἥθικῆς ὑπαγόμεναι, λέγω δὲ φρόνησιν, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, τῶν ὅποιων ὅλων τὸ κεφαλαιον εἶναι, ἢ τε πρὸς Θεὸν καὶ ἡ πρὸς τὸν πλισίον ἀγάπην. Μακάριοι εἶναι ἔσοι γυμναζούνται νύκτα καὶ ὥμεραν εἰς τὸν νόμον τῆς Κυρίου, καὶ κρατεῖσθαι τὴν ἀρετὴν ὡς μέγα κειμήλιον, χαιρούτες εἰς αὐτὴν, καὶ εὐρίσκοντες τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς ἀγαθοεργίας των, καὶ εἰς τὴν γαλήνην καὶ εὐφροσύνην τῆς συνειδήσεώς των καὶ εἰς τὴν μέλλονταν ἀνεκλάλιτον μακαριότητα, καθὼς ὁ Σωτὴρ αὐτὸς τὰς βεβαιόνει. „Βάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον με τιμήσει, καὶ ὁ πατήρ με ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐ-

^{*)} Μή ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ εἰσὶν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. Β'. Ιωάνν. 2, 5.

τὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρὰ αὐτῷ ποιήσομεν” (Ιωάνν. 14, 28). Τῶν μακαρίων τέτων ὁ ἐπιτιμέτατος χαρακτὴρ εἶναι ἡ μετριοφροσύνη, οἵτινες ἀφ’ ἣ κάρμασιν, ὡς δύνανται, ἐπιμελῶς τὰ ὑπὸ τῆς νόμου διαταχθέντα, λέγοντες πάλιν „ὅτι δεῖλοι ἀχρεῖοι ἐσμὲν, ὅτι ὁ ὥφειλος μὲν ποιῆται, πεποιήκαμεν” (Αρχ. 17, 10). Οἱ δὲ ταλαῖπωροι καταφρονηταὶ τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ εἰς τὴν γῆν ζῶσι δυσυχῶς, τυραννέμενοι ὑπὲ τῆς ιδίας συνειδήσεως, καὶ τῆς ἀτιμίας τῆς ὀνόματός των, καὶ εἰς τὴν μέλλεσαν κρίσιν θέλοντες κολασθῆναι αἰωνίως, καταμαρτυρόμενοι ὑπὸ τῆς νόμου αὐτῆς, τὸν ὄπεῖον παρέβισαν· διότι „ὅσοι ἐν νόμῳ ἡμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται” (Ἐφρ. 2, 12).

Σημ. Δ'. Ἀπὸ τὴν διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν ἐνεργεμένην πίστιν γεννῦται ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς τῶν πιστῶν, ἥτις συνιεῖ τὸ Γ'. τῆς κατηχήσεως μέρος (Ιηρός οἴρ. §. ε), εἰς τὸ ὅποιον εὑθὺς ἦδη μεταβαίνομεν.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΣ Γ'.

Περὶ Ἐλπίδος.

A P Θ R O N A'

§. α'. Η ζῶσα πίστις γεννᾷ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταρμοινῆς τῶν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐλπὶς βεβαιοῦται διὰ τῆς θεῷμης πρὸς Θεὸν προσευχῆς.

Σημ. Α'. Ο ἄνθρωπος χωρὶς τὴν δύναμιν τῆς Θεᾶς δὲν δύναται νὰ πράξῃ κανὲν ἀγαθόν *). Διὰ τοῦτο, ἀφ’ ἣ ἀπαξ γνωρίση τὸν Δικαιοργόν τα, ἀπ’ αὐτὸν ἐλπίζει νὰ ὀδηγηθῇ εἰς ἔλας τῆς σωτηρίας τὰς ὁδὲς, διὰ τῶν ὅποιων καὶ τὴν παρέσταν ζωὴν θεοφιλῶς θέλει περάσειν,

α) Ιωάνν. 15, 4 — 5.

χ. τὴν μέλλεσαν δόξαν θέλει κληρονομήσειν (Μέρ. Α. Τμῆμ. Β. "Δρθ. ΙΑ'. χ. ΙΒ. §. λα. λβ.)· διότι ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῇ Θεῷ ἐκπιγάζει ἡ συνεργία χ. βούθεια ὅχι μόνον εἰς τὰ πνευματικά ἔργα τὰ πρόξενα τῆς αἰωνίας μακαριότητος, ἀλλὰ χ. εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς περισσάσεις. Ὁ ὄφις δεσπότης τῇ κόσμῳ, καθερᾶν τὰ σύμπαντα ἀπὸ τὸ ὄφος τῆς δόξης τε, χορηγεῖ κατὰ τὴν σοφὴν αὐτῇ θέλησιν εἰς ἔκαστον κτίσμα ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν τε μέσα, ὅτι „πᾶν δώριμα τέλειον ἄνωθεν ἐσὶ καταβαῖνον ἀπὸ τῇ Πατρὸς τῶν φωτῶν (Ιακώβ. 1, 17). Διὰ νὰ ἥμεθα λοιπὸν πάντοτε μέτοχοι τῶν ὅποιων ἐλπίζομεν δωριμάτων παρὰ τῇ ὄφίᾳ πατρὸς, πρέπει νὰ ὑψόνωμεν πρὸς αὐτὸν τὰς καρδίας ἥμῶν διὰ προσευχῆς θερμοτάτης. Ὁ βράνιος πατήρ γνωρίζει κάλλισα, καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας προσευχῆς, τὰς χρείας ἥμῶν χ. ἀνάγκας α), χ. τί πρέπει νὰ δώσῃ εἰς ἔκαστον· ἀλλὰ πρέπει χ. ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς προσευχῆς νὰ δείξῃ, ὅτι ἔχει ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας τε εἰς τὴν θείαν τῇ Διμιουργῷ τε προμήθειαν, χ. μὲ τὴν εἰλικρινῆ αὐτὲς καρδίαν νὰ κερδίσῃ, διὰ νὰ εἴπω ἔτω, τὴν φιλευεργετικὴν θέλησιν τῇ ὄφίᾳ πατρός τε β).

Συμ. Β'. Ἡ προσευχὴ ἔναι διατεταγμένη παρὰ αὐτῇ τῇ Θεῷ „Ἄγετε χ. δοθῆσται ὑμῖν, πρέστε χ. ἀνοιγόστεται (Ματθ. 7, 7). Εἶναι δὲ προσευχὴ ὄψωσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δείσεως τῶν, ὅσα συντείνοσιν εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Διὰ νὰ ἔναι ἡ προσευχὴ θεάρεσος χ. δραπέτης, πρέπει, αὐτὸς μὲν ὁ προσευχόμενος νὰ ἔναι πρῶτον θεσσαλίς γ). β. νὰ ἔχῃ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον τε δ). Ἡ δὲ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνηται α. μὲ προσοχὴν, διλούστι περὶ ὅσων μόνου μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον.

α) Ματθ. 6, 7. β) Καὶ Φαλμ. 50, 15. Ἐπικάλεσκόμεσθα
μέρας θλιψίως, χ. ἐξελέγμασισ, χ. δοξάσσειμος κτλ. γ) Ιωάν. 9,
21. δ) Καὶ στὸν σήκητο προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴτι ἔχετε κακά
τινος κτλ. Μάρκ. 11, 25 — 26.

Διέτι καθαίς δὲν γυνωρίζει τὰ συμφέροντα εἰς τὸν ἀλιθὸν αὐτὸν εὐδαιμονίαν, ὅσις δὲν ἐφωτίσῃ ὑπὸ τῷ ἀγίῳ Πνεύματος, ετώ δὲν ἔξεύρει μήτε τί πρέπει νὰ ζητήσῃ παρὰ Θεῷ α). Αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα μᾶς διδάσκει εἰς τὸν γραφὴν, ὅτι πρέπει νὰ ζητῶμεν πρῶτον τὸν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ τὸν δικαιοσύνην, ὥγεν τὸ μέσον τὸν νὺν ἐνωθῶμεν μετ' αὐτῷ διὰ τῶν ἀρετῶν. Ταῦτην τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπεριορίσως· τὰ δὲ λοιπὰ πρόσκαιρα ἀγαθά, σῖν ύγειαν, ζωὴν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, πρέπει νὰ τὰ ζητῶμεν πάντοτε μὲ τέτου τὸν περιορισμὸν: Ἐὰν θέλης, θεέ με, ἐὰν γινώσκεις, ὅτι εἶναι ὁ φέλιμα εἰς ἐμέ· β. μὲ θερμότητα, ὥγεν μὲ καρδίαν ζέσταις ἀπὸ εὐλάβειαν καὶ πίεσιν δ). γ. μὲ ταπεινοφροσύνην, διὰ τῆς ὅποιας ἐσωτερικῶς μὲν θέλομεν συναιδίανεσθαι τὸν ἡμετέραν ἀθλιότηταν καὶ δυστυχίαν, καὶ ὅτι ἐδὲν ἀγαθὸν δὲν ἡθέλαμεν ἔχειν ἐξ αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἕνοιγε τὸν εὕσπλαγχνον αὐτῷ χεῖρα σὲ εὐράνιος Πατέρ. ἐξωτερικῶς δὲ θέλομεν φυλάττειν τὸ σῶμα εἰς ζάσιν εὐχήμονα, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διαδέσεως παρασατικὸν γ). δ. μὲ πεποιθησιν, ὥγεν μὲ πληροφορίαν ἀδίσκοτον, ὅτι οὐ προσευχῆ μας θεμελιώνεται εἰς μόνην τὸν ἀξιομισθίαν τῷ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστῷ, τῷ ὅποις τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκκυθὲν αἴρεται δύναται νὰ κινήσῃ τὸν εὕσπλαγχνον Θεὸν εἰς τὸ νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ αἰτήματα δ). ε. μὲ ἐπιμονὴν, τὸν ὅποιαν διδάσκει ὁ Χριστὸς διὰ τῆς παραβολῆς τῷ ἀδίκῳ κριτοῦ ε). Ὅπερ γενικῶς, ὅταν προσευχώμεθα, πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς ταῦτα μάλιστα τὰ τρία. α. Ποῖοι τινὲς ὄντες προσευχόμεθα. β. Περὶ ποίων προσευχόμεθα. γ. Πῶς προσευχόμεθα. Ὅσις ἔτω δὲν προσεύχεται, μυκτηρίζει τὸν Θεὸν, καὶ οὐ προσευχήτα γίνεται εἰς ἀμαρτίαν.

α) Ῥωμ. 8, 26. 6) Ἰακωβ. 5, 16. γ) Λαζ. 18, 11—14.
δ) Ἰωάνν. 5, 14. Ἰακωβ. ἱπτ. 1, 5—6. ΕΕρ. 4, 16. ε) Λαζ. 18, 1—8 Κελασσ. 4, 2. ή Α'. Θεοσαλονικ. 5, 17.

Συμ. Γ'. Προσευχόμεθα δὲ ἐ μόνου ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς τῆς πλησίου μερικῶς, οὐκονῶς ὑπὲρ πάντων α), καὶ εἰς πάντα καιρὸν β) καὶ εἰς πάντα τόπον γ).

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

§. 6. Τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς ὅχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἀγίου αὐτοῦ παραδείγματος τὸ ἐνομοθέτητεν εἰς ημᾶς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἥτως ἐξέθηκεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὸν τύπον τοῦ προσεύχεσθαι.

Συμ. Εἰς πάμπολλα μέρη τῆς ἀγίας Γραφῆς, εἴτε τῆς παλαιᾶς εἴτε τῆς νέας, ἀπαντῶνται θεῖαι παραγγελίαι περὶ τῆς προσευχῆς. Αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὴν γῆν διατρίβων προσιυχήν πολλάκις πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτῷ πατέρα δ), αὐτίνων εἰς ημᾶς ὑπογραμμὸν τὸ ἀγιώτατον αὐτῷ παράδειγμα καὶ εἰς ταύτην τὴν ἀρετὴν καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπάς. Διώρισε δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν τῇ προσεύχεσθαι, διὰ νὰ δάση τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς, διδάσκων διαύτετας μαθητάς τα ἀπλῶς καὶ συντόμως ὅλα, ἵστα πρέπει νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεῖ.

§. γ'. Ο παρὰ τοῦ Κυρίου διαταχθεὶς τύπος τῆς προσευχῆς ὀνομάζεται Κυριακὴ, προσευχὴ, καὶ εἶναι η ἀκόλουθος.

„Πάτερ ημῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω η βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θελημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ημῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ημῖν σήμερον. Καὶ ἀφες ημῖν τὰ ὀφειλήματα ημῶν, ὡς καὶ ημεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ημῶν, καὶ μὴ εἰσενέγκης ημᾶς εἰς πειρατὴν, ἀλλὰ ῥῦσαι ημᾶς ἀπὸ τοῦ

α) Α. Τίμοθ. 2, 1—2. β) Λαζ. 21, 36. γ) Α. Τίμοθ. 2, 8. δ) Λαζ. 11, 1, § 22, 43. κτλ.

πονηροῦ. "Οτι σου ἐσὶν η̄ βασιλεία, καὶ η̄ δύναμις, καὶ η̄ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Συμ. Τῆς Κυριακῆς προσευχῆς τὰ μέρη εἶναι τρία.
α. Προοίμιον. β. Αιτήματα. γ. Ἐπίλογος. Θέλομεν λατὸν ὄμιλόσειν καθέκασον αὐτῆς μέρος χωρισά.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Προοίμιον τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

§. δ'. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Συμ. Α'. Δύο τινὰ μᾶς διδάσκει τὸ προοίμιον. α. Τίς εἶναι ὁ πρὸς τὸν ὅποιον προσευχόμεθα, ὅτι διλαδὴ εἶναι ὁ ὑψίστος Δικτυρός, καὶ θεὸς τῶν ὅλων. β'. Ποῖος τις εἶναι θεωρέμενος ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅτι διλαδὴ εἶναι πατήρ ἡμῶν εὔσπλαγχνος, πλάσας μὲν ἡμᾶς ἐκ τῇ μὴ ἔντος, καὶ προνοέμενος, καὶ διατρέφων φιλανθρώπως· ἀναπλάσας δὲ, καὶ αναγεννήσας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ γενετήσας ἡμᾶς, καὶ ἀναδείξας κληρονόμας τῆς βασιλείας ταῦτα). Ἐκ τῶν δύο τέτων ἐννοιῶν δύω συμπεραίνονται χρέϊ ἄφευκτα τῶν πιστῶν. α. "Οτι οἱ πατέρες ἐπικαλέρενοι τὸν θεὸν πρέπει νὰ ζῶσιν ἀγίως μετὰ πάσις ὑπακοῆς εἰς τὰς θείας αὐτῆς ἐντολάς θ). β. "Οτι πρέπει νὰ τὸν ἐπικαλῶνται μὲ σέβας ὄφειλόμενον, καὶ μὲ ἀγάπην, καὶ θάρρος, ἐποῖσαν πατρὸς φιλοζοργοτάτος χριστότις πρὸς ψάς εὐπειθεῖς δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ.

Συμ. β'. Ο' θεὸς εἶναι πανταχῷ παράν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν γ). λέγεται δὲ ἐξαιρέτως ὅτι κατοικεῖ εἰς τὰς οὐρανάς· διότι ἐνταῦθα δεικνύει τὰ ἐμφαντικάτα πυρεῖα τῆς θείας αὐτῆς παρρησίας, καὶ δόξης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ ἐπρόσθετον εἰς τὸ προοίμιον τὸ „ο' ἐν τοῖς ὕρανοῖς“ διὰ νὰ διεγείρηται εἰς τὰς προσευχομένις ή ἐννοια τῆς απείρα τῆς θεᾶς παντοδυναμίας, καὶ μεγαλειότητος.

α) Α. Ἰωάν. 3, 1. καὶ Ἡρακλ. 18, 17. β) Α. Ἰωάν. 3, 9. καὶ Α. Πέτρ. 1, 17. γ) Ἱερεμ. 23, 24.

ΑΡΘΡΟΝ Δ.

§. ε'. Μετὰ τὸ προσίμου ἄρχονται τὰ αἰτήματα, τὰ
ὅποια εἴναι ὅλα ἔξ. ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ μὲν τρία τὰ πρῶτα ἀ-
ναφέρονται εἰς δόξαν Θεού, τὰ δὲ ὑσερα τρία ἀποβλέπουσι τὴν
ἡμετέραν ὡφέλειαν, καθὼς φαίνεται ἐφεξῆς.

ΑΙΤΗΜΑ Α'.

‘Αγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Συμ. ‘Αγιάζεται τὸ ὄνομα τῆς Θεᾶς, εἴναι ταῦτο, καὶ
δοξάζεται διὰ τῆς ἀληθεῖας αὐτῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῆς πλα-
τυσμῆς τῆς ὁρθοδοξίας. Εὐχόμενα λοιπὸν νὰ ἀγιασθῇ,
ἵτοι νὰ δοξασθῇ τὸ πανάγιόν τε ὄνομα ἐφ' ὅλης τές ἀν-
θρώπως, ἐλθόντας εἰς ἐπιγνώσιν τῆς ἀληθείας Θεᾶς διὰ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, ὃσις μόνος ἐδίδαξε τὸν τρόπον τῆς γινώσκειν,
καὶ δοξάζειν ἀληθῶς τὸν Θεόν. Δύῳ δέ τινα πρέπει νὰ
συνεργάμωσιν εἰς ἀγιασμὸν τῆς Θείας ὄνόματος· α. νὰ γυνω-
ρίσωσιν οἱ ἀνθρώποι τὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέσειλεν
εἰς τὸν κόσμον Ἰησὸν Χριστόν· β. ἀφ' ὃ τὸν
γυναρίσωσι νὰ ὑποτάσσωνται θερμῶς, καὶ νὰ ἐκπληρῶ-
σιν εἰλικρινῶς τὰς ἐντολάστες· τὸ πρῶτον ἀφερῆ ὅλης
τῆς πεπλανημένες εἰς τῆς ἀμαρτίας τὰς ἀνοδίας, ὑπὲρ
τὸν ὄποιαν παρακαλεῖ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς
τὸν ὄδον τῆς ἀληθείας. Τὸ δεύτερον εὔχεται ὑπὲρ τῶν
πισῶν διὰ ν' ἀπομακρύνωνται ἀφ' ὅλα τὰ κακὰ ἔργα,
διὰ ὃσα βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τῆς Θεᾶς, καὶ ὅδηγάμενοι
απὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας νὰ προκόπτωσιν εἰς τὴν ἀρ-
τὴν, διὰ νὰ βλέπῃ ὁ κόσμος τὰ καλά των ἔργα, καὶ νὰ
δοξάζῃ τὸν ἐπεράνιον αὐτῶν πατέρα, καὶ Θεόν.

ΑΙΤΗΜΑ Β'.

§. σ'. Έλθέτω ἡ βασιλεία σου.

Συμ. Τέσσαρες ἀριθμοῦνται αἱ τῆς Θεᾶς βασιλεῖαι· α.
ἡ τῆς φύσεως, διὰ τῆς ὄποιας βασιλεύει ἐπὶ τῶν

κατισμάτων ἐλαύνει, ὡς Δημιοργός αὐτῶν καὶ προνοητής α).
 β. ί τὸν νόμον, διὰ τῆς ὁποίας ἐβασίλευσεν ἔξαρέτως εἰς τὴς Ἰεδαιός· γ. ἡτοῖς χάριτος, ἡτοῖς ἡρ-
 χησε μετὰ τὴν ἀνάλιψιν τῆς Σωτῆρος, ὅποτε οἱ Ἀπό-
 στολοι διὰ τὴν ἄγιον Πνεύματος ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέ-
 λιον, καὶ ἐθεμελίωσαν τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν δ), καὶ
 ἐν παύει προχωρέσσα, ἵως ἢ φθάσῃ εἰς τὴν τελείω-
 σίν της καὶ βασιλεύσῃ ἡ ἀλήθεια καὶ εἰρήνη, ὅπόταν ἔλθῃ
 τάλιν ὁ Σωτὴρ νὰ ἀνταμείψῃ τὰς πιστὰς αὐτῷ μὲ τὴν ἡράνιον
 ἔδοξαν, καὶ νὰ καθαιρέσῃ τὰς ἔχειράς τας· δ. τέλος ἡ βασι-
 λεία τῆς δόξης, ἡτοῖς εἶναι ἡ ἀτελεύτητος, καὶ ἀκατά-
 λύτος, ἀπὸ τῆς παγκοσμίας κρίσεως ἀρχομένη, καὶ διαμένε-
 στα εἰς αἰώνας· Ἐνταῦθα λοιπὸν διὰ τῆς δευτέρας αἰτίσεως
 παρακαλεῖμεν τὸν θεὸν διὰ τὴν τρίτην, καὶ τετάρτην αὐ-
 τῷ βασιλείαν, ἥγεν νὰ φαινερώσῃ τὸ εὐαγγέλιόν τε εἰς
 ἔλεος τὰς ἀνθρώπους, καὶ νὰ μᾶς ἀγιάσῃ ὅλες βασιλεύσων εἰς
 τὰς κοιράνιας μας, καὶ ὁδηγῶν αὐτὰς εἰς ἐκλογὴν τῆς ἀγαθῆς,
 καὶ τέλος νὰ μᾶς εἰσάγῃ εἰς τὴν δόξαν τῆς πατρός της, ὅ-
 πόταν κατέλιν ἔλθῃ νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν θάνατον, τὴν ἀ-
 μαρτίαιν δηλούστι, καὶ τὸν Διάβολον.

ΑΙΤΗΜΑ Γ'.

§. ζ. Γενηθῆτω τὸ θέλημάσου, ως ἐν οὐρανῷ καὶ
 ἐπὶ τῆς γῆς.

Σημ. Διὰ τὴν αἰτίματος τάτῳ ξητάμενον ἀπὸ τὸν ὑ-
 φίσεν βασιλέα νὰ ἐκπληρόνηται καὶ εἰς τὴν γῆν τὸ πανά-
 γιον αὐτῷ θέλημα διὰ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκπληρώ-
 σεως τῶν θείων αὐτῷ ἐντολῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκπιγά-
 ζει καὶ ἡ δόξα τῆς θεᾶς, καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἀνθρώπων εὑδαιμο-
 νία. Τρία δέ τινα εἶναι ἀξιοσημείωτα εἰς τὴν αἴτιοιν
 ταῦτην· α. ὅτι χρεωςθμένον νὰ κάμινωμεν ἡμεῖς αὐτῷ τὸ
 θέλημα τῆς θεᾶς, ὑποτάσσοντες εἰς αὐτὸν τὰς ιδικάς μας

ε) Ψαλμ. 103, 16. § 145, 12. Ε) Ψαλμ. 110, 2.

διεφθαρμένας Σολήσεις ἐν δυσφῇ ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς. 6. ὅτι χρεωσθέμεν νὰ εὐχάρισθα νὰ τὸ ἔκτελῶσιν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι οἱ κατοικεῖτες εἰς τὸ πρόσωπου ὄλης τῆς γῆς. 7. ὅτι χρεωσθέμεν νὰ τὸ ἔκτελῶμεν εἰς τὴν γῆν, καθὼς οἱ "Αγγελοι εἰς τὸν ἡραὶν α"), μὲ τὴν αὐτὴν εἰλικρίνειαν διλούντι, ς τὸν ζῆλον, μὲ τὸν ὅποιον τὰ μακάρια ἔκεινα πνεύματα λειτεργεῖται τὸν ὑψίσου βασιλεά. Εἰδὲ ς οἱ "Αγγελοι μὲν ἀποσέλλονται εἰς ἄλλας λειτεργίας διαφόρες παρὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐκπληρώσι τελεότερον; ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ πᾶν βάρος ὑλικού· ἀλλὰ ς οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἐπίγειοι "Αγγελοι, ὅπόταν κατὰ τὴν ἴδιαν ἐκαστος κατάσασιν, ς δύναμιν, ς τὸ ἐπάγγελμά τοι, ἐκπληρόνη τὰς ἐντολὰς τῆς θεᾶς, ς κληρονομεῖ τὴν σωτηρίαν, τῆς ὅποιας λειτεργοὶ ς ὑπηρέται διωρίζονται οἱ ἄγιοι" Αγγελοι 6).

ΑΙΤΗΜΑ Δ.

§. η'. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σημερον.

Σημ. Διὰ τῆς ἐπιεισίου ἄρτων ἐννοεῖται ὄλα τὰ πρὸς τὸν παρθσαν ζῶν ἀναγκαῖα· ἄρτον δὲ ἐδέσπισεν ὁ Σωτὴρ νὰ ζητῶμεν παρὰ θεῖ διὰ νὰ μάθωμεν ἐκ τότε, ὅτι πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεθα εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ς νὰ μὴ γυρεύωμεν ὄλοφύχως τὰ ἄχρισα ς περιττὰ γείμη, ὅταν ὁ θεὸς μᾶς τὰ χαρίζει διὰ μέσων ιερέων, ς τιμίων, ὥσε νὰ μεταδίδωμεν ἐξ αὐτῶν ς εἰς τὰς χρείαν ἔχοντας. Σημειωτέον δε μάλιστα, ὅτι ζητῶμεν τὸν ἄρτον ἡμῶν παρὰ τῆς προνοίας τῆς θεᾶς, ὅσις πρότερον εἶπεν, ὅτι ὁ ἄρτος ἡμῶν θέλει εἶδαι ἡνωμένος μὲ τὰς ιδρῶτας τῆς προσώπου μας δ), ὥσε μὲ τὴν πρὸς θεὸν προσευχὴν πρέπει νὰ συνάπτωμεν ς τὰς κόπτες τῆς ἐργασίας εἰς ἀπό-

α) Φαλμ. 143, 10. ς 103, 21. β) Γαμ. 1, 14. γ) Α. Τιμοθ. 6, 8. δ) Γενεσ. 3.

λαυσιν τῶν ἀναγκαίων· χρεωσῆσι δὲ καὶ οἱ πλέσιοι, καθὼς καὶ οἱ πτωχοὶ, νὰ δέωνται τὴ θεῖα περὶ τῶν ἀναγκαίων· α. διότι καὶ ἔτοι κρέμανται ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τὴ θεῖα, ὅσις χαρίζει καὶ ἐπαίρει πάλιν τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ, ὅταν θελήσῃ, χωρὶς δὲ τέτε τὴν εὐλογίαν εἶναι μάταιοι πάντες οἱ κόποι, καὶ ἐπικρέλειαι τῶν ἀνθρώπων· β. διότι ἔδει μίαν ὡφελειαν ἔχεσιν ἐκ τῆς πλεύτης, χωρὶς τὴν ὑγείαν, καὶ ὄλορέλειαν τῆς σώματος, διὰ τῆς ὅποιας ἐμπορᾶς νὰ τ' ἀπολαύσωσι. Ἐπιέσιος δὲ ἀνομάδην ὁ ἄρτος, ὡς εἰς τὴν ἐσίαν ἡμῶν καὶ συντίρησιν ἀνήκων, καὶ συμβάλλων παρὰ πολὺ. Τὸ δὲ σύμερον προσετέθη εἰς τὸ αἴτιμα διὰ τρία τινά· α. περὶ τῆς παράστις μόνου ἀνάγκης χρεωσῆμεν νὰ φροντίζωμεν, μὴ μεριμνῶντες μετὰ προσπαθεῖς πολλῆς διὰ τὰς μελλέσας ἡμάντης χρείας *), διότι δὲν ἔχευρομεν τί τέξεται ή ἐπιεῖσθαι. β. Διὰ τέτου μᾶς συνελαύνει ἀνεπαιδύτως ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς νὰ προσευχόμεθα καθ' ἡμέραν· διότι καθ' ἡμέραν χρείαν ἔχομεν τῶν ἀναγκαίων. γ. Διὰ νὰ ἔχομεν ἀπὸ τὰς ψυχάς μας τὴν ἐκ τῶν πολλῶν μεριμνῶν ἀνησυχίαν, καὶ νὰ ἐμφυτεύση τὴν γαλήνην, καὶ ἡρεμίαν τῆς νοός μας· ἐκ τέτα συμπεραίνομεν, ὅτι εἶναι ἐμποδισμέναι ἀπὸ τὰς πιεστὰς αἱ μετὰ πολλῶν περισπασμῶν, καὶ ταραχῶν τῆς ψυχῆς μέριμναι καὶ φροντίδες περὶ τὰ βιωτικὰ, ἐκ τῶν ὅποιων προξενεῖται λίθι θεῖα, καὶ ἀπισία, καὶ προσήλωσις εἰς τὰ κοσμικὰ, καὶ μέσοιν παραιόμων μεταχείριστις εἰς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμιῶν ἀθερμίτων· ἐξ ἐναυτίας δὲ εἶναι συγχωριμένη ἡ προμήθεια ή περὶ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ η περὶ καλλίς καὶ νομίμας ἐργασίας ἐναχόλησις, ἐν ὅσῳ εἶναι συνημμένη μὲ τὴν αὐτάρκειαν, καὶ μελέτην τῆς θείας νόμου, καὶ τὴν ἀδιάκοπην σπεδὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτᾶς.

*). Μαρ9. 6, 34.

ΑΙΤΗΜΑ Ε'.

§. 9'. Καὶ ἄφες ημῖν τὰ ὀφειλήματα ημῶν, ὡς καὶ ημεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ημῶν.

Συμ. "Ολοι οι ἄνθρωποι χρεωσθέν ἐπίσης νὰ αἰτῶσι παρὰ θεῶν τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν των, διότι ἔλοι εἶναι ἀμαρτωλοί, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἥπτον α). Διὰ μόνης τῆς μετανοίας ἐμπορεῖ ὁ πιεζός νὰ λάβῃ τὸν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν των. Συνίζαται δὲ ἡ ἀλιθῆς μετανοία ἐκ πέντε τινῶν· α. ἐκ τῆς διαγνώσεως τῆς ἀμαρτύματος· β. ἐκ τῆς δι αὐτὸ συντριβῆς, χ. θλίψεως τῆς καρδίας· γ. ἐκ τῆς ἐξομολογήσεως δ). δ. ἐκ τῆς σερρᾶς ἐλπίδος χ. πεποιθήσεως εἰς τὸν εὐσπλαγχνίαν τῆς θεᾶς διὰ μεσιτείας Ἰησοῦ Χριστοῦ γ). ε. ἐκ τῆς διορθώσεως, ἥτις ὑφίσαται εἰς δύω τινά, πρῶτον εἰς παντελῆ ἀρνησιν, χ. ἀποχήν τῆς ἀμαρτύματος, χ. ἐπειτα εἰς μεταλλαγὴν βίσ σωφρονικῆ, χ. ἐναρέτε απὸ ἀσάτε, καὶ ἀντιθέτε δ). "Οἷς τοιαύτην δεικνύει μετανοίαν, δύναται νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν θεόν· ἀλλ' ὅποιον εὔχεται νὰ ἀναδειξῃ αὐτὸς περὶ ἑαυτὸν τὸν ὅποιον παρεπίκρανε δημιουργόντε, τοιεῖτος πρέπει νὰ φανῇ χ. αὐτὸς πρὸς τὰς ὄμοδόλους τὰς πλησίουν ἵλεως δηλούνοτι χ. σπλαγχνικός, συγχωρῶν τὰς ἀμαρτίας των μὲ τὴν αὐτὴν ἑτοιμότητα, μὲ τὴν ὅποιαν ἐπιθυμεῖ νὰ τύχῃ χ. αὐτὸς τῶν ἰδικῶν τὰς ἀμαρτίαν τὴν συγγνώμην· ὥσε μὲ τὴν πρὸς θεόν εἰλικρινῆ μετανοίαν, πρέπει νὰ συνάπτωμεν χ. τὴν πρὸς τὸν πλησίον φιλανθρωπίαν, ἥτις εἶναι σημεῖον ἐκείνης καὶ ἀπόδειξις φρανερά· χρεωσθεν δὲ νὰ συγχωρῶμεν ὅλες τὰς πταίσαντας εἰς ήμᾶς ἀνθράπες, ὀσάκις ἀν πταίσωσι χ. δι ὅσα χ. ἄν πταίσωσι χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἀμνησικακάντες, χ. διώκοντες ἀπὸ τὰς καρδίας ήμῶν πᾶσαν δυσμένειαν, χ. μῆσος φιλέκδικον κατ' αὐτῶν, χ. προσέτι ἀνταμείβοντες αὐτὲς μὲ ἀνυπόκριτον ἀγάπην, χ. ἄν δυνηθῶμεν, μὲ εὔποιίαν· α.

α) Α. Ἰωάνν. 1, 8 — 10. δ) Α. Ἰωάνν. 2, 9. γ) Α. Ἰωάνν. 2, 1 — 2. δ) Τιτ. 2, 11,

διότι ἔτω μᾶς διατάσσει ὁ Θεός, καὶ διὰ λόγου, καὶ μὲ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς παράδειγμα· ς β. διότι καὶ ἡμεῖς ἔτως ἐπιθυμήμεν νὰ προσφέρηται πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός. Ὅταν λοιπον προσφέρεις, πιστὲ, τὴν αἵτιον ταύτην, εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ συγχωρῆς τὸν ἔχθρόν σου ἀπὸ καρδίας, εἰδεμὲν εἶσαι αὐτοκατακριτος ἀπαγγέλλων αὐτὸς κατὰ σεαυτὸς ὅχι εὐχὴν ἀλλὰ κατάραν α), καὶ ἐκ τῶν ιδίων σε λόγων κρινόμενος, καὶ καταδικαζόμενος, ὡς ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δᾶλος, ὃς εἰς ἐλευθερίαν ὑπὸ τῷ κυρίῳ, δὲν ἢλειπει τὸν σύνδεσμόν τας β).

ΑΙΤΗΜΑ ζ.

§. θ'. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ἢνται ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Σημ. Α'. Δύω εἶναι τὰ εἴδη τῶν πειρασμῶν, οἱ μὲν πρὸς δοκιμὴν, οἱ δὲ πρὸς ἀπάτην. Οἱ πρῶτοι εἶναι ἐκ τῆς Θεᾶς, ἔτως ἐπείραστε τὸν Ἀβραὰμ, Συτῆσας τὸν Ἰσαὰκ εἰς θυσίαν, καὶ ἔτω πειράζει τὰς πιεστὰς διὰ πολλοτάτων θλίψεων, ὡςε νὰ φανῇ ἡ ἀρετή των, καὶ νὰ ἀνταμειφθῶσι δικαίως. ἐν ὡς τὸν παρακαλεῖμεν λοιπὸν νὰ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς τοιστὰς πειρασμὰς ἐννοῦμεν νὰ μὴ συγχωρήσῃ, ὡςε νὰ ὑποκύψωμεν εἰς αὐτὰς, καὶ νικηθῇ ἡ πίεσις ἡμῶν, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐνδυναμώνη μὲ τὴν χάριν τας, διὰ νὰ τὰς ὑπομένωμεν γενναίως, καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ γρήγορα ἐξ αὐτῶν γ). Οἱ δεύτεροι, οἱ πρὸς ἀπάτην πειρασμοὶ προέρχονται α. ἐκ τῆς Διαβόλου δ). β. ἐκ τῆς κόσμου ε). γ. ἐκ τῆς σαρκὸς ζ), καὶ εἴχημεν αὐτῶν οἱ δεινότεροι. ὁ διάβολος μᾶς ἐρεθίζει, καὶ συνεργεῖ εἰς τὸ κακὸν, δὲν ἐμπορεῖ ὅμως νὰ μᾶς φίψῃ εἰς τῆς ἀμαρτίας τὸν βυθὸν, ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν θελήσωμεν. Ὁ κόσμος μᾶς πειράζει διὰ λόγων, διὰ πρά-

α) Ματθ. 6, 14 — 15 καὶ Α. Τιμοθ. 2 — 8 καὶ Ἰακωβ. 2, 13.
β) Ματθ. 18, 27 — 35. 8 Α'. Κορινθ. 10, 13. δ) Ματθ. 4,
ε. καὶ Β. Κορινθ. 2, 12. ε) Παροιμ. 1, 10. ζ) Ἰακωβ. 1, 4.

ζεων, δι εύτυχιῶν ὥραισαν, διὰ δυσυχιῶν, διὰ θλίψεων,
δι ἡδονῶν, καὶ γενικῶς δι ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων, δικαίων
τῶν ὅποιων διεγείρονται εἰς ἡμᾶς φιλία καὶ μῖσος, καὶ θεοί
λοιπὸς ὅμιλος τῶν παθῶν: ἡ σάρξ τέλος διὰ τῆς ἡμετέρας
φελήσεως ἐνιχνομένη μᾶς πολεμεῖ φοβερᾶς, καὶ μᾶς
ἀπώθετι εἰς τῆς κακίας τὸν βόρρον. Ἐν ᾧ ἡμετέρα δεό-
μεθα τῇ θεῷ νὰ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς τέτο τὸ εἶδος τῶν
πειρασμῶν, δὲν ἐνυσθμεν ὅτι πρέρχονται ἐξ αὐτῆς, καὶ
εἴναι τῆς ἀμαρτίας αἴτιος ὁ θεός· ἄπαιγε! ὁ θεὸς μάλι-
σα μᾶς ἀπειρέφει ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν διὰ τῆς θείας λόγου,
διὰ τῆς πατρικῆς αὐτῆς προνοίας, καὶ διὰ τῶν μέσων τῆς
σωτηριώδεις αὐτοῦ χάριτος α), ἐγκαταλείπει δὲ τὰς φο-
μαρτωλάς, καὶ συκόνει τὴν χάριν της ἐξ αὐτῶν, ὅταν
διεφθαρμένην ἔχοντες θέλησιν καταπατεῖσιν ἐν γνώσει
τὰς ἐντολάς της, ἢ πεπωρωμένοι παντάπατι τὴν καρδίαν
ἐλπίζοσιν εἰς ἑαυτὸς, καὶ ὅχι εἰς τὸν θεὸν καὶ πλάσματων,
ἢ ἀχάρισοι ὄντες ψόι κακομεταχειρίζονται τὰς εἰς αὐτὸς
δαψιλευθείσας χάριτας τῆς ἑρανίας πατρός των. Παρακα-
λέμεν λοιπὸν τὸν θεὸν νὰ μὴ συγχωρίσῃ νὰ πέσωμεν
εἰς τέτες τὰς πειρασμάτων, οἵτινες δύνανται νὰ θριαμβεύ-
σωσι καθ' ἡμῶν, ἢ ἀν συγχωρίσῃ κατὰ τὰς ἀποκρύ-
φας βελάδες τῆς θείας αὐτῆς σοφίας, καὶ δικαιοσύνης, νὰ μὴ
μᾶς ἀφίσῃ κανὸν νὰ νικηθῶμεν παντελῶς ἀπὸ αὐτὸς, αλλὰ
νὰ διασώσῃ τὰς ψυχάς μας ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπάτην, καὶ
ἀπώλειαν· διότι ὁ θεός θὲν πειράζει κάνενα πρὸς ἀπά-
την, ἔτε παρακινεῖ κάνενα εἰς τὸ κακόν δ). Μέτα δὲ πρὸς
νίκην τέτων τῶν πειρασμῶν χριστιμάτατα ἔχομεν τὴν πί-
σιν γ), καὶ τὴν θεοσέβειαν δ), καὶ τὴν προσευχήν ε).

Σημ. Β'. Ἡ λέξις πονηρὸν, ἐδετέρως μὲν ἐκλαμβα-
νομένη φανερόνει τὴν ἀμαρτίαν ζ), ἀρσενικῶς δὲ κλινομένη
φανερόνει τὸν διάβολον, ἐξις ὡς λέων ὥρυσμενος πε-
ριπατεῖ ζυτῶν τίνα καταπίγ (Α Πέτρ. 5, 8).

α) Α. Κοριγ. 10. δ) Ἱακωβ. 1, 13. γ) Ἔφεσ. 6, 16. δ)
Ἱακωβ. 4, 7. ε) Ματθ. 26, 41. σ) Ἱωάνν. 17, 15. ζ) Β'. Θη-
σαλονικ. 3, 3.

Ἐκ τέτων λοιπὸν παρακαλέμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀβλαβεῖς, ἐνιχύων τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν μὲ τὴν παντοδύναμον αὐτῆς χάριν, καὶ ἐλπίζομεν βεβαίως, ὅτι θέλομεν εἰσακεδῆν, ἐὰν ἐκ ψυχῆς εἰλικρινῆς προσευχώμεθα α.). Δύώ δέ τινες προκύπτεσιν ὠφέλειαι ἐκ τῆς αἰτίσεως ταύτης· α. νὰ γρηγορῶμεν καὶ ν' ἀποφεύγωμεν τὰς πειρασμὲς ὅσους ἐμπορᾶμεν δ). β. ἐμπεσόντες δὲ ποτὲ εἰς αὐτές, νὰ ἀντέχωμεν σερεῶς προσευχόμενοι θερμῶς πρὸς Θεόν.

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

Ἐπιλογος.

§. α'. Ὡτὶ σοῦ ἐσὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Σημ. Α'. Γρία τινὰ μᾶς διδάσκει ὁ Ἐπίλογος· α. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βασιλεὺς τῆς κόσμου· β. ὅτι διοικεῖ τὸ πᾶν μὲ τὴν παντοδύναμίαν ταῦ· γ. ὅτι ἡ δόξα τε εἶναι ἀπειρος. Αὗτη δὲ ἡ δόξα τε, καὶ δύναμις, καὶ βασιλεία θέλεσι διαφρενίν εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα· ἐκ τέτε όύω τινὰ προκύπτεσι συμπεράσματα· α. ὅτι εἰς τὸν βασιλέα, καὶ προνοιτὸν, καὶ πατέρα ἡμῶν ἀναγκαίως πρέπει νὰ προσρέχωμεν διὰ τῆς προσευχῆς ζητῶντες παρὰ τῆς ἀγαθότητός τε τὴν σωτηρίαν ἡμῶν καὶ συντήρισιν· β. ὅτι τῶν προσευχῶν ἡμῶν δλῶν σκοπὸς κυριωτάτος πρέπει νὰ ἔναι μὲ αὔξησις τῆς βασιλείας καὶ δόξης τῆς Θεᾶς, καὶ εἰς δόξαν τῆς πανχρήστης πρέπει νὰ ἀναφέρωνται ὅσα ἀγαθὰ ζητῶμεν, καὶ λαμβάνομεν παρὰ αὐτῆς γ).

Σημ. Β'. Ἡ λέξις Ἄμην εἶναι ἑβραϊκή· προσιθεμένη δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς προσευχῆς δηλοῖ τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶς τὴν εἰλικρίνειαν, καὶ βεβαίωσιν τῆς ψυχῆς μας, ὅτι θέλομεν εἰσακεδῆν παρὰ Θεᾶς. Οὕτω προσευχόμενοι

α) Κορινθ. 10. δ) Ματθ. 26. γ) Φαλμ. 115.

πρὸς Θεὸν λαμβάνομεν παρὰ αὐτῆς τὴν χάριν εἰς πλήρωσιν τῶν ἀγίων αὐτῆς ἐντολῶν, καὶ ἐνδυναμόνομεν τὴν ἐκ τῆς θερμῆς πίσεως εἰλικρινῆ πρὸς αὐτὲς ἐλπίδα, διὰ τῆς ὁποίας περιμένομεν καὶ τὴν εἰς ταῦτην τὴν ζωὴν πατρικὴν αὐτῆς κυβέρνησιν καὶ περίθαλψιν, καὶ τὴν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἀνταμοιβὴν τῶν πράξεών μας, καὶ ἐπιτυχίαν τῶν ὅποιων ἡτοίμαστεν ἀγαθῶν διὰ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτῆς θεράποντας. „Ο δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληράσαι ἡμᾶς πάσις χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πισεύειν, εἰς τὸ περιστεύειν ἡμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἀγίου. Ἀμήν! (Ρωμ. 15, 13).

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ορισμὸς καὶ ἀρχὴ τῆς Κατηχήσεως §. α. Σελ. 1
Διαιρέσις αὐτῆς §. β—ζ. 1—3

ΜΕΡΟΥΣ Α'.

ΤΜΗΜΑ Α'.

περὶ τῆς Φυσικῆς τῇ Θεῷ Γνώσεως.		
ΑΡΘΡΟΝ Α'.		
Περὶ ὑπάρξεως Θεῷ	§. ζ	4
ΑΡΘΡΟΝ Β'.		
Περὶ οὐσίας Θεῷ τῶν ἴδιοτήτων αὐτῷ.	§. η.	6
Περὶ Δημιουργίας	§. θ.	αὐτ:
Περὶ πλάσεως ἀνθρώπῳ τῇ κατ' εἰκόνα.	§. ι καὶ ια.	7
Περὶ προνοίας	§. ιβ. ιγ.	8—9
ΑΡΘΡΟΝ Γ'.		

Περὶ Θεοσεβείας	§. ιδ.	19
Περὶ τῆς διπλῆς τῇ Θεῷ λατρείας.	§. ιε.	αὐτ.
Περὶ τῆς μελλόσης ζωῆς	§. ιε.	12
Περὶ τῆς διαφθορᾶς τῇ ἀνθρώπῳ.	§. ιζ.	αὐτ.
Περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνθρώπῳ θείας ὄργης.	§. ιη.	13
Περὶ τῇ μέσῃ τῆς καταλλαγῆς τῇ ἀν-		
θρώπῳ μετὰ τῇ Θεῷ	§. ιθ.	αὐτ.

ΜΕΡΟΥΣ Α'.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πίσεως.		
Περὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς	§. α.	14
Περὶ τῆς ὑλῆς τῆς Ἀγίας Γραφῆς.	§. β.	16
Περὶ τῇ Συμβόλῳ τῆς πίσεως	§. γ—δ.	18
Περὶ πίσεως	§. ε.	20
Περὶ Τριάδος, καὶ Δημιουργίας, καὶ Προ-		
νοίας, καὶ τῇ προπατορικῇ ἀμερτίμα-		
τοῖς. Αρθ. Α'	§. ζ.	21

ΜΕΡΟΣ Β'.

Περὶ τῆς θείας νόμου

A P G P O N A'.

Περὶ τῶν καλῶν ἔργων . . .	§. α.	72
Περὶ τῆς νόμικής Θεᾶς . . .	§. β.	74

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Δεκαλόγου §. γ.

76

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν δύω μεγάλων ἐντολῶν τῆς

ἀγάπης §. δ.

80

Περὶ τῶν δέκα ἐντολῶν εἰδικώτερον

Ἐντολὴ Α'. "Αρθρ. δ. §. ε.

83

Ἐντολὴ Β'. "Αρθρ. ε. §. ζ.

87

Ἐντολὴ Γ'. "Αρθρ. ζ. §. η.

91

Ἐντολὴ Δ'. "Αρθρ. ι. §. θ.

96

Ἐντολὴ Ε'. "Αρθρ. ι. §. ι.

101

Ἐντολὴ Ζ'. "Αρθρ. ι. §. ι.

105

Ἐντολὴ Ζ'. "Αρθρ. ι. §. ια.

108

Ἐντολὴ Η'. "Αρθρ. ια. §. ιβ.

111

Ἐντολὴ Θ'. "Αρθρ. ιβ. §. ιγ.

114

Ἐντολὴ Ι'. "Αρθρ. ιγ. §. ιδ.

117

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Περὶ Ἐλπίδος.

Περὶ προσευχῆς. "Αρθρ. Α. Β. §. α - ε.

120 - 123

Περὶ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. "Αρ-

124

θρ. Γ. §. γ.

Προσίμου τῆς Κυριακῆς προσευχῆς

125

"Αρθρ. Δ. §. δ.

αὐτ.

Αἴτιμα Α. §. ε.

αὐτ.

Αἴτιμα Β. §. ζ.

126

Αἴτιμα Γ. §. η.

127

Αἴτιμα Δ. §. θ.

129

Αἴτιμα Ε. §. ι.

130

Αἴτιμα Ζ. §. ια.

132

Ἐπίλογος. "Αρθρ. Ε. §. ιβ.

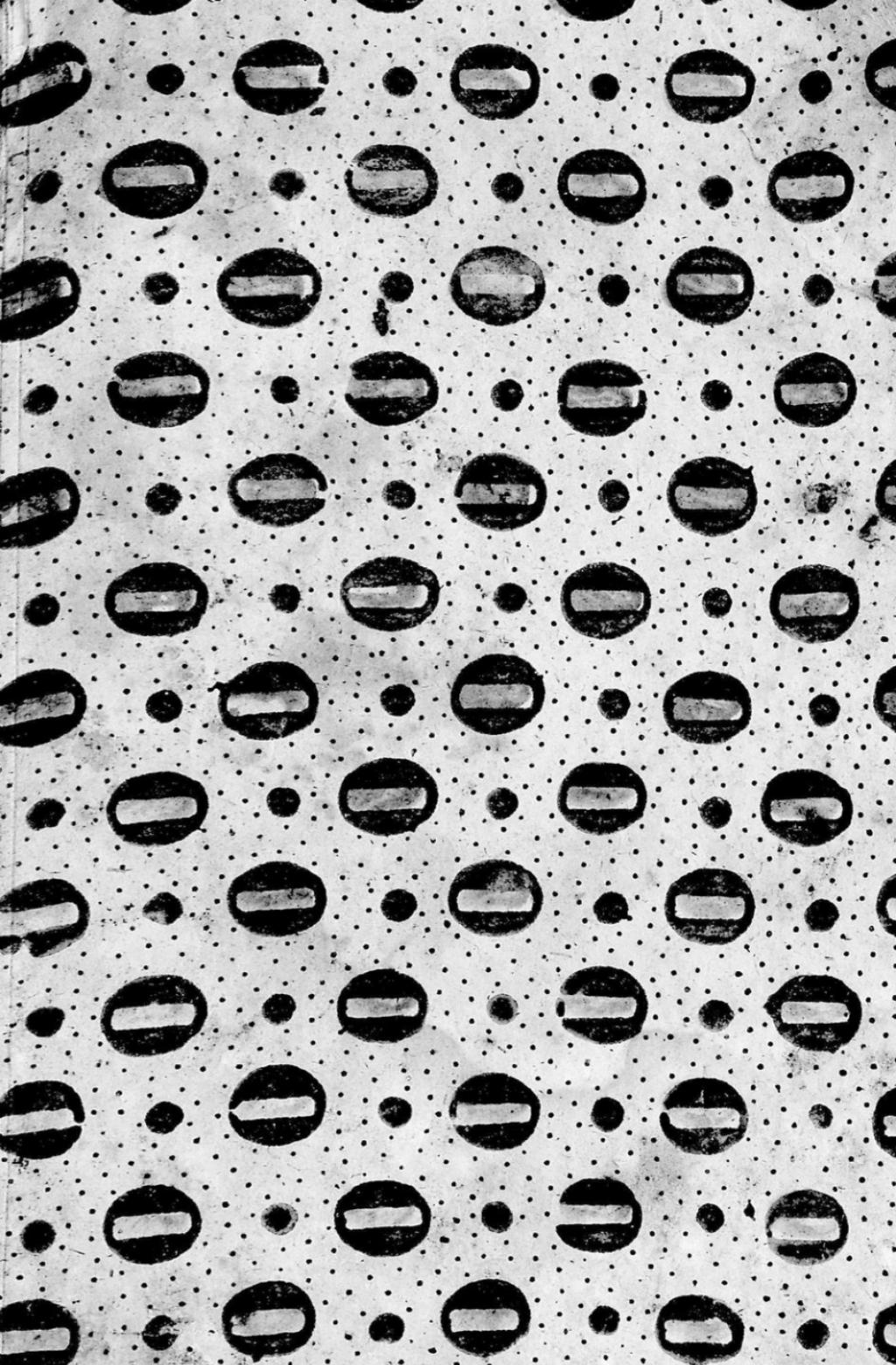
Σημαντικών Εγγράφων
θα πούσιας
πολιτικής
πολιτικής

1855

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000081399

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

